

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 712
Μεγάλη Παρασκευή
28 Απριλίου 2000
Δρχ. 700

Καλό Πάσχα

7
ΜΑΡ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ
ΜΕ ΤΟΥΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ

•
ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΜΕ

•
ΟΙ κ. ΤΡΑΓΚΑΣ-ΚΥΡΤΣΟΣ
ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΑΠΛΕΚΟΜΕΝΑ

- Αλέκου Τζιόλα:
Κοινωνία χωρίς ιδεολογία
- Στ. Μπεκατώρος:
Διαχωρισμός Εκκλησίας
και Κράτους
- Σωτ. Γουνελάς:
Για ποια παιδεία πρόκειται;

- ΒΛΑΔΙΜΗΡΟΥ
ΜΑΓΙΑΚΟΦΣΚΙ:
Συνομιλία με τον
Οικονομικό Έφορο
με θέμα την ποίηση

Το μέλλον ξεκίνησε...

Οι δωροδοκίες στο ΠΑΣΟΚ από τον Κόκκαλη

εκδόσεις

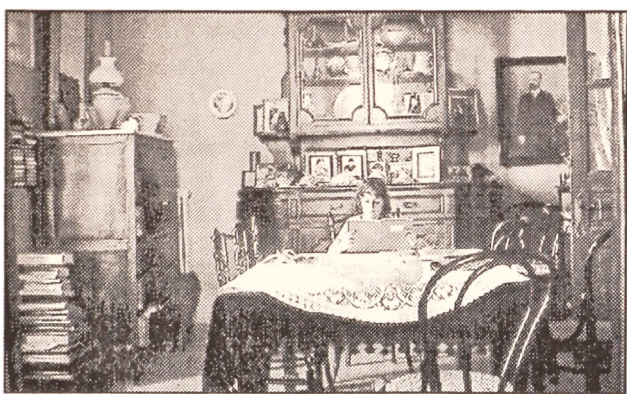
ΠΟΛΙΣ

κυκλοφορούν

ΝΙΚΟΛΑΣ ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ

Η αλχημεία της ευτυχίας

Δοκίμιο για τη σοφία της εποχής

Πού βρίσκεται τελικά η ευτυχία; Ο σύγχρονος άνθρωπος την αναζητεί εναγώνια, ψάχνει παθιασμένα το μυστικό της. Ο Σεβαστάκης μας καλεί να ξανασκεφτούμε τους όρους της ευτυχίας. Το βιβλίο αυτό δεν είναι ένα εγχειρίδιο ευτυχίας, δεν προσφέρει απλές οδηγίες χρήσεως, έτοιμες λύσεις στο αίνιγμα κι εύκολες συνταγές επιτυχίας, χάρτες για την αναζήτηση της επίγειας ευδαιμονίας. Ο συγγραφέας του τονίζει αντίθετα από την αρχή ότι η χημεία της ευτυχίας είναι αινιγματική.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΛΥΜΠΕΡΑΚΗ
ΚΑΙ ΘΟΔΩΡΗΣ ΠΕΛΑΓΙΔΗΣ

Ο «φόβος του ξένου» στην αγορά εργασίας

Ανοχές και προκαταλήψεις στην ανάπτυξη

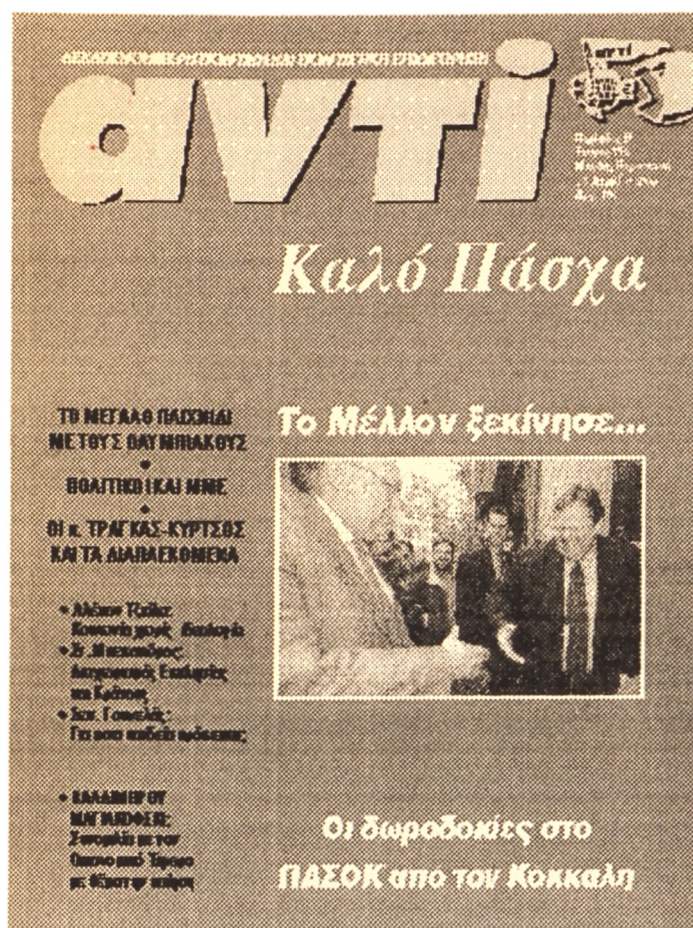
Οι συγγραφείς, καθηγητές στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, αποδεικνύουν ότι οι οικονομικοί μετανάστες δεν συνιστούν απειλή για την αγορά εργασίας στον τόπο μας αλλά αντιθέτως συνεισφέρουν αποφασιστικά στην ανάπτυξη.

Μια αντιρατσιστική μελέτη για μια χώρα και μια εποχή όπου ο ρατσισμός μοιάζει να εξαπλώνεται ως μεταδοτική νόσος.

712

αντί

Περίοδος Β' • Έτος 27ο • Τεύχος 712
Μ. Παρασκευή 28 Απριλίου 2000 • Δρχ. 700
ANTI - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.otenet.gr/anti>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 6.500 δρχ., Ετήσια 13.000 δρχ.,

Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 50.000 δρχ.

Φοιτητική ετήσια: 10.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 41 δολ., Ετήσια: 82 δολ.,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 48 δολ., ετήσια 96 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 700,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.400

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 237. 463

Ύστερα από τον εκλογικό ορυμαγδό, τα exit-polls, την ψήφο εμπιστοσύνης, όλα καταλαγιάζουν.

Ξεκινήστε τις πασχαλιάτικες διακοπές. Καλό Πάσχα!

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....

ΣΕΛ. 14 Ο Ρεπόρτερ συνεχίζει τις αποκαλύψεις για τη δράση και το ρόλο του πράκτορα της Στάζι, «Ρόκκο», δηλαδή του πρόεδρου της Ιντρακόμ, κ. Σ. Κόκκαλη, δίνει τα στοιχεία που προκύπτουν από τις έρευνες της γερμανικής Βουλής και τα αρχεία της Στάζι σχετικά με τις δωροδοκίες στο ΠΑΣΟΚ.

ΣΕΛ. 18 Ο Α. Ψάλτης αλλά και ο Β. Μαρουλάς γράφουν για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Ο πρώτος αναφέρεται στα περί της διοργάνωσης διαπλεκόμενα και ο δεύτερος σχολιάζει τη... μαύρη μοίρα μας.

ΣΕΛ. 21 Οι Δ. Καϊσης και Αλέκος Τζιόλας αναφέρονται στους «παλιούς συντρόφους» που... ξεμπάρκαραν. Η ηθική της «νέας τάξης» σε μερίδα της Αριστεράς.

ΣΕΛ. 34 Ο Ρεπόρτερ αναφέρεται στην διαμάχη που ξέσπασε στον νεοδημοκρατικό Τύπο και τις σχέσεις με οικονομικούς παράγοντες και ο Γ. Γιαχανατζής (σελ.36) αναλύει τις μετρήσεις μιας πρωτότυπης έρευνας στα τηλεοπτικά κανάλια που αφορούν στην πυκνότητα των εμφανίσεων των υποψηφίων βουλευτών κατά την προεκλογική περίοδο.

ΣΕΛ. 52 Σε μετάφραση του Μ. Αλεξανδρόπουλου, δημοσιεύουμε ένα από τα πιο πικρά και καυστικά ποιήματα του Βλαδίμηρου Μαγιακόφσκι: *Συνομιλία με τον οικονομικό έφορο με θέμα την ποίηση.*

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Το μέλλον άρχισε! σελ. 4

ΣΚΙΤΣΟ

Τ. Αναστασίου σελ. 28

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια σελ. 8

E-MAIL

Απόστολος Διαμαντής σελ. 13

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός σελ. 49

BIBΛΙΟ

Κριτική σελ. 60

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΑΡΧΙΣΕ!

ΤΙΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ για το πολιτικό μας σύστημα, λίγες ημέρες μετά την ανάδειξη της νέας εθνικής αντιπροσωπείας και την παροχή ψήφου εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση, θα μπορούσαμε να τις χαρακτηρίσουμε κωμικές αν δεν ήταν τόσο τραγικές: Η πλήξη αρχίζει να επικρατεί στην πολιτική σκηνή, με τον ισοπεδωτισμό του «δικομματισμού», έτσι όπως επιχειρείται να εμπεδωθεί με τις πανομοιότυπα ελαφρές και life style πολιτικές επικοινωνίας των δύο μεγάλων κομμάτων.

Ο κ. ΠΑΓΚΑΛΟΣ κατηγόρησε δημοσίως για σπάταλη δισ. σε ύποπτες επιχορηγήσεις του ΥΠΠΟ τον προκάτοχό του Ευ. Βενιζέλο, ο οποίος, πάλι, έσπευσε να πολιτικοποιήσει το θέμα προς τέρψιν του φιλοθεάμονος κοινού. Γρήγορα όμως η αντιπαράθεση των δύο δημοσίων προσώπων άρχισε να ξεχνιέται στο χωνευτήρι των «μήντια». Λες και δεν καταλάβαμε τι συμβαίνει στην πραγματικότητα και τι προσπαθούν να καλύψουν με τις στημένες αντιπαραθέσεις.

Ο κ. ΑΡΣΕΝΗΣ έσπευσε, αμέσως μετά την ανακοίνωση της σύνθεσης του νέου υπουργικού συμβουλίου, να χρεώσει την αποπομπή του στα διαπλεκόμενα και τον Λαμπράκη, τον οποίο δεν κατονόμασε, όπως δεν είχε τολμήσει να καταγγείλει όσον καιρό ήταν υπουργός Παιδείας. Εξίσου γρήγορα άρχισαν να ξεχνούνται και οι δικές του «κατηγορίες». Γεγονός που επέτρεψε στον αντικαστάτη του να αναλάβει τον εξευμενισμό, διατεινόμενος ότι η «εκπαιδευτική μεταρρύθμισή του» θα λάβει την πρόπουσα θέση στη σύγχρονη ιστορία, όπως συνέβη άλλωστε και με τις προηγούμενες των κ. Ράλλη και Σουφλιά! Κατά τα άλλα, ο νέος υπουργός προχωρεί γοργά σε νέα μεταρρύθμιση!

ΟΣΟ ΓΙΑ ΤΟΝ κ. Ευ. Γιαννόπουλο, αναμένεται να ακολουθήσει και αυτός τη μοίρα του και να αναπολεί νοσταλγικά, στην ηρεμία του εξοχικού του, τις συνεντεύξεις και τα τηλεοπτικά παράθυρα του παρελθόντος.

ΔΕΝ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ άλλωστε και πολλά πολλά για να περάσει κανείς στη λήθη και τη λησμονιά. Αρκεί ένα νεύμα, μια συγκυρία, και τα «μήντια» έχουν κιόλας ξεχάσει. Ποιος θα τους θυμάται μετά τις πασχαλινές διακοπές;

Η ΥΠΑΡΞΗ, έστω και τυπικά, συνταγματικών κανόνων και θεσμών, αναγκάζει κυβέρνηση και κόμματα να τηρούν τα προσχήματα. Οι ιδιοκτήτες όμως των ΜΜΕ είναι επιχειρηματίες, οι οποίοι δεν χρειάζεται να λογοδοτούν πουθενά. Μπορούν λοιπόν να «ανεβάζουν» και να «κατεβάζουν» όποιον θέλουν και το μόνο που τους απασχολεί είναι να βρίσκουν «γραφιάδες και παρουσιάστριες» που να μπορούν να κάνουν καλά αυτή τη δουλειά. Ο λυσσαλέος καυγάς που ξέσπασε πρόσφατα ανάμεσα στις δυο μεγαλύτερες εφημερίδες της κεντροδεξιάς παράταξης αποκαλύπτει με τον καλύτερο τρόπο το παρόν, αλλά και το μέλλον των ΜΜΕ. Η Χώρα κατηγορείται ότι ελέγχεται από τους Λαμπράκη-Αθανασούλη, και αυτή κατηγορεί με τη σειρά της τον *Ελεύθερο Τύπο* ότι ελέγχεται από τον Κόκκαλη. Εφόσον όλα αυτά αληθεύουν, αυτό σημαίνει ότι το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, αν δεν ελέγχεται ήδη, θα ελέγχεται σίγουρα στο μέλλον από τους ίδιους που ελέγχουν σήμερα και το κυβερνητικό κόμμα, το ΠΑΣΟΚ. Για ποια πολιτική, λοιπόν, μιλάνε;

ΠΟΛΙΤΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ διαπλοκές, διαχειριστικές ανωμαλίες και διαφθορά, πολιτική μετριότητα: Αυτά είναι τα τέσσερα συστατικά της πολιτικής σκηνής. Τα δύο μεγάλα κόμματα προσπαθούν απεγνωσμένα να χωρέσουν στα ενδύματα της διαχείρισης του συστήματος και της ΟΝΕ, επειδή οι ηγέτες τους ούτε που τολμούν να διανοηθούν μιαν άλλη προοπτική. Τελικά, το μόνο στο οποίο καταφέρνουν να μοιάζουν είναι με διευθυντές υποκαταστημάτων πολυεθνικών. Και είναι ήδη προφανές ότι αυτά τα «ενδύματα» δεν επαρκούν πλέον, επειδή δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν εγχώριους και ευρωπαίους επικυρίαρχους.

ΑΥΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ο λόγος που λίγες μόνον ημέρες μετά τις 9 Απριλίου αρχίζουν και βλέπουν ήδη το φως της δημοσιότητας «σενάρια» για τη μετεξέλιξη και των δύο «μεγάλων» κομμάτων: από τη μία η «κεντροαριστερή» έμπνευση των κ. Τσουκάλου-Σημίτη για το ΠΑΣΟΚ, από την άλλη η «κεντροδεξιά» ομολογή της, η Ν.Δ. του κ. Καραμανλή. Οι λόγοι που θα υπαγορεύσουν παρόμοιες εξελίξεις είναι φυσικά πολλοί, αλλά αρκεί ένας για να αντιληφθούμε καλύτερα τι συμβαίνει στο υπόβαθρο της πολιτικής ζωής: Και το ΠΑΣΟΚ και η Ν.Δ. είναι κομματικοί συσχετισμοί που δημιουργήθηκαν σε άλλες πολιτικές συγκυρίες και εξέφρασαν αιτήματα και ανάγκες άλλης εποχής.

ΟΙ ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΙ μηχανισμοί εδραιώθηκαν όλα αυτά τα χρόνια, αλλά η εκλογική βάση που στηρίζει τα δύο μεγάλα κόμματα δεν μπορεί να συνεργήσει εύκολα στις σημερινές λειτουργίες του διπολισμού και των μεγάλων συμφερόντων που τον εκτρέφουν. Ζούμε ήδη το τέλος των μεταπολιτευτικών κομμάτων, το τέλος της εποχής τους.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: θα μπορέσει, άραγε, η Ν.Δ. του κ. Καραμανλή να συγκρατήσει τη μάζα των εκλογέων που κέρδισε σ' αυτές τις εκλογές μέχρι και την επόμενη εκλογική αναμέτρηση, ή θα διαρρεύσουν προς το ΠΑΣΟΚ, εφόσον βασικό κριτήριο της εκλογικής συμπεριφοράς είναι οι πελατειακές σχέσεις; Η απάντηση που δίνει ο ίδιος ο κ. Καραμανλής στο ερώτημα αυτό φαίνεται πως είναι αρνητική. Γι' αυτό και οδηγεί τις εξελίξεις στο νέο έκτακτο συνέδριο του κόμματός του, όπου, κατά πάσα πιθανότητα, θα εξαγγείλει τη μετάλλαξή του σε έναν νέο κομματικό σχηματισμό. Αυτές οι σκοπιμότητες κρύβονται άλλωστε πίσω από την παραφιλολογία περί «μεσαίου χώρου» και στα δύο μεγάλα κόμματα.

ΥΠΑΡΧΕΙ κάποια πιθανότητα να αλλάξει η προδιαγεγραμμένη πορεία των εξελίξεων; Υπάρχει ενδεχομένως κάποια ελπίδα; Ο δικομματισμός έχει επικρατήσει σε άλλες χώρες (όπως οι ΗΠΑ) επειδή η κυριαρχία του συνδυάζεται με την ύπαρξη σταθερών συνταγματικών και δημοκρατικών θεσμών, που ελέγχουν και κρατούν τις ισορροπίες (Κονγκρέσο, Ανώτατο Δικαστήριο κ.ά.). Παρόμοιοι θεσμοί είναι ανύπαρκτοι στην Ελλάδα, και όσοι υπάρχουν, είναι αφερέγγυοι: δεν μπορούν να εγγυηθούν τις απαραίτητες ισορροπίες και τη σταθερότητα του συστήματος.

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ του σήμερα, οι αρμοδιότητες των θεσμών ασκούνται από τα διαπλεκόμενα και όσους ελέγχουν τα ΜΜΕ, οι οποίοι, όπως έχει αποδειχθεί, δύσκολα θα μπορέσουν να «μοιράσουν παιχνίδι» μεταξύ τους. Και εξάλλου, εδώ είναι Βαλκάνια...

ΑΓΑΠΗΤΟΙ αναγνώστες συνειδητοποιήστε το: για ν' αρχίσει κάποτε και το δικό μας μέλλον, το μέλλον των πολιτών πρέπει με την συνέργειά μας να καταστεί το δικό τους μέλλον, παρελθόν!

αντί

Αλλαγή εκλογικού νόμου πριν από το φθινόπωρο (Άλλως θ' αλλάξει το...2008!)

Η ΒΟΥΛΗ ΕΝΕΚΡΙΝΕ, φυσικά (με ψήφους 157 υπέρ, 141 κατά και 2 απόντες), τις προγραμματικές δηλώσεις της νέας κυβέρνησης Σημίτη. Αλλά ο πρωθυπουργός –παίρνοντας τον λόγο τα μεσάνυχτα της Μ. Δευτέρας– δεν έδειχνε ιδιαίτερα ικανοποιημένος. Αυτή η τριήμερη συζήτηση –είπε– «άφησε μια πικρή γεύση». Αιτία; Το ότι τόσο η Νέα Δημοκρατία, όσο και τα κόμματα της Αριστεράς «κινήθηκαν σε προεκλογικό κλίμα!» Από την πλευρά τους τα κόμματα της αντιπολίτευσης, επισημαίνοντας τα «διαρθρωτικά κενά» ή την «ποιότητα επιλογών» του κυβερνητικού προγράμματος, χρησιμοποίησαν διαφορετικούς τόνους, κατά την προσέγγιση των προγραμματικών.

Η ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, επί παραδείγματι, διαβεβαίωσε (διά στόματος Κ. Καραμανλή) ότι θα στηρίξει τις κυβερνητικές αποφάσεις εφόσον «κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση», αλλά και ότι θα ασκήσει αυστηρή κριτική (και «εξονυχιστικό έλεγχο»...) σε κάθε κυβερνητική πρωτοβουλία, η οποία «δεν ωφελεί τη χώρα»... Η γ.γ. του ΚΚΕ, Αλέκα Παπαρήγα ανακάλυψε ότι «κυρίαρχος του παιχνιδιού σήμερα είναι το πανίσχυρο ιδιωτικό κεφάλαιο», συνεπώς αποτελεί καθαρή ουτοπία αν πιστεύει η κυβέρνηση ότι θα ζητήσει από τους μονοπωλιακούς ομίλους να διαθέσουν κονδύλια για τη βελτίωση της ζωής των εργαζομένων... Τέλος, ο πρόεδρος του ΣΥΝ Ν. Κωνσταντόπουλος, απαντώντας στον κεντρικό στόχο της κυβέρνησης για την ανταγωνιστικότητα της εθνικής οικονομίας, κατέστησε σαφές ότι η επιλογή του ΣΥΝ δεν

μπορεί να είναι ούτε η μείωση του εργατικού κόστους του κεφαλαίου, ούτε ο περιορισμός του κοινωνικού κράτους, ούτε η συμπίεση των δικαιωμάτων προς τα κάτω, αλλά –αντιθέτως– η αναγκαία ενεργητική κοινωνική στρατηγική για την καταπολέμηση της ανεργίας, η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος, η ουσιαστική μεταρρύθμιση στην παιδεία, η ολοκλήρωση του εθνικού συστήματος υγείας –κοντολογίς η αναδιοργάνωση του κράτους και η πλήρης αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

ΚΑΙ ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ «ΣΥΝΑΙΝΕΣΕΩΣ» Η ΚΑΙ ΝΕΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗ συζήτηση για τις προγραμματικές, έγινε πολύς λόγος και περί «συναίνεσης», σε σημείο ώστε η *Ελευθεροτυπία* να κυκλοφορήσει, τη Μ. Τρίτη, με βασικό τίτλο: «*Η καραμέλα της συναίνεσης - οι μεν τη ζητούν, οι δε την υπόσχονται αορίστως*»...

Πρώτος, άνοιξε το θέμα ο ίδιος ο πρωθυπουργός, με σημείο αναφοράς την «*τόλμη της συναίνεσης*»... Αυτό δεν τον εμπόδισε, ωστόσο, να καταφερθεί και κατά της Νέας Δημοκρατίας – «*ο μεσαίος χώρος τον οποίο επικαλείται ο κ. Καραμανλής*», είπε, «είναι ακροδεξιός νοοτροπίας»– και κατά του Συνασπισμού, ο οποίος στο «*όνομα ενός τέλει προοδευτικού εκσυγχρονισμού, αρνείται τα πάντα!*» Με την Α. Παπαρήγα δεν ασχολήθηκε ο κ. Σημίτης, μια και η λέξη «συναίνεση» απουσίασε από τις παρεμβάσεις όλων των βουλευτών του ΚΚΕ.

ΚΑΛΗ η συναίνεση, όμως για να πάρει σάρκα και οστά –είπε ο κ.Καραμανλής-εί-

ναι προτιμότερο να κατοχυρωθεί με θεσμικά μέτρα. Από την πλευρά του, ο κ. Κωνσταντόπουλος επανήλθε στη γνωστή πρόταση του Συνασπισμού για τη συγκρότηση του Εθνικού Συμβουλίου Εξωτερικής Πολιτικής.

ΚΑΙ ΠΕΡΙ εκλογικού νόμου, τι γίνεται; Παραμένει γεγονός ότι, ύστερα από παρότρυνση (κυρίως της κ. Βάσως Παπανδρέου), ο κ. Σημίτης ανεφέρθηκε –γενικώς και αορίστως– στο ενδεχόμενο αλλαγής του εκλογικού νόμου, χωρίς να διευκρινίζει ούτε τον χρόνο, ούτε την κατεύθυνση αλλαγής του εκλογικού νόμου... Πάντως, κατά την *Καθημερινή*, ο πρωθυπουργός δεν προτίθεται «*ν' ανοίξει τα χαρτιά του*» (ως προς την τροποποίηση του εκλογικού νόμου) «*προτού ολοκληρωθούν οι διεργασίες στους όμορους πολιτικούς χώρους*» (τον ΣΥΝ και το ΔΗΚΚΙ). Με άλλα λόγια, ο κ. Σημίτης πιστεύει ότι δεν συντρέχει λόγος αλλαγής του εκλογικού νόμου, όσο τα

κόμματα της Αριστεράς (και ειδικότερα ο ΣΥΝ) κατηγορούν την παρούσα κυβέρνηση για «νεοφιλελευθερισμό», κ.λπ.

ΣΤΗ ΘΕΣΗ αυτή του πρωθυπουργού απαντά ο πρόεδρος τους ΣΥΝ, με την υπόμνηση ότι η αλλαγή του εκλογικού νόμου αποτελεί «αναγκαία κίνηση για την αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος της χώρας» και ότι η τοποθέτηση του ΣΥΝ, στα μεγάλα προβλήματα του τόπου, δεν εξαρτάται από την υπόθεση της αλλαγής του εκλογικού νόμου. Πέραν από την τοποθέτηση αυτή, ο Ν. Κωνσταντόπουλος υπογραμμίζει ότι αν δεν αλλάξει το σημερινό εκλογικό σύστημα πριν από το φθινόπωρο, πριν, δηλαδή από την αναθεώρηση του Συντάγματος, τότε, οποιαδήποτε αλλαγή του εκλογικού νόμου δεν θα μπορεί να εφαρμοστεί παρά μόνο στις εκλογές του ...2008, καθώς το νέο Σύνταγμα προβλέπει πως κάθε νέος εκλογικός νόμος θα ισχύει στη μεθεπόμενη αναμέτρηση. [Αντιθέτως: Αν ο εκλογικός νόμος αλλάξει πριν από την αναθεώρηση του Συντάγματος, τότε θα μπορεί να εφαρμοστεί από τις ερχόμενες εθνικές εκλογές].

ΕΝΑΣ ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ-ΦΕΛΛΟΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ – Η ΣΤΟΧΟΣ:

Ο ΣΛΟΜΠΟΝΤΑΝ ΜΙΛΟΣΕΒΙΤΣ

ΚΑΙ, ΞΑΦΝΙΚΑ, η δημοκρατική-σοσιαλιστική μας κυβέρνηση εξήλωσε το ρόλο «κατασκευαστή βασιλέων». Την ερμηνεία αυτή έδωσαν (δίνουν) έλληνες, αλλά και ξένοι, σχολιαστές, με αφορμή τη σύναξη κομμάτων της σερβικής αντιπολίτευσης στην Αθήνα, υπό την ηγεσία του πρίγκιπα-φελλού Αλεξάνδρου Καραγιώργεβιτς, «διεκδικητή του σερβικού θρόνου», κ.λπ.

ΦΥΣΙΚΑ το Βελιγράδι διαμαρτυρήθηκε... Φυσικά, ο αρχιεπίσκοπος κ.Χριστόδουλος δεν είχε καμιά δουλειά να ευλογήσει τη σύναξη, με πρόσχημα ότι μετείχε ο επίσκοπος Κοσόβου Αρτέμιος... Και όμως, τόσο ο υπουργός Εξωτερικών Γ. Παπανδρέου, όσο και ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Δημ. Ρέππας, προσπάθησαν ν' αποδείξουν ότι η κυβέρνηση δεν ξέρει τίποτε για το... φόνο. Ο Καραγιώργεβιτς είναι βρετανός υπήκοος... Άρα –διευκρίνισε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος– «δεν χρειαζόταν άδεια για να εισέλθει στην Ελλάδα». ΏΟσο για τους λοιπούς άλλους, λυσσασμένους πολέμιους του Σλόμπονταν Μίλοσεβιτς, ο Γ. Παπανδρέου διευκρίνισε ότι η Ελλάδα

κρατεί «ανοικτούς διαύλους» με όλους τους παράγοντες της σερβικής πολιτικής. Κατ' επέκταση: Δεν μπορούσε να υποδείξει στη σερβική αντιπολίτευση το πού και πώς θα οργανώσει τις συναντήσεις της...

ΒΕΒΑΙΩΣ, υπήρξαν και οι ωραίες προσφωνήσεις, του τύπου «Μεγαλειότατε» (Your Majesty) ή «Υψηλότατε» (Your Highness), από μέρους του Α. Ρόντου, συμβούλου του υπουργού Εξωτερικών, αλλά –όπως εξήγησε ο Δημ.Ρέππας– επρόκειτο περί «απλής, τυπικής, για λόγους αβροφροσύνης, προσφωνήσεως» και πέραν ου! (Βεβαίως, θα πήγαινε πολύ αν είχαμε την απαίτηση από ένιους συμβούλους του υπουργείου Εξωτερικών να είχαν διαβάσει Κάλβο: «Αν οπότεν πεθαίνη/πονηρός βασιλεύς/έσβην' η νύκτα έν άστρον,/ήθελον μείνει/ολίγα/ ουράνια φώτα»...

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, οι συνελθόντες στο Καβούρι ηγέτες της σερβικής αντιπολίτευσης πρέπει να είχαν υψηλό αίσθημα πατριωτικής ευθύνης. Απόδειξη; Η έκκλησή τους προς τους Αμερικανούς και τους Ευρωπαίους να βοηθήσουν στην αποκατάσταση του οδικού δικτύου που καταστράφηκε από τους «ανθρωπιστικούς» βομβαρδισμούς, αλλά μόνο στις πόλεις που ελέγχονται από την αντιπολίτευση!

ΑΓΚΥΡΑ: «ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ Η ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ»...

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, Αθήνα και Άγκυρα θ' αρχίσουν σύντομα –αν πιστέψουμε τον τούρκο υπουργό Εξωτερικών Ισμαήλ Τζεμ– συνομιλίες για τα «ζητήματα του Αιγαίου». Και φαίνεται ότι «τα ζητήματα αυτά δεν είναι μόνον η υφαλοκρηπίδα», όπως υποστηρίζει η ελληνική πλευρά, αλλά και «μερικά άλλα» – όπως επισημαίνει ο στρατηγός Χουσεΐν Κιβρίκογλου, αρχηγός των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων.

ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ, οι τόνοι εξακολουθούν να παραμένουν χαμηλοί. Στο Κυπριακό μπορεί να μην έχουμε την παραμικρή πρόοδο, ο Ντενκτάς να το παίζει πάντοτε «αγέρωχος», δηλαδή αδιάλλακτος, αλλά η τουρκική Σαμπάχ εξακολουθεί να δημοσιεύει άρθρα με τίτλο: «Ποιος είπε ότι είμαστε εχθροί;»

ANTHΩP

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΕΦΕΡΗ

στις εκδόσεις

Ι Κ Α Ρ Ο Σ

Ποιήματα

Τετράδιο Γυμνασμάτων Β'

Δοκιμές (3 τόμοι)

Μέρες Α' 1925-1931

Μέρες Β' 1931-1934

Μέρες Γ' 1934-1940

Μέρες Δ' 1941-1944

Μέρες Ε' 1945-1951

Μέρες ΣΤ' 1951-1956

Μέρες Ζ' 1956-1960

Πολιτικό 'Ημερολόγιο Α'

Πολιτικό 'Ημερολόγιο Β'

'Αντιγραφές

'Αποκάλυψη του 'Ιωάννη

'Ασμα 'Ασμάτων

ΙΚΑΡΟΣ Βουλής 4 'Αθήνα
τηλ.: 3225152 ♦ fax 3235262

ΕΝΑ

ΨΗΦΟΔΕΛΤΙΟ...

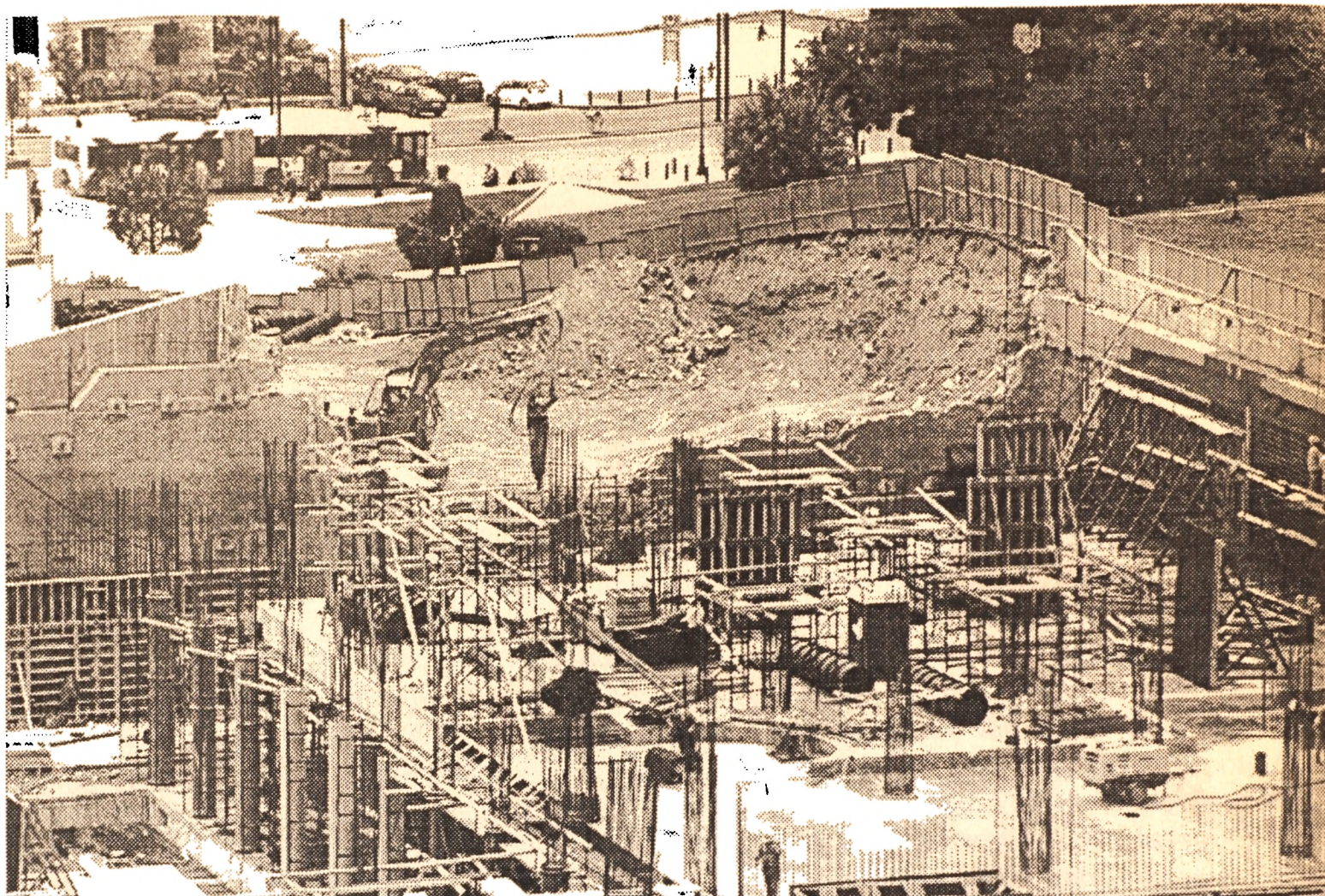
«Φάλλον 14.9.1999.
Σχεδόν 7 μήνες πέρα-
σαν και το πόρισμα
ακόμα να δημοσιοποιη-
θεί. Η διαφάνεια αγκά-
θι... Τα θύματα απαι-
τούν δικαιοσύνη».
Αυτά ανέγραφε
ψηφοδέλτιο του
ΠΑΣΟΚ σε εκλογικό

τμήμα του Αγίου
Παντελεήμονος
Αχαρνών.
Όχι, μην περιμένετε
τίποτε. Η διαφάνεια
προαπαιτεί
ευαισθησία.

ΕΝΑ ΑΝΤΙΟ

Δεν είχε σχέση με τα
lifestyle σκουπίδια.
Ούτε γυμνά
καλλίγραμμα κρέατα
φιλοξενούσε στις
σελίδες του. Δεν έκανε
εξώφυλλο τον
Γκλέτσο, ούτε τον
Λαλιώτη. Δεν μοίραζε
CD του συρμού, αλλά
προσέφερε τα λόγια
ποιητών. Δεν σε
κέρδιζε με τα κόλπα
του εντυπωσιακού
στησίματος των
σελίδων του, αλλά με
τις λέξεις και τα σκίτσα
του Στάθη και του
Αρκά. Κι όλα αυτά τα
πλήρωσε με κλείσιμο.
25.000 αναγνώστες το
προτιμούσαν, αλλά δεν
έφταναν για να το
συντηρήσουν. Το
METRO δεν άντεξε.
Δεν το αντέξαμε. Ίσως
ήταν πολύ καλό για
έναν κόσμο που στα
εύκολα αρέσκεται να
ζει.
B.M.

ΜΕ ΠΟΙΑ ΑΔΕΙΑ, ΚΥΡΙΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ;

Δεν έφταναν τα δεκατρία στρέμματα τα οποία
εχάρισαν οι κυβερνήσεις Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ
στον κύριο Χρήστο Λαμπράκη προκειμένου
να κατασκευάσει «ένα υπόγειο πάρκινγκ 700 θέ-
σεων» όπως όλοι μας έλεγαν και που τελικά απε-
δείχθη ότι πρόκειται για ένα υπόγειο-υπέργειο
συγκρότημα κτιρίων πολλαπλών χρήσεων.
Δεν έφταναν οι τόσες πολεοδομικές παραβάσεις
που διαπράττονται για μια τετραετία στο πάλαι
ποτέ Πάρκο Ελευθερίας.
Τώρα ο κ. Λαμπράκης προχώρησε και κατέστρε-
ψε μέρος του μνημείου Βενιζέλου και του εναπο-

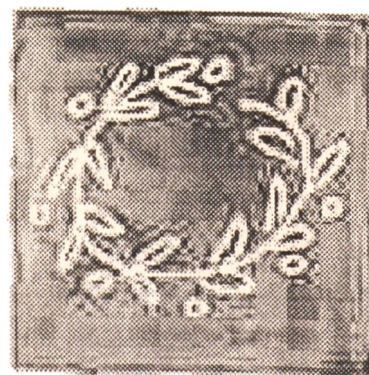
μείναντος Πάρκου και έχει αρχίσει να το εκσκά-
πτει για άγνωστες επεκτάσεις των μεγαλομανια-
κών οραμάτων του. Η δημοσιευόμενη φωτογρα-
φία δείχνει την κατάσταση του χώρου μέχρι τις
20.4.2000.

Αναρωτιόμαστε: Ουδείς εισαγγελέας δεν θα
επέμβει; Κανείς αρμόδιος, «υπηρετής του δημοσί-
ου συμφέροντος», δεν θα μας πληροφορήσει τι κα-
τασκευάζει ο ΟΜΜΑ και τι είδους επεκτάσεις
πραγματοποιεί; Κανείς δεν μας πληροφορήσει βά-
σει ποιάς αδειάς πραγματοποιούνται οι νέες κατα-
σκευές;
M.C.

ΑΓΩΝΙΕΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ

- Αυτοί οι Ολυμπιακοί αγώνες πολύ
αργούν να γίνουν και μέχρι τότε θα
μας διαλύσει το άγχος μήπως εν-
τέλει δεν μπορέσουμε να αρθούμε
στο ύψος των περιστάσεων.
Τουλάχιστον αν γινόντουσαν
νωρίτερα, όπως δείχνουν τα
πράγματα, το απαράσκειον του
Εθνούς θα ήταν περίπου το ίδιο,
ενώ θα τελείωνε η αγωνία μας
αναλόγως νωρίτερα.

- Άσκηση προς συνταγματολόγους.
Δεδομένου ότι:

ΑΘΗΝΑ 2004

α) η καθυστέρηση στα έργα του 2004
ομολογείται ως εθνικό θέμα
εξαιρετικής σημασίας, και
β) η καθυστέρηση ήταν ασφαλώς
γνωστή στον πρωθυπουργό προ της
προκήρυξης των εκλογών –αφού το
ήξερε ως και ο Σάμαρανκ–, είχε
υποχρέωση ο πρωθυπουργός, όταν
ζήτησε τις πρόωρες εκλογές, να
αναφέρει αυτό το θέμα ή μπορούσε
να επιλέξει ένα οιοδήποτε άλλο
θέμα ως έχον εξαιρετική σημασία;

Σ. Καφαντάρης

ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ΟΤΙ...

● Ο Σπηλιωτόπουλος σχεδιάζει να μην αναγνωρίσει την ψηφοφορία μεταξύ Βαραβά και Ιησού, επειδή μεγάλο μέρος όσων ψήφισαν ήταν παρανόμως εβραιοποιημένοι Σύριοι;

● Ο κινέζος πρόεδρος αναγνώρισε συγκινημένος στο πρόσωπο του Σημίτη τον χαμένο του αδερφό που τον έψαχνε όλη η οικογένεια στα ριζοχώραφα εδώ και πενήντα σχεδόν χρόνια;

● Στον Συνασπισμό επικρατεί μεγάλη ησυχία, επειδή αυτή την περίοδο όλοι μαλώνουν με τον εαυτό τους;

● Ομογενείς δηλώνουν πως είδαν τον Ανδριανόπουλο ντυμένο αστυνομικό να δέρνει άγρια τους διαδηλωτές που διαμαρτύρονταν για την παγκοσμιοποίηση έξω από τον Λευκό Οίκο;

● Στις προτάσεις που δέχεται η Ν.Δ. για αλλαγή του λογότυπού της περιλαμβάνεται και αυτή του Στέφανο Σαρτίνι με θέμα «ΜΠΡΑΒΟ χάσατε»;

● Θα κάνουμε πολύ καιρό να ξαναδούμε την Νατάσα τώρα που δεν την χρειάζονται;

ΗΡΑΚΛΗΣ ΤΖΑΘΑΣ

Εφυγε στις 18.4 ο αγωνιστής και παλαίμαχος δημοσιογράφος Ηρακλής Τζάθας. Ο Ηρακλής ανήκε στην ηρωική γενιά των δημοσιογράφων που ξεκίνησαν από την εφημερίδα του ΕΑΜ Ελεύθερη Ελλάδα. Διωγμένος, φυλακισμένος, εξόριστος, περιηγήθηκε όλα τα «μνημεία» της εμφυλιακής και μετεμφυλιακής Ελλάδας: από το Γεντί Κουλέ, στα Βούρλα, στη Μακρόνησο, στο Λακκί. Δούλεψε σε πολλές εφημερίδες: Και στην Δημοκρατική και τον Ανεξάρτητο Τύπο, την Καθημερινή, τα Νέα. Το 1981 βραβεύθηκε με το βραβείο Ιπεκσί και το 1991 με το βραβείο του Ιδρύματος Μπότση. Ο Ηρακλής ήταν ένας θερμός φίλος και δάσκαλος για τους νεότερους δημοσιογράφους. Ας μείνει η μνήμη του μαζί με τους άλλους συναγωνιστές του της Αριστεράς και της Αντίστασης.

ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΟΧΗΣ;

Η Καθημερινή της Μ. Τρίτης είχε την ακόλουθη συνταρακτική είδηση:

«Άχρηστοι βγήκαν οι πρώτοι από τους ολοκαίνουργους ασυρμάτους που παρέδωσε καθυστερημένα η "Ιντρακόμ" στον Ελληνικό Στρατό όταν κατά την τρίτη δοκιμή τους «επλήγησαν» και... εσίγησαν από ηλεκτρονική παρεμβολή που το ΕΜΠ έκανε για να δοκιμάσει την αντοχή τους! Σημειωτέον ότι από τις 3.800 μονάδες αξίες 14 δισ. δρχ. που έχουν παραγγελθεί, έχουν παραδοθεί καθυστερημένα μόνο 300, και αυτές προβληματικές. Ωστόσο, όχι μόνον το θέμα συγκαλύπτεται αλλά και κυοφορείται επέκταση της παραγγελίας κατά 7.000 μονάδες. Όπως αναφέρουν στην «Κ» αξιόπιστες πηγές, το ασύρματο σύστημα, προελεύσεως Intracom TRC 9200 (υπό την άδεια της Thomson) που δοκιμαζόταν για τρίτη φορά εντός του Στρατοπέδου «Ν. Πλαστήρας» στη Λάρισα βγήκε νοκ άουτ από τον παρεμβολέα που κατ' εντολή του ΓΕΣ έχει αναπτύξει το ΕΜΠ για τεστάρισμα των τηλεπικοινωνιακών συστημάτων του. Μάλιστα, σε άκρως απόρρητη έκθεση που υπεβλήθη στο ΓΕΣ/Διεύθυνση Διαβιβάσεων στις 24.2.2000 αναφέρεται ότι ο ασύρματος εξουδετερώθη εντελώς από τον παρεμβολέα σε αλλεπάλληλες δοκιμές που έγιναν...».

Απίστευτος «επιχειρηματίας» ο πρακτοράκος της Στάζι!

ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ΟΤΙ...

- Η Λιάνα Κανέλλη, μπροστά στο αδιέξοδο που βρέθηκε όταν τέλειωσαν όλα τα κόκκινα αξεσουάρ που μπορεί να χρησιμοποιήσει κάθε καλός κομμουνιστής, αποφάσισε να βάψει τα μαλλιά της κόκκινα για να ξεμπερδεύει;
 - Ο Ζουράρις φρικτά μετάνιωσε που δεν δέχτηκε την πρόταση της Χριστοπιστίας;
 - Όλοι οι Έλληνες σκηνοθέτες ψάχνουν τον Έλληνα Τσάκι Τσαν για να καταφέρουν να πάρουν επιδότηση οι ταινίες τους από το υπουργείο Πολιτισμού;
 - Ανδρεουλάκος και Καμμένος δηλώνουν πωρωμένοι Κεντρώοι και επιμένουν ότι μόνο ο βασιλιάς το εκπροσωπεί επάξια;
- ΕΝΤΕΛΩΣ ΜΙΝΙ**
Ο Σημίτης πρωθυπουργός, ο Παπαντωνίου επί των οικονομικών, η Βάσω Ανάπτυξης, ο Ρέππας Τύπου, ο Τσοχατζόπουλος φυλάει τα σύνορα, ο Γιωργάκης στα Εξωτερικά· τελικά αυτές δεν ήταν ήταν εκλογές. Μίνι ανασχηματισμός της Βουλής ήταν.

B.M.

ΣΙΓΑ ΤΑ ΑΒΓΑ!

Ωραία μας «μάλωσε» ο καουντίλιο κ. Σάμαρανκ. Και μάλιστα μας τα είπε ενσυνειδήτως ακαίρως, δηλαδή μετά τις εκλογές ώστε να μην χαλάσει η ομελέτα. Η συμμετοχή μας, λέει, χτύπησε κόκκινο! Άρα εμπρός για απευθείας αναθέσεις, μπας και προλάβουμε. Αλλιώς ο Καουντίλιο θα πάρει τους «αθανάτους» του και θα πάνε να χρηματιστούνε αλλού. Ίσως έτσι γλιτώσει και η λεπτόγεως Αττική. Που δεν το βλέπω. Είναι –βλέπετε– που το έθνος σύσσωμον έχει συστρατευθεί για τη νέα μεγάλη ιδέα. Ομού μετά του ανυποχώρητου και αταλάντευτου κ. πρωθυπουργού του. Όμως για το 2004 δεν επαρκεί ο αυτόματος πιλότος που, ούτως ή άλλως, κυβερνά τη χώρα. Χρειάζονται πρωτοβουλίες, ρίσκα, λύσεις, μελέτες, προγραμματισμός. Επί των ελλείψεων αυτών ρωτήστε και την Morgan Stanley ή το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Αμφότεροι κάτι ήξεραν, αλλά το είπαν μετά τις εκλογές για να μην χαλάσει το κλίμα (το στραβό ούτως ή άλλως). Τώρα η ΝΔούλα ψάχνεται για νοθείες, ενθουσιάζει οικείων δεινών, και προσπαθεί να σπάσει το μπετόν των διαπλεκόμενων συμφερόντων και των αμερικανονατοϊκών σχεδίων στα Βαλκάνια. (Λέγε με, Υψηλότατο!).

Εμείς εν τω μεταξύ σφυρηλατούμε το φρόνημα των φιλάθλων, και μελλοντικών θεατών των Ολυμπιακών Αγώνων, με γεγονότα σαν τα προχθεσινά ανατριχιαστικά λυντσαρίσματα Αθηναίων από θεσσαλονικείς χουλιγκάνους, ή με την πυρπόληση, πριν από λίγες μέρες, ενός πούλμαν με ΑΕΚτζήδες από ασυμβίβαστους θιασώτες-υποστηρικτές του κ. «κόκκινου» Κόκκαλη (κόκκινου για πολλούς λόγους, εκτός «θρύλου»). Κι ενώ όλα αυτά τα τερπνά συμβαίνουν λίγο μετά την ορκωμοσία της νέας κυβέρνησης, έρχεται και η ψυχρολουσία του κ. Σάμαρανκ που μας θίγει –πατόκορφα– ως έθνος. Παράλληλα, σαφώς πλην εμμέσως, μας θίγει και η δήλωση του γάλλου υπουργού Παιδείας κ. Ζαν Λυκ Μελενσόν, ο οποίος αποκαλεί «ελεεινό γλύφτη» τον κ. Μπλαιρ επειδή υποδέχθηκε με χαμόγελα τον Βλαντιμίρ Πούτιν, σφαγέα των Τσετσένων.

Έλα όμως που ο κ. Μπλαιρ, δύο εβδομάδες πριν υπερεξεθείαζε τον κ. Σημίτη και τα προσόντα του! Ήταν, άραγε, η δήλωσή του αυτή σκοπιμολογική, απλώς φιλόφρονη ή απόλυτα ελεεινή; Ποιον να πιστέψουμε, τον κ. Σάμαρανκ, τον κ. Μπλαιρ ή τον κ. Μελενσόν; Γι' αυτό σας λέω: Σιγά τ' αβγά!

Μάνος Στεφανίδης

- Από το Σηάτλ στο Νταβός και από

Ουάσιγκτον. Ποιος ταράζει τις γιορτές των καπιταλιστών;

- *Νέοι άνεμοι αντίστασης φυσάνε. Άνδρες και γυναίκες εκφράζουν την αντίθεσή τους στην καπιταλιστική βαρβαρότητα, στη δικτατορία του κέρδους. Παλιά ή νέα, ψηφιακή ή μη παγκοσμιοποιημένη οικονομία συνεχίζει να κάνει τους πλούσιους πλουσιότερους και τους φτωχούς φτωχότερους.*
- Στην πρωτεύουσα της μοναδικής υπερδύναμης, εκεί που μαζικές διαδηλώσεις διαμαρτυρίας είχαν να πραγματοποιηθούν από τον καιρό του Βιετνάμ και του Λούθερ Κινγκ, οι τραπεζίτες, οι υπουργοί, οι χρηματιστές, η αφρόκριμα του καπιταλισμού που είχε δώσει ραντεβού αναγκάστηκε να δει με τα μάτια της τον εφιάλτη της αντίστασης. Αναγκάστηκαν ν' αντιληφθούν ότι το τέλος της ουτοπίας, το οποίο τόσο χαρούμενα τραγούδησαν τα τελευταία χρόνια, δεν έχει έρθει ακόμα. Πάλι καλά...
- *Και σα να μη τους έφτανε αυτός ο εφιάλτης, πρέπει ν' αντιμετωπίσουν και τον πονοκέφαλο της χρηματιστηριακής κρίσης, τα συναχώματα του Nasdaq και του Dow Jones. Τι δύσκολη η ζωή των κυρίαρχων...*
- Οι κάμερες, αντί να καταγράφουν μόνο τους

γραβατωμένους τεχνοκράτες που αναλύουν την υγεία της παγκόσμιας οικονομίας, αναγκάστηκαν να στραφούν έξω από τα μέγαρα του καπιταλισμού. Αναγκάστηκαν να στραφούν στους δρόμους, να καταγράψουν ανθρώπους που αποφάσισαν να μπλοκάρουν τη γιορτή των σοφών του κέρδους, να αρθρώσουν το «φτάνει πια!...», να φωνάξουν ότι το μέλλον μπορεί να είναι διαφορετικό.

• *Άνθρωποι νέοι και γέροι, άνθρωποι διαφορετικοί, με σάρκα και οστά, που ανακαλύπτουν και πάλι την ομορφιά τού να κατεβαίνεις στους δρόμους. Που παύουν να καταναλώνουν εικόνες και πληροφορίες και κάνουν δικό τους εκείνο το παλιό όπλο της διαδήλωσης. Άνθρωποι που συλλαμβάνονται μαζικά από τις δυνάμεις καταστολής. Θυμίζοντας σ' όλους ότι ακόμα κι αυτός ο καινούργιος, ψηφιακός, παγκοσμιοποιημένος καπιταλισμός καταφεύγει κατά καιρούς σ' εκείνο το παλιό όπλο της κυριαρχίας, που δεν είναι άλλο από την καταστολή.*

• *Νέα κύματα αντίστασης φυσάνε. Τα ραντεβού του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Παγκόσμιας Τράπεζας, του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου γίνονται αφορμές για ν' ακουστεί στους δρόμους το «φτάνει πια». Τελικά δεν είναι τα limit down το μοναδικό πρόβλημα που βρίσκει στο δρόμο του ο καπιταλισμός. Πάλι καλά.*

Λεωνίδας Βαλασόπουλος

Η ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΑΧ ΜΑΡΙΑ!

Μερικοί άνθρωποι δεν μαθαίνουν ποτέ· ούτε κι όταν βρίσκονται στο μάτι της κρίσης. Μια τέτοια είναι η Μαρία Δαμανάκη, η οποία την επαύριο των εκλογών δήλωσε ότι «πέσαμε από την Ακρόπολη και σταθήκαμε όρθιοι». Πριν όμως αλέκτορα φωνήσαι στην πρώτη-πρώτη συνάντηση της κοινοβουλευτικής ομάδας διαπίστωσε –και το έκανε βούκινο– ότι υπάρχει έλλειψη εσωτερικής δημοκρατίας (sic!). Υπονοεί προφανώς εκείνη την δημοκρατία την οποία η ίδια αξιοποίησε όταν έκανε μονομερείς συμφωνίες με το ΠΑΣΟΚ για τη δημαρχία και έφερε τον ΣΥΝ προ τετελεσμένων γεγονότων. Αχ Μαρία!

Παιδιά, περισσότερη αυτοσυγκράτηση και σεμνότητα και όχι σπατάλη δηλώσεων προς το θεαθήναι. Τα περιθώρια επιείκειας από όλους προς όλους έχουν στενέψει επικίνδυνα.

Αντέχει, άραγε, η προοδευτική Αριστερά ένα ακόμη salto mortale;

Μ.Σ

ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ

Ο κ. Σημίτης μιλά μεν για συναίνεση και σύγκλιση, τσουρουφλισμένος από τις πρόσφατες εκλογές, αλλά μόνο στα λόγια. Προσωπικά βρίσκω απόλυτα λογικές και εφαρμόσιμες τις προτάσεις του αρχηγού της Ν.Δ. κ. Καραμανλή. Δηλαδή, έμπρακτη συναίνεση με διακομματικές επιτροπές για θέματα εξωτερικής πολιτικής, υγείας ή παιδείας. Θα συμπλήρωνα μάλιστα και πολιτισμού, επειδή με καίει προσωπικά. Κύριε πρωθυπουργέ, μπορεί να κάνετε πασχαλινές διακοπές στην Κέρκυρα με τον κ. Χυτήρη, αλλά ιδού η Ρόδος και ιδού η αξιοπιστία σας!

Μ.Σ.

Εν μέσω του γενικού πνεύματος «εκσυγχρονισμού» ξεπετάχτηκε –ανέλπιστα θαρρώ– μια φωνή υπεράσπισης ή ενίσχυσής του. Όταν μάλιστα η φωνή αυτή προέρχεται από έναν φιλόσοφο-συγγραφέα, τα πράγματα σοβαρεύουν. Πρόκειται για την αλλαγή πλεύσης του Στέλιου Ράμφου, που σε σειρά άρθρων του στην *Καθημερινή* (αμέσως μετά εκδόθηκαν σε μικρό βιβλίο στον «Καστανιώτη») υπεραμύνεται του νοήματος της ιστορίας στην νεότερη εκδοχή του: του νεότερου πολιτισμού.

Ο φιλόσοφος, ο οποίος εδώ και μια δεκαετία έχει περάσει «γενεές δεκατέσσερις» τον δυτικό πολιτισμό και την Τεχνική του (βλέπε ανάμεσα στα άλλα *Γράμμα στον Καστοριάδη*, *Φιλόσοφος και θεός Έρως*), ανέ-

κρουσε πρύμναν ή συνθηκολόγησε!

Δεν βλέπω πώς αλλιώς μπορεί να κατανοηθεί η στάση του. Εάν μάλιστα η ως τώρα πορεία του συνδυαστεί με την Ορθόδοξη παράδοση και μάλιστα το ουσιαστικό θεολογικό πνεύμα της (τύπου Συμεών Νέου Θεολόγου λόγου χάρη), θα πρέπει ρητά να εξηγήσει –και μάλιστα στους μαθητές του ή ακροατές τόσων διαλέξεων και μαθημάτων του– πώς συμβιβάζεται ή «μωρία του Σταυρού» η Ανάσταση και το θείο φως με την αμερικανική υπερδύναμη και το πνεύμα της παγκοσμιοποίησης, για να μην πούμε τίποτε για τον καλωδιωμένο άνθρωπο της Τεχνολογίας...

Σωτήρης Γουνελάς

ΣΑΝ ΒΓΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΗΓΑΙΜΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΚΗ ΣΟΥ ΙΘΑΚΗ...

Η οικολογία ως παιδική ασθένεια. Και μετά η συνειδητοποίηση της πραγματικότητας και η υπουργοποίηση. Όταν η Greenpeace μεταβάλλεται σε ένα μεγάλο Green piece. Η αντεξουσιαστική διάθεση των οικολογικών κινήματων κοιτά έκπληκτη τον πρώην διευθυντή του ελληνικού γραφείου της Greenpeace να προσφέρει οικολογικό άλλοθι στον εκσυγχρονισμό. Η αυταπάτη της προσφοράς μέσα από τον συμβιβασμό και την συμμετοχή στις επιλογές του «αντίπαλου στρατοπέδου», φανερή. Κι όσο για τις περήφανες δηλώσεις περί πολύχρονης θητείας στην ευρύτερη Αριστερά, γελοιοποιούνται από την συνέχεια και την διάθεση συμμετοχής για την «στήριξη του έργου του πρωθυπουργού και του εκσυγχρονιστικού κινήματος με τον εμπλουτισμό του ΠΑΣΟΚ με νέες ιδέες». Ηλίας Ευθυμόπουλος, οραματιζόμενος και συνεντευξιαζόμενος στην *Ελευθεροτυπία* να συζητά τα άλλοτε αυτονόητα. Να διαχωρίζει τις «δύο πλευρές του ζητήματος των μεταλλαγμένων. Αυτή που αφορά το σύστημα παραγωγού-καταναλωτή και αφορά τα υπουργεία Εμπορίου και Γεωργίας, και αυτήν

του ΥΠΕΧΩΔΕ, που ορίζει τους κανόνες του παιχνιδιού. Δηλαδή, από ποιο σημείο και μετά η ανάπτυξη (της επισημονικής έρευνας για τα μεταλλαγμένα) δεν είναι αποδεκτή γιατί υπάρχει ο κίνδυνος της απελευθέρωσης ή του ανεξέλεγκτου πολλαπλασιασμού αυτών των οργανισμών στο περιβάλλον. Αυτό είναι για μένα το σημαντικό. Θεωρώ ότι οι επιπτώσεις στην υγεία είναι δευτερεύον θέμα. Τα μεταλλαγμένα είναι ένας τομέας που χωράει πολύ σπέκουλα. Και ως μέλος του περιβαλλοντικού κινήματος φρόντιζα να μην παρασύρομαι από το συναίσθημα ή την ηθική». Γενικότητες και αοριστολογίες δηλωτικές μιας κυνικότητας που ο ίδιος παραδέχεται. Όρια υποκειμενικά και κανόνες παιχνιδιού που όλοι γνωρίζουμε καλά από ποιους τίθενται κάθε φορά. Τουλάχιστον αφελής η προσπάθεια να πείσει. Κι αν απορεί γιατί όλα αυτά, ας ρωτήσει το ίνδαλμά του, τον πρωθυπουργό, τι εννοούσε όταν δήλωνε πως δεν θα σταματήσει την ανάπτυξη ένας βράχος στο διαόλου την μάνα. Ε, λοιπόν, πάμε στοίχημα;

Βασίλης Μαρουλάς

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΟΜΟΡΦΙΑ

Είναι θλιβερή η παντελής έλλειψη ενιαίας στρατηγικής στον χώρο του Πολιτισμού και σ' ένα υπουργείο που απλώς διεκπεραιώνει υποχρεώσεις και διανέμει χαρτζιλίκια προς τους δυστυχείς εξαρτούμενους (φυσικά πρόσωπα ή ομάδες) μ' έναν τρόπο εξαιρετικά διαβλητό. Μόλις πριν από λίγες ημέρες ο νέος υπουργός ανακάλυψε «μαύρη τρύπα» 2,5 δισ., και παρακολούθησάμε έκπληκτοι την αντιαισθητική κόντρα δύο πολιτικών ανδρών ειδικού, υποτίθεται, βάρους. Το πιο θλιβερό όμως είναι ότι το θέμα έκλεισε άρον-άρον και ουδείς έμαθε με ποιον τρόπο και κριτήρια διαχειρίζεται η κυβέρνηση την πολιτιστική μας κληρονομιά και πώς διανέμονται τα ποικίλα ποσά. Για ποιο λόγο φερ' ειπείν επιχορήγησε ο κ. Βενιζέλος με 1.000.000 δρχ. τον επιμορφωτικό Σύλλογο Βετεράνων Ποδοσφαιριστών Νεάπολης Θεσ/νίκης; Ή γιατί αγόρασε το ΑΚΡΟΠΟΛ με μια τόσο περιέργη –αν μη τι άλλο– σύμβαση, την οποία ο ίδιος ο κ. Πάγκαλος αναγκάστηκε να διε-

ρευνήσει; Μήπως γιατί ανήκε στον Θεσσαλονικέα κ. Μπατατούδη, τον ιδιοκτήτη του ΠΑΟΚ;

Το ΥΠΠΟ έχει καταστεί ένας υπουργοκεντρικός μηχανισμός που αναξιοκρατικά και κομματικοποιημένα μοιράζει χαρτζιλίκια με την αλαζονεία πέρση σατράπη. Το ΠΑΣΟΚ αντιμετωπίζει τον πολιτισμό ως προϊόν και ευκαιρία μεγάλων «έργων». Έργα που συνήθως μένουν στο επίπεδο των εξαγγελιών. Δείτε το ξεκοιλιασμένο κτίριο του Τάκη Ζενέτου, το πρώην ΦΙΕ, που επιστρατεύτηκε άρον-άρον για προεκλογικές εντυπώσεις εκθέτοντας όπως-όπως έναν αθώο, τον Γιάννη Τσαρούχη. Δείτε πως, λίγο πριν εγκαταλείψει το ΥΠΠΟ, ο κ. Βενιζέλος προχωρά σε τραπεζικό δάνειο ύψους 14 δισ. –από την μια άκρα οικονομία και από την άλλη κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος– ώστε ν' αγοραστεί η Συλλογή Κωστάκη. Χωρίς να δημοσιοποιηθεί η έκθεση κάποιας επιτροπής ειδημόνων που να έχει εγκρίνει το ποσόν και να έχει κοστολογή-

σει τα υπόλοιπα της Συλλογής. Μιας Συλλογής που, προτού αποφλωθεί από τα σημαντικότερα έργα της λόγω πωλήσεων, είχε προσφερθεί δωρεάν στο Δημόσιο από τον ίδιο τον Γεώργιο Κωστάκη! Απ' την άλλη, το ΥΠΠΟ χορηγεί γενναία και μονομερώς το Μέγαρο με δισεκατομμύρια, επιβραβεύοντας την περιέργη διαπλοκή ενός ιδιώτη και του κράτους. Τι έχουμε λοιπόν; Μια Εθνική Πινακοθήκη, κλειστή δέκα χρόνια, χωρίς τα μόνιμα εκθέματά της, μια αρχαιολογική υπηρεσία χωρίς στοιχειώδεις πόρους επιβίωσης, πλήρη άγνοια των σύγχρονων αναγκών που αφορούν στο θέατρο, το χορό ή το βιβλίο. Επίσης, απίστευτη κοροϊδία και μετάθεση ευθυνών, σχετικά με τα εξαγγελθέντα μουσεία σύγχρονης τέχνης και εν γένει ευνοιοκρατία και άγνοια. Και η ουσία: Η παρούσα κυβέρνηση, επειδή τρέφει βαθύτατο σύμπλεγμα προς τον πολιτισμό, δεν μπορεί να τον δει ως αναπτυξιακή δύναμη – και το κυριότερο: ως το καθημερινό μας δικαίωμα στην ομορφιά. **Στ. Προτεστάκις**

ΜΕΤΡΟ ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ

Ν' ανασταλεί κάθε διαδικασία απευθείας ανάθεσης προς τοποθέτηση εικαστικών έργων στους σταθμούς του Μετρό καθώς και να ακυ-

μένει στην προκήρυξη πανελλήνιου καλλιτεχνικού Διαγωνισμού, υπενθυμίζοντας πως ο «κανγάς» γίνεται για το διόλου ευκαταφρόνητο ποσό του ενός δισεκατομμυρίου δρχ. Φαίνεται πάντως πως κάποιοι γράφουν τους νόμους και τις δημοκρατικές διαδικασίες στα παλιά τους τα παπούτσια ενώ πλειοδοτούν υπέρ ενός παρωχημένου και ανιστόρητου star system, το οποίο σήμερα δεν αφορά άλλους από τους άμεσα ευνοημένους εξ αυτού. Όπως λέει και το σλόγκαν του Μετρό: *το Μετρό μπαίνει στη ζωή μας!* Αν έμπαινε λίγο και το μέτρο...

Μ.Σ.

ΚΑΛΗΝΥΧΤΑ ΜΑΣ

Απέρχεται λοιπόν σιγά-σιγά και η Μαγδαληνή η Ολόφωτος, η κ. Alright ντε!, εν μέσω βαρέως αρνητικής κριτικής για την πολιτική της στα Βαλκάνια. Αφήνει πίσω της το Κοσσυφοπέδιο σε μεγαλύτε-

ρη ανασφάλεια παρά ποτέ, τα γελοία σενάρια περί βασιλείου της Σερβίας που εκκολάφθηκαν στη Ν. Υόρκη και βεβαίως μας αφήνει τον υψηλότατο Γιωργάκη και τους συμβούλους του. Αν τώρα ο Πάγκαλος ήταν εκτός κυβερνήσεως, μπορεί να μαθαίνατε καμιάν αλήθεια, έστω και μισή, για τα εθνικά μας θέματα. Τώρα περίξ της Albright απλώνεται βαθιά και σκοτεινή Alnight.

Σ.Π.

ΤΟ ΒΗΜΑ ΩΣ ΠΕΡΙΤΥΛΙΓΜΑ

Η κατάλυση της ανεξαρτησίας του Οικονομικού Ταχυδρόμου διά της ενθέσεως του στο Σαββατιάτικο Βήμα τουλάχιστον εντυπωσιάζει. Οι αρμόδιοι θα έκαναν τον πολύπλοκο υπολογισμό των ελαστικοτήτων της ζήτησης του Βήματος με ή χωρίς τον «Ο.Τ.», και των Νέων (με τον Ταχυδρόμο), θα εξέφρασαν την διαφορά σε χρήμα και θα προσθαφαίρεσαν την κερδοζη-

μία της εξαφάνισης από την αγορά του ιστορικού περιοδικού. Την πρώτη βδομάδα, το Βήμα κέρδισε 13.000 φύλλα και τα Νέα μόλις έχασαν 1.500. Όπερ έδει δείξαι.

Ποιο άραγε θα είναι το επόμενο Βήμα; Μήπως η ένθεση των Νέων στο Βήμα καθημερινώς; Διότι μόνο έτσι καθετοποιείται η μονάδα.

Σ. Καφαντάρης

ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ

Η αποχή Βενιζέλου από την κυβέρνηση διδάσκει. Δεν είναι δυνατόν ένα πρωτοκλασάτο στέλεχος να γίνεται τσιγγάνος (όπως υποτίθεται ότι αυτοχαρκτηρίστηκε – Βήμα 16.4.2000), να έχει υπηρετήσει ευδοκίμως σε πέντε υπουργεία για να ξαναγυρίσει εκεί που εργαζόταν ως μείραξ! Ο πολιτικός πρέπει διαρκώς να ανεβάζει ψηλότερα τον πήχυ των υποχρεώσεών του. Επιτέλους βρέθηκε και κάποιος να σώσει την τιμή των πολιτικών σ' αυτόν τον τόπο.

Σ.Κ.

Το ΜΕΤΡΟ μπαίνει στη ζωή μας!

ρωθούν οι σχετικές συμβάσεις ζήτησε το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος (ΕΕΤΕ) με αίτηση ασφαλιστικών μέτρων κατά της «Αττικό Μετρό Α.Ε.».

Η απερχόμενη πρόεδρος του ΕΕΤΕ Εύα Μελά και ο Γ. Γραμματέας Μιχάλης Παπαδάκης κάνουν λόγο για αδιαφανείς διαδικασίες διαχείρισης του δημόσιου χρήματος και για καταστρατήγηση του Ν. 2557/97 όσον αφορά στην καλλιτεχνική παρέμβαση επί των δημοσίων κτιρίων. Αντιθέτως, το Επιμελητήριο επι-

ΛΑΣΠΗ ΣΤ' ΑΣΤΕΡΙΑ

Τα πράγματα εξελίσσονται ομαλώς. Νέα εκσυγχρονιστική κυβέρνηση ορκίστηκε, η οποία αναζητεί ποιος από τους υπουργούς έχει διασπαθίσει καλύτερα το δημόσιο χρήμα από τον άλλο. Κάποιος χαρίζει μερικά δισ. λίγο πριν παραδώσει το υπουργείο του, άλλος φαίνεται να δίνει τα δικά του δισ. σε μαύρες τρύπες, και γενικώς όλα αυτά, λίγες μόνον μέρες μετά τις εκλογές, θεωρούνται φυσιολογικά. Πλήρης παραλυσία και αδιαφορία. Κανείς δεν νοιάζεται για τίποτα, παρά μόνον για τον εαυτό του.

ΓΛΟΙΩΔΕΙΣ

Την ίδια ώρα τα παπαγαλάκια του Σημίτη ασχολούνται με το μέγα πρόβλημα "Ανδρεουλάκος". Και αρθρογραφούν απειλώντας τον ΣΥΝ, λοιδορώντας το ΔΗΚΚΙ και βρίζοντας το ΚΚΕ. Τους ξέρετε, μην ασχολείστε.

ΔΕΛΤΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Τα μάθατε τα σημερινά; Άλλαξαν πάλι οι ημερομηνίες των εξετάσεων. Αύριο

φυσικά θα ξαναλλάξουν. Εν τω μεταξύ ο φέρελπις υπουργός Παιδείας εισάγει και νέα μείωση της ύλης: Τα παιδιά θα μαθαίνουν μόνον τα εξώφυλλα.

Η ΣΕΙΡΑ ΜΟΥ

Από τον Δελμούζο περάσαμε στον Παπανούτσο και από κει στον Ευθυμίου. Η Ελλάδα όλο και καλύτερεύει πνευματικώς. Μόλις φύγει και ο Ευθυμίου θα πάω εγώ. Βήμα διαβάζω καθημερινώς, στο Αντί γράφω - τι μου λείπει δηλαδή: Ούτως ή άλλως μέχρι τότε τα παιδιά θα έχουν φύγει όλα για σπουδές στο εξωτερικό και δεν θα 'χει και πολλή δουλειά αυτό το υπουργείο.

ΓΙΩΡΓΑΚΙΕΒΙΤΣΥ

Ο Γ. Παπανδρέου φιλοξενεί τον σέρβο έκπτωτο βασιλιά, ο ελληνοαμερικανός του σύμβουλος τον αποκαλεί «μεγαλειότατο» και όλοι συνωμοτούν φανερά για την ανατροπή της σερβικής κυβέρνησης και την επιστροφή της μοναρχίας. Ο Κωνσταντίνος μπροστά τους μοιάζει πλέον τροτσκιστής.

ΟΧΙ ΣΤΗ ΔΕΞΙΑ

Ο μοναρχικός Σάμαρανκ κατηγορήσε την κυβέρνηση για ανικανότητα και ετοιμάζεται να της πάρει τους Ολυμπιακούς. Το ΠΑΣΟΚ όμως απάντησε πως αυτό είναι δάκτυλος της Νέας

Δημοκρατίας και του φασίστα Σάμαρανκ. Μάλλον δάκτυλος υπουργών είναι για να αναθέσουν απευθείας τα έργα, χωρίς διαγωνισμό. Δεν καταλαβαίνω γιατί προτιμούν αυτή τη λύση. Πιθανόν για να αποφύγουν τις μίζες και να γίνουν όλα με διαφάνεια.

ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΑΜΑΡΑΝΚ

Ο Σάμαρανκ -λέει- δεν έκανε τις καταγγελίες του προεκλογικώς για να μην θεωρηθεί ότι παρεμβαίνει. Και τώρα που τις έκανε μετεκλογικώς δεν παρενέβη και μάλιστα με τον χειρότερο τρόπο: Η απόκρυψη εγκληματία, νομίζω, τιμωρείται αυστηρώς από το νόμο. Διότι εάν οι εκλογείς εγνώριζαν ένα αληθινό στοιχείο -το οποίο έπρεπε εξάλλου να το γνωρίζουν, εφόσον άπτεται της υπό κρίσιν κυβερνητικής πρακτικής- τότε πιθανόν να μετέβαλαν άποψη περί αποτελεσματικότητας του λογιστού Σημίτη. Και τότε πιθανόν να χρειάζομασταν και νέες ελληνοποιήσεις, νέα διαβατήρια, νέα έξοδα για την επανεκλογή του Λογιστού, πράγμα που μπορεί, ελλείψεως χρόνου, να οδηγούσε και στην ανατροπή του. Αλλά δε βαριέσαι. Πάλι θα υπήρχε το δόλλημα: Και αν βγει η δεξιά:

ΠΑΣΟΚ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ

Κάποιοι λένε ότι αυτό το δόλλημα μπορεί να τίθεται συνεχώς - τι θα γίνει λοιπόν; Δεν καταλαβαίνω αυτήν την ερώτηση. Τι θα πει τι θα γίνει; Θα εκλέγεται για πάντα το ΠΑΣΟΚ. Και αν φύγει ο Σημίτης, υπάρχουν ακόμη πολλά μέλη αυτού του κινήματος: Η Βάσω, ο Βενιζέλος, ο Πάγκαλος Ο Βούγιας,... Αυτοί ή η δεξιά; Αυτοί φυσικά!

Σ Ε Π Ι Τ Α Φ Ι Ο Σ

Ε

Π

Ι

Τ

Α

Φ

Ι

Ο

Σ

Ας αφιερώσουμε τώρα ένα παπαδιαμαντικό κείμενο 107 ετών στους εορτάζοντες με σούβλες -μέσα στη Σαρακοστή- υπουργούς του ΠΑΣΟΚ. Και ας το αφιερώσουμε επίσης στο έξοχο σχετικό σημείωμα του Α. Καρκαγιάννη στην Καθημερινή.

«Οι παίδες κατασκευάζουσι Σταυρόν πινά, ον περικοσμούσι δι' ευόσμων εαρινών ανθέων και περιερχόμενοι τας φιλικάς οικίας άδουσιν εν τόνω πενθίμω και περιπαθώς θρηνώδει ύμνω δι' ου περιγράφονται τα πάθη του Σωτήρος. Εδώ δυστυχώς αυτά οσημέραι πνίγονται εξαφανιζόμενα εις τη μέχρι πορώσεως εξικνουμένην υλιστικότητας της κοινωνίας

μας. Τουλάχιστον ας τα μνημονεύσωμεν διά τους ολίγους εκείνους εραστάς των ιερών των πατέρων μας εθίμων (...).

Περί την 10ην ώραν της νυκτός γίνεται η περιαγωγή των Επιταφίων ανά τας συνοικίας των πόλεων, απάντων των χριστιανών λαμπαδηφορούντων. Κατά ταύτην ψάλλεται και το αρμονικότερον Δοξαστικόν «Τον Ήλιον κρύψαντα... Δος μοι νεκρόν προς ταφήν το σώμα του Ιησού του Ναζωραίου. Ιησού του πτωχού, Ιησού του αοίκου, Ιησού του κρεμαμένου γυμνού και ευτελούς, Ιησού του ξένου και επί ξένης... Δος μοι τούτον τον ξένον, τον ξένην ζωήν και βίον ζήσαντα επί ξένης...».

Πώς ο Κόκκαλης δωροδοκούσε το ΠΑΣΟΚ

Η γερμανική Βουλή επιβεβαιώνει τις δωροδοκίες προς το ΠΑΣΟΚ

του Ρεπόρτερ

Η προεκλογική περίοδος τελείωσε και «κάθε κατεργάρης στον πάγκο του». Το Αντί συνεχίζει την έρευνά του στα αρχεία της «Στάζι» με την αποκάλυψη των πιο σημαντικών στοιχείων που περιέχουν για τον Σωκράτη Κόκκαλη και κυρίως όσα αφορούν την άλωση των τηλεπικοινωνιών και το απίστευτο όργιο δωροδοκιών που συνόδευσε την ανάδειξη της Ιντρακόμ σ' αυτό που είναι σήμερα. Αυτό δεν σημαίνει, βεβαίως, ότι όσα έγγραφα και στοιχεία αποκαλύψαμε για το ίδιο θέμα από το τχ. 705 μέχρι σήμερα δεν ήταν σημαντικά. Κάθε άλλο, μάλιστα. Το γεγονός, όμως, ότι η έναρξη των αποκαλύψεων στο τχ. 705 της 4.2.2000 συνέπεσε με την εξαγγελία την ίδια μέρα από τον κ. Σημίτη των εκλογών της 9ης Απριλίου, πράγμα που δεν γνωρίζαμε, μας ανάγκασε στη συνέχεια να αποφύγουμε, όσο επέτρεπε η δημοσιογραφική δεοντολογία, την αποκάλυψη στοιχείων που αφορούν συγκεκριμένα πρόσωπα, κόμματα ή καταστάσεις, προκειμένου να μην συνδεθεί το ρεπορτάζ με την προεκλογική περίοδο ή συγκεκριμένες πολιτικές προτιμήσεις. Οι εκλογές τελείωσαν όμως και σήμερα «κανείς δεν μπορεί να ξορκίσει φαντάσματα της Στάζι».

Γράφαμε στο προηγούμενο τεύχος για την αναταραχή που προκάλεσε στα πολιτικά πράγματα της Γερμανίας η παρέμβαση της CIA με την επιστροφή από τους Αμερικανούς στην γερμανική κυβέρνηση κάποιων από του φραζέλους της Στάζι που παρακρατούσε από 1989. «Όλος τυχαίως» οι φάκελοι αυτοί επιβεβαιώνουν τις παράνομες χρηματοδοτήσεις προς το Χριστιανοδημοκρατικό Κόμμα του Χέλμουτ Κολ και έφεραν στο φως παλιές διαμάχες. Το δημοσιογραφικό ενδιαφέρον έφερε όμως στο φως και μερικά νέα και σημαντικά στοιχεία για την υπόθεση Κόκκαλη-Ιντρακόμ. Πρόκειται για μια σειρά εγγράφων στα οποία καταγράφονται οι καταθέσεις μερικών από τους πιο σημαντικούς αξιωματούχους της Στάζι στη γερμανική βουλή (Bundestag) για τις σχέσεις του Σ. Κόκκαλη με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας (ΛΔΓ) και την ίδια την Στάζι.

Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Για να γίνει καλύτερα κατανοητή η σημασία των ντοκουμέντων αυτών, πρέπει να εξηγήσουμε κατ' αρχάς ότι μετά την ενοποίηση των δύο Γερμανιών, η Bundestag

συγκρότησε μια Ειδική Ανακριτική Επιτροπή με αντικείμενο την ανεύρεση και επιστροφή των χαμένων περιουσιακών στοιχείων της ΛΔΓ στο ενιαίο πλέον γερμανικό κράτος. Ως «χαμένα περιουσιακά στοιχεία» θεωρήθηκαν οι επενδύσεις που είχε κάνει το ανατολικογερμανικό καθεστώς στη Δύση με τη μορφή κεφαλαίων ή επιχειρήσεων από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά και κυρίως τα δισεκατομμύρια μάρκων που διοχέτευσε η Στάζι στη Δύση κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών της «σοσιαλιστικής» κυριαρχίας, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν από τους ηγέτες του κόμματος αργότερα.

Μεταξύ των εταιρειών που θεωρήθηκε ότι ανήκαν στη ΛΔΓ και κατά συνέπεια έπρεπε να διεκδικηθούν από τη νέα Γερμανία ήταν και η Ιντρακόμ. Έτσι η Ειδική Ανακριτική Επιτροπή άρχισε το 1984 σειρά ανακρίσεων, οι οποίες σύμφωνα με τη γνώμη που εξέφρασαν δημοσίως τα μέλη της θα οδηγούσαν στην διεκδίκηση της ιδιοκτησίας της εταιρείας. Αυτό δεν έγινε βέβαια ποτέ. Παρά τον αρχικό θόρυβο και την ανάμειξη μέχρι και του ίδιου του Χ. Κολ και του Κ. Μητσοτάκη, οι ανακρίσεις της Βουλής «ξεχάστηκαν», και το αποτέλε-

σμα των ερευνών δεν έγινε ποτέ γνωστό. Προηγήθηκε βέβαια ένα απίθανο διεθνές παρασκήνιο ανταλλαγών και συμψηφισμών κατά τη διάρκεια του οποίου είδαμε μεταξύ των άλλων τον πρώην υπουργό Εξωτερικών Χανς Ντήτριχ Γκένσερ να συναντάνται με τον Σ. Κόκκαλη στην Αθήνα. Και εν συνεχεία ακόμα να υποδέχονται με ανοικτές αγκάλες ως... επενδυτή τον πρώην επιχειρησιακό πράκτορα της Στάζι και πρόεδρο της Ιντρακόμ.

Οι καιροί όμως έχουν γυρίσματα. Ο Σ. Κόκκαλης κατάφερε βέβαια, με γνωστά και άγνωστα ανταλλάγματα, να παραμείνει η Ιντρακόμ στην ιδιοκτησία του. Δεν κατάφερε όμως να σταματήσει τις αποκαλύψεις για το δυσώδες παρελθόν του ίδιου και της εταιρείας του. Κι αυτό επειδή κατά τη διάρκεια των ανακρίσεων στη γερμανική Βουλή ήρθαν στο φως απίστευτες λεπτομέρειες για την διαφθορά που συνοδεύει την Ιντρακόμ από την πρώτη στιγμή της ίδρυσής της.

Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΓΚΑΛΥΨΗΣ ΤΗΣ ΔΩΡΟΔΟΚΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ

Μεταξύ εκείνων που ανέκρινε η ειδική επιτροπή της γερμανικής Βουλής ήταν και

Deutscher Bundestag

Heft 15/30.09.97

Finanzen: Zeuge: Beute wurde in Sicherheit gebracht

Untersuchungsausschuß "DDR-Vermögen" vernahm Willy Koch - Ordnungsgeld gegen Timmermann verhängt

Embargowaren beschafft

Willy Koch bestätigte, Hauptaufgabe seiner Organisation sei es gewesen, Embargowaren für die DDR zu beschaffen. Dabei habe es Kontakte zu "Bürgern anderer Länder" gegeben, um Verbindungen zu den Beschaffern zu knüpfen. Er selbst sei jedoch in keinem Fall "konkret" tätig geworden.

Seine Aufgabe sei es vornehmlich gewesen, Doppelagenten zu führen. Er gab an, daß die Hauptabteilung III des MfS bei der Beschaffung von Informationen zusammen mit Wissenschaftlern und Dienstleistungen für Technik sowie mit Forschungsinstituten die Aufgabe hatte, die Lichtleiterkabel und Richtfunkstrecken zwischen der Bundesrepublik und West-Berlin anzuzapfen. Daran sei er beteiligt gewesen.

Befragt zu Provisionszahlungen des Kaufmanns Sokrates Kokkalis sagte Koch, daß die Gelder, die von Roland Winckler beschafft worden waren, von Oberst Arthur Wenzel, seinem damaligen Vorgesetzten und Wincklers Führungsoffizier, in Empfang genommen worden seien. Kokkalis habe nicht gewußt, daß das MfS das Geld bekam. Es habe keine Vorgaben gegeben, wieviel Vanta besorgt werden mußten. Allerdings hatten "alle Möglichkeiten, Geld zu bekommen", genutzt werden müssen. Dabei habe es auch als "Wiedergutmachung" begründete Zahlungen gegeben, wobei er sich an die Übergabe von 1 Million DM erinnern konnte.

Der Ausschuß erfuhr, daß über Winckler Teile der Provision der Panhellenistischen Sozialistischen Bewegung, PASOK, zugeflossen seien. Kokkalis habe gute Kontakte zu der Partei unterhalten. Ohne die PASOK wäre Kokkalis nicht so erfolgreich gewesen und hatte die Firma Intracom nicht expandieren können. Über den Einfluß der DDR bei Intracom konnte er indes keinen Aufschluß geben. Aus Abhörprotokollen seien ihm die Existenz der Firma Intrac SA in Lugano - ein Unternehmen der kommerziellen Koordinierung (KoKo) - und der Name Ottokar Hermann bekannt geworden. Näheres über Verbindungen zu Kokkalis und Winckler konnte er nicht sagen.

Απόσπασμα από τα πρακτικά του Συμβουλίου Ανακρίσεων της Bundestag από 15/30.9.1997:

«Το Συμβούλιο Ανακρίσεων για την υπόθεση «Ιδιοκτησία ΛΔΓ» εξέτασε τον Βίλλυ Κοχ, πρώην διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης XVIII/8

•Ο Βίλλυ Κοχ διαβεβαίωσε ότι κύρια αποστολή της οργάνωσής του ήταν να προμηθεύεται για την ΛΔΓ προϊόντα εμπόργκο. Στο πλαίσιο αυτό γίνονταν επαφές με «πολίτες άλλων χωρών», προκειμένου να έρθουν σε επαφή με προμηθευτές... Αποστολή του ήταν κυρίως η καθοδήγηση διπλών πρακτόρων... Όταν ερωτήθηκε για τις πληρωμές προμηθειών του εμπόρου Σωκράτη Κόκκαλη, ο Κοχ είπε ότι τα χρήματα τα προμήθευε ο Roland Winckler και τα παραλάμβανε ο ταγματάρχης Arthur Wenzel, (που ήταν) πρώην προϊστάμενός του και καθοδηγητής αξιωματικός του Winckler...

•Το Συμβούλιο Ανακρίσεων πληροφορήθηκε ότι μέσω του Winckler μέρος της προμήθειας πήγε στο Πανελληνικό Σοσιαλιστικό Κίνημα, ΠΑΣΟΚ. Ο Κόκκαλης διατηρούσε καλές σχέσεις με το κόμμα. Χωρίς το ΠΑΣΟΚ ο Κόκκαλης δεν θα ήταν τόσο επιτυχημένος και δεν θα είχε μπορέσει να επεκτείνει την εταιρεία Ιντρακόμ.

•Για την επιρροή της ΛΔΓ στην Ιντρακόμ δεν μπορούσε, ωστόσο, να δώσει κάποια πληροφορία. Από τα πρωτόκολλα των ανακρίσεων ήταν (πάντως) γνωστή η ύπαρξη μιας εταιρείας Intrac στο Λουγκάνο, η οποία είχε σχέση με τον «Εμπορικό Συντονισμό» (Kommerziellen Koordinierung ή "Koko") και τον Ottokar Hermann. (Ο Κοχ) δεν μπορούσε να δώσει άλλες λεπτομέρειες για τις σχέσεις με τους Κόκκαλη και Winckler».

ο πρώην ταγματάρχης Willy Koch (Βίλλυ Κοχ), ο οποίος τη δεκαετία του '80 ήταν επικεφαλής του τμήματος 8 της Γενικής

Διεύθυνσης XVIII της Στάζι, στην οποία ανήκε και ο Κόκκαλης. Όπως εξηγήσαμε ήδη σε προηγούμενα τεύχη, αντικείμενο

της διεύθυνσης αυτής ήταν η βιομηχανική κατασκοπεία στη Δύση και η παραβίαση του εμπόργκο. Κατά τη διάρκεια της εξέτασής του ο Βίλλυ Κοχ επιβεβαίωσε (βλ. έγγραφο 1) ότι ο Κόκκαλης και η Στάζι δωροδοκούσαν συστηματικά το ΠΑΣΟΚ, με αντάλλαγμα της ανάδειξη της Ιντρακόμ από ένα «μαγαζάκι εμπορικού αντιπροσώπου», που ήταν στις αρχές της δεκαετίας του '80, στο σημερινό οικονομικό μεγαθήριο.

Εξηγώντας στην ανακριτική επιτροπή τους τρόπους με τους οποίους έκαναν τις δωροδοκίες, ο Κοχ αποκάλυψε ότι ο Κόκκαλης έδινε τα χρήματα στον Roland Winckler (Ρόλαντ Βίνκλερ), ο οποίος ήταν επίσης πράκτορας της Στάζι και δρούσε στην Ελλάδα με την κάλυψη του αντιπροσώπου μιας από τις ανατολικογερμανικές εταιρείες που συνεργάζονταν με την Ιντρακόμ και εμφανιζόταν με το ψευδώνυμο Peter Schumman (Πέτερ Σούμαν) (βλ. έγγραφο 1). Ο επόμενος κρίκος στην αλυσίδα των δωροδοκιών ήταν ο ταγματάρχης Arthur Wenzel (Άρθουρ Βέντσελ), στον οποίο ο Winckler μεταβίβαζε τα χρήματα που του είχε δώσει ο Κόκκαλης. Ο Wenzel ήταν για μεγάλο χρονικό διάστημα προϊστάμενος των Κόκκαλη και Winckler και μετά την κατάρρευση του καθεστώτος επιχείρησε να διαφύγει στη Δύση, παίρνοντας μαζί του δισκέτες κομπιούτερ με αντίγραφα από τα αρχεία της Στάζι. Τα αρχεία που δημοσιεύουμε σήμερα περιλαμβάνονταν σε εκείνες τις δισκέτες, αλλά ο Wenzel δεν πρόλαβε ποτέ να τα ανταλλάξει, επειδή ύστερα από λίγες ημέρες βρέθηκε κρατασμένος από τη ζώνη του, στην τουαλέτα ενός μπαρ.

Στη συνέχεια, τα χρήματα της εκάστοτε δωροδοκίας κατετίθεντο σε λογαριασμούς σε ελβετικές τράπεζες, μέσω του λογαριασμού αρ. 709 που υπήρχε στο όνομα του Κόκκαλη στην τράπεζα της Στάζι Deutschland Handelsbank (DHB) του Ανατολικού Βερολίνου, αλλά και σε άλλους λογαριασμούς στην ίδια τράπεζα που θα αναφέρουμε στη συνέχεια της έρευνας.

Άλλες λεπτομέρειες για τις δωροδοκίες προς το ΠΑΣΟΚ περιέχονται σε ένα από τα έγγραφα που αποκάλυψε ήδη το Αντί στο τχ. 706 (βλ. έγγραφο 2). Σύμφωνα με το έγγραφο αυτό που συνετάγη και υπογράφεται από τον Wenzel, στα τέλη του 1984, ο τότε υπουργός Εξωτερικού Εμπορίου της ΛΔΓ, Dr. Beil ζήτησε από τη Στάζι να μελετήσει τρόπους για την μεταβίβαση στο ΠΑΣΟΚ του 2% από κάθε

Durch den Gen. Dr. Beil erhielt der IMS den Auftrag, Überlegungen anzustellen zur finanziellen Unterstützung der Pasok Griechenlands. Es bestehen Vorstellungen, daß der IMS diesen internen Auftrag realisieren soll, indem ca. 2 % aus Geschäften zusätzlich für diese Partei bereitzustellen sind. In diese finanzielle Transaktion beabsichtigt der IMS die OV-Person "Kaskade" einzubeziehen, da sie über sehr enge Beziehungen zum griechischen Ministerpräsidenten und dementsprechend über Einflüsse zum Ausbau der Geschäftsbeziehungen mit der DDR verfügt. "Kaskade" hatte bekanntlich im Zusammenhang mit dem Abschluß des OV "Kaskadeur" eine erste Wiedergutmachungssumme in Höhe von 50.000 US-Dollar an die DDR übergeben und weitere Zahlungen in Aussicht gestellt, wenn es gelingt, die Geschäftsbeziehungen weiter auszubauen.

Δωροδοκία του ΠΑΣΟΚ. Απόσπασμα από έκδοση για τη συνάντηση του IMS Peter Schumann της 18.12.1984 στο IMK Zentrum.

Τμήμα XVIII/8

•Σημείο 2: Αναφέρεται στις σχέσεις της «Ζήμενς» με τις εταιρείες AHB ROBOTRON AHB ELEKTROTECHNIK

•Σημείο 3: «Ο σύντροφος δρ Μπάιλ μας έδωσε την εντολή να προετοιμάσουμε σχέδια για την οικονομική υποστήριξη του ΠΑΣΟΚ στην Ελλάδα. Υπάρχουν σκέψεις να υλοποιηθεί αυτή η εσωτερική εντολή δίνοντας 2% από τις συναλλαγές στο κόμμα αυτό. Για την μεταβίβαση αυτών των χρημάτων ο πράκτοράς μας προτείνει να εμπλέξει τον άνθρωπο της επιχείρησης «Κασκαντέ», ο οποίος διαθέτει πολύ στενές σχέσεις με τον έλληνα πρωθυπουργό και γι' αυτό το λόγο ασκεί επιρροή για την ανάπτυξη των οικονομικών σχέσεων με την ΛΔΓ. Ο «Κασκαντέρ» έδωσε για την ολοκλήρωση της επιχείρησης «Κασκαντέ» ένα ποσό επανορδώσεων ύψους 50.000\$ στη ΛΔΓ και προτίθεται να δώσει περισσότερα εφ' όσον γίνει δεκτή μια ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων.

σύμβαση που θα υπέγραφε η Ιντρακόμ με το ελληνικό δημόσιο και κυρίως τον ΟΤΕ. Σύμφωνα πάντα με το ίδιο έγγραφο, κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας του σχεδίου, ο Winckler πρότεινε ν' αναλάβει τις δωροδοκίες ο Κόκκαλης, επειδή, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά, «έχει πολύ καλές σχέσεις με τον έλληνα πρωθυπουργό», που ήταν τότε ο Ανδρέας Παπανδρέου.

Το Αντί έχει στη διάθεσή του και θα αποκαλύψει στη συνέχεια της έρευνας έγγραφα με απίθανες λεπτομέρειες για τις δωροδοκίες εκείνες, τους τραπεζικούς λογαριασμούς μέσω των οποίων έγιναν και τα πρόσωπα που αναμείχθηκαν. Παραδείγματος χάριν, σε ένα από τα έγγραφα αυτά (βλ. έγγραφο 3), ο Wenzel ενημερώνει τους προϊσταμένους του ότι σχετικά με την υπόθεση «Οικονομική Υποστήριξη του ελληνικού κόμματος ΠΑΣΟΚ για

την βελτίωση των συναλλαγών» κατατέθηκαν σε ελβετική τράπεζα μετρητοίς 400.000 DM (περίπου 70.000.000 εκατ. σε σημερινές ισοτιμίες), σε δύο χωριστά εμβάσματα, 300.000 και 100.000 μάρκων αντίστοιχα.

Υπάρχουν δεκάδες άλλα παρόμοια εμβάσματα. Σημειώνουμε ότι, όπως προκύπτει από το ίδιο έγγραφο, ο Wenzel ενημέρωνε για τις μεταβιβάσεις των ποσών τον ίδιο τον επιτεφάλη της Στάζι, υπουργό Κρατικής Ασφαλείας (MfS) Meier, όπως και τον Dr. Beil, δίπλα από το όνομα του οποίου υπάρχει σε παρένθεση η διευκρίνιση "Pasok", για να μην μένουν αμφιβολίες σε κανέναν.

Δέκα χρόνια αργότερα, ο ίδιος ο Dr. Beil επιβεβαίωσε τις αναφορές του Wenzel και την κατάθεση του Koch, καταθέτοντας ο ίδιος στην ανακριτική επιτροπή της Βουλής, όπου μεταξύ των άλλων δήλωσε: «Στο

περιβάλλον του τότε πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου πήγαν γύρω στα δύο εκατομμύρια μάρκα». Απέφυγε όμως να αναφερθεί σε λεπτομέρειες με τον συνήθη ισχυρισμό περί «απωλείας μνήμης» (βλ. τχ. 706). Κανείς δεν περίμενε τότε ότι η δημοσιογραφική έρευνα θα ανέσυρε κάποτε τα μυστικά αρχεία της Στάζι από τα συντρίμια του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

ΧΩΡΙΣ ΤΟ ΠΑΣΟΚ Ο ΚΟΚΚΑΛΗΣ ΔΕΝ ΘΑ ΗΤΑΝ ΤΙΠΟΤΑ...

Στην ίδια κατάθεσή του ενώπιον της ολομέλειας της Ανακριτικής Επιτροπής της γερμανικής Βουλής, ο Willy Koch είπε ότι «ο Κόκκαλης διατηρούσε καλές σχέσεις με το κόμμα», δηλαδή το ΠΑΣΟΚ, και πρόσθεσε καταρρίπτοντας τους μύθους περί «αυτοδημιουργήτου» Κόκκαλη: «Χωρίς το ΠΑΣΟΚ ο Κόκκαλης δεν θα ήταν τόσο επιτυχημένος και δεν θα είχε μπορέσει να επεκτείνει την εταιρεία Ιντρακόμ». Τα γεγονότα επιβεβαιώνουν του λόγου το αληθές. Όπως εξηγήσαμε αναλυτικά στο τχ. 706, η συμφωνία για τη διάθεση του 2% των συμβάσεων της Ιντρακόμ με τον ΟΤΕ «έλυσε τα χέρια» των τότε αρμοδίων και άρχισε ένα «σήριαλ» αυθαιρεσιών που ολοκληρώθηκε στο περίφημο ΚΥΣΥΜ της 16ης Σεπτεμβρίου 1986, όπου, ύστερα από εισήγηση της Βάσως Παπανδρέου και την απροσημάτιστη υποστήριξη του ίδιου του Ανδρέα Παπανδρέου, η Ιντρακόμ επιβλήθηκε ως κύριος προμηθευτής του ΟΤΕ. Θα αναφερθούμε αργότερα και με λεπτομέρειες στις διάφορες φάσεις του σήριαλ αυτού, σε συνδυασμό με τα εμβάσματα σε ελβετικές τράπεζες που συνόδευαν κάθε επεισόδιο. Προς το παρόν, ας επιστρέψουμε στις ανακρίσεις της γερμανικής Βουλής.

Αναφερόμενη στην ίδρυση της Ιντρακόμ και στα πιθανά ιδιοκτησιακά δικαιώματα της Γερμανίας, η Ανακριτική Επιτροπή της Bundestag σημειώνει στο ίδιο έγγραφο: «Από τα πρωτόκολλα των ανακρίσεων είναι γνωστή η ύπαρξη μιας εταιρείας Intrac στο Λουγκάνο, η οποία είχε σχέση με τον "Εμπορικό Συντονισμό" και τον Ottokar Hermann. Ο Κόχ (πάντως) δεν μπορούσε να δώσει άλλες λεπτομέρειες για τις σχέσεις με τους Κόκκαλη και Winckler». Το τελευταίο φαίνεται να αληθεύει επειδή ο Koch ήταν μόνον για ένα χρονικό διάστημα υπεύθυνος για τις επιχειρήσεις του τμήματος XVIII στην Ελλάδα. Από άλλα έγγραφα όμως της Στάζι, αλλά και των αρμόδιων δυτικογερμανικών αρχών που έχει στη διάθεσή του το

Αντί, μπορούμε σήμερα να ιχνηλατήσουμε με αρκετές λεπτομέρειες το πραγματικό διοικησιακό καθεστώς της εταιρείας του Κόκκαλη.

Ο **Ottokar Hermann** ήταν κι αυτός άνθρωπος της Στάζι, με αποστολή την ίδρυση διάφορων εταιρειών-φαντασμάτων στη Δύση, όπως η "Warimex", η "Chemo Plast" κ.ά. Τον Δεκέμβριο του '64 ο Χέρμαν ίδρυσε στο Ανατολικό Βερολίνο την εταιρεία INTRAC και το 1985 δύο «υποκαταστήματά» της στο Δυτικό Βερολίνο και το Λουγκάνο. Η INTRAC θεωρείται πρόδρομος της Intracom και τα ονόματα του χρησιμοποιήθηκαν φαίνεται πως έχουν σχέση μεταξύ τους: Intrac - Integra- Intracom. Την ίδια εποχή, ο Κόκκαλης έρχεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα και αναλαμβάνει με την καθοδήγηση της Στάζι να προωθήσει την ίδρυση της Ιντρακόμ. Στο τχ. 707 έχουμε ήδη αποκαλύψει το περιεχόμενο μιας αναφοράς που έστειλε ο Σ. Κόκκαλης στην Στάζι το 1965, στην οποία περιγράφει τις επαφές που είχε στην Ελλάδα με διάφορους πολιτικούς της εποχής (Α. Παπανδρέου, Κ. Μητσοτάκη κ.ά.) για την ίδρυση της Ιντρακόμ.

«Ο Εμπορικός Συντονισμός» (Kommerziellen Koordinierung ή «ΚοΚο»), που αναφέρεται στο έγγραφο της Βουλής, είχε επικεφαλής τον περιβόητο «χοντρούλη» Alexander Schalck Golodkowski, «εγκέφαλο» του σχεδίου βιομηχανικής κατασκοπείας στη Δύση και συχνά φιλοξενούμενο του Κόκκαλη στην Ελλάδα. Μεταξύ των μαρτύρων που κατέθεσαν στην γερμανική Βουλή ήταν και ο αστυνομικός επιθεωρητής Uwe Smidt επικεφαλής της ειδικής μονάδας δίωξης οικονομικών εγκλημάτων ZERV-1, ο οποίος κατέθεσε μεταξύ άλλων:

«Στην περίπτωση της INTRAKOM η έρευνα θα πρέπει να ξεκινήσει από ιδιοκτησιακά δικαιώματα της πρώην Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της σημερινής Γερμανικής Ομοσπονδίας αντίστοιχα. Κύριος στόχος των ερευνών είναι οι δραστηριότητες του Alexander Schalck-Golodkowski και του αξιωματικού Seidel της HVA-1 της Στάζι σε σχέση με τις παραβιάσεις του εμπάργκο από την ΑΔΓ. Για τις δραστηριότητες αυτές έχουν ασκηθεί διώξεις για απιστία, απάτη και υπεξαίρεση χρημάτων της πρώην Ανατολικής Γερμανίας... Ιδιαίτερα πρέπει να διερευνηθούν οι παραβιάσεις του εμπάργκο, μέσω της Ελλάδας και της εταιρείας

Ε Γ Γ Ρ Α Φ Ο Ο 2

PERSONEN: Minister Meier (MRE), HA XVIII/8 wenzel, AEG-Vertreter (Dr. MÜLER; Dr. ZIPFEL, DÜRR),

Dr. BEIL (PASOK)

SACHVERHALT: Treffen des IM in Wien mit Dr. Zipfel zur Übergabe von einer Wiedergutmachungszahlung in Höhe von 300.000,-DM. Einschätzung über weitere enge Zusammenarbeit zwischen SIEMENS und der DDR ggü. der Konkurrenz von AEG und BBC. Verbindungen zu anderen OV-Komplexen.

Finanzielle Unterstützung der gr. PASOK Partei. Verbesserung der Geschäftsbeziehungen.

VERBINDUNGEN: OM Koordinator, OV Rechner, OVP Kaskade, OV Kaskadeur, OV Konspirator II.

Konten/Beträge: Barmittel in Höhe von 300.000,-DM und 100.000\$ als Überweisung von einem Schweizer Konto.

Μετάφραση αποσπάσματος του εγγράφου:

Πρόσωπα: Υπουργός Meier, Τμήμα XVIII/8 Wenzel, αντιπρόσωποι της AEG (Dr Muler, Dr Zipfel, DÜRR). Dr Beil (ΠΑΣΟΚ)

Υπόθεση: Οικονομική υποστήριξη του ελληνικού κόμματος ΠΑΣΟΚ για την βελτίωση των συναλλαγών

Σχετικά: Επιχείρηση Koordinator, Επιχείρηση Rechner, Όργανο Kaskade, Επιχείρηση Kaskadeur, Επιχείρηση Konspirator II

Λογαριασμοί/Ποσά: Μετρητοίς 300.000 και 100.000 DM από ελβετική τράπεζα

Ενέργειες: Εμπάργκο, εκβιασμός, κατασκοπεία

του Σωκράτη Κόκκαλη INTRAKOM».

Πώς συνδέονται όλα αυτά με τον Κόκκαλη, την Ελλάδα και τις δωροδοκίες προς το ΠΑΣΟΚ; Ο Ottokar Hermann, ιδρυτής της «γιαγιάς» της Ιντρακόμ στο Λουγκάνο της Ελβετίας, συνεργάζονταν στενά με τον Seidel, και όλοι δρούσαν στο πλαίσιο των σχεδίων του «χοντρούλη» Schalk. Κατά την διάρκεια λοιπόν των ανακρίσεων που έκανε η γερμανική Βουλή, και οι τρεις προηγούμενοι αποκάλυψαν ότι, εκτός από τον γνωστό στην Ελλάδα λογαριασμό αρ. 709 στην Deutschland Handelbank, με τις δωροδοκίες μπορούν να έχουν σχέση και δύο άλλοι λογαριασμοί, οι 628 και 528, στην ίδια τράπεζα. Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, η μεταφορά χρημάτων από και προς την INTRAKOM γίνονταν ενδεχομένως μέσω των ελβετικών τραπεζών Bankeverein Lugano και Handel und Effecten στη Ζυρίχη.

Θα συνεχίσουμε την έρευνα των στοιχείων αυτών σε επόμενα τεύχη. Προς το πα-

ρόν οφείλουμε να θέσουμε για μία ακόμα φορά το ερώτημα: Οι 2.2. ειδικοί εφέτες-ανακριτές Καράμπελας, Ναυπλιώτης και Γεωργαντόπουλος, που ανέλαβαν την ανάκριση για την δίωξη που ασκήθηκε εναντίον του Κόκκαλη και της Ιντρακόμ το 1996 για δωροδοκίες με αφορμή τις συμβάσεις με τον ΟΤΕ, μπορούσαν να έχουν αυτές τις πληροφορίες πολύ πιο γρήγορα και πιο εύκολα από τη δημοσιογραφική έρευνα. Απέφυγαν όμως επιμελώς να τις ζητήσουν και το ίδιο έκαναν για τους υπόπτους τραπεζικούς λογαριασμούς που είχαν ήδη στη διάθεσή τους. Αντίθετα, έσπευσαν να ζητήσουν απαλλακτικό βούλευμα, το οποίο εισηγήθηκε στην Ολομέλεια του Συμβουλίου Εφετών ο κ. Φάζος, περισσότερο γνωστός από τη θητεία του ως σύμβουλος του πρώην υπουργού Δικαιοσύνης Ευάγγελου Γιαννόπουλου, γνωστού για τις σχέσεις του με τα διαπλεκόμενα. Δεν εγνώριζαν, άραγε, ότι τα «φαντάσματα της Στάζι δεν μπορούν να ξορχιστούν»

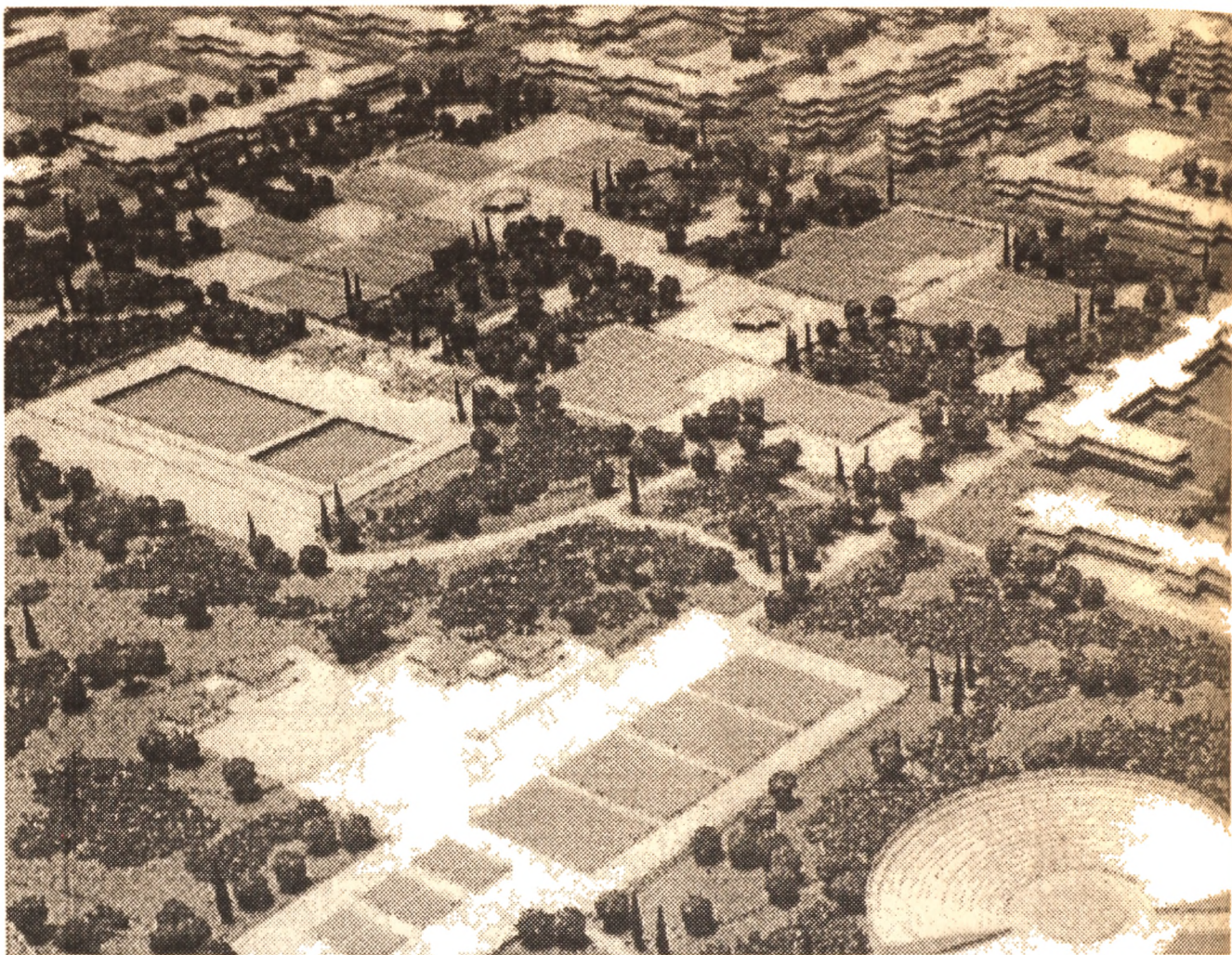

Οι διαπλεκόμενοι ολυμπιακοί κύκλοι

Του Α. Ψάλτη

Πριν ο πρωθυπουργός ανακοινώσει στη Βουλή τις προγραμματικές δηλώσεις της νέα κυβέρνησής του, η προειδοποίηση του προέδρου της ΔΟΕ Αντόνιο Σάμαρανκ («κίτρινη κάρτα για τους Ολυμπιακούς της Αθήνας») προσγείωσε την κυβέρνηση από τις μετεκλογικές θριαμβολογίες στο έδαφος της πεζής καθημερινότητας. Θα υποστηρίξει κάποιος ότι η υπόθεση του 2004 δεν είναι, δα, και κάτι το κεντρικό, δεν είναι σαν την ΟΝΕ. Ας θυμηθούμε, όμως, πόσα όνειρα ευημερίας και ανάπτυξης επενδύθηκαν με τη μεγαλοϊδεατική επιδίωξη του 2004. Οι Ολυμπιακοί διαφημίστηκαν ως η ατμομηχανή της ανάπτυξης και ο Σημίτης είχε τότε αποφθεγματικά δηλώσει ότι η Ελλάδα απέδειξε ότι μπορεί να διεκδικεί, να αγωνίζεται και να κερδίζει.

Έκτοτε πέρασαν δύο χρόνια απραξίας και παντελούς έλλειψης σχεδιασμού. Γύρω από τα μεγάλα ολυμπιακά έργα οργανώθηκαν τα μεγάλα διαπλεκόμενα συμφέροντα. Στην αρχή, ως εξ ουρανού, ο κ. Μπακούρης τοποθετήθηκε ως μάνατζερ. Η επιλογή αυτή, που έγινε προσωπικά από τον πρωθυπουργό μετά από εισήγηση του Διοικητή της Εθνικής Τράπεζας, διαφημίστηκε ως «ασπίδα» κατά των εγχώριων διαπλεκομένων συμφερόντων. Ο κ. Μπακούρης με παρελθόν επί χούντας στις επιχειρήσεις του Τομ Πάπας και στη συνέχεια με καριέρα μάνατζερ (πιο γνωστή η θητεία του στην περιβαλλοντοκτόνα UCAR), θεωρήθηκε ως ο διαιτητής, ο έμπειρος, ο υπεράνω των «επαρχιακών» προσώπων, ο οποίος θα οργανώσει τη νέα εθνική υπόθεση. Απεδείχθη τραγικά εκτός πραγματικότητας. Λένε ότι ούτε τον Φασούλα εγνώριζε. Και δίπλα του, ο κ. Στρατήγης, πρόσωπο της εμπιστοσύνης του πρωθυπουργού και του προέδρου της Δημοκρατίας. Άρκεσε ένας «βασιλικός» γάμος για να απομακρυνθεί (με τη λεπτότητα που χαρακτηρίζει έναν ευπατρίδη) ο κ. Στρατήγης. Και την ίδια στιγμή, πέρυσι, να προωθηθούν πρόσωπα εγνωσμένων διασυνδέσεων με εγχώρια συμφέροντα, όπως η Νίκη Τζαβέλα, η οποία από αντιπρόε-

Ακόμα μία μακέτα: Το ολυμπιακό χωριό.

δρος του Ιδρύματος Λάτση είχε μεταπηδήσει στο Ίδρυμα Κόκκαλη και αμέσως μετά με τις ευχές του μεγαλοεπιχειρηματία στην αντιπροεδρία του «2004». Επί τη ευκαιρία, ο κ. Παπαντωνίου προώθησε και τον κουμπάρο του κ. Θωμόπουλο στη θέση του προέδρου.

Η παρατεταμένη προεκλογική περίοδος δεν επέτρεψε ουσιαστικές παρεμβάσεις. Τα επτά μεγάλα ολυμπιακά έργα, που αποκλήθηκαν «ορφανά», μόλις το προηγούμενο Σάββατο απέκτησαν «πατέρα», τον κ. Λαλιώτη. Στη νέα κυβέρνηση ο Θ. Πάγκαλος κατάφερε και απέσπασε το ρόλο του «υπερυπουργού» Ολυμπιακών Αγώνων, ενώ ο κ. Λαλιώτης έχασε τον πολιτικό φίλο του κ. Φούρα από το νευραλγικό πόστο του υφυπουργού Αθλητισμού. Ο υπουργός Εξωτερικών Γ.Α. Παπανδρέου φάνηκε να συμμερίζεται την «ιδέα» του Σάμαρανκ και του Λαμπράκη να ιδρυθεί «Υπουργείο Ολυμπιακών Αγώνων», αλλά η εμφάνιση του κ. Πάγκαλου, με τη γνωστή πληθωρικότητα και αγαρμοσύνη του, ματαίωσε αυτή την εξέλιξη. Εφεξής όλοι θα περνούν από το γραφείο

(επί το αθλητικότερον, από τον πάγκο) του κ. Πάγκαλου, όπως θα αναγκαστούν να κάνουν το ίδιο και σε 650 φορείς που περιλαμβάνονται στον κατάλογο των κατηγορημένων επιχορηγήσεων του υπουργείου Πολιτισμού.

ΟΙ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΕΙΣ ΦΕΡΝΟΥΝ ΑΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ...ΣΑΜΑΡΑΝΚ!

Τα έργα καθυστερούν και δεν θα γινόταν διαφορετικά. Οι καθυστερήσεις αυξάνουν τα κέρδη των επίδοξων εργολάβων και περιορίζουν την δραστικότητα των παρεμβάσεων ενοχλητικών φορέων, όπως οι περιβαλλοντολόγοι και το Συμβούλιο της Επικρατείας. Τα έργα πρέπει να ολοκληρωθούν έως το 2004. Συνεπώς, λόγω της καθυστέρησης, «δικαιολογείται» η εκ πλαγίων προώθησή των. Χωρίς διαγωνισμούς, με απ' ευθείας αναθέσεις. Χωρίς σοβαρές περιβαλλοντικές μελέτες. Και, κυρίως, με επικρεμάμενο τον εκβιασμό, λίγο καιρό πριν από τη διοργάνωση: «Δεν προλαβαίνουμε, χρυσώστε μας για να προλάβουμε!».

Τα κόλπα αυτά τα γνωρίζει καλύτερα ο πρώτος διδάξας, ο Α. Σάμαρανκ. Με την

προειδοποίησή του υπενθύμισε ότι η ολυμπιακή μπιζνα έχει τους... κανόνες του! Απειλσε ότι θα αφαιρεθούν οι Ολυμπιακοί από την Αθήνα, αν δεν ληφθούν σύντομα μέτρα. Ποια άραγε; Ο Σάμαρανκ ενδιαφέρεται πρωτίστως για τα τηλεπικοινωνιακά (έχει συστήσει φιλική του εταιρεία) και την εμπορική εκμετάλλευση του σήματος των Ολυμπιακών Αγώνων. Είναι οι δύο κερδοφόρες πηγές της διοργάνωσης. Δεν ενδιαφέρεται για τσιμέντα! Αυτά τα αφήνει στον κ. Μπόμπολα! Ούτε για τηλεφωνικά κέντρα! Αυτά τα αφήνει στον κ. Κόκκαλη. Και κάτι άλλα «ψιλά», ίσως όμως τα πιο χοντρά των ψιλών, τα αφήνει στον κ. Λαμπράκη.

Αντικειμενικώς εξεταζόμενη η κατάσταση, έλειπε ένα ισχυρό πολιτικό πρόσωπο να βάλει κάποια τάξη, να λύσει εκκρεμότητες, να μοιράσει την πίτα στα εγχώρια διαπλεκόμενα και να δώσει τις αναγκαίες διαβεβαιώσεις στην αυλή των Αθηναίων. Θα τα καταφέρει ο κ. Πάγκαλος; Ή θα στείλει κανέναν Αθάνατο στο... Ναϊρόμπι για αναψυχή;

ΜΙΚΡΗ ΧΩΡΑ, ΜΕΓΑΛΗ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

Η υπόθεση των Ολυμπιακών Αγώνων από «ατμομηχανή» της ανάπτυξης αποδεικνύεται χίμαιρα ενός τύπου ανάπτυξης. Με υπερσυγκέντρωση έργων (ορισμένων «μιας χρήσης») στο υπερκορεσμένο Λεκανοπέδιο, με παραμέληση της υποβαθμισμένης (κυρίως λόγω έλλειψης υποδομών) επαρχίας, με εύθραυστη την υπό καθεστώς «διατηρησιμότητας» ελληνικής οικονομίας, με βάναντες παρεμβάσεις στο περιβάλλον (το Ολυμπιακό Χωριό στους πρόποδες της Πάρνηθας, τα έργα στον Σχινιά παρά την μεθοδευθείσα απόφαση του Σ.τ.Ε.) και, βεβαιώς, ανοιχτό δρόμο για έργα με αυτοχρηματοδότηση και παραχωρησιούχους, που μοναδικό σκοπό έχουν την υπερεκμετάλλευση.

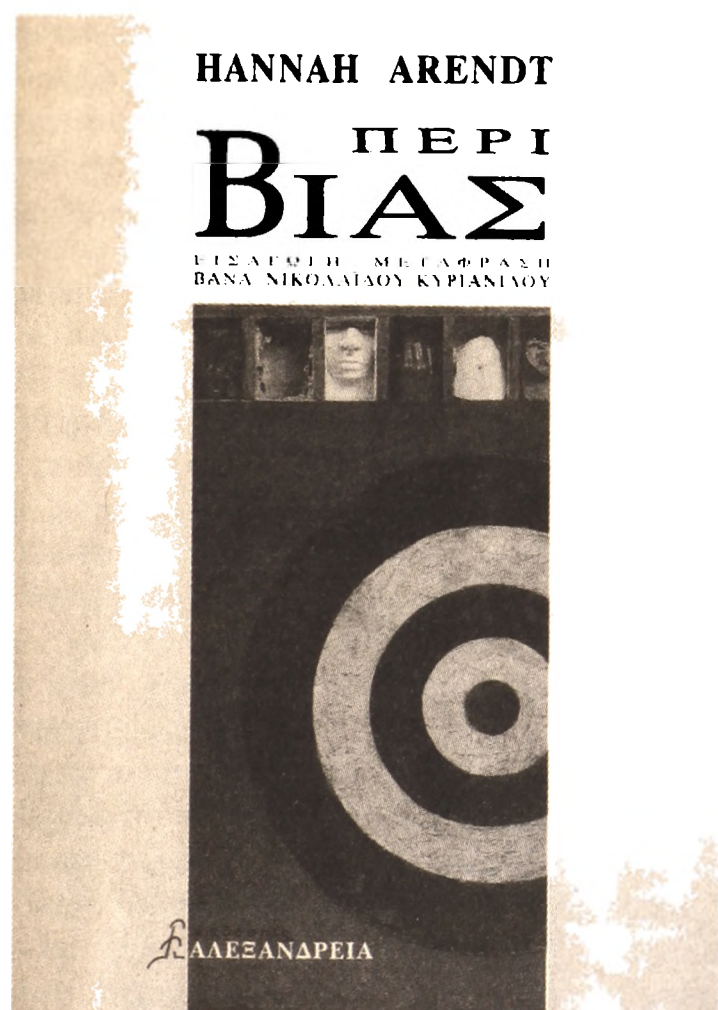
Ποια πολιτική μπορεί να αποτρέψει την επαπειλούμενη καταστροφή λόγω του ιδιοτελούς σχεδιασμού των Ολυμπιακών Έργων; Μοναδική αντίδραση μέσα στην ευφορία... των καθυστερήσεων και της αδιαφάνειας, σκόρπιες κινήσεις πολιτικών (όπως αυτή με την προσφυγή στο Σ.τ.Ε)

και οι περιβαλλοντικές οργανώσεις.

Και στη Βουλή, μόνος ο πρόεδρος του ΣΥΝ να επισημαίνει τα προβλήματα κατά την συζήτηση των προγραμματικών δηλώσεων. (Για να είμαστε συγκεκριμένοι προεκλογικά ο ΣΥΝ είχε ψηφίσει στην επιτροπή της Βουλής το Ολυμπιακό Χωριό και είχε σιωπήσει στην Ολομέλεια).

Είναι μόνον θέμα τσαπατσουλιάς του κρατικού μηχανισμού και επιπτώσεων από τη δράση των διαπλεκόμενων συμφερόντων; Η έλλειψη της διοργάνωσης αντανακλά μία αντίφαση: Μια μικρή χώρα, με τις δουλείες της ελληνικής περίπτωσης, διεκδικεί μια μεγάλη διοργάνωση, που απέβη ζημιογόνα για μεγάλες χώρες. Μένει να επιβεβαιωθεί το ιδεολογικό κέρδος, που είχε επισημάνει ο κ. Σημίτης μόλις κερδίσαμε την διοργάνωση. «Η Ελλάδα απέδειξε ότι αγωνίζεται και μπορεί να κερδίσει». Το σίγουρο είναι ότι κάποιος άλλος κερδίζει περισσότερα.....

Μετά το Πάσχα θα συνεχισθεί το θρίλερ, με πιθανότατα θύματα κάποια μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής, ίσως και τον ίδιο τον κ. Μπακούρη.

ΧΑΝΝΑ ΑΡΕΝΤ *Περί βίας*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΒΑΝΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ-ΚΥΡΙΑΝΙΔΟΥ

«Η δύναμη απορρέει από την κάννη ενός όπλου» – αντικρούοντας αυτό το απόφθεγμα του Μάο, η Χάννα Άρεντ, εξέχουσα μορφή της σύγχρονης πολιτικής φιλοσοφίας, θέτει υπό αμφισβήτηση την αρχαία και νεότερη παράδοση, από τον Πλάτωνα ως τον Βέμπερ, για την οποία η πολιτική καθορίζεται από τη σχέση αρχόντων και αρχομένων και θεμελιώνεται εντέλει στη βία. Δείχνει αντίθετα τον αντιπολιτικό χαρακτήρα της βίας ως εργαλείου στην υπηρεσία των λίγων εναντίον των πολλών, του ενός εναντίον όλων. Γραμμένο το 1968, με αφορμή τις φοιτητικές εξεγέρσεις, το κλασικό αυτό δοκίμιο επαναπροσδιορίζει επίκαιρα τις σχέσεις μεταξύ βίας και δύναμης, πολέμου και πολιτικής, εξουσίας και επανάστασης, που σημάδεψαν τον 20ό αιώνα.

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

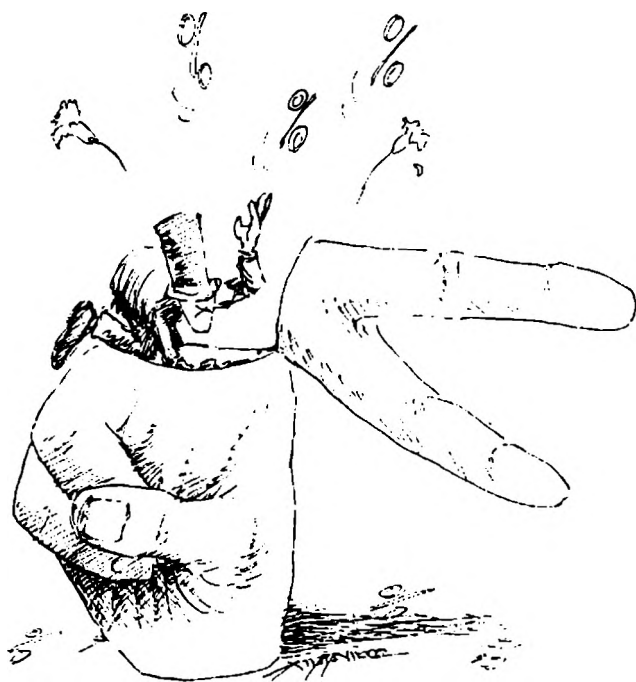
ΣΟΛΩΝΟΣ 133, 106 77 ΑΘΗΝΑ τηλ. 3806 305, 3821 813 fax 3838 173, e-mail: alexcom@otenet.gr
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 / ΣΤΑΔΙΟΥ 44, 105 64 ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3311 719

Ολυμπιακοί αγώνες 2004

Άλλο άγχος κι αυτό! (μέσα σε όλα τ' άλλα)

του Βασίλη Μαρουλά

Ορμάτε συνέλληνες. Οι επιλογές σας στις τελευταίες εκλογές δικαιώθηκαν και τώρα θα σας δικαιώσουν. Ορμάτε παλικάρια να ξεπλύνετε την ντροπή. Πανεθνικός ο αγώνας. Ο Πάγκαλος έδωσε το σύνθημα. Μοναρχικός ο Σάμαρανκ γι' αυτό και καταγγέλλει την Ελλάδα για καθυστέρηση στα έργα της Ολυμπιάδας. Ελάτε να σταθούμε στο πλευρό τού πάντα ετοιμοπόλεμου κι εύκολου στις συγγνώμες υπουργού εκπολιτισμού Ελλήνων και βαρβάρων. Το θέαμα θα είναι θλιβερό αλλά αντάξιο των επιλογών και της κατάντιας μας. Την σιωπή μας ζητούν οι κυβερνήσεις για ακόμη μια φορά. Ελάτε να κάνουμε την πάπια. Τα έργα πρέπει να γίνουν γρήγορα, αλλιώς απειλείται η αξιοπρέπεια της χώρας. Παρακαλείσθε να μην φωνάζετε και διαμαρτύρεστε για όση ώρα μοιράζονται τα έργα στους «δικούς μας». Παρακαλείσθε να μην γκρινιάζετε για όσα κονδύλια μεταφερθούν επείγοντως από την περιφέρεια στο κέντρο. Προειδοποιείστε να μην πλησιάζετε τα διαπλεκόμενα όση ώρα κρατάει η μοιρασιά για να μην σας πάρει κάνα βόλι αδέσποτο. Είναι ο μόνος τρόπος να σωθεί η Ελλάδα. Ταρτατζούμε-τατζούμ. Οι ολυμπιακοί αγώνες θα γίνουν. Διότι αυτό σημαίνει ανάπτυξη. Αυτό δεν ψηφίσαμε; Ε, ας αναπτυχθούμε τώρα ως φυτά καλλωπιστικά και ποώδη. Σιγά μη δε το φόρτωναν κι αυτό σε εμάς. Ποιος άλλος θα χρεωθεί την αποτυχία της αποτυχίας; Εμείς. Αλλά για να το ξεκαθαρίσουμε. Όχι όλοι. Να αρχίσουμε να μοιραζόμαστε ευθύνες, διότι πλέον φτάνει το τσουβάλιασμα όλων γενικώς κι ανεξαιρέτως. Ποιοι ήταν αυτοί που χάθηκαν όταν πήραμε τους Ολυμπιακούς; Ποιοι έτρεχαν στα Ζάπεια και πέταγαν μπαλόνια; Ποιοι συγκινήθηκαν από τα χαζοχαρούμενα αγκαλιάσματα του Παπανδρέου με τον Αβραμόπουλο και την Δασκαλάκη; Ε, αυτοί, που είναι και πολλοί, ας πάνε τώρα εθελοντικά να χτίζουν γήπεδα και να πληρώνουν στους ΚοκκαλοΒαρδινογιάννηδες τζερεμέδες. Οι υπόλοιποι ουδεμία ευθύνη φέ-

ρουμε για την ξεφτίλα. Και δεν εννοώ φυσικά την ξεφτίλα της καθυστέρησης, αλλά την ξεφτίλα της ανάθεσης των Ολυμπιακών στον πιο γκλάμουρ παράδεισο των μεσαζόντων του κόσμου. Στην περήφανη βασίλισσα των Βαλκανίων. Στην χρηματιστηριακή Ελλάδα μας. Που πιστεύει ότι ακόμη κι αν επιτυχώς τα βγάλει πέρα με την διοργάνωση θα έχει καταφέρει κάτι σημαντικό. Καταστρέφοντας τα πάντα, καταργώντας τα όποια ίχνη οικο-λογικής και δημιουργώντας νέες εστίες μολυσματικού πλουτισμού θα πανηγυρίζει θεωρώντας ότι κέρδισε και αυτή την πρόκληση. Αυτή η χώρα τελικά είναι ικανή να βαφτίσει τον επόμενο χορό του Ζαλόγγου μεγαλειώδες σόου. Την ρωμοσύνη να την κλαις.

Είναι η εποχή που οι Κασσάνδρες δικαιώνονται. Σε όλα τα επίπεδα. Όλοι αυτοί που τέθηκαν στο περιθώριο και στη σιωπή επειδή αποφάσισαν να διαφωνήσουν με τους μηχανισμούς διαμόρφωσης κοινής γνώμης και βαφτίστηκαν γραφικοί και περίεργοι, τώρα, δυστυχώς, δεν μπορούν να απολαύσουν την δικαίωσή τους. Η παγκοσμιοποίηση έβγαλε τους φτωχούς στο δρόμο. Στον αμερικάνικο. Αυτόν του ονείρου και των υποσχέσεων για θαύματα πολλαπλής χρήσης. Εδώ ο ύπνος συνεχίζεται βα-

ρύς και ήσυχος σαν μωρού χορτάτου. Η πρωτόγονη κατάσταση στην οποία βρίσκονται παντός είδους κινήματα χαρακτηρίζεται από την έλλειψη αντιδράσεων σε οποιαδήποτε ερεθίσματα. Λαός που χωράει τα όνειρά του σε ένα τζιπ με 78 δόσεις, μόνο η εξαφάνισή του αξίζει. Μπροστά μας αγκαλιάζονται ο Βενιζέλος και ο Πάγκαλος καταγγέλλοντας τα Μέσα που τους αποκαλούν χοντρούς. Οι συλφίδες. Η παχυδερμία με ποια μονάδα μέτρησης υπολογίζεται; Ρουφιανιές εκατέρωθεν εξαπολύονται για μαύρες τρύπες δισεκατομμυρίων και μυστικά κονδύλια κατασπαραχθέντα, αλλά ο πρωθυπουργός ψυχραιμος ζητεί χειραψίες και ήρεμο κλίμα. Κι εμείς χαζοχαρούμενοι κοιτάμε στις οθόνες τις ζωές μας να θάβονται κάνοντας κριτική επί της σκηνοθεσίας. Μπρισίμ ή Σαρτίνι; Έλα ντε. Αυτά τα διλήμματα είναι που με σκοτώνουν. Και για τα σκάνδαλα σιωπή. Την επιβάλλει ο αγώνας. Πιο πολύ κι από τους υπουργούς βαρέθηκαν οι οπαδοί. Έχετε συναντήσει οπαδό του ΠΑΣΟΚ μετά τις εκλογές; Αρνούνται επιμόνως να πανηγυρίσουν. Η αλαζονία του επιτυχημένου ψηφοφόρου. Κουράστηκαν κι αυτοί. Τι να κερδίσεις από το ψέμα; Μόνο θλίψη από την επιβεβαίωση αυτού που ήξερες, αλλά αρνιόσουν να τ' αλλάξεις. Άδεια κοστούμια, τ' ανθρωπάκια του Γαίτη στη σειρά να περιμένουν ένα βλέμμα από τον βουλευτή τους. Ένα γεια μήπως και δείξουν στην ομήγυρη ότι τον ξέρουν. Πως κάποιοι είναι. Πράγματα θλιβερά. Αξίας 152.000 δραχμών. Φτηνά όσο τα όνειρα μιας ξεπεσμένης πόρνης που πίστευε στον έρωτα του εκάστοτε πελάτη. Γιατί να γράφεις όταν νιώθεις πως όλα τελειώνουν; Χαιρόμαστε για λάθος πράγματα, αγωνιζόμαστε για λάθος στόχους, κάναμε πολύτιμη την λάσπη. Και μια αμφιβολία. Κι αν έχουν δίκιο όλοι αυτοί που ερωτεύτηκαν μια μετοχή προνομιούχα; Όμορφα μυρίζουν οι πασχαλιές. Θα πάω να κρυφτώ στη μυρωδιά τους. Δεν είναι καιρός για επαναστάσεις. Από ό,τι έμαθα πήραν υπουργείο κι αυτές.

Από πού **πάνε** προς τον **Τρίτο Δρόμο**

(σημειώσεις για παλιούς συντρόφους)

του Δημήτρη Κρίση

Υπάρχει μια συζήτηση που άνοιξε, όχι καμιά μεγάλη συζήτηση αλλά ικανή να χτυπήσει και τη δική σου πόρτα: «έχετε την καλοσύνη να μας διαθέσετε 30 λεπτά να σας εξηγήσουμε...».

Είναι παλιοί σύντροφοι, σκεπτόμενοι άνθρωποι, που ξέφυγαν από το πνεύμα αδιαφορίας που πλήττει την εποχή μας.

Αρθρογραφούν, δημοσιεύουν, υπογράφουν, εκκαλούν, αναπτύσσουν «Πρωτοβουλίες Πολιτών».

Προφανώς επίσης αγοράζουν και πουλάνε όπως όλοι μας. Από καλά αισθήματα κινούμενοι, εμφορούνται από νέα ενθουσίαση πίστη σε μία πολιτική εκσυγχρονισμού και Τρίτου Δρόμου, μας ζητούν βγαίνοντας από το καβούκι μας να τους ακολουθήσουμε, ν' απαλλαγούμε από ρομαντικά πισωγυρίσματα, να αναταχθούμε πλησιέστεροι προς μια ευτυχισμένη κοινωνία κ.τ.λ.

* * *

Χρειάζεται μήπως να τους απαντήσουμε:

Είμαστε αρκετά κουρασμένοι για ν' αρχίσουμε πάλι τις ατέρμονες (και τότε διάπυρες) διαλογικές αντιδικίες.

Σε μια εποχή μάλιστα που οι ιδεολογίες μοιάζουν ηττημένες, εξορισμένες και κάπως εκτός μόδας και κανείς σχεδόν δεν ασχολείται μ' αυτές – εκτός της παντοδύναμης αντι-ιδεολογικής ιδεολογίας της ελεύθερης αγοράς;

Να απαντήσουμε σ' αυτή την πανούργα γεμάτη προθυμία έκκληση που απευθύνουν σε «παλιούς συντρόφους» στο όνομα παλιών κοινών απόψεων και οραμάτων;

Φαίνεται πως δεν ζούμε στον ίδιο κόσμο – δεν μοιραζόμαστε το ίδιο ΒΛΕΜΜΑ, δεν βλέπουμε ακριβώς τα ίδια πράγματα. Φορούμε ίσως διαφορετικά γυαλιά: τα δικά τους έχουν το πλεονέκτημα να κατοπτρίζουν ωραίες εικόνες, γυαλιστερές και φρόνιμες πραγματικότητες, δεν δείχνουν ποτέ κοινωνικά αποκλεισμένους, μόνο κέρδη εταιρειών.

Λουσμένα στο γλυκό γαλάζιο φως των διαφημιστικών κόσμων. Σάμπως όλα να προσφέρονται σε όλους: ΑΓΟΡΑΣΤΕ γιατί χάνετε το GAME.

* * *

ΠΟΙΟ όραμα του κόσμου: αυτού που «κανένας δεν πιστεύει σε τίποτα – ούτε καν στον αθεϊσμό» (Σαρλ Πεγκύ).

ΠΟΙΟ όραμα του κόσμου: αυτού που έχουμε μπροστά μας, του «κόσμου-Ταμιευτηρίου» – όπου όποιος δεν προσαρμόζεται στους νόμους της «Αυτής Μεγαλειότητας της αποδοτικότητας» δεν έχει θέση σ' αυτόν και του αξίζει να ριφθεί στη λάσπη; Του κόσμου που τον «κυβερνούν 200 μεγάλες πολυεθνικές» (Monde);

Αυτού για τον οποίον ούτε ο ΟΗΕ δεν έκρυψε την αγωνία του: η ανισότητα των ανθρώπων ποτέ ίσως δεν ήταν μεγαλύτερη (κι αυτή η «ανισότητα των ανθρώπων» δεν μας θυμίζει κάποιον απεχθή σταλινικό ή έστω αμετανόητο μαρξιστή αλλά τον Ρουσώ).

Όταν μιλούσαμε, π.χ., για έναν «σοσιαλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο» είχαμε άραγε υπόψη μας τον ατέλειωτο θρίαμβο των χρηματιστηρίων – τη γλυκιά οσμή του ΧΡΗΜΑΤΟΣ να χαϊδεύει την όσφρησή μας;

* * *

Όλ' αυτά στο όνομα ενός ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ ασθενικού αυταρέσκου και παραδομένου: όσο είναι καιρός ελάτε μαζί μας να δρέψουμε τους καρπούς της εξουσίας κ.τ.λ.

ΠΟΙΑΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ; Ας είναι και μία θέση στην ΕΡΤ – το σύστημα πάντα χρειάζεται ικανούς προπαγανδιστές και μάλιστα μεταμελημένους, ανα-προσαρμοσμένους.

Το Σύστημα σας κάνει ένα γλυκό νεύμα μ' ένα μικρό ειρωνικό χαμόγελο στα χείλη: σχεδόν σας αγαπάει – και μπορεί να σας φροντίσει.

Ωραία αγαπητοί, μπορεί και νάχετε δικό: προμηθευτείτε πιστωτικές κάρτες,

πάρτε ένα ωραίο αυτοκίνητο «αντικείμενο- βασιλιάς», αφήστε τον εαυτό σας ελεύθερο, «αγοράζετε σε χαμηλή τιμή και πουλάτε σε υψηλή» (Ντίκενς, Δύσκολα Χρόνια).

ΑΥΤΟ είναι το καινούργιο όνειρο ενός παλιού αριστερού;

Πώς μετατράπηκε, ας πούμε, μ' έναν κεραυνό από τον ουρανό ή ένα αστραποβόλο τεχνολογικό σπινθήρα ο «σοσιαλισμός με ανθρώπινο πρόσωπο» σε «εκσυγχρονισμό; και δη «όλων των αποχρώσεων» (ή αλλιώς σε παγκοσμιοποιημένο καπιταλισμό με απάνθρωπο πρόσωπο – ή απλώς λένε: εμείς θα τον ρετουσάρουμε, θα τον κάνουμε «με ανθρώπινο πρόσωπο»).

* * *

Ας το δούμε με μεγαλύτερη ηρεμία: αυτός ο «εκσυγχρονισμός» μαζί «μ' όλες τις αποχρώσεις του» άραγε δεν υπονοεί, δεν στηρίζει τη λογική του, δεν έχει τις βάσεις του στην αυτο-διάλυση των παλιών συλλογικών ταυτοτήτων και την ανα-προσαρμογή των ατομικών; Ποια ΑΤΟΜΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ: το άτομο που εκλιπαρεί την εταιρεία να το προσλάβει και να το αναδείξει, το άτομο που προσπερνώντας στο δρόμο έναν απόκληρο ή άνεργο τινάζει τη σκόνη από το πέτο του («όποιος θέλει να προκόψει προκόβει»), αυτό που σβήνει τις ΑΣΧΗΜΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ από το ατομικό του COMPUTER, αυτό που λέει «καλά είναι εδώ».

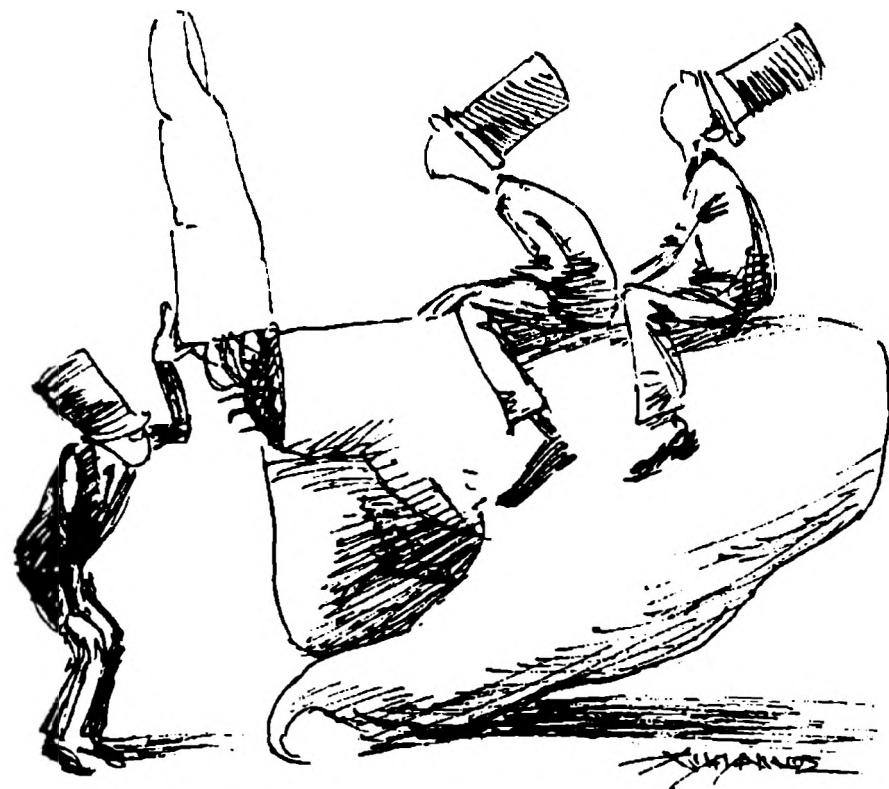
Δεν έχει καν μια «δυστυχίη συνείδηση»: η πρόοδος των πραγμάτων συνεχίζεται και πρέπει να συνεχίζεται, «οι τρωγλοδύτες των σύγχρονων μητροπόλεων» ατενίζουν ηλεκτρονικές βίλες-φρούρια, τα κινητά τηλέφωνα κουδουνίζουν και όλοι επικοινωνούν με όλους (ή κανένας με κανέναν), «στα χέρια 100 κολοσσών ο παγκόσμιος πλούτος», η γραμμική πορεία της Ιστορίας προς τα εμπρός επιβεβαιώνεται: δεν έχουμε παρά να την ακολουθήσουμε πειθήνιοι, ακρωτηριασμένοι «με σεμνούς τρόπους».

Κοινωνία χωρίς ιδεολογία και ο «σώζων εαυτόν σωθήτω»

του Αλέκου Τζιόλα

Θα μπορούσε, νομίζω, χωρίς παρακινδυνεύσεις να διατυπώσει κανείς τον ισχυρισμό ότι η ελληνική κοινωνία δεν διακρινόταν ποτέ για την ιδιαίτερη συνεκτικότητά της. Όλοι μιλάμε, άλλωστε, για τον ατομισμό του Έλληνα, που στη φιλάρεσκη και ευφημιστική του διατύπωση ονομάζεται «το δαιμόνιο της φυλής». Η ιστορική εξήγηση του φαινομένου δεν λείπει. Όμως διάθεση, εφόσον και οι συνθήκες το ευνοούσαν, για βελτίωση των όρων συμβίωσης, για ορθολογικότερη οργάνωση της κοινωνίας, για δημιουργία δικαιότερων θεσμών και νόμων, έδειχνε ο Έλληνας συχνά έντονη, όπως την έδειξε με τη δειλή αρχικά και την ανεπιφύλακτη κατόπιν ανταπόκρισή του –και είναι αυτό δείγμα σπάνιας πολιτικής ωριμότητας– στις αξιόπιστες τότε ιδεολογικές «προσκλήσεις» του ΠΑΣΟΚ.

Αυτή την πίστη του Έλληνα σε δικαιότερους συμβιωτικούς κανόνες, όπως και στους αγώνες πραγμάτωσής της, θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε κεντρική κοινωνικοπολιτική ιδεολογία της νεοελληνικής κοινωνίας, που εμφανίστηκε μαζί με τη σύστασή της, ιδίως τότε, και που καθόριζε τη στάση της απέναντι στα διάφορα προβλήματα που κάθε φορά αντιμετώπιζε. Κάποιες παραφθορές αυτής της ιδεολογίας, που δεν έλειψαν, είτε στην εθνικιστική είτε στη θρησκευτική τους εκδοχή είτε και στη συνδυασμένη, επειδή κατά την εξελικτική της πορεία έπαιξαν επιζήμιο ρόλο, συν το χρόνο παραγκωνίστηκαν και έως πρόσφατα, θα μπορούσαμε να το πούμε, η ιδεολογία του λαού μας, καθαρμένη από νόθες προσμειξείς, αποτελούσε τον κατευθυντήριο άξονα της ζωής του και εγγυώταν μια αρκετά ασφαλή πορεία προς πιο ολοκληρωμένες, δηλαδή δικαιότερες, μορφές συλλογικού βίου. Όλα αυτά όμως ως τη στιγμή που ήρθε το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, και ήρκεσε η σταδιακή αρχικά και ολοκληρωτική κατόπιν ιδεολογική του μεταστροφή να διαφύσει την ελπίδα, που το ίδιο έθρεψε, για μια καλύτερη μορφή συλλογικού βίου, με αποτέλεσμα το ιδεολογικό τοπίο της ελληνικής πολιτικής ζωής, όπως αυτό προβάλλει κατά την προεξλογική περίοδο της απαρχής του 2000, να εμφανίζει εικόνα ολοκληρωτικής καταστροφής.

Ι. ΣΗΜΕΙΑ ΑΝΥΠΑΡΞΙΑΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ

Τα δύο μεγάλα κόμματα που αντιπροσωπεύουν περίπου το 80% των ψηφοφόρων απέχουν πολύ από κάποια συσχέτισή τους με την ιδεολογία για την οποία μιλάμε. Η Νέα Δημοκρατία ιστορικά και ιδεολογικά, εκπροσωπώντας ούτως ή άλλως την οι-

κονομική ολιγαρχία, τοποθετείται στην αντίπερα όχθη. Αφότου δε το ΠΑΣΟΚ, κάνοντας ιδεολογική μεταβολή, εξομοιώθηκε μαζί της, έπαυσε και αυτό να εκφράζει την ιδεολογία που επαγγελλόταν. Γι' αυτό και οι πολιτικές ηγεσίες των δύο μεγάλων κομμάτων σήμερα δεν είναι σε θέση να χαράξουν μεταξύ τους διαχωριστική γραμμή. Εξ ου και οι αλληλοκατηγορίες για αλληλοκλοπή προγραμμάτων ή πολιτικές μεταγραφές από τη Νέα Δημοκρατία στο ΠΑΣΟΚ καθώς και η θαρραλέα ομολογία μεταγραφέντος «Δεν πήγα εγώ στο ΠΑΣΟΚ, αλλά το ΠΑΣΟΚ ήρθε σε μένα». Το περίεργο πάντως είναι –όχι βέβαια κι ανεξήγητο– ότι δεν υπήρξε καμιά αντίδραση, όχι για την επαληθευτική ομολογία της ιδεολογικής μεταστροφής –αυτό είναι παρονοχίδα– αλλά για την ίδια ιδεολογική μεταστροφή. Όταν τον Ιούλιο του '65 έγινε η λεγόμενη αποστασία, σύσσωμος ο λαός, επειδή τότε υπήρχε ιδεολογία, αντιτάχθηκε και με το αίμα του προσάτευσε τις αξίες του.

Πιο σαφή, όμως, εικόνα ανυπαρξίας και ιδεολογίας στη σημερινή ελληνική κοινωνία έχουμε αν ρίξουμε μια ματιά στο μοντέλο τόσο της πολιτικής που εφαρμόζει όσο και της οικονομικοπολιτικής ζωής που ήδη έχει διαμορφώσει το ΠΑΣΟΚ ως Κυβέρνηση. Το ίδιο διατείνεται –και δεν αμφιβάλλουμε γι' αυτό– ότι δημιουργεί τη νέα Ελλάδα, μια Ελλάδα όμως που έχει αποκοπεί από την ιδεολογική της συνέχεια, όπου όλα πια είναι οικονομία και συναλλακτικές αξίες, ο άνθρωπος οικονομικό μέγεθος, το μέτρο αποτίμησής του η οικονομική επιφάνεια και ο αποκλειστικός σκοπός της ζωής του ανάλογος επίσης, η οικονομική του άνοδος, πράγμα που αποτελεί ισοδύναμο τόσο της κοινωνικής του ανάδειξης όσο και της ευτυχίας του. Κατά συνέπεια, μοναδικό καθήκον όλων μας, η υπαγωγή μας στη δίνη του οικονομικού ανταγωνισμού, που είναι το μόνο πλαίσιο δράσης, και η συνακό-

*Το κείμενο γράφτηκε πριν από τις εκλογές της 9ης Απριλίου

λουθη απόδυσή μας σ' έναν αγώνα εξόντωσης του ενός από τον άλλο, για νά 'χει πλήρη εφαρμογή η ευαγγελική ρήση «ο σώζων εαυτὸν σωθήτω». Καθοριστικοί δε παράγοντες διάσωσης ή ανέλιξης οι τυχαίοι και ο τυχοδιωκτισμός αναγορευμένος σε τρόπο ζωής. Τα πολυποίκιλα τώρα και αδιαχώριστα συστατικά του κοινωνικού βίου και για την αρμονία και πληρότητά του τα πιο ζωτικά, συνθλιμμένα κάτω από τη δυναστική επιβολή των οικονομικών αξιών, γίνονται ένα με αυτές και εξομοιωμένα ανάγονται σε οικονομικά μεγέθη, σε δείκτες και μέσους όρους. Εξ ου και η συνεχής επίκλησή τους. Ο καθένας όμως γνωρίζει ότι οι Μ.Ο. εκφράζοντας την αντιδεολογική εκδοχή της κοινωνικής ζωής, αποτελούν συχνά τους πιο απευθείας μάρτυρες παραποίησης της πραγματικότητας. Γιατί, εάν λόγου χάρη προσδώσουμε στον Μ.Ο. το πραγματικό του περιεχόμενο και όχι τις κλασικές θερμοκρασιακές ποσότητες, και, εφόσον έχουμε από τη μια ένα πεινασμένο και από την άλλη έναν υπερχορτάτο, τότε ο Μ.Ο. μας τους βγάζει και τους δύο χορτάτους, ωσάν να πρόκειται για συγκοινωνούντα δοχεία, όπου ο υπερχορτάτος αδειάζει, θέλει δε θέλει, το μισό χορτασμό του στον πεινασμένο. Συναφή όμως και προτερόχρονα είναι δύο θεμελιακά ιδεολογικά ερωτήματα κι ένα αξίωμα: Ποια είναι τα όρια του χορτασμού και ποιος τα εξωθεί με την αδηφαγία του περισσότερο προς το άπειρο, ο χορτασμένος ή ο πεινασμένος; Και το αξίωμα της κοινωνικής αλληλεξάρτησης ιδεολογικό κι αυτό: Για να είναι κάποιος νηστικός, κάποιος άλλος είναι υπερχορτάτος.

Αν τώρα επί ΠΑΣΟΚ παρατηρήθηκε άνοιγμα της ψαλίδας μεταξύ των δύο άκρων, αυτό σε συνδυασμό και με το μοντέλο ζωής που έχει επιβάλει σημαίνει ότι οι ηγέτες του ΠΑΣΟΚ, όλοι μαζί από κοινού, αν και νόθοι δεξιοί, έχουν εφαρμόσει την πιο ακραία «δεξιά» ιδεολογία, πράγμα που μπορεί επίσης να σημαίνει πως οι νόθοι δεξιοί είναι πάντα πιο ακραίοι δεξιοί από τους γνήσιους.

Η απουσία ιδεολογίας επιβεβαιώνεται ακόμη από την προεκλογική προσπάθεια των κομμάτων ν' αναπληρώσουν τη μειωμένη ψηφοθηρική τους ικανότητα, που οφείλεται στην έλλειψη ιδεών, με την πρόσληψη προσωπικοτήτων από οποιουδήποτε χώρους, ακόμη και του Μπάσκετ, ή και με τη μετάταξή τους από το ένα κόμμα στο άλλο. Οι σημερινοί καιροί εξάλλου ευνοούν παρεισφρήσεις στην πολιτική τουλάχιστον των πνευματικών ανθρώπων, μια και η κατηγορία τους ήταν η μόνη που μέχρι τελευταία δεν είχε ανακαλύψει το στομάχι της. Γι' αυτό λαμβάνουν χώρα αυτές οι πολιτικές συμβάσεις έργου ορισμένου ή αορίστου χρόνου προεκλογικά. Το μόνο που μας λείπει ως γνώση σ' αυτές τις πολιτικές μεταγραφές, όπως ονομάστηκαν, ενώ στις ποδοσφαιρικές το έχουμε, είναι το ακριβές αντίτιμο της συναλλαγής. Το ανάλογο συνέβη και στον τομέα εκείνο της συλλογικής δράσης, όπου ανέκαθεν παραγόταν η πρωτογενής ιδεολογία, στο συνδικαλισμό. Προσφέρθηκαν κι εκεί γενναιόδωρες πολιτικές θέσεις στους ηγέτες των συνδικαλιστικών χώρων και επιτεύχθηκε ο γενικός αποκεφαλισμός του συνδικαλιστικού κινήματος. Πριν, όμως, από τον αποκεφαλισμό, ή και παράλληλα, επιτεύχθηκε το «μαράζωμα» του συνδικαλισμού με τη διενέργεια της ιδεολογικής διάψευσης. Είναι τυχαίο που δεν εκδηλώνεται ίχνος

συνδικαλιστικής δράσης σε κανένα χώρο σήμερα στην Ελλάδα;

Ωστόσο αυτές οι αμειβόμενες προσφορές πολιτικού έργου, που πιστεύεται ότι αποβαίνει προς όφελος και των δύο συμβαλλομένων, συνιστά, νομίζω, και υποκατάσταση της ιδεολογίας και επιβεβαίωση της αναίρεσής της.

Όπου λοιπόν δεν υπάρχει ιδεολογία, υπάρχει συναλλαγή. Γι' αυτό και τόσο ευρείας έκτασης εκμαυλισμός συνειδήσεων, που έλαβε χώρα επί ΠΑΣΟΚ, δεν παρατηρήθηκε ποτέ ούτε επί αλικής Κίρκης. Γιατί οι άνθρωποι του ΠΑΣΟΚ δεν είναι απλοί τεχνικοί της εξουσίας. Είναι χάρη και στη συναλλακτική τους ικανότητα μάγοι και γητευτές. Ακόμα και ο μέγας αποδοκιμαστής τους που αλάλαζε «Κάτω η διαλεκτική των τεχνικών της εξουσίας» ή με ονοματισμένο τον παραλήπτη του μηνύματος «Να φύγουν οι γύφτοι του ΠΑΣΟΚ από τη μέση», πρόσφατα γητευμένος, συντάχθηκε κι αυτός μαζί τους. Σ' αυτό βοηθήθηκε βέβαια

και από προγενέστερη θήτευσή του στη θρησκευτική παραϊδεολογία, για ν' απολουθήσει και ως προς αυτό το ακριβώς αντίστοιχο αμερικάνικο είδωλο της νιότης του.

Όταν δεν υπάρχει ιδεολογία, οι ετερόκλητες παραϊδεολογίες που ανθούν βρίσκονται σε παρά φύση συγχρωτισμό και εκφράζουν κοινές στάσεις ζωής. Από τη χρήση της κοινής τους γλώσσας αντιλαμβάνεται κανείς και τις κοινές τους στάσεις. Βεβαίως ο κ. Σημίτης σαν υπερασπιστής της οικονομικής ολιγαρχίας και οπαδός της «παγκοσμιοποίησης» είναι φυσικό να μιλάει την ίδια γλώσσα με τον παγκόσμιο εκπρόσωπο της διεθνούς οικονομικής ολιγαρχίας. Έχουμε, όμως, και τον Προκαθήμενο της Εκκλησίας μας που μιλάει ακριβώς την ίδια γλώσσα, όταν απευθύνεται προς τους μαθητές. Να διαβάσετε, να μην

κάνετε καταλήψεις, πρέπει να γίνετε **ανταγωνιστικοί** και, υπερακοντίζοντας εδώ τον κ.Σημίτη, **σας θέλω πετυχημένους**. Ας μου επιτραπεί όμως στο σημείο αυτό ένα αμαρτωλό ερώτημα: Με τέτοιες νουθεσίες ο κ. Χριστόδουλος πιστεύει ότι εκπροσωπεί το χριστιανισμό ή τον καπιταλισμό, ή μήπως, επειδή χριστιανισμός και καπιταλισμός βρίσκονταν ανέκαθεν σε αγαστή συνεργασία, πιστεύει πως έπαισαν να διαφοροποιούνται ιδεολογικά; Για να πραγματοποιηθούν ωστόσο οι χριστιανικοί σκοποί των νέων, θα τους πει στη συνέχεια ο κ. Χριστόδουλος ότι προσεύχεται γι' αυτούς. Το ίδιο κάνει και ο κ. Κλίντον, που αναπέμπει προσευχές για το εξάχρονο κοριτσάκι το οποίο υπήρξε θύμα δολοφονικής ενέργειας συμμοθητή του. Αλλά ο εκκλησιαστικός μας Προκαθήμενος θα πει κι άλλα προς τους νέους: «να φέρετε τα πάνω κάτω», και θα υπερκεράσει όλους τους ομοϊδέατες του και τον προηγούμενο εαυτό του φυσικά. Και το ζήτημα εδώ δεν είναι η αντίφαση. Η θρησκευτική σκέψη έτσι κι αλλιώς γεννήθηκε πριν από τη φιλοσοφική σύλληψη της έννοιας της αντίφασης και δεν έχει την αίσθησή της. Παροτρύνοντας όμως ο κ. Χριστόδουλος τους νέους να φέρουν «τα πάνω κάτω», τους υποκινεί, αν δεν κάνω λάθος, σε στάση και εγείρει ύψιστο θέμα κοινωνικής και δημόσιας τάξης. Τι κρίμα, όμως, που δεν τον παίρνουνε στα σοβαρά οι κατ' επάγγελμα φύλακες της νομιμότητας —έχουν καταλάβει, φαίνεται, πως ο Προκαθήμενος της Εκκλη-

**Οι σημερινοί καιροί εξάλλου
ευνοούν παρεισφρήσεις στην
πολιτική τουλάχιστον των
πνευματικών ανθρώπων, μια και
η κατηγορία τους ήταν η μόνη
που μέχρι τελευταία δεν είχε
ανακαλύψει το στομάχι της.**

σίαις μας δεν έχει συνείδηση των όσων λέει— και δεν ασκούν αυτεπάγγελα δίωξη σε βάρος του για υποκίνηση σε στάση!

Αν υπήρχε ιδεολογία, σφυγμομετρήσεις με επίμονα προβαλλόμενα ερωτήματα σαν κι αυτό «ποιον θέλετε για πρωθυπουργό», που όχι μόνον βλέπουν μέσα από αντιιδεολογική οπτική την πολιτική αλλά και την προσωποποιούν, τουτέστιν την αποϊδεολογικοποιούν, δεν θα ήταν θεμιτές, πολύ δε περισσότερο υπαγορευμένες. Η ύπαρξη γενικά τέτοιων δημοσκοπήσεων ενέχουν κι έναν άλλο μεγάλο κίνδυνο: Ανάγοντας την ευαρέσκεια ή απαρέσκεια της κοινής γνώμης προς πρόσωπα και δη δημόσια σε άξονα της συμπεριφοράς τους, υποκαθιστούν τις πάγιες αρχές και αξίες της ηθικής και υποσκάπτουν τα θεμέλια κάθε μορφής κοινωνικού βίου.

Αν, τέλος, υπήρχε ιδεολογία, θα υπήρχε και η ανάλογη τσίπα και δεν θα βλέπαμε κουκουλοφόρους δεξιούς να περιφέρονται χωρίς ντροπή από κανάλι σε κανάλι προβάλλοντας με ασυνήθιστη άνεση την ενσάρκωση του πολιτικού προτύπου του μακιαβελισμού, δεν θα διατυμπανίζονταν ούτε άπαξ ουρανομήκη ψεύδη σαν κι αυτό «μπαίνουμε με το σπαθί μας στην ΟΝΕ». Αν δεν συνυπογράφαμε ως χώρα τη στρατιωτική επέμβαση του ΝΑΤΟ στη Σερβία, θα μπαίναμε στην ΟΝΕ;

Οι καιροί αλλάζουν, θα μου πούνε οι αλλαγμένοι παλιοί μου σύντροφοι, έχουμε νέα δεδομένα, κατέρρευσε ο υπαρκτός σοσιαλισμός. Όποιος δεν τα βλέπει είναι τυφλός. Δεν είμαι τυφλός. Δεν είμαι τυφλός θα τους πω με τη σειρά μου, έχω μάτια και βλέπω και διακρίνω στο ατέλειωτο βάθος του χρόνου να μην έχει μεταβληθεί τίποτα, να είναι όλα ανάλλαχτα. Η αδικία και η ανισότητα υπήρχαν πάντα και υπάρχουν σε μεγαλύτερη κλίμακα σήμερα σε σφαίρα διεθνή. Το αίτημα για δικαιοσύνη και ανθρωπιά στέκει πάνωθ'εμάς το ίδιο και περισσότερο επιτακτικό. Το επιχείρημα ότι δεν υπάρχει πουθενά ένα ανάλογο καθεστώς-πρότυπο είναι για τη συγκάλυψη των ευθυνών μας. Ούτε η Γαλλική Επανάσταση έγινε στο όνομα ενός ανάλογου υπαρκτού κοινωνικού μοντέλου. Έγινε από άρνηση σε κάτι, το οποίο μετά από αλλεπάλληλους επαναστατικούς μεταπλάσμούς διαμορφώθηκε παρθενικά και πρωτογενικά σε μια νέα και δικαιότερη μορφή άσκησης εξουσίας. Και η παγκοσμιοποίηση του κεφαλαίου δεν είναι κάτι καινούργιο. Μετά την επικράτηση της Γαλλικής Επανάστασης σπύσαν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες με τους στρατούς τους, για να καθυποτάξουν τη Γαλλία, χωρίς να το κατορθώσουν. Και σεις οι μεταλλαγμένοι, θα τους πω πάλι, που από μόνοι σας, με τη δική σας θέληση είχατε ταχθεί στη μεριά της υπεράσπισης του δίκαιου του λαού, του δίκαιου της πλειοψηφίας των ανθρώπων, τώρα υπηρετείτε άλλους σκοπούς και κρύβεστε γι' αυτό, επειδή ξέρετε ότι η θέση σας ήτανε και είναι εδώ στα ίδια και διαχρονικά «μετόχια» της αντίστασης, και όμως είστε από χει.

II. Η ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΕΚΜΗΔΕΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ

Η αναίρεση της ιδεολογίας, που έχει ως συνδηλωτικό της την ιδεολογική διάψευση του λαού, ήταν φυσικό επακόλουθο της ιδεολογικής μεταστροφής του ΠΑΣΟΚ, και αυτή η δυνατότητα

μεταστροφής του δεν υπήρξε τυχαία. Επιτεύχθηκε χάρη στην απουσία εσωκομματικής ιδεολογίας. Όχι πως δεν είχε το ΠΑΣΟΚ προβλημένη ιδεολογία, αρχές ή συνθήματα. Αντίθετα, αφθονούσαν. Απλώς δεν μετουσιώθηκαν ποτέ σε εσωτερικό ιδεολογικό ιστό. Η προσωποπαγής υφή του δεν επέτρεψε τη μετουσίωση. Έτσι κατά την πρώτη φάση, πριν γίνει το ΠΑΣΟΚ κυβέρνηση, η κύρια «συνεκτική» του ουσία ήταν η «χαρισματικότητα» του ιδρυτή του, του μόνου ενσαρκωτή και εγγυητή της κομματικής ιδεολογίας, και κατόπιν, όταν πια όδευε προς την κατάληψη της εξουσίας, προστέθηκε και μια δεύτερη, η κοινή επιδίωξη των στελεχών του να μεριστούν τη νομή της. Και οι δύο συνεκτικές ουσίες εκφράστηκαν με καθολική, σταθερή, και πλήρη υποταγή της ιστορικής ηγεσίας του Κόμματος στον χαρισματικό ηγέτη. «Πρέπει να προστατεύσουμε το δικαίωμα του πρωθυπουργού να εκτιμά το εθνικό συμφέρον και βάσει των εκτιμήσεών του να

προκηρύσσει τις εκλογές, όποτε εκείνος κρίνει» (Παπουτσή). Λόγια σαν κι αυτά, έστω κι αν εκστομίστηκαν πολύ πρόσφατα, απηχούν το πνεύμα της υποτέλειας εκείνης της εποχής, που παραμένει ζωντανό ως τις μέρες μας όχι τόσο από εθισμό —έπαιξε κι αυτός το ρόλο του— όσο επειδή δρα αποτελεσματικά η δεύτερη συνεκτική ουσία, επειδή δηλαδή ο κ. Σημίτης, που μπορεί να του λείπει η χαρισματικότητα του προκατόχου του, εφαρμόζει όμως με επιτυχία τη δεξιά, έστω, πολιτική, γεγονός που εγγυάται παραμονή στη θέση νομής της εξουσίας. Υποταγμένοι λοιπόν οι ηγέτες του ΠΑΣΟΚ στις εκβιάσεις της δεύτερης συνεκτικής ουσίας ηγούνταν στο Κόμμα σκύβοντας συνέχεια το κεφάλι. Άνθρωπος όμως που βαδίζει σκυφτός πόσο μακριά μπορεί να δει! Μήπως άραγε και η εθνική υποτέλεια που υπέδειξε το ΠΑΣΟΚ ως Κυβέρνηση έχει εδώ τις ρίζες της; Ωστόσο η «καρτερική» τους καρδοκία δεν τους διέψευσε.

Πολλά, όμως, από αυτά τα στελέχη εκδηλώσανε την προσήλωσή τους στις κομματικές απολαβές και με διαφορετικό τρόπο, με κάποιους μετεωρισμούς μεγαλύτερους ή μικρότερους. Η ενδεικτική αναφορά σε κάποιους από αυτούς, νομίζω, αρκεί. Στέλεχος της ιστορικής ηγεσίας μπαίνει και βγαίνει αιφνίδια από το Κόμμα. Κανείς δεν κατάλαβε γιατί. Για να τα 'χει φαίνεται καλά και με τους μέσα και με τους έξω. Μετά θάνατο ίσως μάθουμε με βεβαιότητα το γιατί, όταν θα έχει πια συντελεστεί τελείως το «κακό» που τον εξώθησε στην έξοδο και δεν θα είναι δυνατή η ακύρωσή του. Θα είναι, όμως, δυνατή η συγκάλυψή του και η εξαφάνιση ιχνών προσωπικής ευθύνης. Είναι και αυτό μια αντίληψη της Ιστορίας και μια στάση υποταγής στις αλλότριες δυνάμεις καθορισμού της πορείας της.

Άλλο στέλεχος, που δείχνει να διαφωνεί ριζικά με τη διαφαινόμενη ιδεολογική μεταστροφή του ΠΑΣΟΚ, διαγραμμένο αποχωρεί και εκδηλώνει την έξοδό του με πομπώδη μάλιστα τρόπο, κάνοντας ως και ξεχωριστή γιορτή νεολαίας γνήσιου ΠΑΣΟΚ.

Εμείς, που εξακολουθούσαμε να παραμένουμε, ήμασταν —δανείζομαι τις δικές του εκφράσεις— συμβιβασμένοι και πουλημένοι. Ύστερα από χρόνια και, αφού ολοκληρώθηκε η στροφή του ΠΑΣΟΚ προς τα δεξιά —εγώ ήδη είχα αποχωρήσει—, όχι μόνο επιστρέφει στο Κόμμα αυτό το στέλεχος, αλλά και προωθείται

σε αξιώματα. Σήμερα δε χρισμένος υποψήφιος βουλευτής στην περιοχή μου, ανεβοκατεβαίνει ψηφοθηρώντας τις πλαγιές της Πίνδου και αφήνοντας βέβαια στις πατημασιές του τα σημάδια του αριβισμού του.

Τρίτο στέλεχος –μιλώ πάντα για «πρωτοκλασάτα» στελέχη– αποχωρεί από το Κόμμα για προσωπικούς λόγους. Επιχειρεί να δημιουργήσει κόμμα και δεν τα καταφέρει. Επιστρέφει και αυτό και «ανταμείβεται» αδρά. Παίρνει όχι ευκαταφρόνητους ψηφους ως υποψήφιος πρόεδρος του Κόμματος. Εκτός αυτού εξουσιοδοτείται εν λευκώ και χαλκεύει «εκπαιδευτική μεταρρύθμιση» που η κύρια ουσία της συνίσταται στη θέση του πιο βάρβαρου ανά τον κόσμο εξεταστικού συστήματος και από πάνω του αποδίδεται από το Κόμμα «του» η προσωνυμία του Δελμούζου. Γιατί τόσο διάφανη είναι η έλλειψη ιδεολογίας σ' αυτό το Κόμμα.

Τέταρτο στέλεχος, συστηματικά κατά προτίμηση σε προεκλογική περίοδο, δείχνει έντεχνα να διαφοροποιείται από την κεντρική γραμμή του Κόμματος, και πρόσφατα χαρακτηρίζει την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, για την οποία μόλις μιλούσαμε, «καλαμπούρι». Ο χαρακτηρισμός «καλαμπούρι», αν παρατηρηθεί με ενδελέχεια, είναι, όπως όλα τα λόγια αυτού του ανθρώπου, τόσο προσεγμένος, ώστε ν' αποκρύπτει καταστάσεις, ενώ φαίνεται ότι αποκαλύπτει. Έτσι με τον χαρακτηρισμό αυτό αναδύεται μόνο το κωμικό στοιχείο, για να μένει στο βάθος αδιόρατα το πολλαπλά τραγικό και να μη φαίνεται ότι εγείρεται κάποιο θέμα ηθικής τάξης είτε για το Κόμμα του είτε για τη συνειδήσή του που παραμένει ακόμα σ' αυτό. Και το ότι σπαταλήθηκαν 650 δισ. για ένα καλαμπούρι, γεγονός αυτόχρονα τραγικό (αναλογίστηκε άραγε ο παρά ταύτα σταθερά προσκολλημένος στις κομματικές απολαβές πόσοι πεινασμένοι θα χόρταιναν αν αυτά τα δισ. δεν τα τρώγανε οι ολιγάριθμοι χορτασμένοι κατασκευαστές του «καλαμποურიού»);, δεν αποτελεί καθόλου επαρκέστατο λόγο για έξοδο από το Κόμμα, ας πρόκειται για την Εκπαίδευση, που αδιαμφισβήτητα είναι ο κύριος μοχλός λειτουργίας και ανάπτυξης μιας κοινωνίας. Κι όμως όλα καθιζάνουν σε μέλι γάλα, επειδή αυτός ο πανάξιος απόφοιτος της σχολής λογοκοπίας του ΠΑΣΟΚ και πρώτος στην ιδεολογική σχοινοβασία προσφέρει με τις έντεχνες διαφοροποιήσεις πολύτιμες υπηρεσίες τόσο στο Κόμμα του όσο και στον εαυτό του. Στο Κόμμα του, γιατί συγκρατεί τις δυσανεσθημένες ψήφους που είναι έτοιμες να λιποτακτήσουν, στον εαυτό του, γιατί δείχνει να ξεχωρίζει από τους άλλους του «μαντριού» και για την ιδιαίτερή του αξία πρέπει να τιμηθεί με περισσότερους ψηφους.

Τέτοιες παράταιρες ιδεολογικά συνυπάρξεις και συμπράξεις ηγετικών στελεχών του ΠΑΣΟΚ, από τις οποίες δόθηκε εδώ ένα μόνο αντιπροσωπευτικό τους δείγμα, οδήγησαν την ελληνική κοινωνία στη διάψευση και τελικά στην αποϊδεολογικοποίησή της, γεγονός που έχει θλιβερές συνέπειες στην εξέλιξη της πορείας της. Κι αν ο Έλληνας ήταν πριν μία φορά ατομιστής, τώρα με καταλυμένη την πίστη στην συλλογικότητα και σε συνθήκες ακραίου ατομισμού μπορούμε να διανοηθούμε πόσο περισσότερο έχει γίνει. Η περίπτωση της πολιτικής σύμβασης μεταξύ του κ. Βούγια και του ΠΑΣΟΚ είναι ίσως η πιο ενδεικτική του νέου μεγέθους που έχει προσλάβει ο ατομισμός του Έλληνα στις μέρες μας, γιατί ο κ. Βούγιας, εφ' όσον ληφθεί υπ' όψιν το νεαρό της ηλικίας του, είναι εξ ολοκλήρου πλάσμα του συναλλακτικού πνεύματος των νέων καιρών που με ένταση έχει εμφυσήσει το ΠΑΣΟΚ στον κοινωνικό μας ιστό.

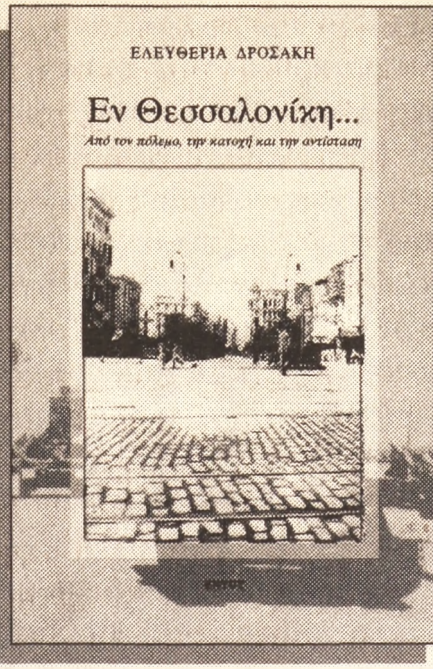
Τα συμπτώματα των παθολογικών πολιτικών και κοινωνικών

καταστάσεων των ημερών μας αντανακλώνται με ενάργεια, πιστεύω, στις συμπεριφορές των νέων, που αποτελούν βαρόμετρο. Οι νέοι μας, όπως δείχνουν οι σχετικές έρευνες αλλά και τα γεγονότα, έπαυσαν να ενδιαφέρονται για την πολιτική, της γυρίσανε την πλάτη, κι έχουν στραφεί είτε σε παραιδεολογίες, ναρκωτικά και σε κάθε είδους μηδενιστικές αντιδράσεις, είτε προπώντων στην ενσυνείδητη εκδικητική βία και στην επιδίωξη διασφάλισης του «καριερισμού» τους. Για το μεγάλο αυτό έργο αποϊδεολογικοποίησης της κοινωνίας και τη συνακόλουθη δημιουργία ευρείας κλίμακας ποικίλων παθολογικών καταστάσεων μπορούν ως αυτουργοί να είναι υπερήφανοι όσοι ανταλλάξανε την ιδεολογία τους με την προσωπική τους οικονομική και κοινωνική άνοδο.

Εκείνο πάντως που ακόμα πιο πολύ τρομάζει εμένα, καθώς βρίσκομαι απέναντι σε γνήσιους οπαδούς του μακιαβελισμού, είναι η υποψία μήπως εκριζώσανε την ιδεολογία της κοινωνίας μας μόνο και μόνο για να μην είναι σε θέση αυτή, ούσα αποϊδεολογικοποιημένη, να τους ελέγξει για την ιδεολογική μεταστροφή που σχεδίαζαν να πραγματοποιήσουν. Αν σπ' αλήθεια ενήργησαν έτσι, εκ προμελέτης και με συνειδητή την επιδίωξη να εξαφανίσουν την ιδεολογία από την ελληνική κοινωνία, ώστε να μην ελεγχθούν, τότε μπορεί μεν να διέψευσαν, αλλά δεν διαφεύτηκαν. Γιατί, πράγματι, χωρίς ιδεολογικό κριτήριο δεν είναι πια σε θέση η ελληνική κοινωνία, ασκώντας δικαίωμα ελέγχου, ν' ανatreψει τους λαθρεπιβάτες της ιστορίας της.

**ΜΟΛΙΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ**

Ελευθερία Δροσάκη
ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ...
Από τον πόλεμο, την κατοχή και την αντίσταση

Ο μεστός λόγος της Ελευθερίας Δροσάκη ζωντανεύει εικόνες από την ελληνική ύπαιθρο της δεκαετίας 1940-1950 και τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της Θεσσαλονίκης και της Αθήνας. Η αφήγηση διατηρεί τη μοναδική ζωντάνια που έχει το παιδικό βλέμμα που έζησε την απεργία του Μάη του '36, τη μεταξική δικτατορία και τις εκδηλώσεις της ΕΟΝ, τον ελληνοϊταλικό πόλεμο, τους βομβαρδισμούς και την κατάληψη της Θεσσαλονίκης από τους Γερμανούς, τη δράση της ΕΠΟΝ, τα Δεκεμβριανά, το κυνηγητό από την Ασφάλεια μετά τον πόλεμο και τα δύσκολα φοιτητικά χρόνια.

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΝΤΟΣ» Τηλ.: 76.48.900, Fax: 76.48.901
Internet: www.defacto.gr • e-mail: entos@defacto.gr

Το μεσίστιο πνεύμα

της Ελένης Βερυκίου

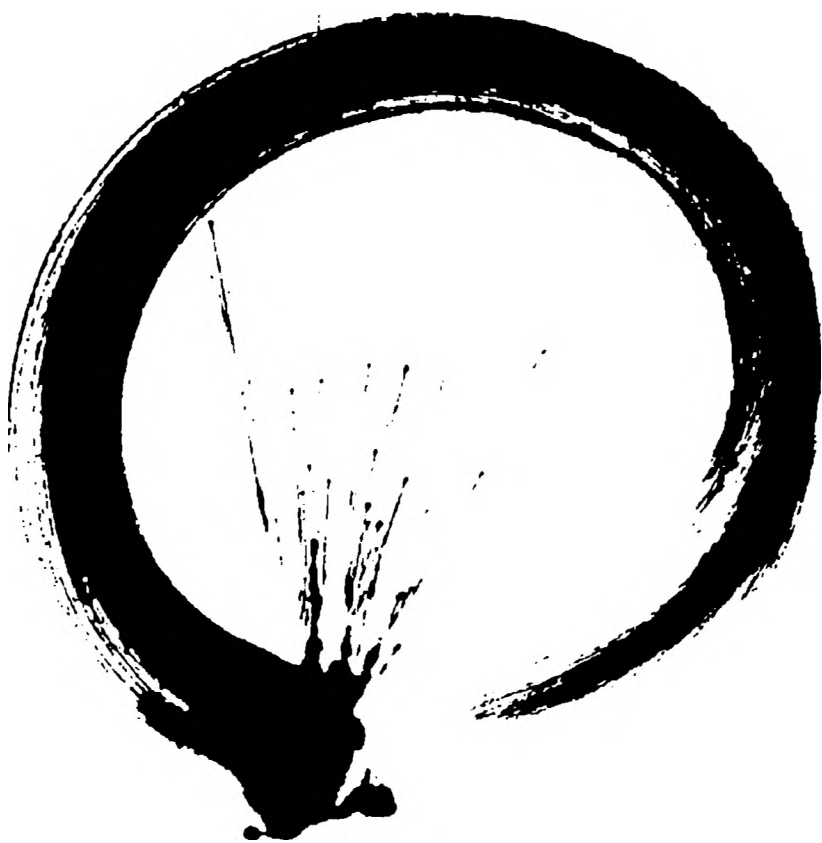
Αν είναι κάτι που μπορεί κανείς να θαυμάζει ακόμη, είναι ο ρεμβασμός που σάλευε αργά στα τυφλά –μάλλον– μάτια των οπαδών των κομμάτων, όταν άκουγαν τις προεκλογικές ομιλίες των δύο αρχηγών. Όσοι διαβάσουν τη φράση αυτή ας την προσπεράσουν με συμπάθεια. Το κείμενο δεν διεκδικεί μια θέση στην Ιστορία για να θέλει την επιμέλεια των αιώνων. Αλλά η διαπίστωση αυτή έχει την εύνοια των ανθρωπολόγων: Η Αλλιώς την αλήθεια του ανθρώπου.

«Ο ιριδισμός», λοιπόν, υπάρχει. Τρεμάμενος. Τον νιώθεις: Όταν τα καθεστωτικά Κάρμιννα Μπουράνα ή η λυρική σκηνή Σπανουδάκη χτυπάνε (αλύπητα) τα άδεια κεφάλια της εκατέρωθεν μεγαλειώδους συγκέντρωσης και μας αποκαλύπτουν ακριβώς τις ρεμβώδεις δυνατότητες της ανθρωπότητας. Μάτια απλανή κάτω από λάβαρο –ή η πλάνη ως να ήταν άλλη. Όσο η πολιτική κετεδαρίζεται σε όλα τα σημεία του ουσιώδους, τόσο το στυλ «νεκροφάνεια» που της φέρνει πάντα μια προεκλογική περίοδος παίρνει την όψη της λαχταριστής ανάστασης του πολιτικού όντος και δίνει κλέος και πανηγυρικό ρόλο στις τηλεοπτικές οδοντοστοιχίες. Ο Λάζαρος πραγματικά «δεν ξεχνά τι σημαίνει δεξιά».

Μόνο που τώρα η απέραντη παλιγγενεσία του 85% από τα δύο μεγάλα κόμματα, ο ανοικονόμητος Κολοσσός, ένα αντιβιοτικό ευρέως φάσματος, φαίνεται να προβληματίζει κυρίες και κυρίους με αριστοτέλειο βάρος, οι οποίες συλλογίζονται αν το σύνολο Σαρτί-νι ή το σύνολο Μπιρσίμι ήταν καθοριστικό για την ανατροπή των καθαγιασμένων πρακτικών που χρησιμοποιούσαν τα κλασικά σύνολα «Δεξιά» - «Αριστερά», παλιές δηλαδή δημιουργίες, τότε που ο μεσαίος χώρος μόλις που έβγαζε δόντια.

Η ανακάλυψη του μεσαίου χώρου από τα επιτελεία και των δύο κομμάτων και το ρίγος που προκάλεσε η έννοια έφερε τέτοια αναστάτωση στα Μέσα, που μόνο με εκείνη που προκάλεσε η αντίστοιχη του τροχού θα μπορούσε να συγκριθεί. Ενώ το εκλογικό αποτέλεσμα ήρθε απλώς να στεφανώσει έναν ολόκληρο κόσμο έτοιμο από καιρό για μεσαίες πολιτείες. «Θα είμαστε κάτι σαν Δημοκράτες και Ρεπουμπλικανοί;» θέτει το ερώτημα ανήσυχη η δημοσιογράφος της (μεσαίας επίσης) έκπληξης που είχε ανατραφεί με το πιστεύω της ελληνικής ιδιαιτερότητας και του νέου ρόλου της – στο χωροχρόνο, στις στέπες, στα Βαλκάνια. Τι ήξερε γι' αυτή ο μεσαίος, απ' όλες τις απόψεις, Φώτης; Έφαγε χρόνια αυτή ακριβώς την προκατάληψη που λέγεται ελληνική ιδιαιτερότητα με το ζουταλάκι (του γλυκού). Μέλωσε σε μια πατρίδα-επαρχία από καρό τραπεζομάντιλο που ντύνει τα σιελ ξύλινα πόδια, το πάθος Μελίνα, την επιληπτική παράδοση της Φίνος Φιλμ, το «η Ελλάδα τραγουδά τη φρεγγαράδα», τους παλιούς Μήτσους και το νέο νουά του Λαζόπουλου. Ότι, δηλαδή, μπλέκεται με ευχέρεια στο μαζού ζεϊμπέκικο του κυρίου υπουργού. Όσπου το τεράστιο ΟΜΟ της παγκόσμιας ομοιοκαταληξίας τον έχωσε με τους κόκκους του και εντός λίγων λεπτών θα είναι μόνο λήθη.

Έτσι φαίνεται, εντός λίγων λεπτών να καλπάζει προς αυτόν το τέλος εποχής. Όλοι οι βαλσαμώδεις χορηγοί του γεφυρώνουν τώρα τις εκατέρωθεν αυτές reppermint ιδεοληψίες με τους ψηφιαζούς νεοτερισμούς «που τους ανήκουν», αφού τον (ή μας) έπνι-

ξαν στα λασπόνερα του νεοελληνικού καημού και συνωστίζονται, όπως πάντα, στο πιο ψηλό σημείο των μεταλλάξεων για να έχουν την εποπτεία, όπως πάντα, όλων των καιρών. Καίρια, λοιπόν, ξανά. Τα γνωστά μας κολ ρουλέ. Η μακρινή αρχαιολογία του ζιβάνγκο, οι αναμαλλιασμένες κεφαλές που έγιναν τα απόλυτα κρανία πασών των συγκλίσεων. Όλος ο «επαναστατικός» ανθός που φόρεσε γρήγορα τις καμπαρντίνες. Είναι εδώ.

Τι ιχνηλατούν οι αφελείς, λοιπόν στα πετρωμένα αλώνια: Πού ψάχνουν να βρουν το φύλλο της εθνικής ανανέωσης; Τίποτα δεν κουνήθηκε από τα στασίδια της εξουσίας. Ότι αλλάζει, αλλάζει από ανθρώπους δημιουργικούς και απομακρυσμένους από τη γνωστή πολιτική συνάρεια που βασιλεύει στα πτοημένα κύματα που άφησε η αδράνεια. Αυτό το λένε οραματισμό. Με εξαίρεση ορισμένα πρόσωπα, ο κανόνας είναι ογκώδης. Ας ρίξουν μια ματιά στο πεδίο των μαχών. Ο ίδιος χώρος είναι εδώ. Και ο απαράλλαχτος ήρωάς του. Ο Κώστας Λαλιώτης, ο άναξ της μακέτας, η (παρατεταμένο το η, παρακαλώ) μήτρα, το αειθαλές καλούπι των υψηλών διευκολύνσεων, έτοιμος για το εθνικό opening, τη μεγάλη τέλειωτη μέρα των εγκαινίων. Μια μια θα ανοίγουν οι πυραμίδες. Η νέα «εποχή της κορδέλας» (χιλιόμετρα κορδέλας) υπάρχει, γιατί αξιώθηκε το μεγάλο της ψαλίδι. Ολύμπιος και Ολυμπιακός με 2.004 πρακτικές, έχει προσφέρει τα πάντα στην πατρίδα, από χωροταξικές, επικοινωνιακές πολιτικές, μέχρι τον απολιτίφ φίλο (και έκλυτο) Πέτρο των γνωστών χειράφρων εκδόσεων, εστιατορίων, χρηματοπιστηριακών εισαγωγών. Που κατάφερε να οδηγήσει τον μεσαίο και λασπωμένο (από τα λασπόνερα του καημού όπως είπαμε) Φώτη, στα στυλιστικά και φιλοσοφικά του όρια (με λίγη στάχτη από Κοχίμπας, είναι αλήθεια).

Στην Ελλάδα πνέει ο περίφημος «νέος αέρας της δημιουργίας». Η απόλυτη μεσαία χώρα, με το μεσίστιο πνεύμα, ένωσε τα ενδιαμεσα κομμάτια της, που χρόνια φώναζαν στοικά «όλοι τα ίδια είναι» και εφευρίσκει μια φορά τους μεταρρυθμιστές της. Ο νεολογισμός Άρης Σπηλιοτόπουλος είναι γεγονός – η ισηγορία (που τώρα έγινε 85%) είχε ανέκαθεν μεγάλη επιτυχία στα τοικό της. Δεν αφήνει ούτε στη νιότη, ούτε βέβαια σε μας, περιθώρια για χαρούμενες, ανάλαφρες ψευδαισθήσεις. Ο σπαραγμός της ξαφνικής πρωτοπορίας που βγαίνει από τα ιερά στόματα της πολιτικής ανατριχιάζει τα δύο εθνικά ημισφαίρια. Μια αβαν γκαρντ έξω από το κατώφλι μας. Το μέλλον φαίνεται ότι δεν πρόκειται να τη γλιτώσει. Ούτε και μεις.

Λίστες «αλληλεγγύης» και αλαζονικά μοντέλα διοίκησης

της Άννας-Μαρίας Πετράκογλου

Ενα από τα σημαντικότερα συμπεράσματα που το κυβερνών κόμμα είναι υποχρεωμένο να αντλήσει από την επώδυνη λογιστική ανάγνωση της οριακής του επικράτησης είναι ότι έφθασε η στιγμή της κατάργησης του κομματικού κράτους, που σταδιακά, μεθοδικά και αλαζονικά οικοδόμησε. Και πρέπει να το κάνει σήμερα, που το εκλογικό αυτό πλεονέκτημα συνέβαλε περισσότερο παρά ποτέ στην εκλογική του νίκη.

Το ΠΑΣΟΚ δεν είναι πλέον σε θέση να αγνοήσει ένα πολύ μεγάλο κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας που ο μονοκομματικός του αυταρχισμός περιθωριοποίησε. Δεν είναι πια σε θέση, ένα ζωντανό παραγωγικό δυναμικό της χώρας, με γνώσεις, ικανότητες και προσόντα, να το εξαιρεί από τον κρατικό μηχανισμό και από τις υπό κρατικό έλεγχο επιχειρήσεις. Δεν έχει πια, όχι μόνο το δικαίωμα, αλλά και τη δυνατότητα, να τους στερεί την πρόσβαση σε θέσεις ευθύνης, υπονομεύοντας το δικαίωμά τους στην εργασία.

Επί μία 20ετία μια ολόκληρη γενιά, στην πιο δημιουργική και αποδοτική της ηλικία, παρέμεινε στο περιθώριο. Ένα περιθώριο που, πολλές φορές, με αξιοσημείωτη βανυσότητα και με απαράδεκτη και σπάταλη αισθητική, πήρε την μορφή πολυτελών κτιρίων κατάψυξης. Εκεί όπου σε λογικές στρατοπέδων συγκέντρωσης ανεπιθυμητών, κομψά, σιωπηλά, χωρίς κρότον κτιστών ή ήχον, ανεπαισθήτως, στρατιές κομματικών αντιπάλων, στρατιές συγγενών ή φίλων κομματικών αντιπάλων, συντηρούνται χρόνια, στη μελαγχολική μεθόριο της παραγωγικής διαδικασίας.

Όσο μειώνεται η αριθμητική διαφορά μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων τόσο αυξάνεται η σημασία του πολιτικού μηνύματος που απαιτεί τον άμεσο εκδημοκρατισμό του κράτους.

• Δεν είναι δυνατόν σήμερα, κυβερνήσεις με σύγχρονο, ανοικτό, προοδευτικό προσανατολισμό να εξακολουθούν να μετατρέπουν το κράτος σε εργαλείο διανο-

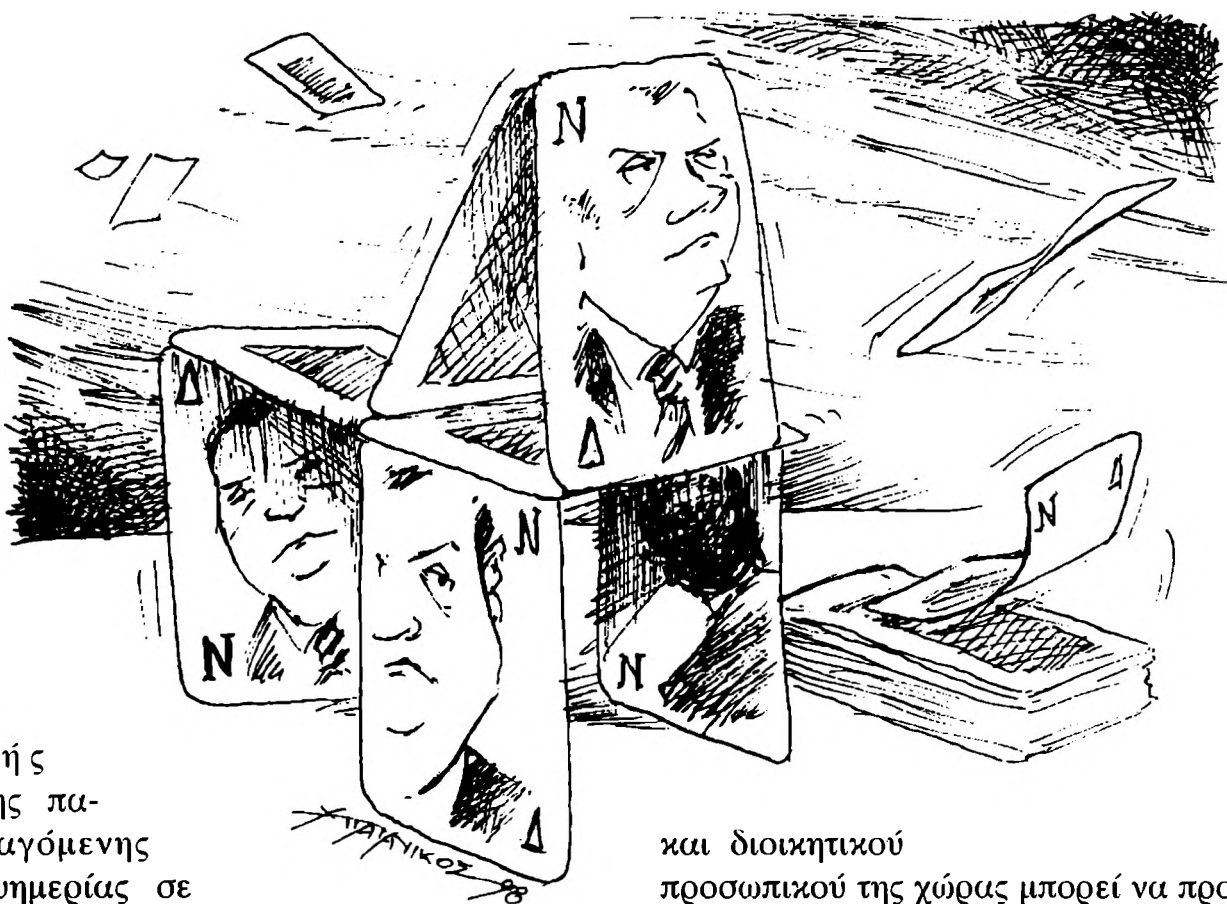
μής της παραγόμενης ευημερίας σε ένα μικρό ποσοστό του ελληνικού λαού, ταπεινώνοντας τον πολίτη, μετατρέποντάς τον σε ψηφοφόρο, καλλιεργώντας έτσι άθλια και εν δυνάμει επικίνδυνα μοντέλα συμπεριφοράς στη δημόσια ζωή.

• Το στοίχημα του εκσυγχρονισμού στο πολιτικό επίπεδο δεν μπορεί να κερδηθεί αν έννοιες όπως συναίνεση, αξιοκρατία, αποτελεσματικότητα δεν μετουσιωθούν από ρητορεία σε καθημερινή πρακτική και ουσιαστικούς πολιτικούς στόχους.

Η ισότητα των ευκαιριών αποτελούσε πάντα την πεμπτουσία της κοινωνικής δικαιοσύνης, σήμερα όμως αποτελεί και εθνική αναγκαιότητα. Δεν μπορεί μια ολόκληρη γενιά να έχει αδρανοποιηθεί επαγγελματικά γιατί η μονοκομματική ηγεμονία της στέρησε κάθε ευκαιρία έκφρασης, δημιουργικής απασχόλησης, εξέλιξης. Δεν μπορεί σήμερα, πρακτικές της 10ετίας του '50 ούτε να εφαρμόζονται ούτε να παρέχουν άλλοθι.

• Οι ασφυκτικές πιέσεις από την ΟΝΕ, η ίδια η απελευθέρωση της εργασίας και η δημοκρατία της αγοράς δεν αφήνουν κανένα περιθώριο για τέτοιου είδους διαχειριστικά τερτίπια.

• Η ουσιαστική ανανέωση του πολιτικού

και διοικητικού προσωπικού της χώρας μπορεί να προκύψει μόνο μέσα από τον άμεσο εκδημοκρατισμό της κρατικής λειτουργίας.

Με το 50% του παραγωγικού δυναμικού ανενεργό, η σπατάλη της δημιουργικότητας, της φαντασίας, της εξειδίκευσης, των ιδεών, αλλά και των πόρων, καταντά αυτοκαταστροφική.

Αν το ΠΑΣΟΚ, όταν άρχισε να ανακαλύπτει την ευρωπαϊκή μας προοπτική, είχε την τόλμη να καταργήσει τις λίστες αλληλεγγύης, είχε την τόλμη να κατασκευάσει πολίτες στη θέση των οπαδών, τότε η πολιτική μας ζωή δεν θα είχε συρθεί σε έναν αμφίβολο και κατ' όνομα εκσυγχρονισμό.

Σήμερα, η οριακή νίκη τού δίνει μια τελευταία ευκαιρία.

Φτάνει, μετά την ανάγνωση του εκλογικού αποτελέσματος, η πρώτη βεβαιότητα που θα ανατραπεί να είναι εκείνη του μονοκομματικού χαρακτήρα του κράτους. Μόνο έτσι θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την μακροπρόθεσμη διεύρυνση της επιρροής των κομμάτων στην κοινωνία. Επληρμένα και αλαζονικά μοντέλα διοίκησης δεν θα οδηγήσουν παρά μόνο στην άρση της αθωότητας τού -έτσι κι αλλιώς- τηλεοπτικού κοινού τους. Και κάποιοι θα επιλέξουν τη σιωπή. Οι καλύτεροι.

ΚΑΙ ΤΙ ΠΑΕΙ ΝΑ ΠΕΙ
ΟΤΙ ΕΙΣΑΙ Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ...
ΘΕΛΕΙΣ ΝΑ ΜΑΣ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΣΕΙΣ
ΜΕ ΤΙΣ ΓΝΩΡΙΜΙΕΣ ΣΟΥ;

ΞΕΡΕΙΣ
ΠΟΙΟΣ ΕΙΜΑΙ
ΕΓΩ;

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ 2000

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Το Κοσσυφοπέδιο και η Ε.Ε.

Η επίθεση του ΝΑΤΟ εναντίον της Γιουγκοσλαβίας άρχισε στις 24 Μαρτίου 1999, όταν οι «15» της Ευρωπαϊκής Ένωσης συζητούσαν στο έκτακτο ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου τα ευαίσθητα θέματα της Ατζέντας 2000. Πριν από ένα μήνα, στις 24 Μαρτίου 2000, η Ευρωπαϊκή Ένωση συζητούσε σε έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβώνα το πρόβλημα της απασχόλησης.

Οι «15» ένωσαν την «υποχρέωση» να επιχειρήσουν μια αποτίμηση των εξελίξεων και της πραγματικότητας που υπάρχει σήμερα στο Κοσσυφοπέδιο και η οποία σίγουρα είναι πολύ μακριά από τις προβλέψεις που έκαναν πριν από ένα χρόνο οι Βρυξέλλες και η Ουάσιγκτον.

Όπως υπογράμμισε και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβώνας, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ακόμη η Διεθνής Κοινότητα στα Δυτικά Βαλκάνια είναι πολύ σοβαρές. Βέβαια, η Ευρωπαϊκή Ένωση εμφανίζεται προσηλωμένη στην απόφαση 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, η οποία αποτελεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο διεξάγονται οι πρωτοβουλίες της διεθνούς κοινότητας στο Κοσσυφοπέδιο και αποφασισμένη να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στις εξελίξεις, συμβάλλοντας έτσι στην επιτυχία της διεθνούς προσπάθειας στο Κοσσυφοπέδιο.

**Οι «15» ένωσαν
την «υποχρέωση»
να επιχειρήσουν
μια αποτίμηση των
εξελίξεων και της
πραγματικότητας
που υπάρχει
σήμερα στο
Κοσσυφοπέδιο.**

Όμως προηγουμένως, η Ε.Ε. θα πρέπει να ξεπεράσει τις μέχρι σήμερα αδυναμίες της πολιτικής της στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Ειδικότερα θα επισημάνουμε την απουσία αποτελεσματικού συντονισμού, την πολυδιάσπαση των πρωτοβουλιών και τις επικαλύψεις μεταξύ των διαφόρων θεσμών και οργάνων. Επίσης, η Ε.Ε. θα πρέπει να επανεξετάσει την πολιτική της απέναντι στην παρατεταμένη απομόνωση της Σερβίας. Μια νέα στρατηγική, που θα περιλαμβάνει τη σταδιακή αναθεώρηση του καθεστώτος των κυρώσεων και την ελληνική πρόταση για εκδημοκρατισμό «από τα κάτω» με τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων, ίσως μπορέσει να συμβάλει στο να τερματιστεί η συνεχιζόμενη αποτελμάτωση της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης στη Σερβία.

Η αναποτελεσματική πολιτική των κυρώσεων παράγει αποτελέσματα αντίθετα από τα επιθυμητά και θα πρέπει να αντικατασταθεί από μια πολιτική με προοπτική την επανενσωμάτωση της Γιουγκοσλαβίας στη διεθνή σκηνή. Μόνο έτσι θα ενισχυθούν οι δυνάμεις εκείνες που ενδιαφέρονται για την καθιέρωση του κράτους δικαίου και την ενίσχυση της Κοινωνίας των Πολιτών, ανατρέποντας το σημερινό σκηνικό, όπου η σερβική αντιπολίτευση αδυνατεί να εμφανιστεί ως αξιόπιστη εναλλακτική λύση στο καθεστώς Μιλόσεβιτς.

Τι σημαίνει «Τρίτος Κόσμος» ;

του Αστέρη Χουλιάρρα

Η «Ομάδα των 77» είναι η μεγαλύτερη ομάδα κρατών του λεγόμενου «Τρίτου Κόσμου» στα Ηνωμένα Έθνη. Ιδρύθηκε το 1964 και σήμερα αποτελείται από 133 κράτη-μέλη.¹ Η πρώτη διάσκεψη κορυφής στην ιστορία της ομάδας πραγματοποιήθηκε στις 10 Απριλίου 2000 στην πρωτεύουσα της Κούβας, την Αβάνα.² Κύριο θέμα της συνάντησης, η παγκόσμια ανισότητα. Ποτέ άλλοτε στην ιστορία της ανθρωπότητας οι διαφορές ανάμεσα στους πλούσιους και τους φτωχούς δεν ήταν εντονότερες απ' ό,τι είναι σήμερα. Αλλά και ποτέ άλλοτε η ταυτότητα του αποκαλούμενου «Νότου» δεν ήταν περισσότερο ασαφής.

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του Προγράμματος για την Ανάπτυξη του ΟΗΕ,³ τα κράτη με το υψηλότερο εισόδημα όπου κατοικεί το 1/5 του πληθυσμού της γης διαθέτουν το 86% του παγκόσμιου ΑΕΠ, δέχονται το 68% των άμεσων ξένων επενδύσεων κι έχουν το 74% των τηλεφωνικών γραμμών. Το 1/5 του πληθυσμού της γης που κατοικεί στις φτωχότερες χώρες διαθέτει μόλις το 1% σε κάθε μία από τις αντίστοιχες κατηγορίες. Μάλιστα, οι διαφορές των φτωχών κρατών με τον αναπτυσσόμενο κόσμο συνεχίζουν να διευρύνονται. Από τις άμεσες ξένες επενδύσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες και τα κράτη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης στη δεκαετία του '90, πάνω από το 80% κατευθυνόταν σε μόλις 20 κράτη. Ποια είναι, λοιπόν, η θέση των περιθωριοποιημένων χωρών στο νέο διεθνές σύστημα; Και πώς μπορούν να αντιμετωπίσουν τις αρνητικές πλευρές της παγκοσμιοποίησης; Είναι σε θέση οι φτωχοί της γης να προωθήσουν μια νέα παγκόσμια τάξη;

Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΤΩΝ 77

Ανάμεσα στους περίπου 40 αρχηγούς κρατών που πήραν μέρος στη διάσκεψη κορυφής της Ομάδας των 77 ήταν ο πρόεδρος της Νότιας Αφρικής Thabo Mbeki, ο πρόεδρος της Νιγηρίας Olusegun Obasanjo, ο πρόεδρος της Ινδονησίας Abdurrahman Wahid, ο πρόεδρος της Βενεζουέ-

λας Hugo Chavez, ο πρωθυπουργός της Μαλαισίας Mahathir Mohamad και ο ηγέτης των Παλαιστινίων Γιασέρ Αραφάτ. Παρών ήταν επίσης και ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ Κόφι Ανάν.

Η διάσκεψη εξέτασε τέσσερα θέματα: πρώτον τις συνέπειες της παγκοσμιοποίησης, δεύτερον τις σχέσεις Βορρά-Νότου, τρίτον τη συνεργασία των κρατών του Νότου και τέταρτον την πρόσβαση των αναπτυσσόμενων κρατών στη γνώση και την τεχνολογία. Η ιδέα για τη συνάντηση κορυφής της Ομάδας των 77 ανήκει στο Πακιστάν, ενώ ανέλαβε να την υλοποιήσει η Νιγηρία, η οποία και προεδρεύει της Ομάδας το 2000 (με βάση την αρχή της εναλλασσόμενης προεδρίας ανά γεωγραφική περιφέρεια).

Ο ηγέτης της Κούβας Φιντέλ Κάστρο άνοιξε τις εργασίες της συνάντησης με μια οξύτατη και έντονα συναισθηματική κριτική στον καπιταλισμό, τον οποίο και κατηγορήσε για εγκλήματα συγκρίσιμα με το ναζιστικό Ολοκαύτωμα.⁴ Επίσης, ο Κάστρο ζήτησε την κατάργηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, υποστηρίζοντας ότι έχει συμβάλει στην αύξηση της παγκόσμιας φτώχειας. Ο πρόεδρος της Νιγηρίας Olusegun Obasanjo ζήτησε μια νέα «εταιρική σχέση» ανάμεσα στις πλούσιες και τις φτωχές χώρες ενώ ο γ.γ. των Ηνωμένων Εθνών κάλεσε τις αναπτυσσόμενες χώρες να παραγράψουν τα χρέη των κρατών του Νότου και να πραγματοποιήσουν περισσότερες επενδύσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες. Εν όψει της διάσκεψης κορυφής του ΟΗΕ για τη Χιλιετηρίδα που πρόκειται να

λάβει χώρα στη Νέα Υόρκη τον Σεπτέμβριο, οι εκπρόσωποι της Μαλαισίας και της Ινδίας μίλησαν για την ανάγκη «εκδημοκρατισμού» των δομών του ΟΗΕ. Μάλιστα, ο πρωθυπουργός της πρώτης ζήτησε την κατάργηση του βέτο στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Οι ομιλίες κατά τη διάρκεια της συνόδου ήταν τόσο αντιφατικές που συχνά έδιναν περισσότερο την εντύπωση ενός forum μονολόγων παρά μιας συνάντησης διαμόρφωσης κοινής στάσης.

Όχι λοιπόν απρόσμενα, η Τελική Διακήρυξη της συνόδου κορυφής είναι κατά κάποιον λόγο μια λίστα αιτημάτων παρά μια ουσιαστική παρέμβαση στην υπό διαμόρφωση νέα παγκόσμια τάξη. Ζητεί να ενισχυθεί η φωνή του «Νότου» στα διεθνή fora και ιδιαίτερα μιλά για εκπροσώπηση των «φτωχών» στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης. Ακόμη, η Ομάδα των 77 καλεί τις αναπτυσσόμενες χώρες να διευκολύνουν την πρόσβαση στις αγορές τους, να αυξήσουν τις επενδύσεις στον αναπτυσσόμενο κόσμο και να προωθήσουν την παραγραφή των «αφόρητων εξωτερικών χρεών». Ακόμη, η Τελική Διακήρυξη ζητεί να βοηθηθούν οι φτωχές χώρες για να επενδύσουν στον τομέα των επικοινωνιών, ώστε να ενταχθούν στην κοινωνία της πληροφορικής, και καλεί για αύξηση της συνεργασίας Νότου-Νότου σε τομείς όπως η εκπαίδευση και το εμπόριο.

Ο ΤΡΙΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

Τι μπορεί να περιμένει κανείς από τη διάσκεψη; Είναι σε θέση η Ομάδα των 77 να προωθήσει τα αιτήματα για μια νέα παγκόσμια τάξη; Δημιούργημα της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου, η Ομάδα υποτίθεται ότι εκπροσωπεί σήμερα τον αναπτυσσόμενο κόσμο, τον φτωχό Νότο έναντι το πλούσιου Βορρά. Στην πράξη τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Η κατάσταση του διπολικού κόσμου έχει δημιουργήσει σήμερα μια νέα διεθνή πραγματικότητα. Είναι δύσκολο πλέον να φανταστούμε (παρά τη στρατιωτική τους δύναμη) κράτη όπως η Ρωσία ή η Ουκρανία ανήκουν στο αναπτυσσόμενο κόσμο. Ακόμη πιο παράδο-

Ο Αστέρης Χουλιάρρας είναι ερευνητής στο Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων

ι, χώρες όπως η Αλβανία, η Βοσνία ή το Μπενίν δεν μετέχουν στην Ομάδα των 77. Αντίθετα, κράτη όπως η Χιλή (μέλος της Ομάδας) έχουν κατά κεφαλήν εισόδημα που προσεγγίζει ή και ξεπερνά το αντίστοιχο ορισμένων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τι σχέση μπορεί να έχει η Αργεντινή με κατά κεφαλήν εισόδημα 8.000 δολαρίων, που πλησιάζει αυτό της Πορτογαλίας, με την Κένυα των 320 ή τη Ζαμβία των 80 δολαρίων; Ο μέσος όρος ζωής στην Αργεντινή είναι τα 73 χρόνια, 29 χρόνια περισσότερο απ' ό,τι στη Ζαμβία. Ακόμη και κράτη με χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης έχουν τόσο πολύ διαφορετικά πρότυπα κοινωνικών δομών και εισοδηματικής κατανομής που κάνουν σχεδόν αδύνατη οποιαδήποτε σύγκριση, πόσο μάλλον επιτρέπουν την υιοθέτηση μιας κοινής στάσης απέναντι στα παγκόσμια προβλήματα. Μια ενδιαφέρουσα σύγκριση ανάμεσα στον σχετικά καλά εκπαιδευμένο και δημογραφικά σταθερό πληθυσμό της Σρι Λάνκα μ' εκείνον της Βολιβίας είναι χαρακτηριστική.⁷ Παρ' όλο που το κατά κεφαλήν εισόδημα της τελευταίας είναι σχεδόν δεκαπλάσιο από εκείνο της πρώτης (830 δολάρια σε σχέση με 90), κάτοικοι της Σρι Λάνκα ζουν 12 χρόνια περισσότερο, ενώ η παιδική θνησιμότητα είναι πέντε φορές μικρότερη σε σχέση με τη Βολιβία.

Η έννοια ενός «μονολιθικού» Τρίτου Κόσμου φαίνεται ότι είναι σήμερα περισσότερο από μακριά παρά ποτέ. Στις τελευταίες δεκαετίες πολλά από τα κράτη που θεωρούνταν ότι ανήκουν σ' αυτόν έχουν υποστεί εντυπωσιακές μεταμορφώσεις. Σήμερα τα 133 κράτη-μέλη της Ομάδας των 77 έχουν τελείως διαφορετικές διασυνδέσεις με την παγκόσμια οικονομία και χαρακτηρίζονται από τελείως διαφορετικές μορφές ένταξης στον διεθνή καταμερισμό εργασίας. Τι σχέση μπορεί να έχουν τα σύμβολα της Ταϊλάνδης μ' εκείνα της Αιθιοπίας; Ακόμη περισσότερο, οι περιφερειακές οικονομικές διαφορές στο εσωτερικό ορισμένων κρατών είναι συχνά μεγαλύτερες από τις διαφορές μεταξύ ολόκληρων χωρών. Για παράδειγμα, η βορειοανατολική Βραζιλία ανήκει αναμφίβολα στον κόσμο της φτώχειας ενώ το ίδιο δεν μπορεί να υποστηριχθεί για το νοτιότερο τμήμα της μεγάλης αυτής χώρας. Η αναμφίβολα φτωχή Κίνα έχει περιοχές -όπως η Σιγκάο ή το Χονγκ Κονγκ- που είναι πε-

ρισσότερο βιομηχανοποιημένες και περισσότερο διασυνδεδεμένες με την παγκόσμια οικονομία από πολλά αστικά κέντρα του πλούσιου Βορρά. Πόσους κοινωνικούς στόχους μπορεί να έχει η δημοκρατική Νότια Αφρική που φιλελευθεροποιεί την οικονομία της με το μονοκομματικό καθεστώς του Κάστρο που επιμένει σ' έναν παρακμιακό κρατισμό; Και τι κοινό έχει η ευημερούσα Κύπρος (μέλος της Ομάδας των 77) που τόσο έχει ευνοηθεί από τις δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης και των διεθνών κινήσεων κεφαλαίων με την απελπιστικά φτωχή Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό;

Η παγκοσμιοποίηση είναι άνιση. Πολλά κράτη του κόσμου μένουν στο περιθώριο των καταγιγιστικών αλλαγών που συγκλονίζουν τις πλούσιες χώρες. Στην Αφρική, ολόκληρες περιοχές βυθίζονται σε μια αναρχία ανάλογη μ' εκείνη που χαρακτήριζε τμήματα της μεσαιωνικής Ευρώπης στον 17ο αιώνα. Ωστόσο, η απάντηση στα υπαρκτά προβλήματα της παγκόσμιας φτώχειας και ανισότητας δεν μπορεί να προέλθει από θεσμούς που διαμορφώθηκαν σε άλλες εποχές. Ο κόσμος έχει αλλάξει πολύ στις τελευταίες δεκαετίες. Η ιστορία τρέχει ταχύτερα από τους θεσμούς. Μέρος του Βορρά έχει εξελιχθεί σε Νότο κι ένα όχι ασήμαντο τμήμα του Νότου έχει καταφέρει να προσεγγίσει το βιοτικό επίπεδο του Βορρά. Σ' αυτήν την περίοδο των

δραματικών μεταμορφώσεων η επιβίωση θεσμών όπως η «Ομάδα των 77» φαντάζει αβέβαιη. Ίσως η πρώτη σύνοδος κορυφής στην ιστορία του θεσμού αποδειχθεί ότι θα είναι κι η τελευταία.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Βλ. την επίσημη ιστοσελίδα της ομάδας <http://www.g77.org>
- 2 Βλ. την επίσημη ιστοσελίδα της διάσκεψης <http://www.cumbresur.cu>
- 3 UNDP, Human Development Report 1999, "A Human Face for Globalization" (<http://www.undp.org/hdro/E1.html>)
- 4 BBC News, "Cuba summit attacks global inequality", 12 April 2000 (<http://news2.thls.bbc.co.uk/hi/english/world/americas/newsid%5F711000/711155.stm>)
- 5 Η Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Φτωχές Χώρες Νο 2 που προώθησαν οι επτά πιο ανεπτυγμένες χώρες στη διάσκεψη κορυφής της Κολωνίας το 1999, σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα, με σκοπό την παραγραφή ενός μέρους των χρεών των αναπτυσσόμενων κρατών ζινείται με αργούς ρυθμούς και δεν αναμένεται να ευνοήσει παρά 14 μόνο φτωχές χώρες (Larry Elliott, "Poor nations' rights are being wronged", *Guardian Weekly*, April 6-12, 2000)
- 6 Martin W. Lewis, "Is There a Third World?", *Current History*, November 1999, pp. 355-358
- 7 *Ibid*, p. 357

Ο Μπερλουσκόνι ξανάρχεται...

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Ο εκλογικός θρίαμβος του κεντροδεξιού συνασπισμού στις νομαρχιακές εκλογές της 16ης Απριλίου οδήγησε σε παραίτηση τον πρωθυπουργό Μασίμο Ντ' Αλέμα. Ο αντικαταστάτης του Τζουλιάνο Αμάτο καλείται να σχηματίσει κυβέρνηση αποτελούμενη από τα ίδια ανομοιογενή κόμματα, ενώ ο κεντρώος χώρος αξιώνει από την κεντροαριστερή κυβέρνηση περισσότερες αρμοδιότητες και καρέκλες. Ένα χρόνο πριν από τις εθνικές εκλογές, η κεντροαριστερά τρομαγμένη, διασπασμένη, απομακρυσμένη από τους ψηφοφόρους της, αντικατέστησε τον πρώην κομμουνιστή Ντ' Αλέμα με τον τεχνοκράτη Αμάτο για να καταφέρει να παραμείνει στην εξουσία. Αλλά όλα δείχνουν ότι ο Μπερλουσκόνι ξανάρχεται...

Από τους Βρετανικούς Financial Times.

Η πρόσφατη εκλογική αποτυχία της κεντροαριστεράς δεν ήταν έκπληξη. Όμως ο θρίαμβος της κεντροδεξιάς δεν αναμενόταν να πάρει τέτοιες διαστάσεις. Μεγάλοι χαμένοι αποδείχτηκαν οι Δημοκράτες της Αριστεράς και ο πρωθυπουργός Ντ'

Αλέμα. Οι κεντρώοι σύμμαχοί τους –το Λαϊκό Ιταλικό Κόμμα του Κασιανέτι, οι Δημοκράτες των Παριζι, Ντι Πιέτρο, Πρόντι, το χριστιανοδημοκρατικό κοινοβουλευτικό του Μαστέλα, οι Σοσιαλιστές του Μπόζε-λι– εδώ και καιρό έθεται σε αμφισβήτηση

τον ηγέτη της κεντροαριστεράς. Η παραίτησή του και η αντικατάστασή του από τον πρώην υπουργό Οικονομικών (και πρώην πρωθυπουργό την περίοδο των «τεχνικών» κυβερνήσεων) Τζουλιάνο Αμάτο απομονώνει ακόμα περισσότερο την αριστερά στο εσωτερικό της κυβέρνησης.

Τέσσερα χρόνια μετά τη νίκη της κεντροαριστεράς υπό την ηγεσία του Ρομάνο Πρόντι, ενάμιση χρόνο μετά την διαδοχή του (χωρίς εκλογές) από τον Μασίμο Ντ' Αλέμα (το πρώτο μέλος του πρώην Κομμουνιστικού Κόμματος που έφτασε ως την πρωθυπουργική καρέκλα) η κεντροαριστερά αναγκάζεται για ακόμα μια φορά να καταφύγει σε κοινοβουλευτικούς ελιγμούς χρίζοντας πρωθυπουργό τον τεχνοκράτη Αμάτο για να διατηρηθεί στην εξουσία. Αλλά πολλοί είναι αυτοί που αναρωτιούνται «ποια αριστερά;»

Έχοντας απογοητεύσει τους ψηφοφόρους της σε διάφορα ζητήματα (αποκορύφωμα η συμμετοχή της στους νατοϊκούς βομβαρδισμούς της Γιουγκοσλαβίας), Μη έχοντας δώσει λύσεις σε ζωτικά προβλήματα (υγεία, παιδεία, ανεργία). Μιλώντας μια γλώσσα όλο και πιο οικεία στην Confindustria (τον ιταλικό ΣΕΒ) και όλο και πιο ακατανόητη από τα συνδικάτα. Και έτσι...

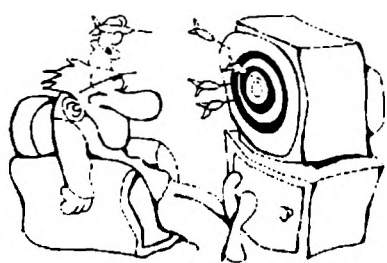
Ο ΜΠΕΡΛΟΥΣΚΟΝΙ ΞΑΝΑΡΧΕΤΑΙ...

Η κεντροδεξιά έχει κάθε λόγο να αισιοδοξεί. Ο Μπερλουσκόνι έχει κάθε λόγο να χαμογελάει. Το κόμμα του (Φόρτσα Ιταλία) αναδείχθηκε πρώτο στις πρόσφατες νομαρχιακές εκλογές. Σ' ένα τέτοιο κλίμα ο μεγιστάνας που έγινε πολιτικός γοητεύει τους τηλεπολίτες υποσχόμενος ένα υπέροχο μέλλον (μηδέν φόροι, μηδενική ανοχή προς τη λαθρομετανάστευση και την εγκληματικότητα, η Ιταλία της ευημερίας...).

Η κεντροαριστερά, τρομαγμένη από το κρύο ντους της 16ης Απριλίου, ψάχνει λύσεις χωρίς να τις βρίσκει και οδηγείται με σκυμμένο το κεφάλι προς το σφαγείο της κάλπης.

Αλλά... ποια αριστερά;

Τι-βι βύσματα

► Θα μείνει στα χρονικά ο τηλεοπτικός αγώνας των δύο κομμμάτων με τα exit poll. Ήταν Θρύλερ με τα όλα του. Σασπένς, δραματικές φριγούρες στα πλάνα με πράσινα και πότε με μπλε σημαία, δηλώσεις βιαστικών προφητών και μελλοθανάτων. Έξοχα, το διασκεδάσαμε δεόντως!

⊖ Δεν φτάναν όλα τα άλλα το βράδυ των εκλογών, είχαμε και το θέμα με το μουστάκι του Παύλου Τσίμα. Να το 'κοψε για κάποιο γούρι, να του το κόψανε κακήν κακώς οι προϊστάμενοι του (όπως και τον αέρα...), να 'βαλε κάνα στοίχημα; Τι να σας πω, ρωτήστε τον Χατζηνικολάου που το 'λεγε και το ξανάλεγε στον αέρα, μπας και έμαθε τελικά.

🚗 Είχε γενέθλια (να ζήσει!) η Νατάσα κι έτρεξαν στη Ραφήνα οι ρεπόρτερ να πάρουν κάνα πλάνο. Θα μου πείτε, πού είναι το παράδοξο. ΟΚ, αλλά να γίνει κεντρικό θέμα στα μεγάλα κανάλια, παρατήγε...

📺 Είδατε εκείνα τα χρωματιστά σημάκια που μπαίνουν στο πάνω μέρος της οθόνης αναλόγως της ταινίας που παίζεται; Καλό για τα μικρά παιδιά, δεν λέω. Από τις μετεκλογικές συζητήσεις, όμως, ποιο σημάκι θα προστατεύσει εμάς του ενήλικες!

🐕 Κυριακάτικο προινό ξύπνημα με Γιάννη Λοβέρδο στον ANT-1 να παρλάρει πασοκικά χρειάζεται σημάκι μοβ βαθύ και με σταυρό. Επιζίνδυνο τηλεοπτικό πρόγραμμα για τα νεύρα...

📺 Στο Σταρ επανεμφανίζεται ο Γιάννης Ζουγανέλης και η παρέα του. Όσο κι αν το

χιουμοριστικό ύφος του είναι γνωστό, χλιοπαιγμένο, ξεπερασμένο, αποτελεί μια καλή νότα στο ξενέρωμα και τη φτηνία τύπου Μάρκου Σεφερλή.

🌸 Ότι καλύτερο, με την Άννα Δρούζα. Πράγματι, ό,τι καλύτερο για να σκάμε στα γέλια με την πιο κούφια κι άνοστη βραδινή, talk show εκπομπή της ιδιωτικής τηλεόρασης.

✌️ Μα πείτε μου, για μία και μισή ώρα να ασχολούμεθα με τις φωτογραφίες, τα μπιμπερό και τις διηγήσεις των παιδικών καμωμάτων της Κατερίνας Λάσπα;... Δεν τρώγεται με τίποτα, κα Δρούζα μου.

👤 Προς κ. Πάνο Παναγιωτόπουλο: Θα συνεχίσετε τις εκπομπές σας; Ρωτήσαμε απλώς γιατί την τελευταία φορά είχατε μπερδέψει το ύφος σας μεταξύ βουλευτή και δημοσιογράφου. Δεν σας πάει με τίποτα, ακούστε κι εμένα!

✓ ...γιατί ακούσατε τη δήλωση της Ελένης Κούρκουλα στα κανάλια; Η κ. βουλευτής θα αφοσιωθεί στο κοινοβουλευτικό έργο της απρόσκοπτα. Είδατε η μουγκιά του Φώσκολου, και αναθεώρηση Συντάγματος θα κάνει!

➡️ Α, το καλύτερο το αφήνω για το τέλος. Ο Γιαννόπουλος έκανε τη συνέντευξη Τύπου αλλά η γυναίκα του έγγραφε με την ατάκα της. «Μη τους δηλώνεις τίποτα άλλο, φεύγα...» Μπράβο κυρία μου, ευγενικότατη η παρέμβασή σας, μου είστε και από δημοσιογραφική οικογένεια!

📝 Εδώ ο κόσμος χάνεται, στον ANT-1 ασχολούνται με τα καλλιστεία. Μη μου πείτε

τόρα ότι στρωθήκατε κάτω και βλέπατε τις άγουρες πλην ζουμερές πιτσιρίκες! Καλό το οφθαλμόλουτρο, δεν λέω αλλά η αίσθηση της υποτιμημένης νοημοσύνης και αισθητικής μας είναι που μένει στο τέλος.

📌 Πούλησε ο Κουρής το Α5 και ο Τράγκας βρέθηκε στον δρόμο. Οι νέοι ιδιοκτήτες θέλουν άλλο προφίλ στο κανάλι. Δεν έχουν άδικο. Αλλά κι ο Γιώργος δεν θα μείνει άπραγος. Καλοθελητές υπάρχουν πολλοί να τον υποδεχτούν, να 'ναι καλά.

🚗 Μετά τις εκλογές τα δελτία ειδήσεων βρέθηκαν σε αδιέξοδο. Δεν εξηγείται αλλιώς η μπουρδολογία των παραπολιτικών τεκταινόμενων που γίνονταν πρώτη είδηση αβλεπτί. Αφήστε δε με την περιφνημη κόντρα Βενιζέλου - Πάγκαλου: το θέμα εξαντλήθηκε σε βαθμό να δημιουργηθεί η πλαστή εντύπωση ότι σχεδόν πάμε για εμφύλιο πόλεμο.

🖋️ Αλλά και η χειραψία των δύο ευτραφών υπουργών μπροστά στις κάμερες ήταν χάρισμα για τους τηλεορασόπληκτους. Η εθνική συμφιλίωση στο μεγαλείο της! Μωρέ, καλά λένε στο χωριό μου «μην αρπάξω καμιά τάβλα και σας ταβλιάσω όλους μαζί...»

🔊 Εάν στις ΗΠΑ είναι της μοδός, μην το κάνουμε κι εμείς εδώ έτσι άκομψα γιατί η απομίμηση είναι κατώτερη. Μιλώ για το θέμα με το παιδάκι του ζευγαριού που ο παππούς του κρατάει όμηρο στην Αίγυπτο. Τέτοια πρεμούρα κάθε βράδυ στις 8.30 ούτε σε εθνικές καταστροφές δεν γινόταν.

✦ Ειδικά ο Ευαγγελόπου-

λος και το Άλφα έχουν πάθει ένα ντελίριουμ ελληνοορθόδοξης μανίας, κοινωνικής δικαιοσύνης, οικογενειακής ειρήνης, μητρικής απόλειας που παραλίγο να πιστούμε κι εμείς και να δακρύσουμε και οργισμένοι να τρέξουμε στον άπονο παππού μουσουλμάνο εκεί κάτω στην αραπιά... Δε μας παρατάτε λέω 'γω, χρονιάρες μέρες!

📌 Και δεν έφτανε το θέμα του ελληνοαιγύπτιου μπόμπι-ρα, επόμενο θέμα στον ANT-1 ήταν το νέο βίντεο του Σάκη Ρουβά. Επτά λεπτά βλέπαμε ως είδηση τα γυρίσματα του θηλυπρεπούς ερωτύλου «καλλιτέχνη» δεκατετράχρονων να στροβιλίζεται αυτάρεσκα στην οθόνη μας.

👉 Λοιπόν, η Έλενα Ακρίτα κατάφερε να με πείσει. Αν και απογοητευτική ως ηθοποιός τα τελευταία χρόνια, η συνάδελφος επανέκαμψε μετ' επαίνων στην τηλεοπτική δημοσιογραφία με την εκπομπή της «Φότα αυλαίας», στην οποία δίνει τον καλύτερο εαυτό της με συνεντεύξεις από πρόσωπα σαν την Ελένη Γλύκατζη Αρβελέρ. Μπράβο, ειλικρινά.

ΤΟ ΕΥΓΕ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕ-ΝΘΗΜΕΡΟΥ: Στην ΕΡΤ που φαίνεται ότι μόνη κι έρμη αναλαμβάνει να ασχολείται με σημαντικές ημερομηνίες.

Ήταν η εκπομπή για τη μαύρη επέτειο της 21ης Απριλίου των συνταγματαρχών που η προβολή της εκπομπής του Ροβήρου Μανθούλη ήταν άξιο τηλεοπτικό δείγμα, με ήθος, συνέπεια, σοβαρότητα.

Το πουλί

Το παρασκήνιο της σύγκρουσης **Τράγκα-Κύρτσου**

Ιδεολογική αντιπαράθεση ή καυγάς διαπλεκομένων;

του Ρεπόρτερ

Οι πολιτικές αντιπαραθέσεις αρχίζουν να έχουν πλέον μικρή μόνο σχέση με τις όποιες ιδεολογίες και πολιτικές απόψεις. Ο κυρίαρχος δικομματισμός και οι life style επικοινωνιακές εκδοχές του αντικαθιστούν τα ιδεολογικά και πολιτικά επιχειρήματα, και στο παρασκήνιο οι όποιες συγκρούσεις και διαφοροποιήσεις αφορούν κυρίως την κυριαρχία και επιρροή των διαπλεκομένων. Η διαπίστωση επιβεβαιώνεται τελευταία από την δημόσια σύγκρουση δύο εφημερίδων που κυριαρχούν στην παράταξη της Ν.Δ. Μια σύγκρουση που μόνο με την ιδεολογία και την πολιτική δεν έχει σχέση.

Η σύγκρουση που μαίνεται δημοσίως τις τελευταίες εβδομάδες –και η «λάσπη» που τη συνοδεύει υπογείως– μεταξύ του *Ελεύθερου Τύπου* του κ. Γ. Κύρτσου και της *Χώρας* του κ. Γ. Τράγκα επιβεβαιώνει (ανάμεσα σε πολλές άλλες ενδείξεις) τα αδιέξοδα στα οποία προσκρούει καθημερινά πλέον η Ν.Δ. μετά το εκλογικό αποτέλεσμα της 9ης Απριλίου – ένα αποτέλεσμα το οποίο μπορεί να ερμηνευθεί και ως το «τέλος της γραμμής» που οριοθέτησε το 1974 ο θείος του σημερινού προέδρου του κόμματος, Κωνσταντίνος Καραμανλής, με την ίδρυση της Ν.Δ.

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό του πολέμου που κήρυξε η μία εφημερίδα εναντίον της άλλης δεν είναι η αντιπαράθεση κάποιων ιδεολογικών ή πολιτικών απόψεων για το μέλλον ενός κόμματος, το οποίο με την μορφή που έχει σήμερα έχει φάει ούτως ή άλλως τα ψωμιά του. Τα κίνητρα είναι σαφώς επιχειρηματικά και εκδοτικά, καθώς πίσω από τις δύο εφημερίδες αρχίζουν και είναι πλέον ορατές στον καθένα οι υπόγειες συμφωνίες με τα διαπλεκόμενα. Πρόκειται πραγματικά για «τέλος εποχής». Ο κομματικός μηχανισμός που είχε συγκρο-

τηθεί από την εποχή του Αβέρωφ και μετά του Μητσοτάκη έχει πλέον υποκατασταθεί από την life style επικοινωνιακή πολιτική που εφαρμόζει ο κ. Καραμανλής και η περί αυτόν ηγετική ομάδα, γεγονός που έχει σαν αποτέλεσμα η ιδεολογία και η πολιτική να οπισθοχωρούν καθημερινά προς την κυριαρχία των επιχειρηματικών και οικονομικών συμφερόντων.

Μία και μόνον «πληροφορία» αρκεί για να επιβεβαιώσει την ασφάλεια αυτών των εκτιμήσεων. Ο ίδιος ο κ. Γ. Κύρτσος ενέπλεξε σε ενυπόγραφο άρθρο του τον κ. Τράγκα με τον κ. Αθανασούλη, μέλος της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ παλαιότερα και επιφανές μέλος των διαπλεκομένων σήμερα ως ιδιοκτήτης της εταιρείας πληροφορικής ALTEC, του τηλεοπτικού σταθμού ALTER 5 –που αγόρασε από τον Γιώργο Κουρή– και άλλων πολλών επιχειρήσεων. Το γεγονός και μόνον ότι ο κ. Κύρτσος επιχειρεί να αμυνθεί με παρόμοιους ισχυρισμούς αποκαλύπτει και τις νέες συμμαχίες του. Επειδή η ALTEC είναι σήμερα ο κυριότερος ανταγωνιστής της INTRASOFT του Σωκράτη Κόκκαλη στους διαγωνισμούς πληροφορικής του Δημοσίου, ενώ η πρόσφατη συμμαχία του κ. Αθανασούλη με τον κ. Λαμπράκη έριξε κι άλλο λάδι στη φωτιά του πολύχρονου πόλεμου Αθανασούλη-Κόκκαλη. Πολύ περισσότερο επειδή λέγεται ότι πίσω από τον κ. Αθανασούλη κρύβεται και ένας άλλος, προαιώνιος αυτός, αντίπαλος του Σ. Κόκκαλη.

Ανεξάρτητα από την αξιοπιστία της πληροφορίας περί χρηματοδότησης της *Χώρας* από τον κ. Αθανασούλη, φανταστείτε τις συνέπειες ενός παρόμοιου σεναρίου. Η σταθερή άνοδος της κυκλοφορίας της εφημερίδας και της απήχυσής της στην εκλογική βάση της Ν.Δ. θα αναδείξει τον κ. Αθανασούλη (επιχειρηματικό στέλεχος του ΠΑΣΟΚ) σε ισχυρό πόλο επιρροής στη... Ν.Δ. Και μαζί του φυσικά τον κ. Λαμπράκη. Τελικά ο Όργουελ είναι πολύ ξεπερασμένος στη σημερινή Ελλάδα, και προτείνουμε η λέξη «πολιτική» να αντικατασθεί

εφεξής από την λέξη «διαπλοκή», όχι μόνο για οικονομία λέξεων, αλλά και για να μην μπερδευόμαστε. Κατά τα άλλα, το να παρατηρεί κανείς καθημερινά τους κ. Κύρτσο και Τράγκα να αλληλοϋβρίζονται ενδεδυμένοι την λεοντή του ιδεολογικού υπερμάχου των αξιών του «κεντροδεξιού χώρου» –ενώ είναι γνωστό ότι δεν έχουν από καιρό σχέση με την παράταξη και τα όποια «ιδανικά» της– είναι, τουλάχιστον, κωμικό· άλλωστε, περί άλλων κόπτονται.

Ρεπόρτερ της *Βραδυνής* επί *Αθανασιάδη*, ο κ. Τράγκας μεταπήδησε μετά την αγορά της από τον Κωσκότα στον *Ελεύθερο Τύπο* του Άρη Βουδούρη, από την οποία απολύθηκε ύστερα από έναν έντονο διαπληκτισμό που είχε –για μη δημοσιογραφικά θέματα– με τον Μιχάλη Ζιάγκα στο Χέρτφιλντ, το καλοκαίρι του 1988. Στη συνέχεια, αφού έμεινε για πολύ καιρό χωρίς δουλειά, κατάφερε τελικά να προσληφθεί στον SKY του κ. Αλαφούζου, όπου συνέβαλε στην αντιδεξιά υστερία του σταθμού επί κυβέρνησης Μητσοτάκη, γεγονός που του στοίχισε την απόλυση, με εντολή Μητσοτάκη, και από το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων. Αυτό βέβαια δεν εμπόδισε αργότερα το «μητσοτακείο» να επαναθερμάνει τις σχέσεις μαζί του.

Μετά την επάνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, το 1993, ο κ. Τράγκας προχώρησε στην έκδοση του περιοδικού ποικίλης ύλης *CRASH*, σε συνεργασία με τον παρακοιμώμενο της *Ελευθεροτυπίας* του κ. Τεγόπουλου, αλλά και του κ. Μητσοτάκη, εκδότη Ηλία Μανιατέα. Το περιοδικό δεν πήγε καλά και τελικά αγοράστηκε πέρυσι από τις «Αττικές Εκδόσεις» που ανήκουν στον Όμιλο Βαρδινογιάννη, οι οποίες και το κυκλοφορούν με τη σημερινή μορφή, υπό τη διεύθυνση του μονίμου συνεργάτη του, κ. Φιλιππόπουλου.

Όταν ζούσε ο Θεόδωρος Βαρδινογιάννης, οι Τράγκας και Μανιατέας προσπάθησαν μέσω Τεγόπουλου να τον πείσουν να χρηματοδοτήσει την επανέκδοση της *Ακρόπολης*, ο τίτλος της οποίας ανήκε στον

στενό φίλο του πρώτου, **Παμίνο Αναστασόπουλο**. Ο Θ. Βαρδινογιάννης δεν ενέδωσε, επειδή δεν εμπιστευόταν το εγχείρημα, αλλά τελικά, η **Ακρόπολις** επανεκδόθηκε από τον ίδιο τον κ. Τράγκα μαζί με τη **Βραδυνή** και τη βοήθεια ανώνυμων χρηματοδοτών, στους οποίους φαίνεται ότι συμπεριλαμβανόταν τελικά και ο κ. Αθανασούλης. Πρόσφατα, η **Ακρόπολις** μεταβιβάστηκε σε κάποιον **Μάριο Τόμπρο** ή τον **Δ. Κοντομηνά** της **Interamerican** (το ιδιοκτησιακό καθεστώς παραμένει στο ημίφως), αλλά διέκοψε την έκδοσή της πριν από λίγες ημέρες. Η **Βραδυνή** μεταβιβάστηκε στον ξενοδοχοεπιχειρηματία κ. **Κ. Μήτση**, όταν εγκατέλειψε τον **Αδέσμευτο Τύπο** του κ. Δ. Ρίζου. Τελικά, ο κ. Τράγκας βρέθηκε «εκδότης/διευθυντής» της **Χώρας**.

Ο μεγάλος αντίπαλος του σήμερα, ο κ. Γ. Κύρτσος, δεν έχει να επιδείξει ένα παρόμοιο πολυτάραχο παρελθόν, όπως –είναι αλήθεια– δεν έχει να επιδείξει τα όποια «δημοσιογραφικά εύσημα» του κ. Τράγκα, ο οποίος, είτε μας αρέσει είτε όχι, είναι «δημοσιογραφάντζα». Ο κ. Κύρτσος είναι δημιουργήμα αποκλειστικά και μόνο της ατελείωτης εσωτερικής ίντριγκας που ξεκίνησε στο συγκρότημα του «Ε.Τ.» μετά το θάνατο του άκληρου Άρη Βουδούρη για τη νομή της τεράστιας περιουσίας που άφησε πίσω του. Γραμματέας της ΚΟΒ της ΚΝΕ στο **London Scholl of Economics**, μετά την αποφοίτηση του κατάφερε να βρει δουλειά ως «οικονομικός σύμβουλος» του Άρη Βουδούρη, χάρις στη συγγενική σχέση που είχε με τον τελευταίο ή μητέρα του. Λίγο πριν από το θάνατό του, ο Βουδούρης τον είχε τοποθετήσει τύποις διευθυντή του **Τύπου της Κυριακής**, όπου έγραφε μόνο τα σχόλια. Μετά το θάνατο του Βουδούρη, δεν υπήρχε διάδοχος και την διαχείριση του «Ε.Τ.» ανέλαβε το «**Ίδρυμα Τύπου**» ισόβια μέλη του οποίου ήταν τότε ο **Μ. Έβερετ**, ο **Ι. Βαρβιτσιώτης** και άλλοι άσχετοι που συνδέονταν φιλικά με τον Βουδούρη και τη σύζυγό του. Μεταξύ των τελευταίων ήταν και η μητέρα του Γ. Κύρτσου, η οποία παραιτήθηκε υπέρ του υιού της, δίνοντάς του την ισχύ που δεν διέθετε. Έτσι ανέλαβε αποκλειστικά τη διεύθυνση του **Τύπου της Κυριακής** και άρχισε η υπόγεια σύγκρουση με τον διευθυντή του ημερήσιου **Ελεύθερου Τύπου** **Δημήτρη Ρίζο** για την κυριαρχία στο συγκρότημα. Τελικά, ο κ. Ρίζος έχασε το παιχνίδι όταν η απομάκρυνση του **Μ. Έβερετ** από την ηγεσία της **Ν.Δ.** ενίσχυσε την επιρροή του **Ι. Βαρβιτσιώτη** στο «**Ίδρυμα Τύπου**», και ο κ. Κύρ-

Οι Δούρειοι Ίπποι θα τσακιστούν στη χαλύβδινη ενότητα της **Ν.Δ.**

ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ

κατά της Νέας Δημοκρατίας

► «Ελεύθερος Τύπος»: Το αλαζονικό περιβάλλον Καραμανλή(!) αυξάνει τον κίνδυνο για τη δημιουργία νέου κεντροδεξιού κόμματος!

Σε κάποια στιγμή αναμένεται με πάροχ τη χαντινιά ονομασία της **Ν.Δ.** «Ε.Τ.», όπως διαβάζει... κίνδυνο δημιουργίας μεγαλύτερου κεντροδεξιού κόμματος με προηγούμενες τους **Συνασπισμό** και **Ανεξάρτητα** που εξοδεύονται, όπως υποστηρίζει, από «την αλαζονεία του περιβάλλοντος Καραμανλή». Προς αυτήν τη φορά, να εγκατασταθεί η δύναμη της **Ν.Δ.** και το κέντρο της ηγεσίας της, που έγινε ενωτικό από τις εκλογές.

Θεωρούμε ότι αποστασία ο «Ελεύθερος Τύπος», μέλλοντος κλάς για «εσώτηρο», όπως έχει πάλι τονιστεί του Καραμανλή και υποστηρίζει δημιουργία νέου κόμματος με **Αβραμόπουλο**, **Ζουφλιά**

Το πρωτοσέλιδο της **Χώρας** στις 18.4.2000. «Θερμοκοιτίδα αποστασίας» χαρακτηρίζει τον **Ελεύθερο Τύπο** η εφημερίδα του Γ. Τράγκα.

τσος συμμάχησε μαζί του.

Η σύγκρουση Κύρτσου-Ρίζου και οι αλληπάλληλες «προσαρμογές» στην πολιτική των εφημερίδων του συγκροτήματος, ανάλογα με τις εκάστοτε συμμαχίες και συνεταιρισμούς των διευθυντών τους, ήταν άλλωστε και η βασική αιτία της κυκλοφοριακής συρρίκνωσής τους. Από τις 200.000 φύλλα που έφτασε να πουλά ο «Ε.Τ.» επί Βουδούρη, έπεσε στα 100.000 επί Δ. Ρίζου, για να μειωθεί σήμερα στα 30-40.000 φύλλα. Κι αυτό, τη στιγμή που πρόκειται για ένα εύρωστο οικονομικά συγκρότημα.

Πριν από το 1989, ο κ. Κύρτσος ανήκε στο προσωπικό επιτελείο του **Μ. Έβερετ**, τον οποίο εγκατέλειψε για να συμμετάσχει στον «πρωινό καφέ» που σεργιριζόταν στο **Μαξίμου** επί πρωθυπουργίας **Μητσοτάκη**. Κάποια στιγμή όμως ο **Κ. Μητσοτάκης** εξοργίστηκε μαζί του για άγνωστους λόγους, και έτσι ο κ. Κύρτσος έπαυσε να πίνει... πρωινό καφέ. Εκείνη την εποχή βρέθηκε σε πολύ δύσκολη θέση, όταν ο βουλευτής της **Ν.Δ.** κ. **Πάνος Καμμένος** τον κατήγγειλε ότι του ζητούσε κάποια εκατομμύρια δραχμές για να τον προβάλλει στον **Τύπο της Κυριακής**. Στην υπόθεση αναμείχθηκε και η δικαιοσύνη, αλλά τελικά όλα «ξεχάστηκαν».

Όταν οι βαρώνοι της **Ν.Δ.** πρότειναν την υποψηφιότητα **Καραμανλή** για τη θέση του προέδρου της **Ν.Δ.**, ο κ. Κύρτσος την υποστήριξε με θέρμη, γεγονός που στη συνέχεια ισχυροποίησε τη θέση του στην παράταξη, σε συνδυασμό με την αναθέμανση των σχέσεων του με τον Όμιλο **Βαρδινογιάννη**. Όμως, λίγες εβδομάδες πριν από τις τελευταίες εκλογές βρέθηκε να υποστηρίζει την πλευρά **Κόκκαλη** και παράλληλα να επιτίθεται με δριμύτητα στην «επικοινωνιακή πολιτική» της **Ν.Δ.**, στον εκπρόσωπο του κόμμα-

τος κ. **Σπηλιωτόπουλο** και στο περιβάλλον **Καραμανλή**. Την ίδια εποχή άρχισαν και οι προσωπικές επιθέσεις της **Χώρας** και του κ. Τράγκα εναντίον του. Ο τελευταίος έφτασε μάλιστα στο σημείο να τον κατηγορεί ανοικτά ότι «συνωμοτεί» για τη διάσπαση της **Ν.Δ.** και τη δημιουργία «κεντροδεξιού κόμματος» υπό την ηγεσία είτε του κ. **Δ. Αβραμόπουλου** είτε του κ. **Γ. Ζουφλιά**.

Όπως αναφέραμε ήδη, παραμένει ακόμα ανοικτή η επιβεβαίωση των ισχυρισμών της **Χώρας** και κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει, πριν από την όποια έκβαση της σύγκρουσης, τα πραγματικά κίνητρα των πρωταγωνιστών της. Σύμφωνα όμως με διασταυρωμένες πληροφορίες, οι σχέσεις του κ. Κύρτσου με το περιβάλλον **Καραμανλή** άρχισαν να ψυχραίνονται όχι μόνο μετά τις προσωπικές επιθέσεις εναντίον του κ. **Σπηλιωτόπουλου**, αλλά και επειδή ο διευθυντής του «Ε.Τ.» σταμάτησε απότομα την επιθετική αρθογραφία εναντίον του κ. **Σωκράτη Κόκκαλη** και της **Ιντρακόμ**, ενώ είχαν ήδη έρθει στην κατοχή του κάποια άκρως σημαντικά έγγραφα.

Τα έγγραφα αυτά δεν είδαν ποτέ το φως της δημοσιότητας στον «Ε.Τ.» και οι λόγοι παραμένουν ακόμα άγνωστοι. Μπορούμε, όμως, να εικάσουμε τι συνέβη, εάν ανατρέξουμε πίσω στο 1994 όταν, ύστερα από επικοινωνία που είχε με τον στενό συνεργάτη του κ. **Κόκκαλη** και συμμαθητή του από το **Κολλέγιο Αθηνών**, κ. **Γ. Σαλονίκη**, συνέστησε στον τότε εκδότη/διευθυντή του «Ε.Τ.» κ. **Μιχάλη Σαρρή** να σταματήσει η εφημερίδα τις αποκαλύψεις εναντίον του κ. **Κόκκαλη**, με αντάλλαγμα μια συμφωνία διαφημιστικών καταχωρίσεων ύψους 250.000.000 δραχμών.

Μην τυρβάξετε, λοιπόν, με ιδεολογίες και άλλα φληναφήματα...

Το κρυφό παιχνίδι των εντυπώσεων

του Γιάννη Γιαχανατζή

Ουδέποτε έως τώρα οι πολίτες είχαν τόσο μηδαμινή συμμετοχή σ' αυτό που ευσεχώς ονομάζουμε εκλογική διαδικασία. Οι εκλογές του 2000 θα μείνουν στην ιστορία ως ένα προς αποφυγήν παράδειγμα διακωμώδησης των θεμελιωδών κανόνων που διέπουν τη λειτουργία ενός κράτους το οποίο αρέσκεται να αυτοαποκαλείται δημοκρατικό. Κύριοι αίτιοι γι' αυτό το κατάντημα, οι πολιτικοί. Οι οποίοι, σε μια προσωποκεντρική αντιμετώπιση της εκλογικής μάχης, δεν δίστασαν να παίξουν με ύψιστες αρχές, όπως είναι η χωρίς φτιασίδα πληροφόρηση των πολιτών και η επί ίσοις όροις συμμετοχή όλων των 'παικτών' στον αγώνα για την ανάδειξη των αρίστων. Συμμέτοχα στη διακωμώδηση και ορισμένα ΜΜΕ, τα οποία ούτως ή άλλως παίρνουν μέρος -εις πάσαν ευκαιρίαν- στα παιχνίδια παραπληροφόρησης.

Μετά τις εκλογές του 1996, σ' ένα εμπεριστατωμένο υπόμνημά του προς τον Πρόεδρο της Βουλής Απ. Κακλαμάνη, ο τότε πρόεδρος του ΕΡΣ Θεμ. Κουρουσόπουλος έγραφε μεταξύ άλλων ότι «...εξελέγησαν αυτοί που προτιμήθηκαν από τα τηλεοπτικά κανάλια, ενώ εκείνοι που παραγκωνίστηκαν ευρίσκονται εκτός Κοινοβουλίου...». Είχα υποσχεθεί τότε στον εαυτό μου να καταγράψω ιδίαις δυνάμεσι τα μέλλοντα να συμβούν στις επόμενες εκλογές. Έτσι και έγινε.

Εγκαταστήσαμε δύο ολιγομελή συνεργεία μετρήσεων και με τη βοήθεια τεσσάρων τηλεοπτικών συσκευών παρακολουθήσαμε το προεκλογικό όργιο. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μέτρηση άρχισε στις 14 Φεβρουαρίου (αμέσως δηλαδή μετά την εξαγγελία των εκλογών από τον πρωθυπουργό) και τελείωσε την Παρασκευή 7 Απριλίου.

Η εργασία αυτή έγινε όχι γιατί δεν υπήρχε εμπιστοσύνη στις μετρήσεις του ΕΣΡ, αλλά διότι συνδυάζαμε ταυτόχρονα τις τηλεοπτικές εμφανίσεις με τα δημοσιεύματα των αθηναϊκών εφημερίδων, πράγμα που επέτρεψε και περαιτέρω συνειρμούς όσον αφορά την εκστρατεία πλύσης εγκεφάλου του ...ποιμνίου, διανοημένη και με πιθανές "υπόγειες διαδρομές" που υφίστανται μεταξύ διαφόρων πολιτικών και μερικών Μέσων Ενημέρωσης, διαδρομές που -παρά την εντυπωσιακή προβολή των πρώτων- παραμένουν άγνωστες στο πλατύ κοινό.

Οι τηλεοπτικές μετρήσεις διεξήχθησαν επί των 'ορατών' στην Αττική καναλιών, ήτοι ET1 - NET - ET3 - Mega - Antenna - Alpha - Alter 5 - Star - Seven - New Tempo - Telecity - Τηλεώρα - Μακεδονία TV - Magic - 902 TV - High Chanell - Supersport - PIK και Blue Sky, συνολικά δηλαδή επί 19 καναλιών. Ταυτόχρονα πραγματοποιήθηκαν μετρήσεις στις ημερήσιες πολιτικές εφημερίδες της Αθήνας.

Τα χονδρικά συμπεράσματα έχουν ως εξής :

Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου καταμετρήσαμε 3.605 τηλεοπτικές εμφανίσεις πολιτικών. (Δεν λογαριάζουμε την επίσημη κοιματική διαφήμιση). Στο ίδιο διάστημα είδαν το φως της δημοσιότητας 1.100 συνεντεύξεις, άρθρα, παρουσιάσεις και 'αγιογραφίες' υποψηφίων βουλευτών.

Από άποψη κομμάτων, το ΠΑΣΟΚ ήταν πρώτο σε τηλεοπτική προβολή υποψηφίων: 1.233 εμφανίσεις ή ποσοστό 34,20%. Δεύτερη ήλθε η ΝΔ με 1.170 εμφανίσεις ή ποσοστό 32,45%. Ο ΣΥΝ πήρε την τρίτη θέση (405 εμφ., 11,23%), την τέταρτη το ΔΗΚΚΙ (378 εμφ., 10,49%) και την πέμπτη το ΚΚΕ (357 εμφ., 9,90%). Έπονται τα άλλα μικρότερα κόμματα.

Οι περισσότερες εμφανίσεις έγιναν από το Alter 5 του Γ. Κουρή: 667 συνολικά ή ποσοστό 18,50%. Δηλαδή το κανάλι του Ταύρου είχε τη μερίδα του λέοντος στην παρουσίαση υποψηφίων. (Για να κατανοηθεί το μέγεθος του ποσοστού, αναφέρεται ότι το δεύτερο κανάλι, το Alpha, έρχεται μακράν, με 338 εμφανίσεις, ήτοι ποσοστό 9,38%). Παρέλασαν από την οθόνη του 260 υποψήφιοι, οι πιο πολλοί από τους οποίους εμφανίστηκαν πάνω από μια φορές. Τα πρωτεία κατέχει ο εκπομπάρχης του Π. Παναγιωτόπουλος, ο οποίος χρησιμοποίησε ένα απλό νεοελληνικό τερτίπι: Μέχρι την ημερομηνία κατά την οποία τέθηκε σε ισχύ η απαγόρευση συνέχισης των εκπομπών δημοσιογράφων υποψηφίων (μια απαγόρευση χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο, αφού επί ένα προεκλογικό μήνα οι υποψήφιοι βουλευτές δημοσιογράφοι και κάτοχοι εκπομπών αλώνισαν κυριολεκτικά τις οθόνες, αυτοπροβαλλόμενοι) ο Π.Π. καλούσε διαφόρους ανθρώπους, μεταξύ των οποίων και πολιτικούς, τους οποίους προέβαλλε, προβαλλόμενος όμως συγχρόνως και ο ίδιος. Αυτή την παρουσία του δεν την μετρήσαμε. Όπως δεν μετρήθηκε και η ταυτόσημη παρουσία της Λ. Κανέλλη και του Μ. Μουζάκη - υποψηφίων αμφοτέρων - στο ίδιο κανάλι. Μας ενδιέφερε η συμπεριφορά του καναλιού μετά την απαγόρευση. Έτσι, μετά τη συγκεκριμένη ημερομηνία, το κανάλι του Κουρή εμφάνισε τον Π.Π. 26 φορές! Τον έβγαζε σε κάθε ευκαιρία, ακόμη και στα δελτία των ειδήσεων, αφιερώνοντάς του ολόκληρα 3λεπτα ή και 4λεπτα, που για την τηλεόραση είναι μεγάλος χρόνος. Επρόκειτο για κλασική περίπτωση διαπλοκής, έστω και εργασιακής.

Μιλώντας για το κανάλι του Ταύρου, θα επιμείνουμε στον μεγάλο αριθμό προβληθέντων υποψηφίων, αναφέροντας ένα στοιχείο που γέμισε με ιλαρότητα όλους εμάς που μετρούσαμε: Ήσαν τόσο πολλοί αυτοί που περίμεναν στην ουρά για να εμφανιστούν, ώστε τις τελευταίες ημέρες οι υπεύθυνοι του καναλιού έκοβαν εκπομπές στη μέση και εμφάνιζαν δυο φουρνιές υποψηφίων, με στόχο να τους ξεπετάξουν όλους...

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι μερικοί από τους προβληθέντες μέσω αυτού του καναλιού είχαν προνομιακή μεταχείριση και στην εφημερίδα του ίδιου συγκροτήματος, την Αυριανή. Π.χ. Θ. Σκυλακάκης: 8 εμφανίσεις στο κανάλι και μία συνέντευξη στην εφημερίδα. Α. Τσούρας: 7 εμφανίσεις στο κανάλι, 2 συνεντεύξεις και 1 άρθρο στην εφημερίδα κ.ο.κ.

ΟΙ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ

Τα αποτελέσματα των μετρήσεων έδωσαν απαντήσεις σε ποικίλα ερωτήματα, ενώ μας έβαλαν σε νέες ατραπούς σκέψων και ερωτημάτων αναφορικά με (δυνάμει) δεσμούς ενίων πολιτικών με τα κέντρα της πραγματικής εξουσίας. Κοντολογής, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής κούρσας αναδείχθηκαν ορισμένα αστέρια, τα οποία έως τώρα πολύ δύσκολα θα μπορούσαν να θεωρηθούν μελλοντικοί πρωταγωνιστές των πολιτικών μας πραγμάτων.

Δεν κοιμίζουμε γλαύκα. Παρουσιάζουμε όμως το αποτέλεσμα μιας ενδελεχούς μέτρησης, η οποία αποκάλυψε αφ'ενός αγνώστους δεσμούς μερικών υποψηφίων και αφ'ετέρου τη μεθοδική προεκλογική δουλειά άλλων, μια δουλειά που προφανώς πέρασε απαρατήρητη από το πλατύ κοινό, πλην - φευ - έμεινε στο υποσυνείδητό του ως εντυπωτική εικόνα.

Έχουμε λοιπόν και λέμε:

Αν εξαιρέσουμε την σχεδόν καθημερινή παρουσία και κοκορομαχία των Σημίτη-Καραμανλή στα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων, οι αρχηγοί των κομμάτων είχαν πάνω-κάτω τις ίδιες εμφανίσεις. Πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει τεκμηριωμένη ένσταση στον ισχυρισμό του Δ. Τσοβόλα, ότι τα κανάλια αδιαφόρησαν γι' αυτόν και τον αγνόησαν. Και για του λόγου το αληθές, κατά το δίμηνο που προηγήθηκε των εκλογών καταμετρήθηκαν τα εξής:

Κωνσταντόπουλος	συνεντεύξεις	12
Παπαρήγα	-/-	11
Τσοβόλας	-/-	13

Σημίτης και Καραμανλής έδωσαν από 8 τηλεοπτικές συνεντεύξεις, αλλά εμφανισιακά οργίασαν σε όλα τα κανάλια.

Το ίδιο πάνω κάτω συνέβη και με τις εφημερίδες, όπου σε συνεντεύξεις και άρθρα οι πολιτικοί αρχηγοί ισοβάθμισαν, με εξαίρεση την περίπτωση της Αλ. Παπαρήγα. Δηλαδή:

- Σημίτης 6 συνεντεύξεις και 2 άρθρα
- Καραμανλής 7 συνεντεύξεις
- Κων/πουλος 7 συνεντεύξεις
- Τσοβόλας 6 συνεντεύξεις, 1 άρθρο και 1 ολοσέλιδη περιγραφή ημερήσιας δράσης (Νέα)
- Παπαρήγα 1 συνέντευξη και 1 άρθρο (δεν λογαριάζεται ο Ριζοσπάστης, στον οποίο η παρουσία της ήταν καθημερινή)

Ας δούμε τώρα τους κυριότερους πρωταγωνιστές των τηλεοπτικών εμφανίσεων και μερικές λεπτομέρειες από την προεκλογική

τους δραστηριότητα, πάντοτε αναφορικά με την διά των ΜΜΕ προβολή τους.

Κατά σειρά εμφανίσεων έχουμε:

• Αλογοσκούφης Γ.	(ΝΔ)	40	εμφανίσεις
• Βενιζέλος Ευ.	(ΠΑΣΟΚ)	38	-/-
• Παναγιωτόπουλος Π.	(ΝΔ)	38	-/-
• Δασκαλάκης Μ.	(ΔΗΚΚΙ)	37	-/-
• Παππάς Τ.	(ΔΗΚΚΙ)	35	-/-
• Δημαράς Ι.	(ΔΗΚΚΙ)	34	-/-
• Κουβέλης Φ.	(ΣΥΝ)	33	-/-
• Παπαδημούλης Δ.	(ΣΥΝ)	33	-/-

Έπονται οι Ν. Κακλαμάνης (32), Αθ. Τσούρας (31), Π. Παυλόπουλος (30), Ε. Βερυβάκης, Α. Τσοχατζόπουλος και Χρ. Πρωτόπαπας (από 27), Ντ. Μπακογιάννη, Μ. Παπαϊωάννου (26), Φ. Π-Πετραλιά (25), Γ. Βουλγαράκης, Θ. Κατσανέβας, Στ. Μάνος και Άννα Ψαρούδα Μπενάκη (από 24) κ.ο.κ.

Οι συνδυαστικές αναλύσεις των εμφανίσεων μερικών υποψηφίων στα πάσης φύσεως ΜΜΕ ανέδειξαν ορισμένα 'προσόντα' τους, τη μεθοδική προεκλογική παρουσία τους, αλλά και το βαθμό προσέγγισής τους σε συγκεκριμένες 'εστίες' προβολής.

Παράδειγμα τρανό (των προσόντων) οι Ευ. Βενιζέλος και Πρ. Παυλόπουλος, των οποίων η παρουσία στα ΜΜΕ απέχει έτη φωτός από την παρουσία άλλων, ακόμη και πρωτοκλασάτων στελεχών. Ο πρώτος υπήρξε πρωταγωνιστής στην οθόνη του Alpha. Κατά τη διάρκεια του προεκλογικού διμήνου το κανάλι τον έβγαλε 11 φορές στον αέρα (4 συζητήσεις-πάνελ, 3 παράθυρα, 1 συνέντευξη και 3 ρεπορτάζ). Στο ίδιο διάστημα δημοσιεύθηκαν στις εφημερίδες της Αθήνας 4 συνεντεύξεις και 2 άρθρα του, ενώ τις σελίδες των αθηναϊκών εφημερίδων κόσμησαν 345 φωτογραφίες του! Επρόκειτο για μια άκρως πληθωρική προβολή. Εδώ δεν λογαριάζεται η προβολή του διά των Μέσων της Θεσσαλονίκης, όπου ως γνωστόν ήταν υποψήφιος.

Πληθωρική προβολή είχε και ο Προκόπης Παυλόπουλος. Εμφανίστηκε 30 φορές στις τηλεοράσεις, και αυτός τις περισσότερες στο Alpha. (Σύμπτωση πρώτη). Δημοσιεύθηκαν στις εφημερίδες 12 συνεντεύξεις του, ήτοι δύο στην *Απογευματινή* και δύο στην *Ακρόπολι*. Στο ίδιο διάστημα δημοσιεύθηκαν και 250 φωτογραφίες του (με το μεγαλύτερο ποσοστό στην *Απογευματινή*: 32. Άλλη μια σύμπτωση).

Ένα επιπλέον στοιχείο της πληθωρικής προβολής των ανωτέρω είναι και το γεγονός ότι η κυρίαρχη τηλεόραση, το ΡΙΚ δηλαδή - που βλέπεται στην Ελλάδα - 'φρόντισε' να πάρει συνεντεύξεις και από τον Ευ. Βενιζέλο και από τον Πρ. Παυλόπουλο (και να τις μεταδώσει 6 Απριλίου και 23 Μαρτίου αντίστοιχα) και όχι από άλλα στελέχη των κομμάτων τους, ας πούμε από τον Α. Τσοχατζόπουλο και την Ντ. Μπακογιάννη.

Αξιοσημείωτο είναι ότι, ως εκ της ιδιότητάς τους, οι δύο πολιτικοί εμφανίζονται συχνά μαζί, εξ ου και ο χαρακτηρισμός Διόσκουροι που τους αποδόθηκε. Τούτ' αυτό συνέβη συχνά και στην προεκλογική περίοδο. Εμφανίστηκαν μαζί στο Seven (28.2), στην ET3 (3.3) και δύο φορές στο Alpha (23.3 και 2.4).

Έκπληξη αποτέλεσε η προεκλογική 'συμπεριφορά' του Γ. Αλογοσκούφη. Χαμηλών τόνων έως πρότινος, ο βουλευτής της ΝΔ πραγματοποίησε μια εκστρατεία που μας εντυπωσίασε. Επέλεξε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα για να εξαπολύσει την επίθεσή

του. Πιο λιανά: Υπήρξε ο πρωταγωνιστής των τηλεοπτικών εμφανίσεων - απ' όλους τους υποψηφίους - με 40 συνολικά παρουσίες. Τις πιο πολλές (7) στο Alpha (πάλι το Alpha...). Δημοσιεύθηκαν 14 συνεντεύξεις του και έγραψε 6 άρθρα σε διάφορες εφημερίδες, ενώ εμφανίστηκε φωτογραφικώς στις εφημερίδες 110 φορές. Όλα αυτά σε διάστημα 55 ημερών. Προσέξτε τώρα: Το 40% περίπου αυτής της 'σοδειάς' πραγματοποιήθηκε στο 4ήμερο που προηγήθηκε των εκλογών. Το Σάββατο (8.4) δημοσιεύθηκαν 6 (!) κείμενα που τον αφορούσαν (3 συνεντεύξεις και 3 άρθρα), ενώ από την Τετάρτη ο ίδιος εμφανιζόταν σε τρία κανάλια κάθε μέρα!

Η συμπεριφορά συγκεκριμένων Μέσων Ενημέρωσης απέναντι στον Γ. Αλογοσκούφη έδειξε ότι έχουμε να κάνουμε με κλασική περίπτωση τέκνου του Συστήματος, που προβάλλεται μεθοδικά από τα γνωστά κέντρα της εξουσίας, τα οποία επηρεάζουν και το χώρο των ΜΜΕ. Έτσι, το *Βήμα* δημοσίευσε μια συνέντευξη και ένα άρθρο του, η *Απογευματινή* δύο συνεντεύξεις και ένα άρθρο του, τα *Νέα* ένα άρθρο του, ο *Ελεύθερος Τύπος* δύο συνεντεύξεις του κ.λπ. Μέχρι και η *Αυγή* του πήρε συνέντευξη. Τέτοια πέραση...

Υπήρχε όμως και ένα ακόμη στοιχείο που λειτούργησε δίκην συναγερμού στην περίπτωσή του. Στο χρόνο που πέρασε - το 1999 - άλλαξε άρδην η συμπεριφορά ενίων Μέσων Ενημέρωσης, έναντι του εν λόγω πολιτικού. Να τι θέλω να πω: Κατά τη διάρκεια του 1998 η εφημερίδα *Εξουσία* του είχε αφιερώσει όλες κι όλες 16 φωτογραφίες. Το 1999 φαίνεται ότι διείδε τα ταλέντα του και του αφιέρωσε 39 φωτογραφίες, δηλ. υπερδιπλάσιες. Αλλά το ρεσιτάλ το έδωσαν τα *Νέα*: Το 1998 τον εμφάνισαν φωτογραφικώς μόνο 3 φορές. Το 1999 η εφημερίδα του Συγκροτήματος άλλαξε προφανώς άποψη. Του αφιέρωσε 25 φωτογραφίες! Κατά πως πάει, εφέτος προβλέπεται πλουσιότερη παρουσία του, αφού στο 4μηνο του έχουν ήδη δημοσιεύσει 13 φωτογραφίες.

Άλλη μια παρόμοια περίπτωση αποτελεί και ο νεαρός καθηγητής Α. Λοβέρδος. Αρθρογραφών επί ικανό διάστημα στα *Νέα* (τι σύμπτωση! Και ο Η. Ευθυμίουπουλος το ίδιο...) ένιωσε ξαφνικά ικανός να πετάξει με τα δικά του φτερά. Και έτσι έθεσε υποψηφιότητα. Και εξελέγη.

Ήμασταν ήδη κουμπωμένοι με την υποψηφιότητά του. Για να πω την αλήθεια, ίσως και προκατειλημμένοι. Μεταγενέστερα όμως γεγονότα απέδειξαν ότι ο νεαρός διδάσκαλος είναι και αυτός τέκνο του εξουσιαστικού συστήματος, που καθορίζει το ποιος και το πού:

1. Κυριακή, 12 Μαρτίου. Ο ποδοσφαιρικός αγώνας Ολυμπιακού-ΑΕΚ έχει τελειώσει και η κάμερα του συνδρομητικού Supersport 'ζουμάρει' στο χώρο των επισήμων, προκειμένου να 'ψαρέψει' απόψεις. Τριγύρω βρίσκονται δεκάδες παλαιμάχων ποδοσφαιριστών αλλά και μερικοί προπονητές, με αρμοδιότητα άποψης. Μπορούσαν οι ρεπόρτερς του καναλιού να πάρουν ένα σωρό έγκυρες γνώμες για τον αγώνα, γνώμες που θα ήσαν πρόσβαρες λόγω της πείρας. Αμ δε! Το συνδρομητικό κανάλι έχει ήδη έτοιμο το 'στόχο'. Είναι οι υποψήφιοι Α. Λοβέρδος και Κ. Δαλακούρας, οι οποίοι ασμένως καταθέτουν την άποψή τους περί του πώς και γιατί... Αρχίσαμε να ξυνόμαστε.
2. Πέμπτη, 30 Μαρτίου, κανάλι Alpha. Πάνελ. Ο παρουσιαστής Θ. Αθανασιάδης έχει καλέσει μεταξύ άλλων και τον Α. Λοβέρδο για να μετάσχει κι αυτός στη συζήτηση ενός θέματος. Η συζήτηση εξελίσσεται κανονικά και κάποια στιγμή η στρογγυλή τράπεζα τελειώνει. Προσέξτε τώρα: Μετά από διαφημίσεις και διάφορα μικρορεπορτάζ (αφού εν τω μεταξύ έχει περάσει μισή

ώρα) στήνεται μια άλλη συζήτηση στα πεταχτά. Οπότε ξανακαλείται ο Λοβέρδος (!) για να πει και πάλι τη γνώμη του και για το ανακύψαν θέμα, διότι - κατά πως φαίνεται - ο συμπαθής καθηγητής είναι ένα είδος Λαζόπουλου που έχει άποψη επί παντός επιστητού. (Θα απολαύσατε, φαντάζομαι, τον κ. Λαζόπουλο να αναλύει από του Μεγατος το εκλογικό αποτέλεσμα την Κυριακή των εκλογών. Ήταν μια εύθυμη νότα στη γενικότερη δυσθυμία μας).

3. Η μετεκλογική συμπεριφορά ορισμένων Μέσων, αναφορικά πάντοτε με τον Α. Λοβέρδο, διέλυσε και την παραμικρή αμβολία περί των υπονοιών μας. Κρατηθείτε: 12.4 Λοβέρδος στο Mega (πρωί). 13.4 Λοβέρδος στο Alpha (πρωί). 13.4 Λοβέρδος στον Flash (πρωί). 16.4 Λοβέρδος συνέντευξη στην *Ακρόπολη*. 20.4 Λοβέρδος συνέντευξη στο *Έθνος*. 21.4 Λοβέρδος άρθρο στα *Νέα*. Χώρια αυτά που δεν πιάσαμε.

Η υπουργοποίηση της πανελληνίως άγνωστης Μ. Αποστολάκη μας υποχρέωσε να ρωτήσουμε τον υπολογιστή μας τι ακριβώς συνέβαινε. Να τι μας απάντησε: Η Μ. Αποστολάκη εμφανίστηκε προεκλογικώς 17 φορές στα κανάλια. Τίποτε το αξιοπερίεργο. Υπήρχε όμως ένα παράξενο στοιχείο: Πολυφάνηκε στον Antenna. Το κανάλι του Μαρουσιού, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, ήταν αρκετά φειδωλό σε επαναληπτικές εμφανίσεις υποψηφίων. Όμως σε δύο πρόσωπα έκανε εξαίρεση: Στην Φάνη Πάλλη-Πετραλιά, την οποία εμφάνισε 7 φορές, και στην Μ. Αποστολάκη, 6 φορές. Η γαλαντομία μάλιστα προς την δεύτερη έφτασε μέχρι του σημείου να την καλέσουν και δύο φορές στον Πρωινό Καφέ (!) της Μενεγάκη (15.3 και 6.4), όπου με ταξύ κρουασάν και ροφήματος ειπώθηκαν και μερικά πολιτικούλια...

Απολαυστικές οι τηλεοπτικές εμφανίσεις του νεαρού Μ. Βαρβιτσιώτη, προς τον οποίο οι δημοσιογράφοι υπέβαλαν τη 'δύσκολη' ερώτηση περί της συγγένειάς του με τον Ι. Βαρβιτσιώτη. Ατάκα ο νεαρός: "Εγώ είμαι υποψήφιος βουλευτής. Δεν υποχρεούται κανένας να με ψηφίσει". Δεν είπε όμως αν θα ήταν υποψήφιος στην περίπτωση που δεν ετύγχανε υιός του ...πατρός, ούτε από κανενός δημοσιογράφου το μυαλό δεν πέρασε (δεν πέρασε;) η σκέψη να υποβάλει αυτή την απλή ερώτηση.

Ο νεαρός λοιπόν Βαρβιτσιώτης -λόγω προφανώς της ...πολυετούς κοινωνικής του δράσης- κέντρισε τόσο πολύ το ενδιαφέρον των ΜΜΕ, ώστε η παρουσία του σ' αυτά να είναι πλούσια. Δύο εφημερίδες πρωταγωνίστησαν στην ανάδειξή του, ο *Ελεύθερος Τύπος* και η *Απογευματινή*. Ο πρώτος του πήρε τρεις συνεντεύξεις (21.3 - 2.4 - 8.4), ενώ η δεύτερη δημοσίευσε δύο συνεντεύξεις (25.3 - 7.4) και ένα άρθρο του (8.3). Βαστάζος και ο *Αδέσμευτος Τύπος* του Μήτση με μια συνέντευξη (6.4) και μια 'αγιογραφία' (31.3).

Αλλά και στα κανάλια πλούσια η παρουσία του υιού. Αλλά με καλά υπολογισμένη κατανομή: Δύο σε κάθε κανάλι, με συνολικές εμφανίσεις 21 παρακαλώ!..

Από κοντά και ο πατήρ, ο οποίος με τρεις συνεντεύξεις και τρία άρθρα σε αθηναϊκές εφημερίδες, αλλά και οκτώ τηλεοπτικές εμφανίσεις υποδήλωσε την παρουσία του ονόματος. Όχι του εαυτού του. Ο ίδιος δεν είχε ανάγκη προβολής, Επικρατείας γαρ.

ΟΙ ΕΚΛΕΚΤΟΙ ΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου κατέστη περισσότερο από ορατή η προτίμηση ορισμένων καναλιών προς συγκεκριμένους υποψηφίους. Τόσο που, ανοίγοντας πολλές φορές τις συ-

σχευές, να μαντεύουμε ποιους θα δούμε. Λίγες φορές πέφταμε έξω. Μέχρι που αρχίσαμε να διεξάγουμε και κουίζ. Ρωτούσε ο ένας: "Ποιον βλέπω τώρα στο Alter;". Και εισέπραττε την ομαδική απάντηση: "Τον Παππά!". Διότι, πράγματι, ο Τάκης Παππάς υπήρξε ένας από τους κυριότερους θαμώνες του εν λόγω καναλιού.

Ρωτήσαμε τον υπολογιστή για τις προτιμήσεις των καναλιών. Να τι μας απάντησε:

- Εκλεκτοί του Alpha υπήρξαν οι Ευ. Βενιζέλος (11 φορές), Π. Παναγιωτόπουλος και Δ. Παπαδημούλης (από 9), Π. Παυλόπουλος και Χρ. Πρωτόπαπας (από 8), Γ. Αλογοσκούφης (7), Γ. Βουλγαράκης, Ε. Κούρκουλα, Στ. Μαντέλης και Θ. Σκυλακάκης (από 6). Έπονται άλλοι με 5, 4, 3 κ.ο.κ. παρουσίες.
- Όπως προείπαμε, από τον Antenna προτιμήθηκαν οι Φάνη Πάλλη-Πετραλιά και Μιλένα Αποστολάκη.
- Από το Mega προβλήθηκαν πιο πολύ οι Ευ. Βενιζέλος, Γ. Βουλγαράκης και Ευ. Γιαννόπουλος (από 7 φορές) και ο Στ. Μάνος (6).
- Από το Alter οι Π. Παναγιωτόπουλος (26 φ.) και Τ. Παππάς (13).
- Εκλεκτοί του Telecity (ιδιοκτησίας Γ. Καρατζαφέρη) οι Τ. Νεράντζης και Γ. Πάντζας (από 6 φ.).

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι η πρωινή εκπομπή της NET ('Τι τρέχει;'), την οποία επιμελείται η γνωστή Άννα Παναγιωταρέα, αφιέρωσε από μίαν εξαιρετική παρουσίαση (διανθισμένη με προ-

σωπικές και οικογενειακές στιγμές, δηλαδή χαλαμπινάτη προεκλογική προβολή) στους Ευ. Βενιζέλο (15.3), Ντ. Μπακογιάννη (17.3), Γερ. Αρσένη (22.3), Β. Μιχαλολιάζο (23.3), Μ. Βαρβιτσιώτη (27.3), Φ. Γεννηματά (28.3), Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη (29.3), Ελένη Κούρκουλα (30.3) και Κ. Καρρά (31.3). Επρόκειτο μάλλον για ένα 15ήμερο 'αφιέρωμα' της κρατικής ΕΡΤ στην (προεκλογική) διαφήμιση.

Για όσους τυχόν αμφισβητούν τα εκτεθέντα στοιχεία, έχω στη διάθεσή τους και λεπτομέρειες, δηλ. ώρες εκπομπών, παρουσιαστές κ.λπ.

Πρέπει να σημειώσω εδώ ότι θέσαμε εκτός μετρήσεως τις νυχτερινές επαναλήψεις των εκπομπών της Δ. Γκουντούνα (ΕΤ1) και του Γ. Τράγκα (Alter 5), δεδομένου ότι η ώρα μετάδοσής τους (4 το πρωί) στερούσε από αυτές οποιοδήποτε ποσοστό τηλεθέασης. Στην αντίθετη περίπτωση θα χρεώναμε μερικούς πολιτικούς με 'αθέατες' εμφανίσεις, και δεν θέλαμε να αδικήσουμε κανέναν.

Εκλέξαμε ομοθυμαδόν ως καλύτερο συντονιστή στρογγυλών τραπεζών τον Σόλωνα Αμπατζή του καναλιού Μακεδονία TV. Όχι απλώς για την άψογη διεξαγωγή των συζητήσεων που διοργάνωσε, αλλά για το ότι η συμπεριφορά του δεν επέτρεψε ούτε για μια στιγμή την εκτροπή των συνομιλητών. Η εργασία του ήταν όαση σε μίαν έρημο όπου πολλές φορές κυριαρχούσε η ημιμάθεια και ο σατραπισμός ορισμένων συντονιστών. Πολύ καλός επίσης υπήρξε και ο Θ. Αθανασιάδης του Alpha.

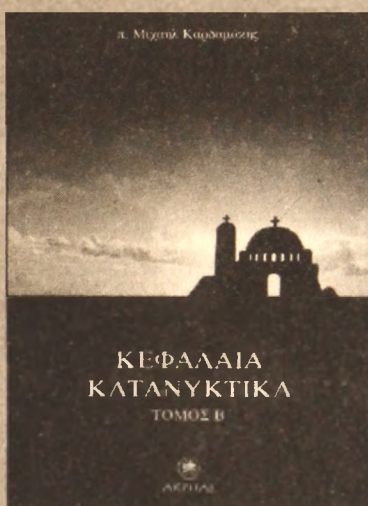
Στις προσεχείς εκλογές - καλά να είμαστε - θα ξαναμετρήσουμε.

Καλό Πάσχα! Ελπίζουμε - για μας που απλώς ψηφίζουμε - να 'ρθουν καλύτερες ημέρες.

ΠΑΣΧΑ!

Οι Έκδόσεις Ακρίτας συμπορεύονται με τίς πνευματικές σας αναζητήσεις τῶν ἡμερῶν...

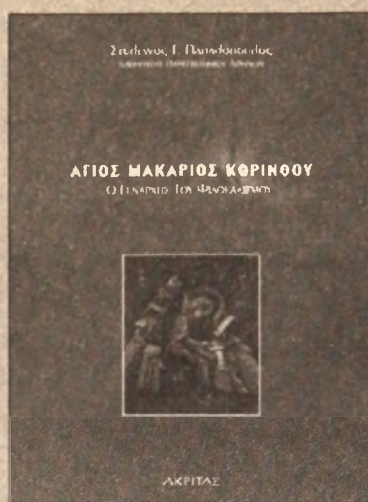

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑΤΑΝΥΚΤΙΚΑ Τόμ. Β'

Μιά συνάντηση με τό πρόσωπο τοῦ Ἀναστημένου Χριστοῦ μέσα ἀπό τόν πλούτο τῆς πνευματικῆς καί λειτουργικῆς παραδόσεως τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

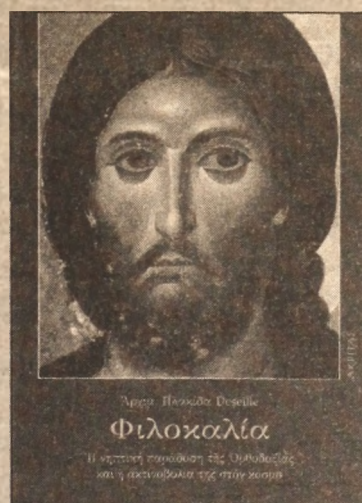
ΑΓΙΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ

Ἡ πορεία ἑνός ἐπαναστάτη ἀγίου πού ἤρθε σέ σύγκρουση μέ τό κατεστημένο καί ἄνοιξε τό δρόμο γιά τήν ἀνανέωση τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων μέ τή συλλογή καί ἔκδοση πατερικῶν κειμένων πού συνθέτουν τήν Φιλοκαλία.

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

Ἐνα ἀπάνθισμα φιλοκαλικῶν κειμένων καί σχιαγράφηση τῶν βίων καί τῆς ἐποχῆς ὧσιν τά ἔγραψαν. Ἐπισημαίνεται καί ὁ πνευματικός ἀντίκτυπος τῆς Φιλοκαλίας στόν Δυτικό κόσμο.

ΡΩΣΟΙ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

Ἐπειτα ἀπό 70 χρόνια διώξεων ἡ Ρωσική Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μπορεῖ νά καυχᾶται γιά τό αἷμα τῶν νεομαρτύρων τῆς πού πότισαν τό δέντρο τῆς πίστεως.

ΑΚΡΙΤΑΣ

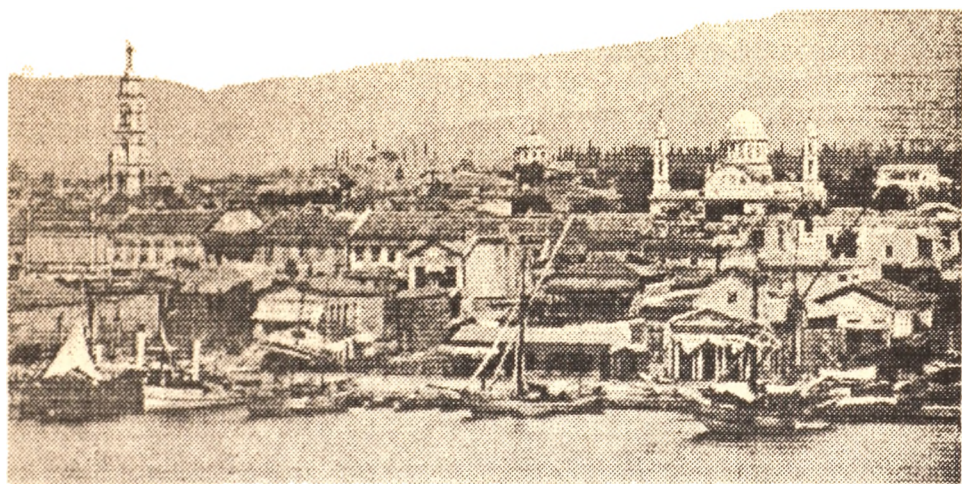
• Ἀθήνα: Ἐφέσου 24, 171 21 Νέα Σμύρνη, τηλ.: 9334 554, 9314 968, fax: 9311 436 • Στοά τοῦ Βιβλίου, τηλ.: 3247 678
• Θεσσαλονίκη: Τσιμισκή 5, τηλ.: 031 540610 • E-mail: akritaspublications@ath.forthnet.gr

Οι νέοι της Σμύρνης

λίγο πριν τη μικρασιατική καταστροφή

της Παυλίνας Νάσιουτζικ

Ο Στέφαν Τσβάιχ, προλογίζοντας την «Άλωση του Βυζαντίου»¹ μιλά για δραματικά συμπυκνωμένες στιγμές, σπάνιες στην ιστορία, λαμπρές κι αστραφτερές σαν φωτεινά αστέρια στον ουρανό της νύχτας, που κρατούν τα κλειδιά του παρελθόντος και του μέλλοντός μας. Το *Βιβλίο των «Νέων» Σμύρνης*, που παρουσιάζεται εδώ για πρώτη φορά, αντιπροσωπεύει μια τέτοια στιγμή. Κυκλοφόρησε το 1922, τη χρονιά της Μικρασιατικής καταστροφής, λίγους μήνες πριν την παράδοση της Σμύρνης στις φλόγες, από ομάδα νέων της πόλης. Ανίσκιωτο από τις γοργές πολιτικές και στρατιωτικές εξελίξεις που συμβαίνουν την ίδια εποχή, φανερώνει τις πνευματικές ζυμώσεις και τα ιδεολογικά ρεύματα που επικρατούν στην πόλη τη χρονιά της καταστροφής της.

Smyrna

Γενική άποψη της Σμύρνης

«Από την πατρίδα του Ομήρου, από την πρώτη-πρώτη Ελλάδα από την ελεύτερη πιά Σμύρνη, καλούμε την Νιότη του πνεύματος μαζί μας προς την αυγή της νέας ελεύτερης Τέχνης, προς το στερνό φώς του λόγου. Όσοι νέοι κι όσοι πιστοί, μ' εμάς»

«Οι νέοι»

Οι αρχές του 20ου αιώνα αποτέλεσαν για τον ελληνισμό της Σμύρνης εποχή ζοηρής πνευματικής κίνησης που επήλθε ως αποτέλεσμα της δημογραφικής, οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης του ελληνικού στοιχείου, ανασυγκρότησης που παρατηρείται σ' όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα. Η μοναδική αυτή άνθηση της ελληνικής κοινότητας οφείλεται σε

μια διαπλοκή δημογραφικών, κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων. Όσον αφορά το δημογραφικό παράγοντα, η γοργή ανάπτυξη του ελληνικού πληθυσμού που σημειώνεται αυτή την περίοδο, οδηγεί στην εικόνα την οποία παρουσιάζει η Σμύρνη ως «ελληνική πόλη». Η δημογραφική τύχη του ελληνικού πληθυσμού συμβαδίζει με την αντίστοιχη τύχη του ελληνικού πληθυσμού της Δυτικής ζώνης δυτικών παραλίων) της Μ. Ασίας. Η αραϊκή εγκατάσταση στα δυτικά παράλια και στη ζώνη της Σμύρνης του 17ου και 18ου αιώνα, ακολουθείται από πυκνά κύματα Ελλήνων που φθάνουν εκεί για εγκατάσταση και από τόσο μεγάλη πληθυσμιακή άνοδο ώστε ο Krumbacher μιλά για «επανελληνισμό» ή «επανεξελληνισμό» (Rückhellenisierung) των παραλίων της Μ. Ασίας. Το 1879 ο Δ. Μαρκόπουλος, λόγιος Σμυρναίος, σε λόγο του στον εκπαιδευτικό σύλλογο Όμηρο την χαρακτηρίζει ως «πόλιν ουσιωδώς ελληνικήν»

Η οικονομική ευμάρεια την οποία γνωρίζει ο ελληνικός πληθυσμός αποτελεί μια δεύτερη αιτία της άνθισης της ελληνικής κοινότητας. Το εμπόριο της Σμύρνης, από το ήμισυ του 18ου αιώνα και μετά, περνά όλο και περισσότερο στον ελληνικό έλεγχο, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό των επαγγελματιών που συνδέονται με την αστική λειτουργία της πόλης, όπως γιατροί, δικηγόροι αρχιτέκτονες ασκείται από Έλληνες. Ο πίνακας των επαγγελματιών των Ελλήνων στα τέλη του 19ου αιώνα, παρ' όλες τις επιφυλάξεις για την εγκυρότητα των στοιχείων του, παρέχει μια ένδειξη για το βαθμό του εξαστισμού του ελληνικού στοιχείου αλλά και για την πολιτισμική ακτινοβολία της ελληνικής κοινότητας, με την καθολική σχεδόν υπεροχή της σε επαγγέλματα όπως δικηγόροι (σε σύνολο 64, Έλληνες 39), αρχιτέκτονες (σε σύνολο 12, Έλληνες 10) και ιατροί (σε σύνολο 84, Έλληνες 53). Άλλες ενδείξεις εξαστισμού της ελληνικής κοινότητας παρέχουν οι τέσσερις «ρυθμιστάι κλειδοκυμβάλου» που είναι όλοι Έλληνες. Η πολύπλευρη εκπαιδευτική δραστηριότητα της ελληνικής κοινότητας συμβάλλει επίσης στην αναβάθμιση του ελληνικού στοιχείου. Η Ευαγγελική Σχολή και το Φιλολογικό Γυμνάσιο είναι τα δύο πιο γνωστά εκπαιδευτικά ιδρύματα του ελληνισμού. Για το φιλολογικό Γυμνάσιο μαρτυρείται ότι «εις τας αναγνώσεις συρρέουσι πάσης τάξεως άνθρωποι και πολλάκις των αλλογενών Ευρωπαίων». Η παρακολούθηση των παραδόσεων του Φιλολογικού Γυμνασίου από Ευρωπαίους δεν φανερώνει μόνο την ακτινοβολία του σχολείου αλλά και την γενικότερη αίγλη του ελληνικού στοιχείου στην ευρωπαϊκή παροιμία. Ο Γάλλος περιηγητής Deschamps, που ταξιδεύει στη Σμύρνη στα τέλη του 19ου αιώνα, σημειώνει:

«Σε όλα τα σημεία του κόσμου όπου πηγαίνουν για να εμπορευτούν, να πολεμήσουν ή να γίνουν βασιλείς, οι Έλληνες ιδρύουν μια πνευματική παροιμία. Περιτριγυρισμένοι από Πέρσες, Αιγυπτίους, Ινδούς ή Τούρκους, διαφυλάσσουν τους εαυτούς τους από το απολίτιστο περιβάλλον, παρεμβάλλοντας ανάμεσα σ' αυτούς και τους βαρβάρους, σαν ένα αόρατο και αδιαπέραστο φραγμό, αιώνες ιστορίας και τέχνης»²

Η μεγάλη πολιτισμική ακτινοβολία του ελληνικού στοιχείου, πως καταμαρτυρείται από τους περιηγητές, οδηγεί στην καθιέρωση της ελληνικής ως διεθνούς γλώσσας της Σμύρνης. Η μεγάλη ημογραφική ανάπτυξη της ελληνικής κοινότητας, η οικονομική της ευμάρεια, το μεταναστευτικό κύμα ελληνικών πληθυσμών προς τα παράλια της Μ. Ασίας αλλά και την ίδια την πόλη της Σμύρνης, η καθιέρωση της ελληνικής γλώσσας ως διεθνούς γλώσσας: ποτέ άλλοτε η ελληνική εθνικότητα δεν εμφανιζόταν τόσο σχυρή κοινωνικά, οικονομικά, πολιτισμικά.

Η έντονη πνευματική κίνηση των αρχών του 20ου αιώνα αποτελεί άμεση συνέπεια αυτής της ισχυροποίησης. Το νέο ιστορικό πλαίσιο της αποθωμανοποίησης του κράτους, της κοινωνίας αλλά και του χώρου της Μ. Ασίας, «η τουρκική» πολιτική των Νεότουρκων, η τουρκοποίηση της κοινωνίας, η αναγωγή της Αθήνας σε εθνικό κέντρο και η «αλυτρωτική» πολιτική του ελληνικού κράτους στη Μ. Ασία⁴ αποτελούν ασφαλώς παράγοντες που παρεμβαίνουν αλλά και ενισχύουν εσωτερικές δυναμικές της σύγχρονης κοινωνίας, όπως το αίτημα της ελληνοποίησης μέσω της παιδείας. Το αίτημα αυτό εκφράζεται από κύκλους Σμυρναίων λογίων που αποβλέπουν στη μελλοντική πλήρη κατίσχυση του ελληνικού στοιχείου και στον βαθμιαίο εξελληνισμό των άλλων εθνικών ομάδων. Τις απόψεις αυτές συστηματοποιεί ο λόγιος Λ. Μαρκόπουλος:

«Εν Σμύρνη σήμερον έχομεν σπουδαίαν αποικίαν Ιουδαίων πάντων εννοούντων την ελληνική και εισαγόντων εις τα σχολεία των την εκμάθησίν της, διατί λοιπόν προάγοντες την παιδείαν να μην ελπίζωμεν επί τη τελεία εξελληνίσει αυτών; Αφού οι Κερκυραίοι και οι Ζακύνθιοι ομόθυροί των καυχώνται σήμερον ότι είναι Έλληνες, διατί να μην ελπίζωμεν ότι και οι εν Σμύρνη απόγονοι του περιουσίον λαού κατοικήσαντες προ αιώνων πόλιν ουσιασώς Ελληνικήν θα καυχώνται μίαν ημέραν και αυτοί ότι είναι Έλληνες»⁵.

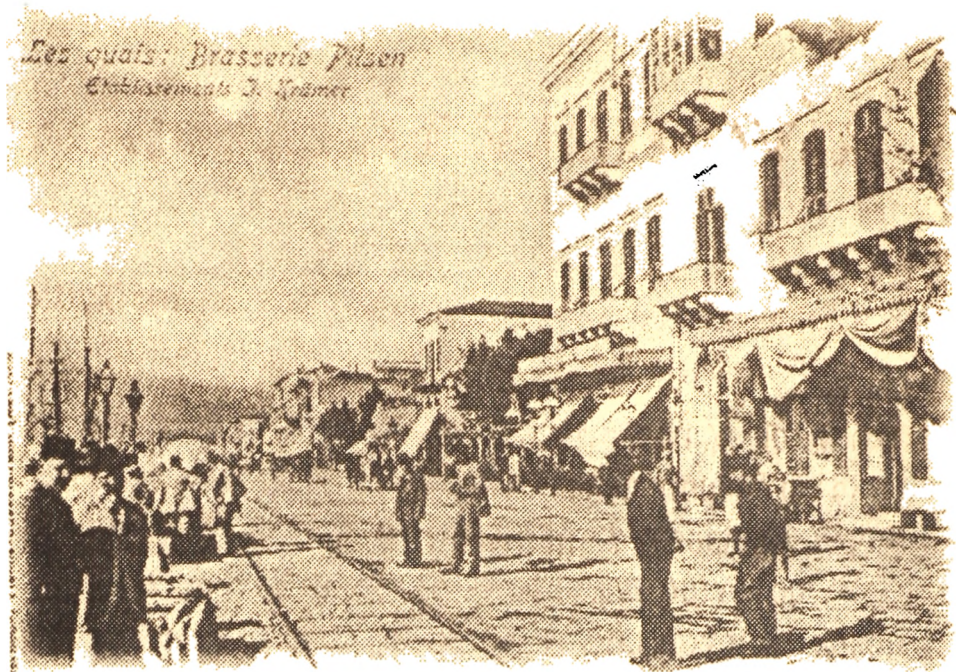
Προωθούνται σχέδια για την ίδρυση Πανεπιστημίου⁶ ενώ τα σχέδια ελληνικών κύκλων για έναν βαθμιαίο εξελληνισμό της πόλης μέσω της παιδείας, φαντάζουν ιδιαίτερα κοντινά. Στην προσπάθεια μεγαλύτερης διάδοσης της ελληνικής γλώσσας ως τρόπου εξάπλωσης της ελληνικής παιδείας, αναφέρεται ο πρόεδρος της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας.

«την τουρκικήν γλώσσαν και την ωμίλησαν από αιώνων και θα εξακολουθώσι να την ομιλούν, το δ' ελληνιστί ομιλείν θα είναι τίτλος ευγενείας και καλής ανατροφής, όπως εν Σμύρνη σπουδάζομεν την Γαλλικήν, προϊόντος δε του χρόνου η απόκτησις του τίτλου θέλει κεντήσσει πολλών την φιλοτιμίαν και ούτω γενικευθήσεται η γλώσσα μας παρά λαοίς ομοθρήσκους, οίτινες από μονογλώσσοι θα γίνωσι δίγλωσσοι».⁷

Η θέση της Σμύρνης εξάλλου της επιφυλάσσει τον ιδιαίτερο ρόλο που αυτή οφείλει να διαδραματίσει στην Ασία.

«Αι σήμερον Αθήναι εισίν ο φάρος προς ον ατενίζει πας Έλλην, είαι όμως και τυφλώ δήλον ότι η Σμύρνη δύναται, πρέπει και οφείλει να επιδράση εφ' απάσης της ελλάσσοнос Ασίας τούτο δε πώς άλλως δύναται να γίνη εμμή δια της πολλαπλασιάσεως των σχολείων. Ουδέν σφαλερώτερον ή το νομίζειν ότι εν Αθήναις μόνον πρέπει να αποταμιεύονται τα πάντα».⁸

Με τέτοιους όρους το Βιβλίο των Νέων Σμύρνης έρχεται να ενισχύσει ένα λόγο έντονα ιδεολογικό και ιδεολογικοποιητικό, ένα λόγο που στόχευε στην ευρύτερη πολιτισμική καθιέρωση του ελληνικού στοιχείου και στον καθορισμό της Σμύρνης ως «εθνικού κέντρου». Ενόσ λόγου κυρία συνιστώσα του οποίου υπήρξε η ίδρυση του Πανεπιστημίου της Σμύρνης με το χαρακτηριστικό έμ-

Αποβάδρα. Η Μπυραρία Πίλσεν

βλημα που επέλεξε ο μαθηματικός Καραθεοδωρής: «Φως εξ Ανατολών». Οι «Νέοι της Σμύρνης» αποτελούν μία, όπως αυτοαποκαλείται, συντροφιά που χωρίζεται σε τμήματα φιλολογικά, λαογραφικά, δραματικά και μουσικά. Τα τμήματα προωθούν σειρές μαθημάτων και διαλέξεων. Δημοσιεύεται, μάλιστα, προκήρυξη που απευθύνεται στους νέους: «Είμαστε σήμερα» «μία συντροφιά μικρή στη Σμύρνη. Μα η νιότη μας είναι μεγάλη. Μεγάλη σαν θέληση να κάνει κάτι στην Τέχνη». Οι νέοι αυτοχαρακτηρίζονται ως «επαναστάτες αλλά μαζί και δημιουργοί». Αναζητούν μια τέχνη «ελεύθερη από κάθε παλιό δεσμό, μακριά από το χρεωκοπημένο τωρινό καθεστώς του Λόγου, ανώτερη από κάθε Ακαδημία». Το πρόγραμμα της συντροφιάς τους «δεν πάει να ιδρύσει σχολές, δεν είναι σχολαστικό, πάει να ανοίξει δρόμους, τους δρόμους τους κλειστούς γιατί είναι απάτητοι ή γιατί είναι χλιοπατημένοι».

Η προκήρυξη απευθύνεται στους νέους που μελετούν και γράφουν:

«οι νέοι που μελετούν κι οι νέοι που γράφουν, όσοι κι όσες έχουν ιδανικό τους την Τέχνη –μακριά από την ρουτίνα των άδικων λόγων, μακριά από τον οποιοδήποτε εκμεταλεμό της– όσοι κι όσες νιώθουν τα φτερά τους άξια να υψωθούν προς τον αγνό ουρανό του λόγου, όλοι μαζί μας».

Ομάδα αιρετική από τη φύση της, η νεότητα της Σμύρνης χαράσσει τους δικούς της δρόμους συγχρονιζόμενη με την αθηναϊκή αλλά και ευρωπαϊκή πνευματική ζωή:

«Η νιότη μας δεν θέλει πια το χρεωκοπημένο τωρινό καθεστώς του Λόγου: δεν θέλει την επίδειξη που στήνει καινούργια τάχατες είδωλα σε κάποιους πάνω βωμούς και σπίζει κάθε τόσο κι άλλη θρησκεία, κι άλλη δηλαδή σκλαβιά...».

Οι νέοι εμφανίζονται βέβαιοι για την επικράτηση των ιδεών τους, στηριζόμενοι σε απλούς βιολογικούς νόμους

«Την επιτυχία του προγράμματός μας την ασφαλίζει ο μέγας νόμος της ζωής, ο αιώνιος, η εξέλιξη. Σ' εμάς ανήκει το Αύριο. Στους παλιούς, ας ανήκει η τιμή να μας έχουν ευκολύνει, βοηθώντας μας ή παραμερίζοντας».

Για μας τους μεταγενέστερους αναγνώστες, το Βιβλίο των «Νέων» Σμύρνης, θα μπορούσε να αποτελεί προοίμιο θανάτου, εφόσον ο διθύραμβος της ζωής που εκφράζεται σ' αυτό σύντομα μετατράπηκε σε ωδή θανάτου. Και όμως, μ' ένα παράδοξο τρόπο αποτελεί μνημείο κατάφασης και θριάμβου της ζωής πάνω στο θάνα-

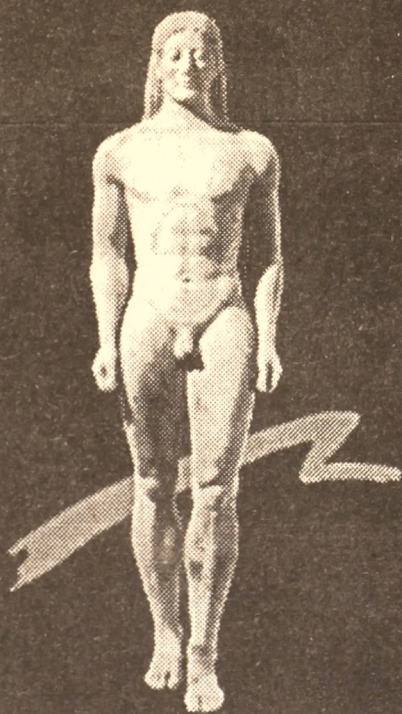
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ
η σειρά

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ «ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

Η μεγαλύτερη και εγκυρότερη σειρά
σε όλο τον κόσμο

Η μεγαλύτερη
και εγκυρότερη σειρά
σε όλο τον κόσμο

Πανεπιστημίου 46, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 38.40.524 - 38.44.458, Fax: 33.03.098

το. Και αν κάτι οφείλουμε να συγκρατήσουμε, δεν είναι το τέλος του οράματος της Μεγάλης Ελλάδας ούτε τις νοσταλγικές φωνές για το τι ήταν ή τι θα μπορούσε να είναι ο ελληνισμός, ούτε καν τη φρίκη για την παράδοση της πόλης στις φλόγες και τη σφαγή που ακολούθησε. Αν κάτι οφείλουμε να συγκρατήσουμε είναι η νομότητα και η αμέλεια που η Ευρώπη επέδειξε και εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να επιδεικνύει σε ποικίλες στιγμές της ιστορίας της, η αδιαφορία που όπως γράφει ο Σ. Τσβάιχ δεν μπορεί να εξαγοραστεί «ούτε με χίλια χρόνια μετάνοιας και τύψεων». Ο Γ. Χειμωνάς στο αυτοβιογραφικό του κείμενο «Καβάλα 1939»¹⁰ μιλά για την αίσθηση ενός παιδιού που πρωτοανακαλύπτει τον κόσμο καθώς γυρνάει σε ένα σπίτι με κλειστά δωμάτια ψάχνοντας για τα κλειδιά. Η κίνηση του ιστορικού από πολλές πλευρές έρχεται να παρομοιάσει την παιδική αυτή αίσθηση της ανακάλυψης του κόσμου και της αναζήτησης των κατάλληλων κλειδιών. Μένει ότι πριν η φιλολογική συντροφιά της Σμύρνης διαλυθεί, πριν η πόλη χαθεί στις φλόγες έρμαιο στα παιχνίδια των πολιτικών σκοπιμοτήτων, αυτοί που έγραφαν «σκύβοντας μόνο πάνω στο ποιητικό τους εγώ και είχαν για ιδανικό τους την Τέχνη» μας άφησαν ένα κλειδί, ένα κλειδί για να τους φανταστούμε ξανά αιώνια νέους, ωραίους και λαμπρούς να οραματίζονται ένα υπέροχο κόσμο στις ακτές της Ιωνίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Στ. Τσβάιχ, *Η άλωση του Βυζαντίου*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1996. Το διήγημα «Η άλωση του Βυζαντίου» ακολουθεί την έκδοση «Οι μεγάλες στιγμές της ανθρωπότητας» (Sternstunden der Menschheit), εκδ. Inselverlag, Λειψία 1929.
2. Στο ζήτημα της άνθησης του σιμυρναϊκού ελληνισμού τον 19ο αιώνα, καθώς και σε γενικότερα ζητήματα που αφορούν τον μικρασιατικό ελληνισμό αναφέρεται η γράφουσα στη διδακτορική της διατριβή με τίτλο *Προτεσταντισμός και Διαφωτισμός στη Σμύρνη τον 19ο αιώνα η περίπτωση της «Αποθήκης των ωφελίμων γνώσεων»*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θασσαλινίτζης 1999.
3. G. Deschamps, *Στους δρόμους της Μικρασίας. Οδοιπορικό 1890*, εκδ. Τροχαλία, 1990, σ. 173.
4. Στα ζητήματα των Νεότουρκων, της αποθωμανοποίησης του οθωμανικού κράτους και τη σχέση Μ. Ιδέας - αλύτρωτων πληθυσμών αναφέρονται εκτενέστατα η Σία Αναγνωστοπούλου βλ. *Μικρά Ασία, 19ος αι. - 1919 οι ελληνορθόδοξες κοινότητες. Από το Μιλλέτ των Ρωμιών στο Ελληνικό Έθνος*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997.
5. Λόγος εκφωνηθείς εν τη Λέσχη Όμηρος την 25 Νοεμβρίου 1879 υπό Δ. Μαρχοπούλου περί Μουσείων και Βιβλιοθηκών παρά τοις αρχαίοις Έλλησι και περί του εν Σμύρνη Μουσείου και Βιβλιοθήκης της Ευαγγελικής Σχολής. Μουσείο και Βιβλιοθήκη της Ευαγγελικής Σχολής περίοδος τρίτη, έτος πρώτον και δεύτερον 1878-9 και 1879-80.
6. Τα σχέδια για την ίδρυση του Πανεπιστημίου συνδέονται με τα σχέδια για τον «εκπολιτισμό» της Μ. Ασίας. Τις απόψεις αυτές αναπτύσσει ο Κ.Θ. Δημαράς, «Ιδεολογήματα στην Αφετηρία του Ελληνικού Πανεπιστημίου», *Πανεπιστήμιο: Ιδεολογία και Παιδεία. Ιστορική διάσταση και προοπτικές*, τ. Α', Αθήνα 1989, σ. 46.
7. Βλ. Αρ. Π. Στεργέλης, «Το πρόβλημα των προσηλυτισμών στη Μ. Ασία με αφορμή υπόμνημα της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρίας Σμύρνης», (1887), *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, τ. 10, Αθήνα 1993-1994, σ. 233.
8. Βλ. Λόγος εκφωνηθείς εν τη Λέσχη Όμηρος..., ό.π.
9. Για τον Κ. Καραθεοδωρή, τη ζωή και το έργο του βλ. Χριστίνα Φίλη: «Κ. Καραθεοδωρής, μία παγκόσμια διαδρομή», εφημ. *Τα Νέα*, Τετάρτη 5 Ιανουαρίου 2000.
10. Γ. Χειμωνάς, *Ποιον φοβάται η Βιοτζίνια Γουλφ*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1995.

Για ποια παιδεία πρόκειται;

του Σωτήρη Γουνελά

να μιλήσει κανείς για την Παιδεία, μα πώς να μιλήσει; Φοβάμαι πως δεν μπορούμε να θέσουμε και να αντικρίσουμε το μεγάλο αυτό ζήτημα, αν δεν μετακινηθούμε από τις αφορμές που τελευταία το ανακινούν (όπως η εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση λ.χ.), αν δεν θελήσουμε να δούμε πίσω από τις φαινομενικές ύψεις, από τα συνθήματα και το «ρεαλιστικό» πνεύμα της εποχής. Αλλά και διαθέτοντας μια ευρύτερη εποπτεία των πραγμάτων.

Αν πλησιάσουμε το θέμα «νεοελληνική κοινωνία» σε συνάρτηση με καταβολές γνώσεων, παραδόσεων και πνευματικής ιστορίας, θα βρεθούμε μάλλον στην δυσάρεστη θέση να διαπιστώσουμε περιορισμένη έκταση ΜΝΗΜΗΣ. Το πολύ να φτάνει μέχρι το '21, συνδέοντας έτσι την υπόσταση του τόπου, του έθνους, του κράτους με την εντελώς πρόσφατη ιστορία μας. Όταν όμως πρόκειται για Παιδεία, δεν μπορούμε να περιοριστούμε μονάχα σε μια τέτοια περίοδο, αφού ένα από τα κύρια στοιχεία της, η γλώσσα, έρχεται από τους αρχαίους χρόνους και είναι φορέας πνεύματος, είτε το θέλουμε είτε όχι. Καλούμαστε, λοιπόν, σε μια απαίτηση και συναίσθηση συνέχειας, κι αν δεν την καλλιεργήσουμε δεν θα μπορούμε σε λίγο ούτε να αναγνωρίζομαστε μεταξύ μας. Αυτά είναι προβλήματα που φαίνεται να απασχολούν πολύ λίγους, καθώς το μεγάλο μαζοποιημένο σώμα της ελληνικής κοινωνίας είναι παραδομένο σ' έναν ανελέητο βιοπορισμό, ο οποίος τελευταία πλουτίστηκε από διεύρυνση της οικονομικής της δραστηριότητας μέσα στα πλαίσια της κατά τον Αριστοτέλη «χρηματιστικής» οικονομίας!

ΑΠιο συγκεκριμένα: η ελληνική κοινωνία από χρόνια, πέρα από το γενικότερο κλίμα λαϊκισμού και ατομικισμού, μαστιάζεται από μια επέλαση υποκουλτούρας, η οποία ανασκάπτει συστηματικά ό,τι ζητάει να κρατήσει όρθιο αυτόν τον τόπο, ό,τι προσπαθεί να τον στεριώσει εν μέσω των ποικίλων αντιξοοτήτων της εποχής. Άλλοτε στο όνομα του εκμοντερνισμού, άλλοτε στο όνομα του προοδευτισμού, άλλοτε του εκσυγχρονισμού περιφέρεται, προβάλλεται και επιβάλλεται μια κυρία και πεζή κοινωνική πραγματικότητα, που αναπαράγει κατά τον χειρότερο τρόπο την υπάρχουσα, ίσως για να την εμπεδώ-

σουν όλοι και να την παραδώσουν «άσπιλη» στους αιώνες.

Η κυριαρχία αυτής της υποκουλτούρας (που συνδέεται στενά με τηλεοράσεις, βιντεοκλίπ, ραδιοφωνία και άφθονα... περιοδικά) αλώνει κυρίως τις νεολαίες, οι οποίες περιφέρονται ομοιόμορφες –νεαροί (και νεαρές) «απόστρατοι φαντάροι», προπαντός λόγω του άρβυλου και ως άλλος... στρατός κατοχής λαμπρύνουν το περιβάλλον–, θύματα της ανελέητης βιομηχανίας της μόδας που τους υποχρεώνει να αλλάζουν συνέχεια ρούχα = να αγοράζουν συνέχεια, ώστε με μεγαλύτερη ευκολία να ενταχθούν και αυτοί προσηχώς στο μεγάλο παζάρι, τουτέστιν την Κοινή Ευρωπαϊκή Αγορά. Όποιος έχει στοιχειώδη αίσθηση πνευματικού πολιτισμού νιώθει περικυκλωμένος από εκατοντάδες καταναλωτές κακογονιστίας που η κύρια αμφοισβήτησή τους (ενν. της κοινωνίας, του πολιτισμού, της οικογένειας κ.λπ.) εκφράζεται στον ισοπεδωτικό τρόπο αμφίεσης, ομιλίας και πρόκλησης που σπάνια συνοδεύεται από ουσιαστική συνειδητοποίηση της γενικότερης κατάστασης του ανθρώπου και της κοινωνίας του.

Το πρόβλημα με τους νέους θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί χαλαρά και με χιούμορ, αν στις σημερινές κοινωνίες της μεταμιαριστικής και μεταφροϋδικής «κουλτούρας» δεν υπήρχε τρομακτική εκμετάλλευση και της παραμικρής επιθυμίας από τους μεγιστάνες του κέρδους και τους υπαλλήλους τους.

Αν συλλογιστούμε ότι οι εκάστοτε εξουσίες μάλλον προτιμούν άβουλους λαούς και εν πολλοίς αλλοτριωμένους (δεν είναι, άλλωστε, και οι ίδιες;) θα πρέπει να μας απασχολήσει σοβαρά –ΚΑΙ ΝΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΙ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ– μήπως αυτό που θεωρούν «απελευθέρωση» υπό τους ήχους αυτής της υποκουλτούρας, δεν είναι παρά η καθυπόταξή τους στις νέες μορφές «κουλτουριάρικης» ή «εκσυγχρονισμένης» εκμετάλλευσης.

Μπορούν, λοιπόν, για να ξαναπιάσουμε τα της Εκπαίδευσης, όλα αυτά να μη ληφθούν υπ' όψιν, όταν πρόκειται να προωθηθεί Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση κι όταν εδώ και πολλά χρόνια οι πάντες σχεδόν διαπιστώνουν πως το εκπαιδευτικό σύστημα νοσεί και, επιπλέον, (διαπιστώνουν) πως τελευταία τουλάχιστον νοσεί και η ελληνική κοινωνία στο σύνολό της; Όταν ο περίγυρος μέσα στον οποίο κινούνται μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου και γενικότερα η Νεολαία παρουσιάζει συμπτώματα διόλου ενθαρρυντικά, μπορεί να αρχίσει Μεταρρύθμιση ερήμην όλων αυτών των παραγόντων και των προβλημάτων; Εν μέσω όλων αυτών πώς θα προταθεί αλλαγή πλεύσης, εντατικοποίηση σπουδών και σταδιακή απομόνωση ή εκτοπισμός της λεγόμενης «παραπαιδείας»;

Προκύπτει, όμως, πάραυτα το ακόλουθο ερώτημα: αυτή τη στιγμή υπάρχει στην Ελλάδα διπλή εκπαίδευση. Των επισήμων δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων και των φροντιστηρίων. Αυτό αποτελεί παγιωμένη πραγματικότητα, η οποία δεν μπορεί επ' ουδενί να αλλάξει με νομοσχέδια. Αν οι μετέχοντες ως δάσκαλοι και στα δύο σκέλη εκπαίδευσης δεν κατανοούν το πρόβλημα, πώς αυτό θα λυθεί με νομικές μεταρρυθμίσεις; Αν μάλιστα ληφθεί υπ' όψιν ότι σε πολλά φροντιστήρια η δουλειά που προσφέρεται είναι καλύτερη από αυτήν των σχολείων;

Περνώντας τώρα σ' ένα άλλο ερώτημα που συνδέεται με τα προηγούμενα αλλά ταυτόχρονα τα υπερβαίνει. Υπάρχει καθόλου σ' αυτό τον λαό η συνείδηση ότι η πορεία μας μέσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα παρουσιάζει ουσιαστικές διαφορές σε σχέση με τους υπόλοιπους εταίρους, πνευματικής τάξεως και ιστορικής; Έχει συνείδηση ο λαός αυτός ότι τον καιρό που εμείς ζούσαμε υπό τουρκικό ζυγό –τετρακόσια ολόκληρα χρόνια– οι λαοί της Ευρώπης επεξεργάζονταν, καλλιεργούσαν, προετοίμαζαν συστηματικά το «πνεύμα» που διέπει τις ανάγκες, τις επιθυμίες, τις πραγματικότητες και τις μελλοντικές βλέψεις των σημερινών Ευρωπαίων, «πνεύμα» το οποίο εμείς καλούμαστε σήμερα (εδώ και χρόνια βέβαια) να ενστερνιστούμε και να αφομοιώσουμε μέσα από ιλιγγιώδεις ταχύτητες για να τους προλάβουμε;

Το ζήτημα που θίγω δεν θα είχε κεντρική θέση στον όλο προβληματισμό αν δεν είχε γίνει κατανοητό, από όσους στον χώρο της Ελλάδας διατηρούν μια ορισμένη εγρήγορση, ότι η ελληνική κοινωνία διασχίζεται από έναν διχασμό, ο ψυχισμός, δηλαδή, του Έλληνα συμπιέζεται από την μία να διατηρήσει την ιδιαιτερότητα της πνευματικής του ιστορίας (ιστορίας λέω όχι ιδεολογίας, ούτε ιδεοληψίας), όπως έχει πλήρως το δικαίωμα και όπως, εξάλλου, κάνουν όλοι σχεδόν οι λαοί της Ευρώπης και, από την άλλη, να φορέσει τον κορσέ (και τι κορσέ!) της ευρωπαϊκής ανάπτυξης και εξέλιξης και να ζήσει μέσα από «κατηγορίες σκέψης» και πρότυπα ζωής που αναπτύχθηκαν αλλού μέσα από μακροχρόνιες διαδικασίες, ασχέτως αν όλα αυτά του προσφέρονται σήμερα τυποποιημένα, είτε υπό μορφή έτοιμων γνώσεων, είτε έτοιμων προϊόντων, είτε έτοιμων ανακαλύψεων. Αν μάλιστα λογαριάσουμε το μέγεθος και τις επιπτώσεις από την θεωρούμενη «κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού» και την προσήλωση σε μια καλπάζουσα κεφαλαιοκρατία-οικονομοκρατία που παρουσιάζεται ως ο απόλυτος κυρίαρχος και επιβάλλει την λεγόμενη «οικονομία της αγοράς», τα ερωτήματα που προκύπτουν είναι δεκάδες και η στρέβλωση της κοινωνίας αυτής και ο διχασμός της βέβαιος.

Εδώ που έφτασα είναι ώρα να ανοίξω το θέμα που θα μας φέρει πιο μέσα στα εκπαιδευτικά πράγματα. Έχει κατανοήσει ο λαός αυτός ποιος είναι ο προσανατολισμός της Εκπαίδευσης που του προσφερόταν τα τελευταία χρόνια και τώρα του προσφέρεται με την νέα Μεταρρύθμιση ανανεωμένος και πιο «σκληρός»; Νομίζω πως, αν εξαιρέσουμε μια μετατόπιση προς μια ευρύτερη απόκτηση γνώσεων (μετά την κατάργηση της «Δέσμης»), ο προσανατολισμός παραμένει ρεαλιστικός, ωφελιμιστικός και πρακτικός και συνδέεται με την επαγγελματική αποκατάσταση κομμένη και ραμμένη στα ευρωπαϊκά μέτρα μάλλον παρά στα αντίστοιχα ελληνικά. Γιατί ο προσανατολισμός αυτός σχετίζεται με έναν πολιτισμό του ατομικισμού, όπως αυτός προωθήθηκε στην Ευρώπη και μια κοινωνία που εξαρτάται από τον ατομικισμό αυτό. Όσο, δηλαδή, και αν ο Ευρωπαίος παρουσιάζεται αφάνταστα πιο οργανωμένος κοινωνικά, δεν παύει να είναι άτομο το οποίο στα χαρτιά της ΕΟΚ

χαρακτηρίζεται παραγωγική μονάδα. Ο προσανατολισμός, λοιπόν, της Μεταρρύθμισης κινείται σε αυτά τα μέτρα και δεν μπορεί να μην κινείται σε αυτά, αφού το σύνθημα και ο άξονας της κυβερνητικής πολιτικής λέγεται «εκσυγχρονισμός».

Καλά, θα πείτε. Και πώς θα γίνει αλλιώς; Από την ώρα που πορευόμαστε εν μέσω Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Μάαστριχτ και ποικίλων άλλων «συγκλίσεων» ούτε χωρίς «εκσυγχρονισμό» μπορούμε να μείνουμε ούτε η «Μεταρρύθμιση Αρσένη» μπορεί να είναι ανεξάρτητη από το όλο «κλίμα» και «πνεύμα». Ρωτάω όμως, με τη σειρά μου: πώς γίνεται και δεν αμφισβητεί κανείς τίποτα; Πώς γίνεται να φτάνουμε στο 2000, ο κόσμος να έχει έρθει άνω-

κάτω, ο πολιτισμός αυτός, ο νεότερος, ο μοντέρνος, ο τεχνολογικός να καταγγέλλεται από τους ίδιους που τον ανέπτυξαν, να μιλούμε κάθε τόσο για «κρίση» και η ιθύνουσα τάξη της χώρας να πιστεύει –βασιλικότερη του βασιλέως– σ' ένα στερεότυπο και εν πολλοίς αποτυχημένο μοντέλο ανάπτυξης; Και σχεδόν να γίνεται πλύση εγκεφάλου για να «μυηθούν» οι Έλληνες σήμερα στο «μεγαλείο» του νεότερου δυτικού πολιτισμού; Μπορεί, λοιπόν, μέσα από μια τέτοια αντίληψη των κρατικών ιθυνόντων να προκύψει Μεταρρύθμιση που να λαμβάνει υπ' όψιν της την πνευματική ιστορία του τόπου και ταυτόχρονα την σημερινή προοπτική στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης; Και κάτι ακόμη: είναι άνευ σημασίας ότι στα πρωθυπουργικά περιβάλλοντα προεξάρχουν ή τέλος πάντων παροικούν διανοούμενοι που δεν είδαν... αερογέφυρας μεταφέρουν στα «καθ' ημάς» την εκ Παρισίων κουλτούρα, κράμα επαναστατικότητας, τύπου Μάη '68 και απόλυτου συμβιβασμού με το κατεστημένο της γαλλο-γερμανικής παιδείας, όπως διαμορφώθηκε και λειτουργεί εκάστοτε; Κι αν αυτό ληφθεί

σοβαρά υπ' όψιν, πόσο σοβαρά πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν η «παιδεία» η εν πολλοίς αμερικάνικη, με κύριο άξονα τα οικονομικά του ίδιου του υπουργού Παιδείας;

Μα θα ρωτήσετε πάλι: και πού φτάνουμε μέσα από όλα αυτά; Φτάνουμε στο εγγενές αδιέξοδο: ότι σε επίπεδο κρατικά οργανωμένης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα δεν μπορούμε να έχουμε ουσιαστική Παιδεία με βάση την πνευματική ιστορία του τόπου και του λαού που η διάρκειά της φτάνει στα αρχαία χρόνια και ενσωματώνεται στην χριστιανική περίοδο του Βυζαντίου ή αν θέλετε της ανθρωπότητας, αφού –αυτή την αρχαιοελληνική κληρονομιά την διεκδικούν όλοι... πλην ίσως των Ελλήνων, οι οποίοι απλώς την αναθυμούνται ως μοναδικοί ζώντες κληρονόμοι της, και την οποία οι περισσότεροι πιστεύουν αφελέστατα ότι επανεισάγουν στη σημερινή Ελλάδα μελετώντας και προάγοντας τον Αναγεννησιακό Ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Θα δώσω ένα παράδειγμα: στο βιβλίο του Υπαρξη και Πίστη ο μεγάλος προτεστάντης θεολόγος Rudolf Bultman (το μετέφρασε στα ελληνικά ο Φ. Τερζάκης στις εκδόσεις του «Άρτου ζωής») διατυπώνει μερικές σκέψεις εξαιρετικής σημασίας για την Επιστήμη: την σύγχρονη και την αρχαία ελληνική. Γράφει: «Η επιστήμη

η έρχεται σε σύγκρουση με την ιδέα της δημιουργίας μόνον όταν ραντάζεται ότι μπορεί να λύσει τα αινίγματα του κόσμου και της ανθρώπινης ύπαρξης μέσω των συμπερασμάτων της –όταν προπαθεί ν' αντικαταστήσει εκείνο το δέος που είναι «το ευγενέστερο γνώρισμα της ανθρωπότητας» με μια οπτιμιστική σύνεση. Εκείνο που αντιτίθεται στην ιδέα της δημιουργίας είναι μία λεγόμενη «επιστημονική κοσμοαντίληψη», η οποία ξαναπροσφέρει τη βεβαιότητα στον άνθρωπο, που προσπαθεί δηλαδή να τον εξαπατήσει σχετικά με την ουσιώδη ανασφάλεια της ανθρώπινης ύπαρξης. Τον εξαπατά όταν προσπαθεί να τον πείσει πως το πεπρωμένο του, η υπευθυνότητα και η ενοχή του, ο πόνος του και ο θάνατός του δεν είναι αινίγματα με τα οποία μόνον ατομικά μπορεί καθενας μας να καταπιαστεί και τα οποία είναι φανερό πως δεν μπορούμε από μόνοι μας να ελέγξουμε –όταν, με άλλα λόγια, προσπαθεί να τον πείσει ότι κάθε τι είναι απλώς μια «στιγμή» μέσα στην οικουμενική κοσμική διαδικασία [...] Η ελληνική επιστήμη δεν έκανε αυτό το σφάλμα· διατήρησε το πρωταρχικό μοτίβο της πίστης στη δημιουργία. Αλλά διατήρησε άραγε και το δεύτερο μοτίβο, την ιδέα πως η πηγή του κόσμου, η αρχή, την οποία προσπαθούσε να κατανοήσει, δεν ήταν κάτι το παρελθόν αλλά μάλλον κάτι παρόν – το οποίο ακόμη και τώρα καθορίζει την ανθρώπινη ύπαρξη;

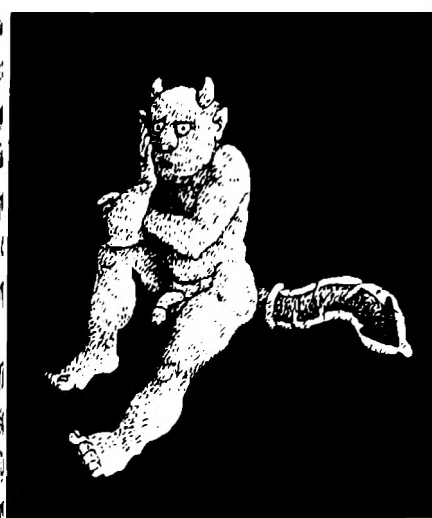
Ναι, ακριβώς εδώ η ελληνική επιστήμη πρόσφερε τη μεγαλύτερη υπηρεσία της, αναγνωρίζοντας δηλαδή ότι το ερώτημα που αφορά την πηγή, το οποίο ήταν ζωντανό στους αρχαίους μύθους, δεν έχει εξαντληθεί από το επιφανειακό ερώτημα σχετικά με τη χρονική έναρξη, ότι η πηγή δεν βρίσκεται πίσω μας σαν κάτι το παρωχημένο, αλλά είναι μάλλον αιωνίως παρούσα. Η ελληνική σκέψη κατανοεί την αρχή με τη διπλή έννοια της «έναρξης» (initium) και της «πηγής» (principium). Γι' αυτό, το ερώτημα σχετικά με την απαρχή είναι ερώτημα που αφορά εκείνο από το οποίο αναδύθηκαν ο άνθρωπος και ο κόσμος και το οποίο συνιστά πάντα το θεμέλιο του νόμου, της αυθεντίας, της τάξης, σε συμφωνία προς το οποίο πρέπει να οδηγούνται η σκέψη και η πράξη αν θέλουν να επιτύχουν το αληθές και το αγαθό. Γιατί η αρχή είναι το αγαθόν.» (όπ.π. σ. 274-275).

Παρενέβαλα την παραπάνω σκέψη του Μπούλτμαν που αναφέρεται στην αρχαία ελληνική σκέψη για να δείξω ένα βασικό σημείο διαφοράς, που αν κανείς το επεξεργαστεί μπορεί να καταλάβει γιατί ο αρχαίος κόσμος δεν ανέπτυξε Τεχνολογία, λόγου χάριν, ή πώς συνδυάζει η νεότερη επιστήμη χωρίς σχεδόν καμιά αναφορά σε αρχή και αγαθόν τις εφαρμογές της στη βιομηχανία και σύνολη την ανάπτυξη του σημερινού κόσμου με τα ποικίλα προβλήματα και αδιέξοδα. Φτάνω έτσι στο ερώτημα: πώς ένας λαός

που θέλει να παρουσιάζεται ως ο απευθείας κληρονόμος της αρχαιότητας (και του Βυζαντίου;) θα δεχτεί μιαν εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση ή μια μορφή Παιδείας, γενικότερα, που δεν θα λαμβάνει υπ' όψιν της αυτό το θέμα που έθεσε πιο πάνω ο Μπούλτμαν και φυσικά πλήθος άλλων εξίσου σπουδαίων, αν μας ενδιαφέρει το είδος του ανθρώπου που θέλουμε να μορφώσουμε (διαμορφώσουμε); Γιατί πώς μπορούμε να οργανώνουμε εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση χωρίς να απαντούμε σ' αυτό, χωρίς να προϋποθέτουμε σχέση παιδείας (ή εκπαίδευσης) και ανθρώπου που μορφώνει-διαμορφώνει η παιδεία αυτή;

Τι σημαίνουν όλα αυτά; Σημαίνουν ότι για να μιλήσουμε για Παιδεία ή έστω για εκπαιδευτικό σύστημα και την μεταρρύθμισή του θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα της σύνθεσης δύο εντελώς διαφορετικών «πνευμάτων»: του πνεύματος της παράδοσης που συγχωνεύει μέσα του όχι μόνο την αρχαιοελληνική παιδεία αλλά και άλλες με κύριο άξονα το Πρόσωπο του Λόγου και την Ενανθρώπιση-Ανάσταση και από την άλλη τον πολιτισμό των φώτων με την ακόλουθη διευκρίνιση: ο πολιτισμός αυτός επιχειρεί στις μέρες μας μια μορφή ανασύνταξης στην Ευρώπη, ως neohumanismus με προβάδισμα αυτή τη φορά την Οικονομία και το Εμπόριο –την Αγορά– και με περικύκλωση την αμερικανική «κουλτούρα» της τεχνολογικής έκρηξης και του δι' αυτής ανθρωπίνου γιγαντισμού. Πώς, λοιπόν, θα συμφιλιώσουμε τα αντίθετα; Τι είδους συγχωνεύσεις μπορούν να γίνουν σε μια χώρα που ο λαός της έπεσε με τα μούτρα στο Χρηματιστήριο και σε κάθε λογής τυχερά παιχνίδια, πεπεισμένος για την αμερικάνικη ρήση «ο χρόνος είναι χρήμα», ρήση που καμιά σχέση δεν έχει με μια πνευματική παράδοση που στη θέση του χρόνου βάζει την αιωνιότητα; Εάν η ίδια η Ευρώπη μέσα από την δημιουργία Ευρωπαϊκής Κοινότητας προσπαθεί να ανασυνταχθεί, να στραφεί σε κάποιες πηγές, να οργανώσει καλύτερα την κοινωνία της, έστω και με έμφαση στον οικονομικό παράγοντα, εμείς εδώ δεν πρέπει να κάνουμε κάτι ανάλογο σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό, αφού τυχαίνει να συνδεόμαστε με τις ποικίλες όψεις αυτής της πνευματικής ιστορίας μέσα από την ίδια την γλώσσα; Και επιτέλους για ποια ποιότητα ζωής και ποια ποιότητα παιδείας γίνεται λόγος, αν δεν λαμβάνεται σοβαρά υπ' όψιν σε επίπεδο καθημερινής σχέσης η πνευματική ιστορία ενός λαού;*

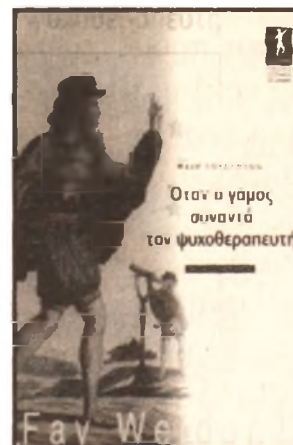
* Όποιος ενδιαφέρεται περισσότερο για τις διαστάσεις του θέματος ως διαβάσει στο βιβλίο μου Η κρίση του πολιτισμού (Αρμός 97) την 4η Ενότητα που τιτλοφορείται: «Φρειδερίκος Νίτσε: οι διαλέξεις για την Παιδεία και η σημασία τους για μας, τους σημερινούς Έλληνες και τους Ευρωπαίους», σ. 113-138.

Ηλίας Πετρόπουλος

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΠΟΤΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Φαίη Γουέλντον ΟΤΑΝ Ο ΓΑΜΟΣ ΣΥΝΑΝΤΑ ΤΟΝ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Για τον διαχωρισμό Εκκλησίας και κράτους

Το παρακράτος των ασφαλιστικών μέτρων: ως πότε;

του Στέφανου Μπεκατώρου

Εάν ταις γλώσσαις των ανθρώπων λαλώ
Και των αγγέλων, αγάπη δε μη έχω,
Γέγονα χαλκός ηχών και κύμβαλον αλαλάζον
ΠΑΥΛΟΣ, Προς Κορινθίους Α', ιγ', 1

ΤΑ ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ στη Θεσσαλονίκη, οι βίαιες δηλαδή ενέργειες “χριστιανών” (με την φαρισαϊκή και στρεψόδικη πλήρη κάλυψη των ηγετών της ελλαδικής εκκλησίας) εναντίον εκδηλώσεως για ένα βιβλίο (δεν το έχω διαβάσει και ουδόλως με απασχολεί η όποια ποιότητά του) και, εν συνεχεία, η λήψη ασφαλιστικών μέτρων εναντίον του είναι, νομίζω, η φυσιολογική επανεμφάνιση σοβαρότατου συμπτώματος της κοινωνικής, πολιτικής και πνευματικής μας ζωής: η κατοχυρωμένη συνταγματικά και νομοθετικά επιβολή του γραφειοκρατικού μέρους της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Ένα ιδιότυπο εκκλησιαστικό (παρα)μόρφωμα που αποτελείται από αριθμό αντιδραστικών και αντιπνευματικών ιεραρχών (να μη λησμονούμε, λ.χ., ότι ουδείς εξ αυτών αντέδρασε στην καταπίεση και τα βασανιστήρια της χούντας των συνταγματαρχών), που συνεπικουρούνται από φανατισμένους ιερείς και παπαδανθρώπους (για να θυμηθώ τον Λασκαράτο) παντοιοτρόπως εξαρτημένων από τους πρώτους, μετά τη βίαιη και με ακατανόμαστο τρόπο απόσπαιση το 1833 της ελλαδικής εκκλησίας από την Μητέρα Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως¹ και τη μεγάλη βυζαντινή πνευματική της παράδοση, επεξήτησε την προστασία του άμορφου πνευματικά νεοελληνικού κρατιδίου, πράγμα που επέφερε εκτός από τον εκδυτικισμό της τη μετατροπή της σε διοικητικό μηχανισμό. Είναι γνωστή η φράση, που έκτοτε περιελήφθη σε όλα τα νεοελληνικά Συντάγματα, περί «επικρατούσας θρησκείας»², με αναγκαία συνέπεια την ιψήφιση νόμων τέτοιων που, σήμερα πλέον, ισχύουν μόνο σε θεοκρατικά κράτη. Έχει γίνει άραγε αντιληπτό ότι η ελευθερία του πνεύματος, της γνώμης και του λόγου έχουν πληγεί και κινδυνεύουν σοβαρότατα; Είναι τα αγαθά αυτά κεκτημένα δικαιώματα του ατόμου σε ολόκληρη τη Δύση και την Ευρωπαϊκή Ένωση; Ανήκουμε στην Ευρωπαϊκή Ένωση; Τι θα ειπούν επ' αυτού οι δήθεν εκσυγχρονιστές και ευρωπαϊστές μας;

Η επικρατούσα θρησκεία (όχι η πλειοψηφούσα, προσοχή: η επικρατούσα) έχει στη διάθεσή της όχι μόνο κατασταλτικούς μηχανισμούς του κράτους, για να επιβάλει καθεστώς ολοκληρωτισμού στην κοινωνική και πνευματική μας ζωή όποτε νομίζει ότι κινδυνεύει η μονοκρατορία της, δηλαδή τα συμφέροντά του ανώτερου ιερατείου (πράγμα ανεπίτρεπτο σε πνευματική διδασκαλία παρηγοριάς του ανθρώπου στηριζόμενη στην αγάπη, στην

ελευθερία, στην ανεκτικότητα και στον σεβασμό προς την ετερότητα), αλλά διαπλέκεται και σε όλες σχεδόν τις λειτουργίες και τους θεσμούς του κοινωνικού βίου (εκπαίδευση, πολιτική, οικονομία, πνευματική και καλλιτεχνική ζωή). Και μόνον η απόλυτη επιβολή της στη “διδασκαλία” του μαθήματος των λεγομένων Θρησκευτικών (γνωρίζω από προσωπική πείρα πόσο απεχθές ήταν και είναι το “μάθημα” αυτό στους μαθητές), έχει αποβεί καταστροφική όχι μόνο για την πνευματική ολοκλήρωση πολλών γενεών αλλά και για την ίδια τη διδασκαλία του γνήσιου μηνύματος του Χριστού (άθλια διδακτικά εγχειρίδια αποστηθίσεως, από τα οποία εκτοπίζονται ή εγκλωβίζονται σε 2-3 σελίδες όλες οι άλλες πνευματικές διδασκαλίες, λ.χ. βουδισμός, ινδουισμός, μωαμεθανισμός, κ.λπ.) Πρόθεση όμως του κατεστημένου ιερατείου δεν είναι να μεταδώσει το γνήσιο μήνυμα του Ιησού και των μεγάλων Πατέρων και Ασκητών της Ορθοδοξίας, την εξουσία του μόνο θέλει να διατηρήσει επάνω στις ψυχές και στα σώματα.

Δεν χρειάζεται να γυρίσουμε πάρα πολλά χρόνια πίσω. Είναι γνωστή η περιπέτεια του Ροΐδη και της Πάπισσας Ιωάννας τον περασμένο αιώνα. Έφθασαν ως τον αφορισμό του μεγάλου συγγραφέα. Πριν από λίγα χρόνια (δυστυχώς έχει λησμονηθεί το γεγονός), με τη μέθοδο και την τεχνική των ασφαλιστικών μέτρων, τη σχετική νομοθεσία αλλά και με τον τραμπουκισμό ακόμη και των λεγόμενων εξωεκκλησιαστικών οργανώσεων (που δεν είναι εξωεκκλησιαστικές), το ελλαδικό “επίσημο” ιερατείο εξαφάνισε διά παντός από τους κινηματογράφους μας την ταινία που γύρισε ο Σκορτσέζε με βάση τον *Τελευταίο Πειρασμό* του Καζαντζάκη (δεν επρόλαβα να την ιδώ, προβλήθηκε μόνο για μια εβδομάδα!) Αναλόγως είχαν φερθεί και στον ίδιο τον Καζαντζάκη και πιο πίσω στον Λασκαράτο. Ο μέγας Κεφαλληνό μάλιστα, τον περασμένο αιώνα, είχε αγωνιστεί τότε για τον εκσυγχρονισμό και μόνο της Επτανήσιας Εκκλησίας, χωρίς ν' αμφισβητεί τη διδασκαλία του Χριστού, όπως ο Καΐρης λόγου χάριν (που τον οδήγησαν στη φυλακή και στον θάνατο οι τότε δήθεν αντιπρόσωποι του Ιησού). Αλλά μήτε και ο Καζαντζάκης είχε εκφράσει την παραμικρή θεολογική αμφισβήτηση, θεωρούσε μάλιστα τον Χριστό ένα από τα «αποφασιστικά σκαλοπάτια στο ανηφόρισμά του» και το όνομά του «ιερό» (προλεγόμενα στην *Αναφορά στον Γκρέκο*).

Πρέπει να υπενθυμίσω, με την ευκαιρία, ότι ο Θεόφιλος Καΐρης υπήρξε αγωνιστής της παλιγγενεσίας μας και ήταν εκείνος που προσεφώνησε με έμπνευση και ύψιστο πατριωτισμό τον Καποδίστρια, όταν τον υποδέχτηκαν οι ελεύθεροι Έλληνες στο Ναύπλιο. Υπήρξε μέγας διδάσκαλος του γένους, ήταν δε ιερω-

μένος όπως πολλοί άλλοι διδάσκαλοι του νεοελληνικού διαφωτισμού. Όλοι τους edίδαξαν στα σχολεία του υπόδουλου και απόδημου Ελληνισμού, μεταξύ άλλων και θετικές επιστήμες, αλλά πολύ συχνά αντιμετώπισαν ποικίλες διώξεις από τοπικούς ιεράρχες και από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Κορυφαίος μεταξύ των, ο φιλόσοφος Ευγένιος Βούλγαρις (1716-1806), συγγραφέας σημαντικότητας βιβλίων και εισηγητής το 1768 στα ελληνικά του όρου *ανεξίθρησκειά*, εξεδιώχθη από τον Άθω, όπου είχε κληθεί να διδάξει, και απέθανε στη Ρωσία τιμημένος από το επίσημο κράτος: edιορίστηκε βιβλιοθηκάριος και σύμβουλος της Αυτοκρατορίας και αργότερα χειροτονήθηκε αρχιεπίσκοπος Σλαβωνίου και Χερσώνος.

Σημαντικοί πνευματικοί διδάσκαλοι του τόπου, όπως ο Χρήστος Γιανναράς και ο Στέλιος Ράμφος, έχουν ήδη επισημάνει την ανάγκη να θεσμοθετηθεί το ταχύτερον ο *διαχωρισμός εκκλησίας και κράτους* (όπως συμβαίνει σε ολόκληρο τον δυτικό και ανατολικό κόσμο και μάλιστα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πλην των θεοκρατικών καθεστώτων ισλαμικού τύπου). Μόνον έτσι θα μπορέσει να *αναγεννηθεί* ο δρόμος προς τον Χριστό της χώρας μας: Αν, δηλαδή, το γραφειοκρατικό (παρα)μόρφωμα που κυριαρχεί σήμερα στην ελληνική εκκλησία χάσει τα στηρίγματά του στους κατασταλτικούς μηχανισμούς και τους θεσμούς του κράτους. Άλλωστε η εκκλησία αυτή δεν περιέχει ολόκληρο τον Ελληνισμό, μήτε ακόμη και στο πλαίσιο του κράτους μας. Η ωφέλεια θα είναι μεγίστη για τον πνευματικό εκπαιδευτισμό του κράτους, που προϋποθέτει προχώρημα της αυτοσυνειδησίας των Ελλήνων στη χώρα μας, ώστε να προσλάβουμε από τη Δύση ό,τι το θετικό και το δοκιμασμένο που ταιριάζει στη δική μας παράδοση και τα ήθη. Μεγίστη, όμως, θα είναι η ωφέλεια για τον ορθόδοξο λαό, την ίδια την Εκκλησία και τον απλό κλήρο (ο παπάς, ιδίως έξω από τις μεγάλες πόλεις, είναι πάντα στο πλευρό του λαού μας), που σήμερα ασφυκτιούν στις ιρπιάγες του παχυλού δεσποτισμού του ανώτερου ιερατείου. Θα απελευθερωθούν μεγάλες δυνάμεις, ιδίως αν αναμορφωθεί ιναλόγως η εκπαίδευση των παιδιών μας. Η Εκκλησία έτσι θα βρει τον πνευματικό και εθνικό της ρόλο και θα επιστρέψει στην υποστολή που της προδιέγραψαν ο Χριστός, οι Απόστολοι, οι μεγάλοι πνευματικοί Πατέρες και Ασκητές. Και ο ρόλος της δεν είναι εκείνος του κοσμικού ή πνευματικού εξουσιασμού. Είναι ρόλος καρδιάς, ψυχής, πνεύματος και υπαρκτικής παρηγοριάς. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Ελληνισμός οφείλει πολλά στην Ορθόδοξη Ανατολική Εκκλησία και κατά την περίοδο του Βυζαντίου, οπότε διεσώθη η πολύτιμη αρχαία πνευματική μας κληρονομιά και πολλά στοιχεία της εμπλούτισαν την χριστιανική διδασκαλία όπως τη διαμόρφωσαν οι μεγάλοι πατέρες, και κατά την πώση της αυτοκρατορίας με το πέρασμα πολλών λογίων και ορφωμένων ιερωμένων στη Δύση, στην πνευματική εξέλιξη της

Σχέδιο του Χρήστου Αντωνόπουλου. Σχολιάζει την κατάσταση της Εκκλησίας στη μεταχουντική περίοδο. Και σήμερα, όμως, είναι φορτωμένη η Εκκλησία με μερικά από τα σύμβολα του σχεδίου...

οποίας συνέβαλαν σημαντικά. Κατά την Τουρκοκρατία, η Εθναρχούσα Εκκλησία εστήριξε την Εθνική συνείδηση, την παιδεία και την γλώσσα μας. Το ίδιο και στα χρόνια της παλιγγενεσίας, πολλοί ιερωμένοι και άλλοι πιστοί στον Χριστό αγωνιστές έδωσαν και την ζωή τους ακόμη για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού.

Εύκολα γίνεται κατανοητή η σιωπή που κρατούν εδώ και πολλά χρόνια τα κόμματα, ιδίως τα δύο μεγάλα. Οφείλεται στο λεγόμενο πολιτικό κόστος αλλά και στο λαϊκισμό τους. Όμως ο λαός μας, όσο κι αν βρίσκεται κοντά στη διδασκαλία του Χριστού άλλο τόσο είναι και σοφός και ώριμος και, πιστεύω, έτοιμος για λύσεις που συντελούν στη βελτίωση της ζωής του. Άλλωστε η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έλθει η στιγμή που θα θέσει το ζήτημα, που αφορά κάθε έλληνα πολίτη, κάθε δημοκρατικά ευαίσθητο άνθρωπο, πιστό ή άπιστο, Χριστιανό ή άθεο, που τον ενδιαφέρει η ανεμπόδιστη πορεία της χώρας προς την πνευματική της ακμή. Είναι προς τιμήν του Συνασπισμού, που μόνο αυτός έχει καταθέσει σχετική πρόταση στο Κοινοβούλιο. Πρέπει να δηλώσουν, όμως, τη θέση τους και τα άλλα κόμματα της Αριστεράς, αν είναι γνήσια αριστερά κόμματα. Η σημερινή συγκυρία είναι μάλλον ευνοϊκή, επειδή η νέα Βουλή είναι αναθεωρητική. Το θέμα πρέπει να τεθεί και από τους δημοσιογράφους και από όσους διανοούμενους απόμειναν

στον τόπο (εννοώ εκείνους που δεν τους ενδιαφέρει μόνον το έργο τους αλλά και η μοίρα της πατρίδας τους). Πρέπει ο τόπος να βγει από τον θανατηφόρο εναγκαλισμό ανθρώπων που έχουν σχηματίσει μια νομενκλατούρα ανάλογη με την αλήστου μνήμης σοβιετική. Υπάρχουν ευτυχώς πολλοί φωτισμένοι ιεράρχες και ιερείς καθώς και θεολόγοι και άλλοι πνευματικοί ηγέτες με γνήσια πίστη, με πνευματική αγωνία, δημοκρατική αγωγή και ευαισθησία και μεγάλη αγάπη προς το λαό. Αυτοί πρέπει να δείξουν ποιος στ' αλήθεια είναι ο εκπαιδευτισμός που χρειάζεται η Εκκλησία μας (της οποίας μέλη είναι όλοι οι πιστοί).

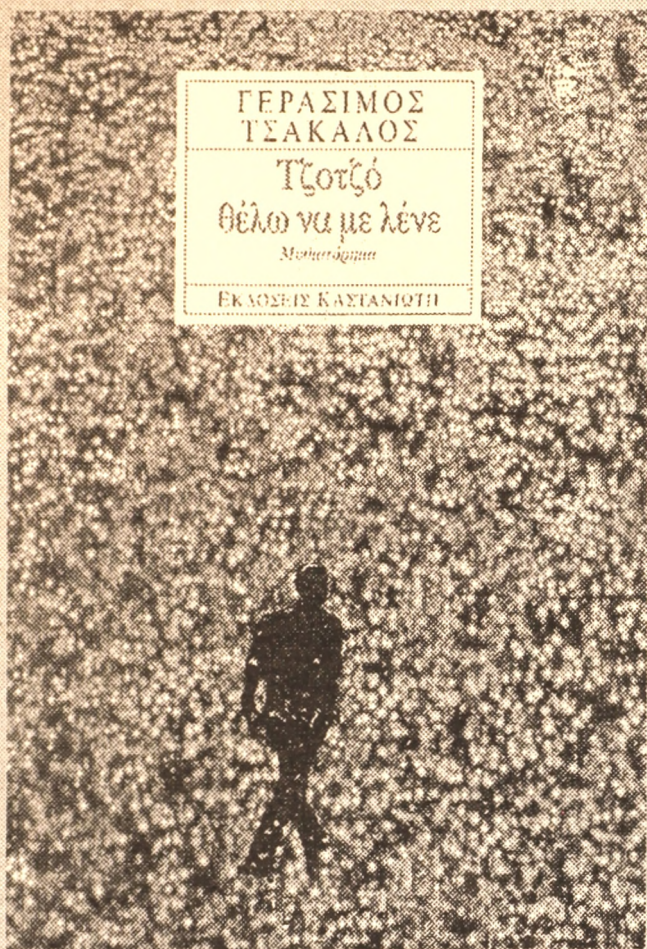
Το να λει κανείς στα παιδιά μας ανέκδοτα ή «σας πάω», να ιδρύει Internet-Cafe, να βγάνει λόγους για το αδυνάτισμα και τη νηστεία κ.τ.τ, είναι πολύ εύκολο αλλά και πολύ λίγο ουσιαστικά πρωτότυπο (είναι λαϊκισμός). Δύσκολο είναι να ανοίξει κανείς δρόμο για να περάσει η αγάπη και η παρηγορία στο λαό και ιδίως στα παιδιά μας, τα οποία λ.χ. θα δέχονται με αληθινή ευγνωμοσύνη ένα ορθά σχεδιασμένο και οργανωμένο δίκτυο ενοριακών βιβλιοθηκών και πνευματικών κέντρων που θα ιδρύει η Εκκλησία (όχι βεβαίως με στενό θρησκευτικό πνεύμα), κάτι που το ανίκανο κράτος δεν μπορεί να προσφέρει εδώ και τόσα χρόνια. Το δίκτυο αυτό θα βοηθούσε κατ' εξοχήν τα παιδιά μας να κάμουν δημιουργική και κριτική τη μελέτη τους και να ξεφύγουν από τον παπαγαλισμό, τη στείρα απομνημόνευση και την πνευματική μονολιθικότητα, καταδίκη που τους έχει προετοιμάσει

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ένα ξεχωριστό μυθιστόρημα
για τους απαιτητικούς αναγνώστες

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΣ

Τζοτζό θέλω να με λένε

Για τα προηγούμενα έργα του έγραψαν:

Ο Γεράσιμος Τσάκαλος είναι ένα σημαντικό ταλέντο, ένας συγγραφέας ευρωπαϊκού επιπέδου.

Στρατής Τσίρκας

Το ταλέντο του Τσάκαλου στην Άθλια οικειότητα του έρωτα κατορθώνει να μεταβάλει το κείμενο σε απόλαυση ανάγνωσης, όπως θα έλεγα συμβαίνει σε κάποιες κορυφαίες περιπτώσεις, π.χ. του Ντοστογιέφσκυ.

Μιχάλης Μερακλής

Το γράψιμό του στη Μοναξιά της νύχτας με εκμηδένισε. Ενωσα ως μαθητής και ως κάλφας συγγραφέας εμπρός στη φρενιτιώδη δουλειά του.

Αλέξης Σεβαστάκης

Το βιβλίο του οι ρίζες είναι από τα λίγα που διάβασα τον τελευταίο καιρό και με γοήτευσε. Η αναζήτησή του με τάραξε.

Νότης Περγιάλης

Ο Γεράσιμος Τσάκαλος είναι ένα διαβोλεμένο ταλέντο.

Τατιάνα Γκρίση-Μιλλιέξ

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ζαλόγγου 11 - 106 78 Αθήνα, τηλ.: 3301208

μεθοδικά και εγκληματικά ή κρατική "εκπαίδευση". Επίσης, θα μπορούσε να ιδρύσει κέντρα απεξάρτησης από τα ναρκωτικά και το οινόπνευμα, να οργανώσει παιδικούς σταθμούς, αν την πονάει πολύ το δημογραφικό μας πρόβλημα. Έχει περιουσία και τρόπους να βρει τα χρήματα, ακόμη και να ζητήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αν η Εκκλησία έτεινε ένα τέτοιο χέρι ουσιαστικής βοήθειας προς τα παιδιά μας και τον λαό θα είχε πολύ μεγάλες πιθανότητες να κερδίσει την καρδιά τους για τον Χριστό και να τους οδηγήσει στη σωτηρία. Ο Saint-Exupéry γράφει στον *Μικρό Πρίγκιπα*: «Μόνο με την καρδιά μπορεί κανείς να ιδεί σωστά. Το ουσιαστικό είναι αόρατο στο μάτι». Το ζήτημα είναι πόση από την καρδιά που έδωσε στην Εκκλησία του ο Χριστός έχει κρατηθεί στις μέρες μας ανέπαφη από κείνους που μας λένουν ότι τον εκπροσωπούν! Μήπως, όμως, χρειάζεται να υπενθυμίσω την παραβολή του Μεγάλου Ιεροεξεταστή του Ντοστογιέφκι; Μήπως, αν εξοισε σήμερα ανάμεσά μας ο μέγας αυτός Ρώσος Χριστιανός, θα έβλεπε πόσο η παραβολή του ταιριάζει όχι μόνο στο ρωμαιοκαθολικό ανώτερο ιερατείο, αλλά και στο ελλαδικό; Πρώτιστο σύμπτωμα του γεγονότος αυτού είναι ότι η ελευθερία του ανθρώπου εξακολουθεί να σταυρώνεται στον τόπο μας από εκείνους ακριβώς που έχουν, υποτίθεται, ως αποστολή τους ν' αποκαθελώνουν τον πόνο και την υπαρκτική οδύνη μας. Για όσους αγωνίστηκαν να κατακτηθούν επί τέλους από εμάς οι πολιτικές και πνευματικές ελευθερίες και να προχωρήσουμε στην εθνική και πνευματική ανάταξη, μέσα στο πλαίσιο μιας ενωμένης Ευρώπης, είναι μεγάλη η απογοήτευση να βλέπουν ότι ενώ το σκοτεινό πολιτικό παρακράτος, μετά την πτώση της πρόσφατης δικτατορίας, καταργήθηκε, υπάρχει ακόμη και σαλεύει τερατικά ένα άλλο, το εκκλησιαστικό παρακράτος, πιο ύπουλο και πιο δυσδιάκριτο και μάλιστα συνταγματικά και νομοθετικά κατοχυρωμένο!

Όμως ο Χριστός δεν χρειάζεται συντάγματα και νόμους και δικαστήρια και κατασταλτικά μέτρα! Τα λόγια του είναι λόγια ελευθερίας και πνευματικής αυτονομίας του ανθρώπινου πλάσματος. Είναι λόγια σωτηρίας που ο άνθρωπος ελεύθερα επιλέγει και αγωνίζεται γι' αυτήν και θυσιάζει γι' αυτήν μεγάλο μέρος του υλικού εαυτού του. Οι άγιοι και οι μάρτυρες που έδωσαν την ίδια τους τη ζωή για να κερδίσουν την άλλη, την επουράνια, δεν το έκαναν πειθαρχώντας σε κάποια διατάγματα! Ήταν μια θέληση κι ένας πόθος που ανάβλυζαν από την καρδιά τους!

Είθε, η νέα (αναθεωρητική) Βουλή, με τη συμφωνία όλων των πράγματι δημοκρατικών κομμάτων, να καταργήσει και το παρακράτος αυτό. Αν όχι, ο τόπος θα δοκιμάσει νέες περιπέτειες. Η κοινοβουλευτική μας δημοκρατία, όποια κι αν είναι και όσο και όπως μπορεί να λειτουργεί, θα παραμείνει ανάπηρη. Κάθε τόσο τα ασφαλιστικά μέτρα του εκκλησιαστικού παρακράτους θα μετατρέπουν την αγάπη του Χριστού, που χρειάζονται (σύμφωνα με την πνευματική τους παράδοση) οι Έλληνες για να ενωθούν πνευματικά και να προκόψουν, σε καταστροφικό μίσος και διαίρεση.

Μάρτιος 2000

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. Χρήστου Γιανναρά, *Ορθοδοξία και Δύση στη Νεώτερη Ελλάδα*, Δόμος, 1992, σ. 262-302.
2. Βλ. λ.χ. *Το Σύνταγμα της Ελλάδος 1975*, άρθρον 3, παράγραφος 1 (Σάκκουλας, χ.χ., 3η έκδ. σ.38): «Επικρατούσα θρησκεία εν Ελλάδι είναι η της Ανατολικής Ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας».
3. Βλ. Στέφανος Α. Κουμανούδης, *Συναγωγή Νέων Λέξεων*, προλεγόμενα Κ.Θ. Δημαράς, Ερμής, 1980, σ. 77

επισημαίνουμε

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ «ΧΑΡΤΖΙΛΙΚΙΩΝ» ΑΙ Η ΜΕΡΙΔΑ ΤΟΥ Κ. ΛΑΜΠΡΑΚΗ

«ναψε και κόρωσε» ο νέος υπουργός πολιτισμού κ. Θ. Πάγκαλος για την τελειώτη ρουσφετολογία που δίνει και παίρνει στο ΥΠΠΟ. Σύμφωνα με ένα έργο μόνον από τα στοιχεία που έβγαλαν στη δημοσιότητα, ο κ. Ευ. Βενιζέλος εφρόντισε να μοιράσει «ωράκια» – «χαρτζιλίκια» τα οποία χαρακτηρίσε επιτυχώς ο Ν.Γ. Ξυδάκης στην *Καθημερινή* (23.4) – σε συλλόγους και σωματεία της Β. Ελλάδας, με αποτέλεσμα να μπλοκάρει έτσι τον προϋπολογισμό του ΥΠΠΟ και τις επιχορηγήσεις που οφείλει ένα υπουργείο Πολιτισμού στους πολιτιστικούς φορείς. Αλλά γι' αυτά είχε θυμώσει λίγο η κ. Παπαζώη τις πρώτες ημέρες που ανέλαβε το ΥΠΠΟ και βρήκε άδαιο το ταμείο του υπουργείου. Μετά το ξέχασε κι αυτή το θέμα και το κουκούλωσε. Αλλά ήρθε και η σειρά της: Εκτός των όσων διένειμε το διάστημα που είχε προηγηθεί στο προεδρικό που «υπηρέτησε» το υπουργείο Πολιτισμού, στις 10 Ιανουαρίου, αμέσως μετά την προκήρυξη των εκλογών, μοίρασε και αυτή – ή άλλον υποσχέθηκε να μοιράσει – σε όλα σωματεία, κυκλαδίτικα κατά προτίμηση, μια σειρά από επιχορηγήσεις: το 80% των υπογραφών της πήγαν στα Κυκλαδονήσια! Έχουμε και λέμε λοιπόν (βλ. σχετικό απορτάζ της Γιώτας Συκκά στην *Καθημερινή* 20.4.2000): Συνολικά από τις 800 περίπου «επιχορηγήσεις» που δόθηκαν την περίοδο από 22.5.98 έως 1.3.2000 η κατανομή σε συνεπτυγμένες ημερομηνίες έχει ως εξής: Ο κ. Ευάγγελος είχε υπογράψει από 23.5.98 έως 17.12.99 συνολικά 263 αποφάσεις χορηγήσεων από το γραφιστικό του Λόττο, ενώ η κ. Παπαζώη μόνον την ημέρα που ανακοινώθηκε η προκήρυξη των εκλογών (10.3.2000) συνολικά 213! Αλλά δεν πιάστηκε το χέρι τους; Στην ρουσφετολογία όμως ο πολιτισμός δεν παράγεται. Όπως βγαίνει και τίποτε άλλο δεν μπορεί να περάσει στον τόπο με τις

παλαιοκομματικές μεθόδους στις οποίες «έχει ξεσκωλίσει» τώρα πια το ΠΑΣΟΚ. Αλλά όταν το κατηγορούν ως «καθεστωτικό κόμμα» στρέφει αλλού το πρόσωπο και σφυρίζει αδιάφορα. Μέσα στον ορυμαγδό των χορηγήσεων και στον κατάλογο που είδε το φως της δημοσιότητας καίγονται χλωρά και ξερά μαζί. Αλλά αυτό είναι ένα σημείο στο οποίο θα επανέλθουμε σύντομα. Όλη η φασαρία που ξεσηκώθηκε αφορούσε τις υλοποιηθείσες εκταμιεύσεις των 2,6 δισ. από τον Σεπτέμβριο του 1996 – από τότε, δηλαδή, που ανέλαβαν το υπουργείο ο κ. Ευ. Βενιζέλος και εν συνεχεία η κ. Παπαζώη – μέχρι την ορκομωσία του κ. Θ. Πάγκαλου.

Το πρόβλημα όμως είναι αλλού: Αυτό που «ξέχασε» να μας πει ο κ. Πάγκαλος ήταν ότι τα πολλά λεφτά του ΥΠΠΟ δεν είναι τα «μικροποσά» των ρουσφετιών/χαρτζιλικιών. Η «μαύρη τρύπα» του ΥΠΠΟ είναι ο ΟΜΜΑ του κ. Χρ. Λαμπράκη. Ο οποίος σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του υπουργείου εισπράττει κάθε χρόνο πάνω από 2,5 δισ.! Τα επίσημα και φανερά στοιχεία των επιχορηγήσεων προς τον ΟΜΜΑ μέχρι το τέλος του 1996, είχαμε δημοσιεύσει στο τχ. 624 της 20.12.1996. Τα αναδημοσιεύουμε σήμερα για υπενθύμιση. Έχουν περάσει έκτοτε τέσσερα χρόνια. Και επειδή οι επιχορηγήσεις αυτές είναι θεσμοθετημένες και αύξουσες κατ' έτος, υπολογίστε εσείς το μεγάλο ρουσφέτι. Για το οποίο όμως κανείς δεν

ομίλησε. Και φυσικά ούτε ο κ. Βενιζέλος, ούτε η κ. Παπαζώη ούτε ο κ. Πάγκαλος. Διότι όλοι τους είναι «παιδιά» του συγκροτηματάρχη. Να θυμήσουμε μήπως τον σκανδαλώδη διορισμό του διευθυντή του *Βήματος* «καθηγητή» Σταύρου Ψυχάρη ως Διοικητή του Αγίου Όρους από τον υπουργό Εξωτερικών – τότε – κ. Θ. Πάγκαλο; Έτσι όρισε το μεγάλο αφεντικό και έτσι έπραξε ο υπουργός του. Αυτά για να θυμίσουμε και αυτήν την μικρή λεπτομέρεια που κατέδειξε τότε την πλήρη και διαπλεκόμενη υποταγή της κυβέρνησης Σημίτη. Ο οποίος, θα θυμάστε, ποτέ δεν εμφανίστηκε στην Βουλή να δώσει εξηγήσεις – τι εξηγήσεις να 'δινε ο άνθρωπος – στις επανειλημμένες προκλήσεις του προέδρου του ΣΥΝ. Αλλά ο Λαμπράκης είναι καθεστώς. Αυτός αποφασίζει και αυτός ορίζει τι θα γίνει στον τόπο αυτόν. Αν μέχρι τώρα το μεγάλο του ενδιαφέρον ήταν ο πολιτισμός, τώρα άνοιξε νέο πεδίο δράσεως και στους άλλους τομείς. Οι πολιτικοί εκτελούν τις εντολές του. Μην μας πείτε ότι ακούγεται υπερβολικό. Αυτό, δα, έφτανε... Όμως γι' αυτήν τη μεγάλη, μαύρη τρύπα δεν ακούσαμε τίποτε.

αντί

ΟΙ ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΜΜΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ

	1993	1994	1995	1996
ΠΑΕ 9314015	500 εκ.	1.000 εκ.	1.700 εκ.	500 εκ.
Τακτικός	700 εκ.	1.300 εκ.	800 εκ.	800 εκ.(1)
ΛΟΤΤΟ	455 εκ.	200 εκ.	–	–
ΣΥΝΟΛΟ	1.655 εκ.	2.500 εκ.	2.500 εκ.	1.300 εκ.(2)
1. Έχουν δοθεί, μέχρι 27.11., 560 εκατ.				
2. Σύμφωνα με τη Σύμβαση πρέπει να δοθούν συνολικά 2,5 δισ. το 1996 (υπόλοιπο 1,2 δισ.)				

• **Επισκεφθείτε:** το Μεσολόγι και με την ευκαιρία δείτε την έκθεση Εκκλησιαστικών Κειμηλίων «Εκκλησιαστικοί Θησαυροί Αιτωλοακαρνανίας 17ος-19ος αιώνας». Μία σημαντική έκθεση που οφείλει την αρτιότητά της στην διοργάνωσή της από επιστημονική ομάδα υπό την διεύθυνση του βυζαντινολόγου καθηγητή του ΑΠΘ κ. Βασίλη Κατσαρού.

• **Παρακολουθήστε:** το πρώτο Φεστιβάλ Έθνικ και Τζαζ Μουσικής που γίνεται στην

Αθήνα από τις 5 έως τις 7 Μαΐου στο Διογένης Στούντιο και στο Απόλλων (Λεωφ. Συγγρού και Αμφιθέας).

18 συγκροτήματα από όλο τον κόσμο, ονόματα γνωστά όπως Μοντ Πλαγκάλ, Ισμαέλ Λο, Σιέρα Μαέστρα, Ρόνι Τζόρνταν, Απουριμάκ, κ.ά. θα παρουσιάσουν μέσα στον ειδικά διαμορφωμένο χώρο υπό την εποπτεία του σκηνογράφου Μανώλη Παντελιδάκη. Και μια λεπτομέρεια: ο δρόμος έξω από τους συναυλιακούς χώρους θα πεζοδρομηθεί (για το τριήμερο και θα φιλοξενήσει διάφορα νεανικά σχήματα μέσα σε μια πανηγυριώτικη ατμόσφαιρα. Να δούμε και ν' ακούσουμε...

• **Δείτε:** μια παράσταση στο «Θέατρο των Καιρών» (Τσέλιου 10) από τον θεατρικό οργανισμό «Στιγμή»: «Το παραμύθι του Έρωτα», ένα τρίπτυχο βασισμένο στο ονειρόδραμα Νεράιδα του Ζιρωντού (μετάφραση: Οδυσσέα Ελύτη), στους Ακροβάτες του Χόροβιτς (μετάφραση: Ιώ Μαρμαρινού), και στα Μαλαισιανά τραγούδια του Ιβάν Γκολλ (μετάφραση: Ε.Χ. Γονατάς) από τις 4 έως τις 31 Μαΐου.

Η έριδα των δελφίνων

Ποιος έχει δίκιο; Ο νυν ή ο πρώην; Εκείνος που μόλις επανήλθε στο κυβερνητικό σκάφος ξανάγινε νομιμόφρων και έπαψε να ανησυχεί δημοσίως για την εξωτερική πολιτική ή ο άλλος που, καταθέτοντας υποψηφιότητα για την αρχηγία, άρχισε να επιδίδεται στην αντιπολίτευση πριν βεβαιωθεί ότι το κόμμα του ηττήθηκε; Δίκιο; Μα δεν είναι αυτό το ζητούμενο ούτε για τον κ. Πάγκαλο ούτε για τον κ. Βενιζέλο ούτε, βεβαίως, για τον αμύχανο κ. Ρέππα ή τον πρωθυπουργό, που μάλλον δεν έχει πολλούς λόγους να απολαμβάνει την εικόνα που παρουσιάζει το κόμμα του. Αυτού του είδους οι διαμάχες δεν ξεσπάνε για να «αποκαλυφθεί η αλήθεια» ή για να «επικρατήσει η νομιμότητα» και άλλα βαρύγδουπα. Γίνονται για να εγγραφούν υποθήκες, για να ξεκαθαρίσουν προσωπικοί ή γενικότεροι λογαριασμοί, πασπαλισμένοι με την άκνη της ιδεολογίας. Μέσα στο σύστημα της εξουσίας, στο κατεστημένο της, οι φιλίες διακυβεύονται και ανατρέπονται ανά πάσα

στιγμή, ακριβώς επειδή είναι ωφελιμοθηρικές, δηλαδή νόθες.

Η βενιζελοπαγκαλομαχία μάς πληροφορεί για το πώς ακριβώς εννοούν το πολιτισμό της πολιτικής οι διαγκωνιζόμενοι και για το πώς αντιμετωπίζουν το υπουργείο με τον βαρύ τίτλο: σαν εφιαλτήριο για την προώθησή τους σε σπουδαιότερα αξιώματα, στο μείζον αξίωμα: του αρχηγού. Αντιδικούν με τόση σφοδρότητα («κακοθήειες», «μαύρες τρύπες», «προχειρότητα», «αμετροέπειες», με τέτοιες λέξεις αμύνονται ή επιτίθενται), ακριβώς επειδή μοιάζουν σε πολλά. Και οι δύο, όπως μαρτυρεί ο δημόσιος λόγος και η πρακτική τους, αισθάνονται άβολα και στενάχωρα στο ρόλο του απλού υπουργού ή του ταπεινού βουλευτή και ορέγονται κάτι σπουδαιότερο: την ηγεμονία. Και οι δύο ανήκουν στους πολιτικούς που κυρίως μιλάνε (ο ένας επιθετικά, ο άλλος με την αυταρέσκεια του ευφραδούς που νιώθει ικανός να φενακίσει τους πάντες) παρά δρουν.

Και οι δύο συχνάζουν στα

μέσα ενημέρωσης, προς εμπέδωση του ναρκισσισμού τους, παρά στο χώρο που τους αναλογεί βάσει του αξιώματός τους. Και οι δύο, δελφίνοι εκ πεποιθήσεως, υποθέτουν ότι η ιστορία είναι υποχρεωμένη να τους επιφυλάξει μέλλον λαμπρό. Και οι δύο, είρωνες έναντι όλων των άλλων, απεχθάνονται την αυτοκριτική. Και, από κοινού, μας δείχνουν ότι ο λαϊκισμός μπορεί να έχει πολλά πρόσωπα: το μπρούτο ή το σοφιστικό, το θυμικό ή το ψιμυθιωμένο. Και οι δύο θα μπορούσαν να είναι αρκετά αποδοτικοί στη δουλειά τους, αν δεν πίστευαν ότι είναι οι άριστοι και μάλιστα για μια δουλειά εντελώς διαφορετική από αυτήν που κατ'εξοχή τους ανατίθεται.

Όπως και να 'χει, με τη σύγκρουση των δύο πολιτικών αντιλαμβανόμαστε πόσο όμορφα θα ήταν τα πράγματα στο ΠΑΣΟΚ αν έχανε τις εκλογές: τα αλληπάλληλα αδελφικά μαχαιρώματα θα προσέδιδαν στη λέξη «σύντροφος» μια παράδοση κυριολεξία.

ΣΧΟΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΠΟΥΚΑΛΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Οι εθνικές κινηματογραφίες της ΝΑ Ευρώπης στην Ύδρα

Την πρώτη τους προσέγγιση, κατ' αρχάς μιας γενικότερης γνωριμίας, επιχείρησαν, ύστερα από πρωτοβουλία και πρόσκληση του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, οι σε διάφορο βαθμό εκπρόσωποι των εθνικών οργανισμών που είναι αρμόδιοι για την κινηματογραφική πολιτική των χωρών της ΝΑ Ευρώπης. Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε στην ανοιξιάτικη Ύδρα στο τριήμερο 14 μέχρι και 16 Απριλίου. Στις εργασίες πήραν μέρος από την Τουρκία, τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, τη Σλοβενία, τη Γιουγκοσλαβία, την Αλβανία, τη FYROM, την Κύπρο και φυσικά την Ελλάδα.

Η ενημέρωση, οι ιδιαίτερες συνθήκες που επι-

κρατούν στην κάθε μία από αυτές τις χώρες, τα κοινά προβλήματα στους τομείς παραγωγής και προώθησης των ταινιών καθώς και η προστασία της κινηματογραφικής κληρονομιάς προφανώς κυριάρχησαν στις δύο πρώτες μέρες των συζητήσεων. Ακόμα, διαπιστώθηκε η κατ' αναλογία ομοιότητα των προβλημάτων που εντοπίστηκαν και που συμφώνησαν ότι οφείλεται στο περιορισμένο οικονομικό δυναμικό αυτών των κινηματογραφιών, στον άνισο ανταγωνισμό με τη διεθνή οπτικοακουστική βιομηχανία, με αποτέλεσμα την αδυναμία απόσβεσης του κόστους παραγωγής. Έμφαση δόθηκε, αλλά και συμφωνήθηκε, στην ανάγκη επικοινωνίας και αλληλοκατανόησης των γειτονικών λαών, με κοινές ιστο-

Οι έλληνες και ξένοι σύνεδροι της ΝΑ Ευρώπης κατά την τριήμερη συνάντηση στην Ύδρα.

ρικές και πολιτιστικές ρίζες, καθώς και τη συνεχή συνεργασία των φορέων που εκπροσωπούν πάνω σε κοινά αποδεκτές αρχές και συγκεκριμένες ενέργειες.

Έτσι συμφώνησαν:

— Να προχωρήσουν σε διαβήματα προς τις αρμόδιες κρατικές αρχές των χωρών που εκπροσωπούν για την υπογραφή διακρατικών συμφωνιών συνεργασίας στον τομέα του κινηματογράφου.

— Να αναζητήσουν τρόπους για την προώθηση μεταξύ των χωρών τους του εθνικού κινηματογράφου καθεμιάς με τη διοργάνωση και την ανταλλαγή αφιερωμάτων και αναδρομικών εκδηλώσεων, αξιοποιώντας τα κινηματογραφικά φεστιβάλ της περιοχής.

— Να προχωρήσουν στην Ίδρυση «Δικτύου Κινηματογραφικών Οργανισμών της ΝΑ Ευρώπης» ως κοινό πλαίσιο για διμερείς και πολυμερείς συνεργασίες, πάνω στις αρχές της ισοτιμίας και της αμοιβαιότητας στην ενημέρωση και την ανταλλαγή τεχνογνωσίας. Επίσης στη θεσμοθέτηση κινήτρων για την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των επαγγελματιών του κινηματογράφου στις χώρες της περιοχής.

— Να εκδοθεί κινηματογραφικός οδηγός το φθινόπωρο όλων των επαγγελματιών των χωρών της περιοχής, να προετοιμασθεί για το 2001 κοινό εργαστήριο σεναρίου και ένα αντιπροσωπευτικό φεστιβάλ που θα περιοδεύει στις συμμετέχουσες σ' αυτό χώρες.

Η επόμενη συνάντηση προγραμματίστηκε για τον ερχόμενο Νοέμβριο, στο 41ο Φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης, ενώ για το 2001 προθυμοποιήθηκαν να φιλοξενήσουν την επόμενη συνάντηση η Τουρκία, η Βουλγαρία και η Σλοβενία.

Όλα αυτά, όπως ακούστηκαν στην κοινή συνέντευξη Τύπου που έδωσαν οι συμμετασχόντες την τρίτη μέρα της συνάντησης, ακούστηκαν με ενδιαφέρον και είναι ενδιαφέροντα στο βαθμό που η πραγματικότητα και οι ιεραρχήσεις της δεν θα τα θέσουν στη συνήθη κατάσταση αναμονής. Η αλήθεια είναι ότι ο πρόεδρος του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου δεν το βάζει εύκολα κάτω. Είθε.

Δ.Χ.

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

οπλαρχηγός Μιλένα!

• Αυτό που μ' εκπλήσσει πάντως είναι ο πούρος και ο λαύρος επαγγελματισμός

• Αυτοί οι άνθρωποι μου 'δωσαν την εντύπωση ότι παρέλαβαν τα υπουργεία τους όχι από συντρόφους τους αλλά από υπουργούς του Παπάγου, επί ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΥ μετά

συγχωρήσεως.

• Ξέραμε βέβαια ότι επηρεάζουμε άμεσα τον πρωθυπουργό, αλλά όχι και σε τέτοιο βαθμό. Όστε να τρώμε κοτζάμι υπουργό Ανάπτυξης.

• «Μην τα βάζετε με τον Μανωλάκη, κ. Βενιζέλε»!

• Όπως θα 'λεγε και ο προαπελθών κ. Βενιζέλος.

• Πάντως ό,τι και να πεις, μια κυβέρνηση χωρίς Βαγγέληδες μου φαίνεται όχι μόνο σαρακοστιανή αλλά και ξενέρωτη (και σαφώς αντιτηλεοπτική).

• Ποιος θα βγάλει τώρα, γέλιο, ο κ. Φλωρίδης;

• Υιέ μου, υιέ μου που έδυ σου το κάλλος;

• Πώς να το κάνουμε: Άλλο κάλλος κι άλλο Πάγκαλος.

• Όπως έγραψε και ο Ν.Γ. Ευδάκης στην Καθημερινή, το ΥΠΠΟ είναι «υπουργείο χαρτζιλικιού, γι' αυτό ας καταργηθεί».

• «Καμία κυβέρνηση, κανένα κόμμα εξουσίας, καμία ηγεμονική ομάδα δεν πιστεύει ότι ο πολιτισμός είναι αναπτυξιακή δύναμη...». Κι εγώ που νόμιζα...

• Το καλύτερο, πάντως, το σκίτσαρα ο ΚΥΡ στην Ελευθεροτυπία.

• Μόλις έχει τελειώσει η ορκωμοσία της νέας κυβέρνησης και ο Χριστόδουλος λέει το τελευταίο ανέκδοτο στον πρωθυπουργό:

• «Το Μέλλον άρχισε!»

• Πού δίνει τα ραντεβού του ο Αρχιεπίσκοπος;

• Υψηλοτάτου Καραγιώργη της Σερβίας γωνία, απέναντι απ' τα ανάκτορα.

• Ποια ανάκτορα;

• Αυτά που κατέλαβαν οι

κοινοβουλευτικοί μπολσεβίκοι και η

των υπουργών μας.

• Πότε παρέλαβαν, πότε ενημερώθηκαν, πότε αναμύρφησαν τα προγράμματα, πότε πήραν πίσω τις δηλώσεις τους, πότε κατήγγειλαν τους προκατόχους τους, πότε αντικατέστησαν τις ανακληθείσες δηλώσεις με καινούργιες, πότε απέκτησαν σφαιρική και βαρύνουσα άποψη για το αντικείμενό τους, πότε ανεκάλυψαν «μαύρες» τρύπες, πότε συνεννοήθηκαν, με γονείς, κηδεμόνες, καθηγητές και φαρισαίους, ένας θεός το ξέρει.

• Οι υπουργοί της ευθυμίας.

• Το ρητόν «Συ ει Πέτρος και επί ταύτην την πέτραν οικοδομήσω την Βασιλείαν μου» το είπε ο Κύριος ή ο κύριος Χρήστος;

• Αν δεν απατώμαι μας είχαν υποσχεθεί ότι η Πινακοθήκη θα παρουσιάσει τις μόνιμες συλλογές της τον Μάιο.

• Πρόκειται για μιαν υπόσχεση που αναβάλλεται εδώ και δέκα χρόνια, κ. υπουργέ του Πολιτισμού.

• Ξέρετε τι εκθέτει το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης μετά τον Κανιάρη;

• Επιλογές από τις αγορές έργων σαλονικιών ζωγράφων που έγιναν το 1997 επί «Πολιτιστικής Πρωτενούσης και Σκανδάλων».

• Θεσμοί που παρακμιάζουν προτού καν συγκροτηθούν. Αυτή είναι η «πολιτική» που άφησε ο προαπελθών Ευάγγελος στην ιδιαίτερη εκλογική του περιφέρεια.

• Ο πολιτισμός ως ρουσφέτι, ως χαρτζιλίκι και ως μαγική εικών σε μικροκλίμακα.

• Στα χέρια μαθητευόμενων μάγων.

• «Μην τα βάζετε μαζί μου! Απορώ πώς θα μ' αντικρίσετε στα μάτια».

• Τοιούτος έξεστιν ημίν (μελλοντικός) πρωθυπουργός!

• Αφού καλά-καλά τέτοιους σταυρώσαμε, τώρα περιμένουμε και Ανάσταση! Αμ δε!

Μανωλάκης ο Βομβιστής

Εδώ το περιστατικό είναι από τα δικά του, τα βιωμένα. Το ποίημα το έγραψε το 1926, όταν είχε λάβει από την εφορία ειδοποιητήριο να πληρώσει το ποσόν που αναφέρει στο ποίημα κι είχε με τους εφοριακούς κι άλλες ακόμα αρχές επίμονες διαπραγματεύσεις να του κατεβάσουν το φόρο, όπως κι έγινε.

περιμένε τον και θα σκάσει.
 Η πόλη όλη
 στον αέρα κοίτα πώς θα τιναχτεί
 σαν του ποιήματος να ήταν μια στροφή.
 Πού τις βρίσκεις όμως
 και με τί αλήθεια
 κοστολόγιο
 ρίμες
 που του εχθρού
 να του την φέρουν μπαμ και κάτω;
 Ίσως,
 μπορεί
 τέσσερες-πέντε
 ρίμες πρωτοφανείς
 να σώζονται ακόμα
 στη Βενεζουέλα
 κάπου.
 Έχω κι εγώ
 να κάνω
 και με τα κρύα και με τις κάψες.
 Χώνομαι μέσα
 σε προκαταβολές
 και δάνεια
 Επιπλέον, πολίτη,
 λογαριάστε
 των πολλαπλών μου διαδρομών
 τα εισιτήρια!
 Η ποίηση
 - όλη! -
 ταξίδι στο άγνωστο.
 Η ποίηση
 σημαίνει κι αυτή
 εξορύξεις ραδίου.
 Για ένα γραμμάριο
 ένας
 χρόνος δουλειά.
 Πάνε στράφι
 για μια και μόνη λέξη
 χίλιοι τόνοι
 μετάλλευμα λεκτικό.
 Ομως
 εκείνης της λεξούλας
 η φωτιά κι η λαύρα
 σε κάνει στάχτη,
 αιμμία σύγκριση
 με τις πηγολαμπίδες
 της πρώτης ύλης
 .έξεις τέτοιες
 βάνουν μπρος
 τα χίλια χρόνια
 εκατομμύρια καρδιές.
 ζέβαια
 ποιητές
 υπάρχουν σε ποιότητες πολλές,
 όσων και πόσων
 το χέρι
 δε γράφει από μόνο του!

Τραβάει
 σα φρακίτης
 το στίχο από το στόμα
 δικό του
 και αλλότριο.
 Και για τους μύριους όσους
 τί να πεις
 ευνούχους του λυρισμού!
 Χαρά χαρούμενος
 κάποιου άλλου
 σου πλασάρει στίχο.
 Συνηθισμένη
 κλοπή και κατάχρηση
 μες στις τόσες π' αγκαλιάσανε τη χώρα.
 Τούτοι
 σήμερα

οι στίχοι κι οι ωδές
στον πάταγο πάνω
πατώντας
των χειροκροτημάτων
θα μπουν στην ιστορία
σαν έξοδα μεταφοράς
των όσων φτιάξαμε
εμείς
δυο-τρεις.
Ενά πούτι
όπως λένε
τρως αλάτι
μαγειρικό,
εκατό τσιγάρα
αναβοσβύνεις
την πολύτιμη
να βγάλεις λέξη
από τ' ανθρώπινα
βαθιά
αρτεσιανά.
Και ιδού
η φόρα
κόβεται του φόρου.
΄ρα
από το λογαριασμό
τη ροδούλα της μας νούλας
κατεβάστε τη!
Τα τσιγάρα
ένα κι ενενήντα
η ζούτα
των εκατό,
επιπλέον
ένα κι εξήντα
άλας μαγειρικό.
Στο έγγραφο
που μου στείλατε
ένα μάτσο
παραγράφοι:
- Πήγατε στο εξωτερικό;
Ναι. Όχι.
Κι αν εγώ
καμια δεκαριά
πηγάσους
ξέκανα
τα τελευταία
15 χρόνια:
Έπειτα εσείς
- για 'λάτε μια στιγμή στη θέση μου-
τι περιουσία έχουμε
τι υπερέτες
το κρίνετε με τα δικά σας μέτρα.
Αν όμως
εγώ
ενός λαού
είμαι
συνάμα
οδηγός

και υπερέτης;
Από μας
τις λέξεις τις δικές μας
των εργατών η τάξη
παίρνει και μιλά
από μας
τους προλετάριους
της πέννας κινητήρες.
Της ψυχής
τη μηχανή
με τα χρόνια την ξεχαρβαλώνεις.
Στο αρχείο!
Θα σου πούνε?
πάει ξόφλησε
καιρός ήταν.
Όλο και λιγότερο ερωτεύεσαι
όλο και λιγότερο τολμάς.
Το μέτωπό μου
ο χρόνος το ρημάζει
τρέχοντας.
Η πιο φριχτή
απόσβεση
έρχεται και σε βρίσκει
- ξοφλάει η καρδιά σου κι η ψυχή σου.
Κι όταν
τούτος ο ήλιος
καπρί θρεμμένο
θα βγει για να φωτίσει
ένα αύριο
δίχως φτωχούς
κι ανάπηρους,
εμένα πια
η σαπίλα
θα μ' έχει περιλάβει-
σκυλί στ' αμπέλι,
διπλα
σε άλλους δέκα το πολύ
ομότεχνους.
Ελάτε,
κάμετε λοιπόν,
τον μετά θάνατον ισολογισμό μου!
Δηλώνω
και το ξέρω, η αλήθεια είναι:
μπροστά
στους τωρινούς
εμπόρους και ζευζέκηδες
εγώ θα μένω
-ο μόνος!-
ενός χρέους πιστός
ανεκπλήρωτου.
Χρέος μας
να μουγκρίζουμε
με μια σειρήνα χαλκολαΐμα
μες στην αχλύ των μικροαστών
κι όταν βροντάν αστροπελέκια.
Πάντα
ο ποιητής

οφειλέτης είναι
της οικουμένης,
| δυστυχία
πληρώνει
ποσοστά και πρόστιμα.
εγώ
όλο και κάτι οφείλω
σου Μπρόντγουαϊή τη λαμπινοπλημμύρα,
σας
ουρανοί του Μπαγντάντι!
|ν Κόκκινο Στρατό
στις βυσινιές της Ιαπωνίας
ύλους και όλα
που δεν επρόλαβα να γράψω.
να το κάνει
ο Σηκουάνας
το καπελίνου που του φοράς;
| να του βρεις μια ρίμα;
'Η για να πλέξεις το ρυθμό;
| ποιητή ο λόγος
η ανάστασή σου είναι
| αθανασία σου,
πολίτη καλαμαρά.
'αν αιώνα μετά
παρ' ένα στίχο
|ωμένον στο χαρτί
κι ευθύς το χρόνο γύρνα πίσω!
|ε θα δεις
να ανασταίνεται
κι ημέρα τούτη με τον εφορειακό
μεγαλείο ενός θαύματος
και στη βρωμιά του μελανιού.
|τοιζε συνειδητέ του σήμερα
πήγαινε πάρε
το Επιτροπάτο
της συγκοινωνίας
| εισιτήριο της αθανασίας
σε
λογάριασε
των στίχων την ισχύ
και κάνε την κατανομή
| εισοδήματά μου
σ' όλο το μήκος
των τρακόσιων χρόνων.
| ποιητή η δύναμη
δεν είναι απλά και μόνο
|ε θυμούνται οι αυριανοί
και να τους πιάνει λόξυγγας.
|!
Και σήμερα
η ρίμα η ποιητική
|εμα είναι
και σύνθημα
και κνούτος
και σπαθί.
|ίτη έφορα
θα καταβάλω πέντε μόνο

στα νούμερά σου
όλα τα μηδενικά διαγράφοντας!
Δικαιούμαι
κι απαιτώ
μια θέση
στους φτωχότερους ανάμεσα
εργάτες και αγρότες.
Αν πάλι
νομίζετε
πως η δουλειά σας όλη κι όλη
είναι
τις ξένες λέξεις
να λαφυραγωγείτε.
σύντροφοι
ορίστε
τον κοντυλοφόρο μου
καθίστε
γράφτε τα
και μόνοι σας!

Μετάφραση: Μήτσος Αλεξανδρόπουλος

Από το βιβλίο του *Ο Μαγιακόφσκι. Τα εύκολα και τα δύσκολα που κυκλοφορεί προσεχώς* από τις εκδόσεις «Ελληνικά Γράμματα».

1. Το χωριό που γεννήθηκε ο Μαγιακόφσκι.

Δεν είναι λίγοι τον τελευταίο καιρό οι έλληνες χορογράφοι που αποφασίζουν να δημιουργήσουν έργα βασιζόμενα σε μια –έστω– κατακερματισμένη αφήγηση αλλά στην κίνηση καθαυτή, που πλέον αναλαμβάνει να καθοδηγήσει τον θεατή την ώρα της παράστασης και να τον μυήσει στα βαθύτερα «μυστικά» της. «Κίνηση για την Κίνηση» λοιπόν, το νέο σαρωτικό ρεύμα του σύγχρονου χορού στην Ελλάδα, το οποίο διεθνώς δεν είναι καθόλου καινούργιο ως τάση, έχει μάλιστα γνωρίσει «κατηγοριοποιήσεις» βασισμένες στον τρόπο που ο δημιουργός της παράστασης φτάνει στον «προορισμό» του. Αν, δηλαδή, θα επιλέξει μια πορεία μέσω του αυτοσχεδιασμού και των πιο σύγχρονων (επίκαιρων) τεχνικών (οπότε κάπου «στοχεύει» έστω η αίσθηση μια κάποιας δεματολογίας) ή θα βασιστεί στις υποχρεωτικά υψηλές τεχνικές ικανότητες των χορευτών του για να ψυχαγωγήσει τον θεατή, επιδεικνύοντας και εκμεταλλευόμενος/η την άρτια παρουσία τους, ή εν πάση περιπτώσει θα συνδυάσει και τα δύο.

Φορμαλιστικές τάσεις στον σύγχρονο ελληνικό χορό

της Νατάσσας Χασιώτη

Η ψυχαγωγία δεν απαγορεύεται φυσικά! Στην περίπτωση του Γουίλιαμ Φορσάιθ για παράδειγμα, που αποτελεί μια ιδιόμορφη περίπτωση συνδυασμού των δύο (όπως λέγαμε και πιο πάνω), η βιρτουοζιτέ, η αθλητιζότητα, η πολύπλοκη χορογραφική σύνθεση συνυπάρχουν με την «πρόκληση». Το γυναικείο σώμα προκαλεί τον θαυμασμό προβάλλοντας μια ιδιότυπη σεξουαλικότητα, βασισμένη στη δύναμη, την ταχύτητα, την ευλυγισία, στα πιο «plotless» έργα που μπορεί να φανταστεί κανείς. Όμως το «σώμα» αυτό στο context (στα συμφραζόμενα) των έργων Φορσάιθ, εν προκειμένω δεν είναι το «συμβατικό», «παραδοσιακό» σώμα μιας «εύκολης διασκέδασης». Είναι δύσκολα χειραγωγήσιμο, ενώ γίνεται επιθετικό, συμμετέχει επί ίσοις όροις, ορίζει το χώρο του.

Η «κίνηση» για την «κίνηση» ανα-γεννήθηκε μέσω της αμφισβήτησης του συμβατικού θεάματος που περιλάμβανε την διαπραγμάτευση «μεγάλων» θεμάτων σε με-

γάλα θέατρα από μεγάλες ομάδες (ίδια Μάρθα Γκράχαμ). Αποτέλεσε «κατάκτηση» των καλλιτεχνών του μετα-μοντερνισμού και υπήρξε εν μέρει απόρροια της «απόφασης» να αφηθεί ο θεατής ελεύθερος να συμμετάσχει χωρίς την αφηγηματική καθοδήγηση του χορογράφου, θύμα της υποτιθέμενης ακρίβειας και αλήθειας. Έτσι άρχισε το παιχνίδι του επαναπροσδιορισμού των «αφηγηματικών» ικανοτήτων του ίδιου του σώματος με την –ζωτικής σημασίας– βοήθεια από όλα τα άλλα στοιχεία της παράστασης.

Αυτή η τόσο *λαϊκή* στην εκκίνησή (καταγωγή) της μορφή διασκέδασης, η επίδειξη του σώματος και της σεξουαλικότητάς του μέσω της δεξιολογίας, έγινε μια περίπτωση στην οποία επενδύθηκε πολύς κόπος και πολλές σύνθετες έως μαθηματικές και λαβυρινθώδεις χορογραφίες, υποστήριξαν την σκηνική της μετουσίωση σε χρηστικό ιδίωμα του σύγχρονου χορού. Μερικοί χρήσιμοι όροι για να προσεγγίσει κανείς τον «αφηρημένο χορό» είναι *ενέρ-*

γεια, ροή, δυναμική. Αναφέρονται όλα ανεξαιρέτως στην ποιότητα της κίνησης που θα πρέπει να δημιουργεί την κατάλληλη ατμόσφαιρα, ώστε να μπορέσει να συγκινηθεί συναισθηματικά τον θεατή, να προκαλέσει την αρέσκεια ή την *απαρέσκεια* του. Η συμμετοχή του λοιπόν, παραμένει απαραίτητη και αναγκαία συνθήκη.

Όσο για το *plotless* που λέγαμε πιο πάνω δεν είναι ένας απόλυτα «αποστειρωμένος» χώρος. Αν προσέξει κανείς τις κινήσεις, τις σχέσεις των χορευτών, τη θέα τους στο χώρο αλλά και τον χρόνο, τη μουσική, τους φωτισμούς, τα διάφορα σκηνογραφικά αντικείμενα, θα αντιληφθεί τη *σχετικότητα* του όρου.

Πολλοί δημιουργοί/χορογράφοι βασισαν το έργο τους στην μη-αφηγηματικότητα ρίχνοντας το βάρος στη μουσική, τη χορογραφική σύνθεση, την δυναμική και την εκτέλεση των κινήσεων, την χωροταξική κατανομή των σωμάτων των χορευτών. Άντλησαν κινητικά μοντέλα από ένα ή δύο ή και περισσότερα δεδομένα κινησιολογικά «λεξιλόγια» («τεχνικές») ή ακόμη επινόησαν νέες μορφές βασισμένες στην αφαίρεση στοιχείων ή την αλλαγή της χρονικής εξέλιξής τους ή την επανάληψη. Αντεστραμμένες στη λογική τους ακολουθία παραλλαγμένες ή επιταχυνόμενες επιβραδυνόμενες, οι κινήσεις αποτέλεσαν, μαζί με το αθλητικό και δεξιολογικό κομμάτι του χορού, την πρώτη ύλη.

Ο αυτοσχεδιασμός είναι το άλλο σημαντικό μέσο ανανέωσης του υλικού της κίνησης. Είναι μια «τεχνική» που, χειραγωγούμενη και κατευθυνόμενη μέσα από πολύχρονη δουλειά, αναδείχθηκε σημαντικό στοιχείο του έργου κάποιων χορογράφων όπως η Τρίσα Μπράουν, διαφοροποιημένος από την μορφή και την επεξεργασία που γνώρισε στο έργο άλλων, όπως π.χ. Στηβ Πάξτον. Έτσι από τον Μερς Κάνινγκχαμ ως τον Πολ Ταϊήλορ, την Τρίσα Μπράουν και τον Νάτσο Ντουάτο ή τον Γουίλιαμ Φορσάιθ (με το ιδιότυπο στυλ του που κάνει χρήση μπαλετικού βηματισμού και έλκει την καταγωγή από τη δουλειά του Ζωρζ Μπαλανσίν), η *ποιοτική* μορφή είναι γεγονός, και φυσικά αντιπροσώπευση ονομάτων είναι ενδεικτική και όχι εξαντλητική.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ «ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ»

Στη χώρα μας εν αρχή (και μιλάμε βεβαίως για τις ομάδες που εμφανίστηκαν ή αναδείχθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του '90 και μετά) ην το Χοροθέατρο, πλην ενός ή δύο αμύχανων αρχικά εξαιρεμένων

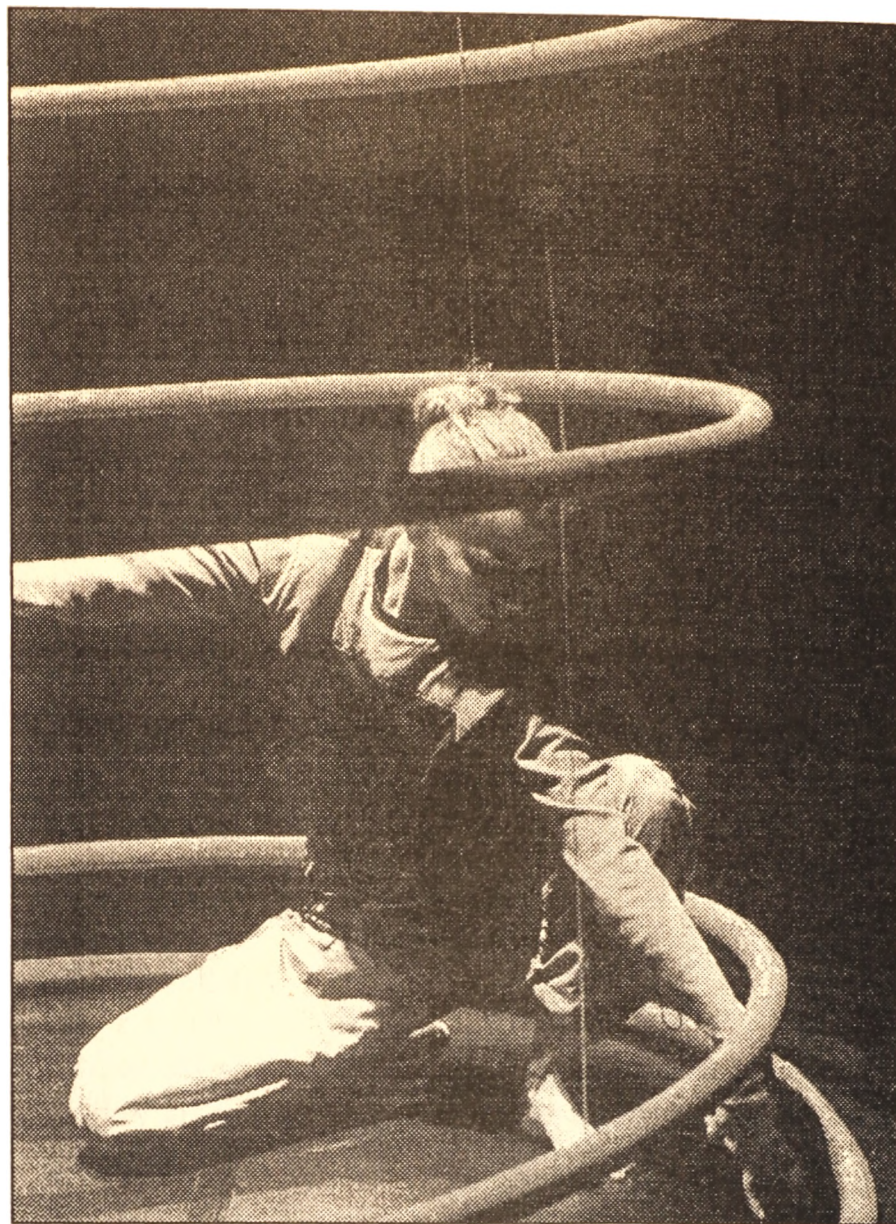
Χοροθέατρο, για την Ελλάδα, υπήρξε εξακολουθεί να είναι πεδίο «συγκρού-
ν», καθώς έχουμε τους retrospe-
ists) και τους «ευρωπαϊστές», εκεί-
ς, δηλαδή, που θέλουν να αποκοπούν
τη «στυγνή» αφηγηματικότητα και
παραστατικότητα του ελληνικού πα-
σιακά θεωρούμενου ως χοροθέατρο.
ή δημιουργίας του τελευταίου ήταν τα
ικά των τραγωδιών, με τη σύνθεση λό-
ς, κίνησης και μουσικής, τα οποία ανά-
καν σε «ιδανική» χοροθεατρική μορ-
Η αναπαραγωγή αυτού του μοντέλου
οίχθηκε» με τον ένα ή τον άλλο τρόπο
ργο όχι μόνο των παλιότερων αλλά και
νεότερων χορογράφων. Δεν είναι
ς του παρόντος να αναλύσουμε το θέ-
αυτό περισσότερο.

Η συνέχεια όμως εμφανίστηκαν οι
ότες ομάδες, φτιαγμένες από ανθρώ-
ς που είχαν σπουδάσει στην Αμερική,
ου κυρίως αναπτύχθηκε ο αφηρημένος
ός. Έτσι ο «αυτοσχεδιασμός με επα-
(contact improvisation) μπήκε στη
των ελλήνων χορευτών και του κοι-
αργότερα. Το αιτούμενο για τους χο-
ράφους των ομάδων που ακολούθη-
αυτή τη «γραμμή» ήταν να χειριστούν
«διδάγματα» των σπουδαίων φορμαλι-
ν χορογράφων αποδεικνύοντας ότι τα
άλαβαν. Ότι, δηλαδή, δεν έπεσαν
ν παγίδα της δεξιοτεχνίας και της ναρ-
πιστικής επίδειξης των σωμάτων από
νής ως μόνο αντίδοτο στην πομπώδη
ρηματικότητα. Επιπλέον, ότι το «αν-
πιστικό» και αισθητικό αιτούμενο της
ολογικής επικάλυψης της όλης διαδι-
ίας, έγινε αντιληπτό. Η ιδεολογία της
αγωγής ενός «αφηρημένου» χορο-
φικού έργου διαδικαστικά τουλάχισ-
ν για τους καλλιτέχνες που βασίστη-
περισσότερο στην επινόηση παρά στη
ση και αναπαραγωγή δεδομένου βη-
ολόγιου αφορούσε τη «χρήση» του
αιτος, τα ερωτήματα γύρω από αυτήν
επιτρέπεται, ποιος βαθμός «βίας» εί-
αποδεκτός κ.λπ.) θέματα που ο αυτο-
διασμός δίνει τη δυνατότητα να μελε-
ούν και, αν όχι να λυθούν, εν πάση πε-
τώσει να δώσει διέξοδο σε διευθετή-
ς κοινής συναίνεσης.

Ε άλλα λόγια, ένα σημαντικό στοιχείο
α η αποδοχή της αμφισβήτησης και η
θυμία να εξερευνήσει κανείς τα όρια
εξουσίας που ασκεί στον άλλον καθώς
εθυμένα τα μελετά στη διάρκεια της
δικασίας δημιουργίας ενός κομματιού.
λεγχος του χορογράφου πάνω στο έρ-
ου αμφισβητείται, και ο ίδιος το απο-

δέχεται στο πλαίσιο της
συμμετοχικής αυτοσχε-
διαστικής διαδικασίας. Ο
χορευτής χορεύει χωρίς,
ή με τη γνώση τουλάχισ-
τον, της άσκησης «βίας»
στο δικό του και στα άλλα
σώματα. Πρέπει, επιπλέ-
ον, από τη στιγμή που το
συνειδητοποιεί, να περά-
σει από μια διαδικασία
επανένταξης των δυνατο-
τήτων του, στην υπηρεσία
των σωμάτων της ομάδας,
που θα πρέπει να αισθά-
νονται ασφαλή όπως και
το δικό του απέναντί
τους. Η πραγμάτωση αυ-
τής της «κοινωνικής αλ-
ληλεγγύης» είναι βασικό
χαρακτηριστικό στην κοι-
νότητα όσων βασίζουν τη
δουλειά τους στο contact
improvisation και την τε-
χνική release (δημιουρ-
γήματα αντίστοιχα των
Στηβ Πάξτον και Τρίσα
Μπράουν). Αφορούν δε
τη διαδικασία γνωριμίας
και αφομοίωσης των με-
λών μιας ομάδας ή την
διαδικασία σύνθεσης του
έργου, και όχι την τελική
μορφή μιας χορογραφίας.

Η παράδοση του θεάτρου ως «ιεροτελε-
στία» και του χορού ως μετάλλαξη των χο-
ρικών του αρχαίου δράματος έχει αφήσει
ίχνη στον ελληνικό χορό που θα αργήσουν
να εξαλειφθούν. Ακόμη και σε όσους
αντέδρασαν στο συντηρητικό μοντέλο του
παρελθόντος, που θέλει απαραβίαστη τη
συνθήκη λόγος, μουσική, κίνηση και ανα-
παραγωγή της αρχαίας «αρμονίας», μπο-
ρεί κανείς να δει στοιχεία που προδίδουν
την αδυναμία ανεξαρτητοποίησης. Η απο-
δόμηση της αφήγησης, το παιχνίδι της αμ-
φισβήτησης δεδομένων ρόλων, η άποψη
για τα αισθητικά και ιδεολογικά προβλή-
ματα της σύγχρονης τέχνης, και του χορού
ειδικότερα, είναι ακόμη μακριά για τους
περισσότερους Έλληνες χορογράφους.
Μεγάλο μέρος των έργων του σύγχρονου
ελληνικού χορού, λοιπόν, αποτελεί προϊόν
μιας βασικής παρα-γνώρισης των στυλ που
μετέχουν στη δημιουργία του. Οι Έλληνες
χορογράφοι υποτάσσονται ακόμη σε μια
παράδοση την οποία αδυνατούν ή απο-
φεύγουν να κρίνουν, μια και ο εσωτερι-
κευμένος κανόνας προ-λέγει ότι η αμφι-

Η ομάδα «Χορευτές» βασίζεται κυρίως στην αθλητικότητα, και στην καλή τεχνική των μελών της ομάδας.

σβήτηση φέρνει τον εξοστρακισμό ή την
ενοχή, μια και ο αμφισβητίας θέτει σε κίν-
δυνο την εθνική του/μιας ταυτότητα.

Ίσως το επόμενο ιδεολογικό «ξεσκαρτά-
ρισμα» που πρέπει να γίνει από τον κόσμο
του χορού, είναι να ερευνήσει πώς και για-
τί αυτή η παραμελημένη και περιθωριακή
τέχνη έγινε εκφραστής τέτοιων θέσεων.
Ποιοι έθεσαν, και με ποιο τρόπο, τον χορό
σ' αυτή τη χώρα στην υπηρεσία ενός μο-
ντέλου που φέρει στην αισθητική του, ακό-
μη, το αίτημα της «εθνικής καθαρότητας»
ή, στην καλύτερη περίπτωση, της «εθνικής
τέχνης». Τι χαρακτηριστικά αποδίδουν σ'
αυτήν και με ποιον τρόπο σήμερα συντη-
ρούν το όραμα αυτό; Υπάρχουν διεθνώς
παρεμφερή παραδείγματα:

Πολλά ακόμη ερωτήματα μπορούν να
διατυπωθούν. Προσεγγίζοντάς τα, αν μη τι
άλλο μπορούμε, μπορείτε, να αντιληφθεί-
τε την πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει
τη σχέση χορού και κοινωνίας, αλλά και το
βάθος πεδίου που φαίνεται καθώς η τέχνη
αυτή, τουλάχιστον στην υπόλοιπη Ευρώ-
πη, αποτελεί γόνιμο έδαφος διεπιστημονι-
κής έρευνας.

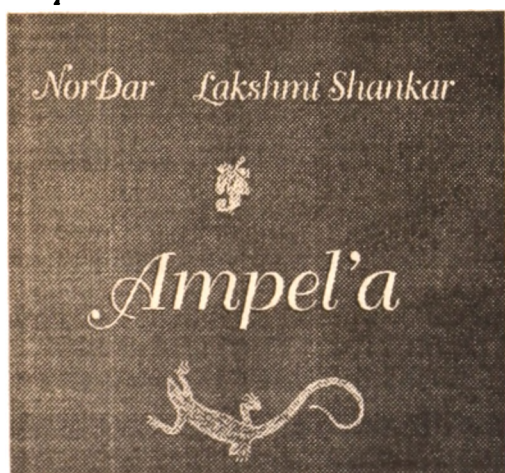
Ένας σπουδαίος δίσκος που μόλις κυκλοφόρησε και αξίζει ιδιαίτερης προσοχής. Οι Nor Dar κυκλοφόρησαν τον νέο δεύτερο δίσκο τους κερδίζοντας την καταξίωση και την εμπιστοσύνη για ένα από τα πιο ευέλπιστα σχήματα στο μέλλον της ελληνικής δισκογραφίας. Ακόμη, η νέα κυκλοφορία της αξιόλογης θεσσαλονικιάς δισκογραφικής εταιρείας Εν Χορδαίς, με τραγούδια και σκοπούς της Ανατολικής Ρωμυλίας.

Εαρινές μελωδίες

του Βασίλη Ρούβαλη

NOR DAR - LAKSHMI SHANKAR

Ampel'a

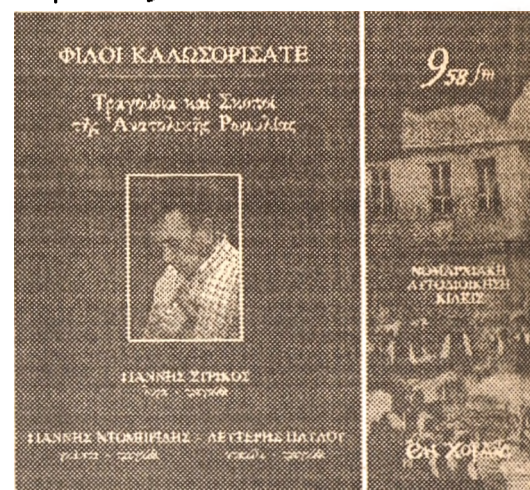
Οι Nor Dar είναι το συγκρότημα που απαρτίζουν δύο Αρμένιοι και ένας Έλληνας, μουσικοί που προσβλέπουν σε μια παρωχημένη για την εποχή, ίσως ρομαντική αλλά καθαρά αντίληψη καλλιτεχνικής έκφρασης. Η μουσική τους διακρίνεται από συναισθημα, υψηλή αισθητική απαίτηση, δεύτερες και τρίτες "αναγνώσεις". Όπως δηλαδή κάθε ανώτερης στάθμης καλλιτέχνημα που κερδίζει τη διαχρονική θέση που του αρμόζει από τους αληθινούς γνώστες και απολαύοντες αυτό. Είναι σπάνιο να διαπιστώνει κανείς όλα τα παραπάνω σε νεοεμφανιζόμενα συγκροτήματα εν μέσω αναρίθμητων παραγωγών και κυκλοφοριών σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι Nor Dar, όμως, έκαναν τη διαφορά από την αρχή, από το εκείνο το εξαιρετικό ντεμπούτο δίσκο τους "Opus of the lizard" που κέρδισε αμέσως το ενδιαφέρον του κοινού που έχει μουσική παιδεία και λεπτό γούστο. Ο νέος δίσκος τους τιτλοφορείται "Ampel'a", που σημαίνει σταχτινά, και κυκλοφορεί από

την ανεξάρτητη ελληνική εταιρεία Libra Music. Η κριτική που είχε λάβει ο προηγούμενος δίσκος τους ήταν ενθουσιώδη σχόλια και άφηνε περιθώρια για μεγαλύτερες απαιτήσεις από το τρίο των Κόρα Μιχελιάν, Τιγκράν Σακισιάν και Ορέστη Μουσιτίδη. Σπουδαίοι μουσικοί και οι τρεις, έχουν εξαρχής διαμορφώσει μια προσωπική μουσική ταυτότητα την οποία εκμεταλλεύονται δημιουργικά σε μελωδικές φόρμες που αγγίζουν την τζαζ καθαρότητα και φθάνουν έως τα μυστηριακά πεδία της αρμενικής μελωδικής παράδοσης. Σ' αυτό το δεύτερο δίσκο τους πειραματίζονται με ηχητικές φόρμες τόσο κοντινές μα και τόσο μακρινές, όπως δηλαδή είναι η ινδική μουσική. Στο "Ampel'a" συναντιέται μια γκάμα παραδοσιακών ανατολίτικων οργάνων με την αιθέρια φωνή της Lakshmi Shankar. Αρκούν οι πρώτες νότες του κομματιού My heart is in the mountains για να σαγηνεύσει η φωνή της τον ανυποψίαστο ακροατή και στα επόμενα κομμάτια να αντιληφθεί το μεγαλείο της αρμονικής σύμπραξης διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων (ινδική τονικότητα σε δυτικές φόρμες) σ' ένα μελωδικό περιβάλλον απόλυτης διαύγειας. Όλα τα παραπάνω εγκωμιαστικά σχόλια είναι περιττά γιατί προφανώς η μουσική χρειάζεται μόνο τα αισθητήρια εν εγρηγόρει. Ο δίσκος των Nor Dar είναι ένα μικρό διαμάντι. Σ' αυτή την άποψη έρχεται και επιτείνει η συνεργασία εξαιρετικών μουσικών, μεταξύ των οποίων οι Ramesh Mishra (σαρανγκί) και Shyan Kane (ταμπλά), ο βιρτουόζος Κώστας Ζαριδάκης (μπουζούκι) και ο περίφημος μπασίστας Marc Johnson (διακεκριμένος σέ-

σιον μουσικός στην ECM, συνεργάτης του Pat Metheny). Και δυο λόγια αξίζουν για την περιποιημένη έκδοση που επιφυλάσσει και πάλι το ποιοτικό γούστο της εταιρείας Libra Rec. Αποτελεί ένα ακόμη κόσμημα το περιτύλιγμα του δίσκου που υποδεικνύει τη διάθεση και το αισθητήριο των ανθρώπων της εταιρείας. Μην ξεχνάμε ότι σε χαλεπούς δισκογραφικούς καιρούς το φτηνό πρόσκαιρο και επιδερμικό της εμπορικής λογικής απαγορεύει προθέσεις καλλιτεχνικής επιμέλειας σαν κι αυτές που σταθερά ακολουθεί η Libra Rec.

ΦΙΛΟΙ ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΑΤΕ

Τραγούδια και Σκοποί της Ανατολικής Ρωμυλίας

Η εταιρεία Εν Χορδαίς μας έχει απασχολήσει ευχάριστα κι άλλες φορές στο παρελθόν από αυτή τη στήλη. Μια πολιτιστική ανάσα στον χώρο της Μακεδονίας και της Θράκης που επιδίδεται σε όχι μόνο φιλότιμες αλλά και απαιτητικές εκδόσεις μουσικών έργων που στοχεύουν αποκλειστικά στη διάσωση της ελληνικής μουσικής παράδοσης. Ο κατάλογος του Εν Χορδαίς περιλαμβάνει εκτός των άλλων, τώρα και τραγούδια από την Ανατολική Ρωμυλία, σκοπούς και μελωδίες που διασχίζουν τον χρόνο αλώβητα. Με τη λύρα και τη φωνή του Γιάννη Στωκου, την γκάιντα του Γιάννη Ντομπριδίου και το νταούλι του Λευτέρη Παύλου ο ακροατής έρχεται σε απευθείας επαφή με παραδοσιακά ακούσματα που με σεμνότητα και ζέση υπηρετούν αυτοί οι αυθεντικοί Θρακιώτες οργανοπαίχτες. Πρόκειται για ήχους και χρώματα που οι νεότερες γενιές αγνοούν αλλά φαίνεται να αναζητούν ως πολιτισμικά τους ερείσματα. Καταγραφές σαν την προκειμένη είναι ενθαρρυντικές και επικροτούμενες απ' το κοινό, που αντιλαμβάνεται την ανάγκη εναργούς μελέτης και αξιοποίησης της πλούσιας τοπικής παραδοσιακής μουσικής μας. Ο δίσκος είναι μια συμπαραγωγή της ΕΡΤ 3 και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κιλκίς.

Πολύς δόρυβος γίνεται τελευταία για το προπολεμικό συγκρότημα προσφυγικών πολυκατοικιών στη λεωφόρο Αλεξάνδρας δίπλα στον Άρειο Πάγο, που απειλείται (υπόθεση που άρχισε εδώ και χρόνια) με κατεδάφιση. Το αντάλλαγμα θα ήταν ό,τι πιο πολύτιμο στη σημερινή Αθήνα: πράσινο, αναψυχή και αθλητικές εγκαταστάσεις, σε απευθείας σύνδεση με το Λυκαβηττό, σε μια μεγάλη ζώνη που περιλαμβάνει τα (πρώην) Κουντουριώτικα, το γήπεδο του Παναθηναϊκού (που και αυτό θα φύγει), το ίδιο το συγκρότημα πολυκατοικιών και το δημοτικό νοσοκομείο «Ελπίς» (που θα γινόταν πολιτιστικό κέντρο).

Το μοντέρνο κίνημα, ο κ. Χριστόδουλος και η σωτηρία των ψυχών

του Δημήτρη Φιλιππίδη

Η αρχιτεκτονική πάντως αξία των πολυκατοικιών είναι δεδομένη: πρόκειται για καθαρά δείγματα του μοντέρνου κινήματος στην Ελλάδα, τα οποία μάλιστα καταχωρίζονται στα επιλεγμένα 20 αντιπροσωπευτικά έργα μοντέρνας αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα, που περιλαμβάνονται σε επίσημους διεθνείς καταλόγους. Με αυτή κυρίως τη λογική, το ίδιο το Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Πολυτεχνείου έχει επίσημα καταδικάσει μια τέτοια ενέργεια, ενώ σπουδαστές και σπουδάστριες συμμετείχαν από καιρό σε κινητοποιήσεις για τη σωτηρία του συγκροτήματος.

Ήταν, άραγε, η υπόθεση ένα απλό προεκλογικό πυροτέχνημα και θα έχει ξεχαστεί αύριο το πρωί; Άσχετα με το αν κάποιοι μπλοφάρουν ή όχι, έχει ήδη τεθεί ένα σοβαρό θέμα, που έρχεται να συνδεθεί άμεσα με συγγενικές (τραυματικές) εμπειρίες για τη διάσωση χαρακτηριστικών δειγμάτων της μοντέρνας αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα. Το πρόβλημα είναι γνωστό, έχουν ήδη γραφτεί πολλά (συνήθως πύρινα) άρθρα που κατακρίνουν την ασύστολη, ιερόσυλη καταστροφή ή αλλοίωση τέτοιων μνημείων. Έτσι όλα δείχνουν ότι αργά ή γρήγορα η υπόθεση θα ακολουθήσει την τόσο γνωστή διαδικασία που τηρήθηκε με τα «νεοκλασικά» τις τελευταίες τρεις δεκαετίες. Δώσ' του λοιπόν επιχειρήματα για μνήμη, σεβασμό, ήθος, παρακαταθήκες, κληρονομιά, παράδοση κ.τ.λ.

Η ελληνική κοινωνία έχει πλέον συνηθίσει σε τέτοιου είδους στρατηγικές και σε τέτοιες (βολικές) υπεραπλουστεύσεις. «Είναι παλιό; Τότε κρατήστε το!» είναι το νέο

σύνθημα που ακούγεται από άκρο σ' άκρο της χώρας. Πριν καν αρχίσουμε να συζητάμε τι είναι «μοντέρνο» (μήπως είχαμε ποτέ πει τι είναι «νεοκλασικό»;), πριν αποφασίσουμε τι θα κάνουμε με τη μεταπολεμική αρχιτεκτονική (πέρσι καταγράφηκαν διάφορες απόψεις για τις ωραίες πολυκατοικίες του '50 και του '60 που θα πρέπει να διατηρήσουμε ως κόρη οφθαλμού), πριν σώσουμε το εργοστάσιο Φιξ (του Αττικού Μετρό), νέα διλήμματα παρουσιάζονται.

Σε ποιο σημείο βρισκόμαστε λοιπόν τώρα; Από τη μια μεριά στέκουν οι υπέρμαχοι της έννοιας της διατήρησης, ιδιαίτερα προπονημένοι στο άμεσο παρελθόν, είναι πανέτοιμοι ψυχολογικά να σώσουν ό,τι λάχει – από βιομηχανικές αποθήκες ως μοντέρνα «μπιζού» (βίλες προαστίων). Οι (ανέκαθεν) κακοί εργολάβοι καιροφυλακτούν από την άλλη να κατεδαφίσουν τα τεκμήρια του παρελθόντος μας, αφού αρχιτεκτονική ίσον πολιτισμός. Οι πανεπιστημιακοί και οι λοιποί θεωρητικοί πάλι διαρρηγνύουν τα ιμάτιά τους μήπως τολμήσει κανείς να θίξει έστω και τρίχα από τα σεπτά μνημεία, ενώ οι σοφοί διαχειριστές έμαθαν να χρησιμοποιούν αυτά τα μνημεία ως άλλοθι για εκτεταμένες επαναχρήσεις με διακριτικές προσθήκες του συντελεστή δόμησης που δικαιούται το οικόπεδο. Όλα δείχνουν να πηγαίνουν ρολόι με τα «νεοκλασικά» και τα «βιομηχανικά» μνημεία, οπότε τι μας χρειάζονται τώρα τα μοντέρνα κτίρια, προπολεμικά ή μεταπολεμικά;

Επειδή λογική εξήγηση δεν υπάρχει, θα πρέπει αυτή να αναζητηθεί στις υπερβατικές σφαίρες. Πρόκειται φανερά για τη σωτηρία των ψυχών μας: η αρχιτεκτονική, ως υπέρτατο σύμβολο της ύπαρξής μας πάνω στη γη, μας εκπροσωπεί και μας εκφράζει. Η κατεδάφισή της σημαίνει καταστροφή του αόρατου λώρου που μας δένει με αυτή τη γη, με την απτή Ιστορία καταγραμμένη σε τοίχους, στέγες, καλντερίμια. Η συλλογική μας μνήμη είναι η αρχιτεκτονική μας, χωρίς αυτήν δεν υπήρξαμε ποτέ. Γι' αυτό η διατήρησή της, συνολική και χωρίς εξαιρέσεις, μας προσφέρει εκείνη την τόσο απαραίτητη γεύση αιωνιότητας που λείπει σε τόσο ταραγμένους χρόνους, όταν όλα αλλάζουν γύρω μας με απίστευτη ταχύτητα. Είναι η μόνη εγγύηση.

Όσο για τη νέα μητρόπολη, για την οποία πάλι γράφηκαν διάφορα ειρωνικά και ελιτίστικα, ένα έχω να συμβουλέψω τον Αρχιεπίσκοπό μας: να φροντίσει να βρει τα παλιά αρχιτεκτονικά σχέδια που είχαν υποβληθεί σε παλιότερους διαγωνισμούς για το «Τάμα» του Έθνους στα Τουρκοβούνια. Δεν μπορεί, κάποιο από εκείνα θα ταιριάζει στο οικόπεδό του, οπότε θα γλιτώσει περίπτα έξοδα.

στο περίπτερο των
προσφυγικών της
λεωφόρου Αλεξάνδρας

φωτοβουλία φοιτητών αρχιτεκτονικής

την υπόθεση αυτή μπλέχτηκε πιο πρόσφατα η Εκκλησία, καθώς αναζητούσε οικόπεδο για να χτίσει τη νέα Μητρόπολη Αθηνών σύμφωνα με την επιθυμία του Αρχιεπισκόπου ιστόδουλου. Όπως συχνά συμβαίνει, αυτό μεγαλεπήβολο σχέδιο είχε αρχικά προβεί για το γήπεδο Παναθηναϊκού, αλλά αν πορεία οι απαιτήσεις των ιδιοκτητών γηπέδου «ανέβηκαν» και έτσι η προσοχή άφηκε στις προσφυγικές πολυκατοικίες. Τές έμοιαζαν (και είναι) πιο ευάλωτες, λώς δεν τις υπερασπίζονται οργανωμένα φέροντα αλλά, αντίθετα, ανήκουν σε φτωχούς άσημους πολίτες. Η κακή τους άσπαση και η εικόνα εγκατάλειψης που έμπουν ενίσχυε περισσότερο την άποψη δεν ταίριαζαν σε εκείνη τη θέση και ότι έπρεπε έτσι και αλλιώς να φύγουν.

Να είναι, άραγε, οι λεπτομέρειες που αναδεικνύουν το γενικό; Οι ατομικές περιπτώσεις που συμβολίζουν μεγαλύτερα σύνολα; Στο μυθιστόρημα του **Γιάννη Φίλη**, *Το στρατόπεδο* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000), ο συγγραφέας καταγράφει τη ζωή δύο Γερμανών που μυθιστορηματικά γίνονται ένας, ο Χέρμαν Χόσλερ: Ξεκινά ως βετεράνος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, στο Μεσοπόλεμο γίνεται μέλος των Φράικορπς, της οργάνωσης που έφερε στην εξουσία τον Χίτλερ και κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου υπηρετεί ως λοχίας στο Άουσβιτς. Η βιαιότητα του ψυχοπαθούς ήρωα δεν αφορά μόνο τον ίδιο· συμβολίζει τη βία που καθόρισε τον 20ό αιώνα και ρήμαξε τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων.

Ξακριζώντας βιβλία: τα κριτικά κείμενα και σημειώματα του ποιητή **Γιώργου Κ. Καραβασίλη** στο *Επί τάπητος* (εκδ. Γαβριηλίδη, 1999) συνιστούν τις προσωπικές του επιλογές και αποτιμήσεις στο χώρο της νεοελληνικής ποίησης. Από τον Κάλβο και τον Σολωμό ως τη σύγχρονη ποιητική παραγωγή. Η επιλογή που κάνει ο ίδιος στις ήδη δημοσιευμένες κριτικές του, αλλά και γενικά οι παρατηρήσεις που αναδεικνύονται μέσα απ' τα κείμενά του φανερώνουν την ιδιαιτερότητα της «ανάγνωσής» του, τη ματιά του ποιητή που γενναιόδωρα προσεγγίζει το ποιητικό έργο άλλων.

Όλα συμβαίνουν στα κρυφά μέσα στο μυθιστόρημα της **Ελένης**

ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΑΡΙΝΟΣ ΨΑΛΤΗΣ, ΘΕΡΙΝΟΣ ΝΟΣΤΑΛΓΟΣ

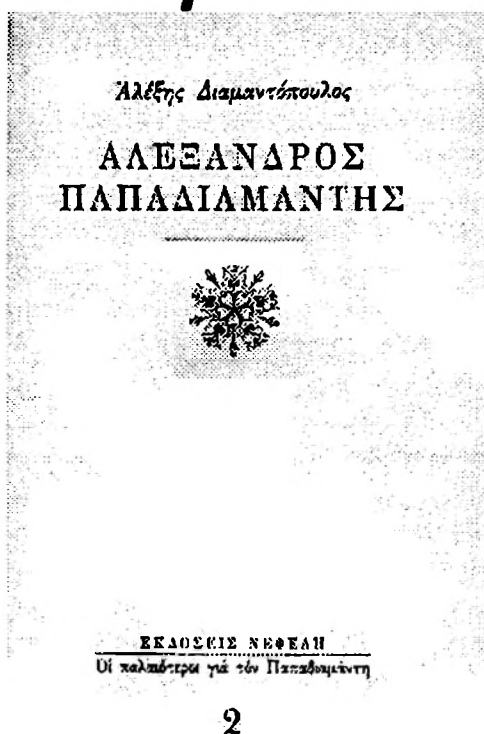
Από τον ερωτικό Παπαδιαμάντη στον αισθησιακό Γύζη

Αλέξη Διαμαντόπουλου
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης
επιμέλεια: Ν.Δ.
Τριανταφυλλόπουλου
Εκδ. Νεφέλη 2000

Οι άμεσες και έμμεσες χοές προς τον ευδόκιμο Παπαδιαμαντισμό του εκλεκτού Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου συνεχίζονται, δημιουργώντας ένα εξαιρετικό modulus φιλολογικών προσεγγίσεων στην νεότερη –αν και σπανίως νεοτερική– λογοτεχνία μας. Έτσι μετά το «Α' Διεθνές Συνέδριο για τον Α. Παπαδιαμάντη» το 1991 ο Τριανταφυλλόπουλος προχώρησε στην επιμέλεια σύντομων σχετικών μελετημάτων σε δύο ενότητες υπό τους τίτλους «Οι νεώτεροι για τον Παπαδιαμάντη» και «Οι παλαιότεροι για τον Παπαδιαμάντη»· αμφότερες στην Νεφέλη. Στους «νεώτερους» συγκαταλέγεται και το κρουστό κείμενο της Ρ. Ζαμάρου, η οποία παρουσιάζει με άξονα κυρίως το διήγημα «Θέρος-έρος», έναν παγανιστή Σκιαθίτη που εμπνέεται τόσο από το Άσμα Ασμάτων ή τον Εκκλησιαστή όσο και από τον Λόγγο ή τους Αλεξανδρινούς. Ως προέκταση των τεκμηριωμένων σκέψεών της θα μπορούσε ν' ανιχνεύσει κανείς τον ανεπίληπτο Κυρ Αλέξανδρο στις σπαράσσουσες κόρες του Εμπειρίκου (πρόχειρα στον «Πλουν Αερόστατου» ή στις μεθυσμένες από άνοιξη εικόνες του Δήμου Αβδελιώδη (*Η εαρινή σύναξη των Αγροφυλάκων*)).

Αλλά και ο Διαμαντόπουλος επανέρχεται μεθοδικά στα ερωτικά σύμβολα του Παπαδιαμαντικού κόσμου: «Μου εφαινότο ότι αι αναμνήσεις και αι εικόνες αι πολιορκούσαι τον νούν μου ελάμβανον μορφήν και σώμα, εβόμβουν περί τα ότα μου ως σμήνος απειράριθμον πτερωτών ψυχών».

Η παπαδιαμαντική αυτή εικόνα από την «φαρ-

μακολύτρια» μοιάζει σαν να εμπνέει μια σειρά πινάκων του Ν. Γύζη στους οποίους πρωταγωνιστούν φτερωτά όντα (τα πνεύματα της τέχνης), ψυχές που εναγκαλίζονται διάφανους Ερωτες ή Κένταυροι που τρυφλύνουν τα χέρια μικροί ερωταδείς ώστε να διεκδικήσουν απελευθερωμένοι τα πάθη τους (πρβλ. το σχετικό έργο που εκτίθεται στην έκθεση της «Εθνικής Πινακοθήκης» Αθήνα-Μόναχο). Ο Γύζης θ' ασχοληθεί στις αλληγορίες του με σάτυρους όπως θα συμβεί και με τον Χαλεπά ή τον Δ. Μπισκίνη –αλλά και τον Α. Bocklin–, ενώ ο Παπαδιαμάντης θ' αναζητήσει «Δαιμόνια στο ρέμα», το οποίο

περιβάλλεται με «άγριους ακανθώδεις θάμνους με βράχους ολισθηρούς, αιχμηρούς». Παρόμοιος όμως είναι και το περιβάλλον της σύνθεσης «Ο ποιητής στην Πηγή», συλλογή Εθν. Τράπεζας στο οποίο ο Γύζης με ελεύθερες εκτονωτικές, περιγραφικές πινελιές σκηνοθετεί ένα φανταστικό τοπίο της επιθυμίας μάλλον παρά της πραγματικότητας. Μ' άλλα λόγια και στον Παπαδιαμάντη όπως ευφυώς διακρίνει στο μελέτημα του ο Διαμαντόπουλος (αλλά και στην εικονοποιία του Γύζη) διαλανθάνει ένα καταπιεσμένο ερωτικό στοιχείο και μια ένταση ζωής, η οποία διαχέεται στην προσωποποιημένη φύση. Είναι γι' αυτό που η θάλασσα φιλάει την ακρογιαλιά με «υγρά, αλμυρά, λώδη φιλήματα».

Ο μελετητής επίσης μιλάει για έναν απότομο, εφημερότομο Παπαδιαμάντη και για «την καταστροφή της πρώτης πικρής ηδονής και του αρώματος» (σελ. 27). Αλλού πάλι (στην περιγραφή του Τριετούς Αγίου Κηρύκου που θα δολοφονήσει ο τύραννος Αλέξανδρος «Στον Χαυτό, στο Κάστρο»), διαβάζουμε για ένα «τρυφερόν και διά στεφάνους πλασθέν κρανίον», που μοιάζει απόλυτα με τον «Μικρό Σάτυρο»

αλογής Κουτλίδη. Οι Καλιντζαροί του Σκιαθίτη συγγενίζουν με τους φαύνους του νιου εκπροσωπώντας την αγενετήσια επιθυμία και την ήην φυσική έκρηξη. «Πλάι

στ' αγροτικά» υπογραμμίζει ο Διαμαντόπουλος (σελ. 80) «τα θρησκευτικά έργα έρχονται με τις τελετές της λατρείας –ίδια όπως στον Όμηρο ή τις μινωικές εικόνες– να δώσουν μ' όλες

τις άλλες εκδηλώσεις του ανθρώπου και της φύσης τη συγκίνηση της ζωής».

Μάνος Στεφανίδης

Οικείες φωνές σε πρώτο πρόσωπο

Ανασία Δρακοπούλου

ην ξυπνάς το νερό

δόσεις Πόλεις, Αθήνα 1999

την πλημμυρίδα της παραλογοτεχνίας που εδώ αρκετό καιρό μάς πνίγει στο όνομα μιας (δή-) ελληνικής συγγραφικής «άνοιξης» –στην αγιαστικότητα εκδοτικής– που εύλογα προσπα να εκμεταλλευτεί (εμπορικά) τις πραγματικές ά ευάριθμα καλές και αναγνωρισμένες περιόσεις, ψάχνουμε σχεδόν στα τυφλά και σαν ό τύχη να «πέσουμε» επάνω σε περιπτώσεις μιας αιφνιδιάζουν με το «άρωμα» της αυθεντικής λογοτεχνικής αφήγησης.

έτοια, πιστεύουμε, είναι και η περίπτωση της Ανασίας Δρακοπούλου. Με στέρεη και πολυεγνατική κατάρτιση ενασχολήσεων κυρίως μέσα από το χώρο του κινηματογράφου και της τηλεόρασης (μοντέζ, σεναριογράφος, σκηνοθέτης, κυμανταίρ), με αξιόλογη θητεία στην ποίηση, νάει τώρα και στο χώρο της πεζογραφίας με τον τόμο πέντε διηγημάτων (τα τέσσερα εκτετα στα όρια της νουβέλας), με τον τίτλο *Μην ξυπνάς το νερό* που τον δίνει στη συλλογή το τελευταίο και, κατά την γνώμη μας, συγκριτικά το καλύτερο. Και των πέντε η αφήγηση πραγματοποιείται σε πρώτο πρόσωπο. Των τριών πρώτων από ένα άνδρα, του ενός από ένα αγόρι και μόνο το πέμπτο από γυναίκα. Αυτό το «κρύψιμο» της γυναίκας –συγγραφέα πίσω από τον άνδρα, σε πρώτο πρόσωπο αφηγητή, προκαλεί –χωρίς φανερό αιτιολόγηση– στον αναγνώστη μια περίεργη ψυχολογική αίσθηση, η οποία συχνά τον κάνει να προτιμάει σε «μετάφραση» της ανάγνωσης, πράγμα που δίνει ένα πρόσθετο ενδιαφέρον στο βιβλίο. Αυτοί οι σε πρώτο πρόσωπο αφηγητές είναι σε καθοριστικό σημείο πρωταγωνιστές όσων συμβαίνουν. Και βέβαια αυτά που συμβαίνουν εί-περιστατικά σε μια γενικευμένη και τρέχου-κτίμηση «ασήμαντα», που όμως κάτω από τον ηγνατικό μεγεθυντικό φακό αποκαλύπτουν υγκλονιστική πραγματικότητα της αντι-ηρωι-καθημερινότητας, αυτής που καλύπτει το συ-πτικό ποσοστό της διαδρομής που μας έχει λεί να ζήσουμε. Μέσα σ' αυτόν τον ατέρμονα χρόνου, η δυσκολία για τον δημιουργό δεν κείται στον εντοπισμό των συμβάντων αλλά να ανασύρεις, να τα φέρεις στο προσκήνιο

και, με τα λογοτεχνικά μέσα, να τους δώσεις υπό-σταση, κύρος και ενδιαφέρον. Όχι, δηλαδή, για την παραμυθία του προκατασκευασμένου «συ-νταρακτικού», αλλά για την βεβαιότητα ότι γινό-μαστε μάρτυρες του οικείου μας κόσμου με τη γοητεία που η λογοτεχνική «πλεκτάνη» μάς στή-νει. Αυτήν ακριβώς στην οποία μας παρασύρει η θαυμάσια γραφή της Δρακοπούλου.

Στο πρώτο διήγημα, «Ο Φοίνικας», με μια επι-δέξια μείξη υλικού της μνήμης και του παρόντος, αναμοχλεύονται αποτιμήσεις για ήττες χωρίς αντίστοιχους νικητές. Στο ίδιο περίπου κλίμα κι-νεύεται και το δεύτερο με τον τίτλο «Ο άνθρωπος που μ' έκανε να κλάψω». Ο θάνατος του πατέρα του αφηγητή γίνεται η αφορμή να αναδυθούν στην επιφάνεια μνήμες, αισθήματα και μίσση από το ταραγμένο πολιτικό μας παρελθόν. Η σύ-γκρουση και η κάθαρση ακολουθούν κυρίως σαν εσωτερική διεύθυνση εκκρεμοτήτων. «Το άδικο σαν δαγκωματιά μεγάλου ζώου» είναι η εντυπω-σιακή, στα όρια μιας υπερεαλιστικής λογικής, «μεταμόρφωση» ενός μεσοαστικού αθηναϊκού χώρου, με το ανάλογο δείγμα των κατοίκων του, σε ετερόκλητους «ήρωες» ενός καλοκαιριού με αφορμή το ακατάπανστο και εξουθενωτικό γά-βγισμα ενός έγκλειστου σκύλου σε σπίτι γειτο-νιάς. Η καθαρόαιμη, αθηναϊκής λογοτεχνικής καταγωγής, γραφή και περιγραφή «οπτικοποιεί» έναν μπουρλέσκ κόσμο με, ταυτόχρονα, υποδό-ρια μελαγχολία. Κάποια, θαρρείς υπερεαλιστική λογική κινεί τα νήματα των χαρακτήρων. «Το ρέ-μα», τέταρτο και πιο σύντομο διήγημα, είναι μια –από το παιδικό βλέμμα– αποτύπωση ενός μίζε-ρου κοινωνικά «τοπίου», όπου ο έρωτας (και ο ερωτισμός), στην παράνομη εκδοχή τους, αντιμε-τωπίζονται εχθρικά. Τέλος, στο «Μην ξυπνάς το νερό», μια νέα γυναίκα απευθύνεται νοερά (σαν να πρόκειται να του στείλει πολυσέλιδη επιστο-λή) στον πριν από δύο χρόνια εραστή της, κατα-γράφοντας λεπτομερώς τα «πώς» και τα «γιατί» της διαδρομής της (αταίριαστης) σχέσης τους. Ταυτόχρονα, εμείς γινόμαστε κοινωνοί ενός έξο-χου γυναικείου ψυχογραφήματος.

Σημαντικό πρώτο δείγμα γραφής που θα τολ-μούσαμε να το αποκαλέσουμε νεο-αθηναϊκό, σαν δημιουργική συνέχεια του πλούσιου παρελθό-ντος που δημιουργήθηκε στη διάρκεια που την ορίζουν οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι και περιγρά-φουν τη μικρο-μεσαία αστική ζωή της Πρωτεύου-

Λαδιά, *Η Χάρης* (εκδ. Πατάκη, 2000), που είναι και το όνομα του παράξενου κτιρίου και συνδυάζει τη λειτουργία μιας πανσιόν κι ενός ιδρύματος. Ιδιόρρυθμα πρόσωπα, καταστάσεις περίπλοκες, μια πλοκή ενδιαφέρουσα οδηγεί τον αναγνώστη στα μονοπάτια του εσωτερικού βίου, σε καταστάσεις που υπερβαίνουν το συγκεκριμένο και ανάγονται στο συμβολικό πεδίο.

Πόλεις και συγγραφείς –σχέσεις που συνδέουν την ιστορία των πόλεων που γαλούχησαν και ενέπνευσαν τους συγγραφείς– διερευνώνται στο πρόγραμμα –τόρα έντυπο, τχ. 1–

Λογοτεχνικές

Περιπλανήσεις (εκδ. Εκπαιδευτήρια Γείτονα, 2000. Δημήτρης Χατζής, Γιώργος Ιωάννου, Αλέξανδρος

Παπαδιαμάντης, και μαζί τα Γιάννενα, η Θεσσαλονίκη και η Σκιάθος συνθέτουν μια ενδιαφέρουσα εμπειρία για τους μαθητές που γνωρίζουν το καλλιτεχνικό έργο μέσα στο χώρο και την ιστορία. Η εκπαιδευτική αυτή πρόταση προσφέρει μια πολλαπλή εμπειρία, καθώς απομακρύνει τη μονοδιάστατη οπτική μιας λογοτεχνίας απομονωμένης απ' το περιβάλλον, ως αποκλειστικά γλωσσικό φαινόμενο, συνδέει το λογοτεχνικό προϊόν με τον πολιτισμό και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μια άμεση επαφή των μαθητών με τη λογοτεχνία και τον τόπο.

Ρίχνω μια ματιά σ' ένα μυθιστόρημα που μυρίζει καιλοκαίρι, το *Καλοκαίρι του '42 του Χέρμαν Ρότσερ* (μετάφραση: **Ερρίκος Μπαρτζινόπουλος**, εκδ. Άγκυρα, 1999). Το πέραςμα απ' την παιδική αθωότητα στα πρώτα ερωτικά σκιρτήματα δεν έχει πατρίδα. Ο πρώτος νεανικός έρωτας ανήκει σε όλους.

Στα κείμενα του **Ευγένιου Αρανίτση** είναι αδύνατον να μη σταθείς, να μην αισθανθείς την περιέργεια να διαβάσεις τον δοκιμιακό λόγο που δεν αμελεί τη φαντασία, τη φαντασία που τολμά να είναι στοχαστική, τη στοχαστικότητα που αρνιέται τη σοβαροφάνεια. Ένας μιμητικός τρόπος που κατορθώνει τη λογοτεχνικότητα εμπαιζοντας συνάμα κάθε μορφή ειδολογικού επικαθορισμού, μια διάθεση παιγνιώδης που γνωρίζει από χαρά και από λύπη, χωρίς να χασκογελά ούτε και να θρηνεί. Μια ιδιαίτερη παρουσία στα γράμματά μας, ο Ευγένιος Αρανίτσης παιδεύει και θα παιδεύει σταθερά τους «τροχονόμους» της λογοτεχνικής τάξης, οδηγώντας το δικής του επινόησης όχημα και δημιουργεί και θα δημιουργεί αμχανία με τις «αταξίες» του που τέρπουν και στρέφουν προς μια λογοτεχνία ελεύθερη από κανονιστικούς φραγμούς. Μια γραφή που μας προσφέρει τη συνεχή αίσθηση ότι σπρώχνει ένα βήμα παραπέρα τη σχέση μας με ό,τι θεωρούμε λογοτεχνικό, δίνοντάς μας την ευκαιρία να

σας. Λογοτεχνία που ξυπνάει απόηχους, π.χ., από Δημοσθένη Βουτυρά, Άγγελο Τερζάκη, Ι.Μ. Παναγιωτόπουλο, Γιώργο Θεοδοκά. Η γραφή βέβαια της Δρακοπούλου, τα πορτραίτα, οι χώροι, είναι ενήμερα σύγχρονα. Εντούτοις, δίχως τις ενδημικές υπερβολές, τις κατασκευασμένες προκλήσεις στο όνομα ενός ψευδομοντερνισμού. Η δική της γραφή αποπνέει το ήθος της συνέπειας. Η δράση, η εσωτερική και η εξωτερική, είναι ισο-

δύναμη μοιρασμένη. Το λεκτικό «κέντημα» σφικτό και άλλοτε χαλαρό με τα στολίδια που σπιννουν την ατμόσφαιρα. Είναι, τέλος, το συχνά μικρό χιούμορ που αντισταθμίζουν μια ζωγραφισμένη μελαγχολία με ήπια εκφραστικά χρώματα που παρασύρουν τον αναγνώστη σε συναισθηματικές φορτίσεις.

Δημήτρης Χαρίτος

Φιλαλήθης γέλως

Λουκιανός

Δημοπρασία Φιλοσόφων

Εισαγωγή: Giorgio Agamben & Joel Gayraud

Μετάφραση: Αλότη Σιδέρη

Εκδόσεις Άγρα, 1999

Ο Λουκιανός ανδρώθηκε και δημιούργησε σ' έναν κόσμο φαινομενικά ειρηνικό από την επικράτηση των Ρωμαίων, στον κολοφώνα της *raetomana*, κατά την εποχή των Αντωνίων. Γεννήθηκε επί Τραϊανού γύρω στο 125 μ.Χ. στα Σαμόσατα της Κομαγηνής και ανήκε σε ταπεινό οικογενειακό περιβάλλον. Μητρική του γλώσσα ήταν τα συριακά. Προοριζόταν να μάθει το επάγγελμα του ερμολύπτη, αλλά αφού δραπέτευσε από το εργαστήριο ενός θείου του, όπου θα δούλευε, μετέβη στις ελληνικές πόλεις της Συρίας όπου έμαθε τα ελληνικά και σπούδασε νομικά και ρητορική. Στη συνέχεια επεχείρησε μεγάλα ταξίδια στην Ελλάδα, τη Ρώμη και τη Γαλατία. Στη Γαλατία πήρε το αξίωμα του δημόσιου ρήτορα και εκεί συνέγραψε το *Εγκώμιο της μύγας* και την *Υπεράσπιση του τυράννου Φάλλαρη*. Κατόπιν εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου ασχολήθηκε με τη συγγραφή λιβέλων και σατιρικών διαλόγων, οι σπουδαιότεροι εκ των οποίων είναι οι *Εταιρικοί* και οι *Νεκρικοί*.

Την εποχή εκείνη γράφτηκε και ο διάλογος *Δημοπρασία Φιλοσόφων*, ο οποίος ξεσήκωσε θύελλα διαμαρτυριών για την ασέβειά του προς τους έλληνες φιλοσόφους, τους οποίους όχι μόνον σατιρίζει για τις φιλοδοξίες τους να εξηγήσουν το ανεξήγητο και να αναμορφώσουν τη ζωή των συμπολιτών τους, αλλά επί πλέον τους βάζει να πωλούνται ως δούλοι από τον Ερμή και τον Δία. Απαντώντας στους επικριτές του, ο Λουκιανός θα γράψει τον διάλογο *Οι Αναβιούντες* ή *Ο Αλιεύς*. Σ' αυτόν τον διάλογο, ο οποίος επίσης περιλαμβάνεται στον ανά χειράς τόμο, η Αλήθεια και η Δικαιοσύνη τον δικαιώνουν έναντι των επανελθόντων στη ζωή φιλοσόφων που ήθελαν τον λιθοβολισμό του, αλλά και τον επιφορτίζουν με το καθήκον να συλλάβει όλους τους ψευδοφιλόσοφους που κατέκλυζαν την Αθήνα της εποχής του.

Γράφει επίσης την *Προς Νιγρίνον επιστολή*, που απευθύνεται στον νεοπλατωνικό Νιγρίνο, ο οποί-

ος είναι άγνωστο αν ήταν υπαρκτό ιστορικό πρόσωπο, όπου για μία μόνη φορά επιδεικνύει πραγματικό θαυμασμό για τον φιλοσοφικό τρόπο ζωής και την πλατωνική φιλοσοφία. Τέλος, στον *Ικαρομένιππο* ή *Υπερνέφελο*, που περιλαμβάνεται επίσης στην έκδοση της «Άγρας», κριτικάρει με καποιον παραδοσιακό συντηρητισμό, θα μπορούσαμε να πούμε, τις επιστημονικές δοξασίες της εποχής, δοξασίες που σε πολλά σημεία έχει αποδειχθεί πως αγγίζουν την επιστημονική αλήθεια.

Ο Λουκιανός δεν αρκέστηκε στη δημιουργία νέων ειδών όπως του λιβέλλου και του σατιρικού διαλόγου (που είναι μια ανορθόδοξη κατασκευή με κωμικό περιεχόμενο και μορφή πλατωνικού διαλόγου), αλλά διακρίθηκε και στην τεχνοκριτική, στην παρατήρηση των εθίμων των ξένων λαών και με την *Αληθή Ιστορία* μας δίνει το πρώτο αφήγημα «επιστημονικής φαντασίας». Θεωρείται ότι η *Αληθής Ιστορία* επηρέασε και τον J. Verne και τον T. More στην *Ουτοπία* του.

Γύρω στα πενήντα του ξαναρχίζει τον πλάνη βίο του και τον βρίσκουμε στην Αίγυπτο, όπου απολαμβάνει ένα δημόσιο αξίωμα που του έχει εμπιστευθεί ο Μάρκος Αυρήλιος. Πεθαίνει γύρω στο 192 μ.Χ.

Πολλοί αναρωτήθηκαν ποια άραγε φιλοσοφική κατεύθυνση ν' ακολούθησε πράγματι: Ήταν πνευματικός, επικούρειος ή σκεπτικός; Συμφωνώντας με τον G. Agamben, θα λέγαμε ότι υπήρξε σκεπτικός και λάτρης του φαινομένου, καθώς και ότι δικαίως έχει χαρακτηριστεί ο Βολταίρος του καίριού του. «Όταν κάθε μεταφυσική εξήγηση φαντάζει, στην καλύτερη περίπτωση, σαν μάταιο χείρημα και, στη χειρότερη, σαν συμμετοχή στην γενικευμένη εξαπάτηση αυτή..., με μόνα όπλα το γέλιο και τον σαρκασμό», γράφει ο J. Gayraud και καταλήγει: «Υπάρχουν εποχές –και όχι μόνον αρχαίες– που μας αναγκάζουν να είμαστε για να χρησιμοποιήσω τη φράση του Νίτσε “επιδεικνύοντες φανειακούς μέσους του βάθους”».

Θα θέλαμε να σταθούμε στην πολύ καλή μεταφραστική δουλειά της Αλότης Σιδέρη καθώς και στην πολύ προσεγμένη επιμέλεια των σημειώσεων του καλαίσθητου αυτού τόμου της Άγρας.

Έρη Κασίμη

Η κατάργηση του τυχαίου

Κράχαμ Σουίφτ

Σαεί

Ετάφραση: Αλέξης Εμμανουήλ

Κδόσεις Εστία, 1999

Η μορφή του πατέρα, παρόντα ή απόντα, διαχέεται και δεσπόζει στο *Ες αεί*. Ο αφηγητής, υποτιμένος γόνος ενός στρατιωτικού διπλωμάτη που τοχειριάστηκε, ανακαλύπτει αναδρομικά πως ήρξε, στην πραγματικότητα, γιος ενός μηχανολού τρένων, με τον οποίο η μητέρα του συνήψε τοια εντελώς περιστασιακή εξωσυζυγική σχέση χωρίς συνέχεια. Μετά την τραυματική αυτή αποκάλυψη που γίνεται από τον πατριό του, ο Μπιλ Άνγουιν διαπιστώνει πως στη θέση του προδομένου αυτού αυτόχειρα πατέρα, που τόσο ούσε μέχρι τότε, χάσκει το κενό, μια τρύπα αία από το σύμβολό της, μια ρίζα απούσα που, ανά τύχη, τον έφερε στον κόσμο.

Πειριώντας ο Μπιλ να εφαρμόσει, σχεδόν με αναγκαστική εμμονή, το μοντέλο του σαιξπηλικού Άμλετ πάνω στην προσωπική του περίπτωση, καταλήγει να πλάσει ένα εντελώς αντίστροφο, σχεδόν παρωδία του πρωτότυπου, όπου ο υιός-πατριός είναι αφελής, καλοπροαίρετος, και άμοιρος ευθυνών στερώντας έτσι τον λαιμό από το αντικείμενο της εκδίκης του. Ο Άμλετ απαρνείται το γιο που, ούτως ή πως δεν είναι δικός του, η Οφηλία παρουσιάζει δυναμική και απαστράπτουσα και ο γιος λει εξωθεϊται σε δράση αρνητική που έτσι ρώνεται ως δράση. Πράγματι, μετά το θάνατο λατρεμένης του συζύγου, ο Μπιλ, που έχει μια στρωτή καριέρα ως πανεπιστημιακός, θα χειρήσει ανεπιτυχώς ν' αυτοκτονήσει, αναπαύοντας το πρότυπο του ψεύτικου εκείνου πρώτου «πατέρα», που τόσο σημάδεψε με το παράδειμά του τον «γιο».

Ο άλλος βραχίονας του *Ες αεί* είναι τα τετράδια τις φιλοσοφικές παρατηρήσεις του Μάθιου (μακρινού προγόνου του Μπιλ Άνγουιν από πλευρά της μητέρας του), που πράγματι ένω-

σε τον κόσμο να χάνεται κάτω απ' τα πόδια του, όταν προχώρησε σε προσωπικές εκτιμήσεις και συμπεράσματα που ανέτρεπαν τη μέχρι πρότινος βαθιά ριζωμένη πίστη του στο θεό.

Ο Μάθιου Πιρς (του οποίου τα απομνημονεύματα διαβάζουμε εγκιβωτισμένα στον κορμό του βιβλίου, εκ παραλλήλου με την κυρίως ιστορία) διάβασε το έργο του Δαρβίνου και, αναπτύσσοντας μια γερά δομημένη συλλογιστική βασισμένη σε δικές του παρατηρήσεις από τον φυσικό κόσμο, κατέληξε στην οδυνηρή διαπίστωση πως το σύμπαν κυβερνάται από το τυχαίο και όχι από κάποια θεϊκή βούληση. Συντετριμμένος αλλά κι εξαγνισμένος από την όσιμη αυτή φώτιση, ο Μάθιου εγκατέλειψε την οικογενειακή εστία και περιπλανήθηκε μονήρης.

Ο Μπιλ Άνγουιν, που θέλησε να προσεγγίσει τα τετράδια του Μάθιου με τρόπο αυστηρά φιλοσοφικό-επιστημονικό, προκειμένου να μελετήσει ένα πρώιμο παράδειγμα αθεΐας, εμπλέκεται και ο ίδιος χωρίς να το πολυκαταλαβαίνει στο πρόβλημα του τυχαίου, που τόσο απασχόλησε τον μακρινό πρόγονό του. Μια σειρά τυχαίων μεταλλάξεων σε κυτταρικό επίπεδο έγιναν ο καρκίνος που αφάνισε τη γυναίκα του Μπιλ, προκαλώντας εμμέσως τη δική του απελπισία και απόπειρα αυτοχειριασμού. Απ' αυτή την άποψη, ο Μπιλ αποδεικνύει κι επαληθεύει τη θεωρία του Μάθιου περί του τυχαίου που εξίσου μπορεί να καταστρέψει αλλά και να παράξει ζωή.

Ο Μπιλ ενδεχομένως διαισθάνεται χωρίς να το αντιλαμβάνεται ότι «διορθώνει» τη θεωρία του Μάθιου, επεμβαίνοντας στην ανεξέλεγκτη ροή του τυχαίου και διακόπτοντάς το με τη θεαματική πράξη της αυτοκτονίας. Με την αποτυχημένη, έστω, απόπειρά του καταθέτει ύστατο φόρο τιμής στον προδομένο πατέρα, ανατρέπει την ηγεμονία του Θεού-πατέρα και αποδεικνύει αναδρομικά στον Μάθιου πως είναι δυνατό ο άνθρωπος να δημιουργήσει μέχρι και συνθήκες άρσης του τυχαίου, ακόμα κι αν το τίμημα είναι η ίδια η ζωή του.

Νίκη Κώτσιου

συμμετάσχουμε αναγνωστικά ως ελεύθεροι σκοπευτές του διαφορετικού: Ευγένιος Αρανίτης, *Ιστορίες που άρεσαν σε μερικούς ανθρώπους που ξέρω* (Β' έκδ. Νεφέλη, 1999). Σε ποιον ανήκει η *Κέρκυρα*; (εκδ. Νεφέλη, 1999). *Orphan Drugs* (εκδ. Ιστός, 1999).

«Τόσο σφηνώθηκε / στό πλευρό του πλοίου / φως πού ανοίγει / και βάρει τά νερά / "Η μήπως σκόρπιο αίσθημα / σέ παραλλαγές / γυρίζει ξαφνικά σέ χρώμα. // Σάν τήν άλλη φορά πού πλήγωνε / "Ηλιος και θάλασσα / και στό άσπρο πέπλο πρόλαβε / εκείνος μέ τό χρυσό στά μάτια / στά μαλλιά τό κόκκινο / "Εφευγε στό κύμα ό μικρός ναός / και ή κόρη έρχόταν ή πετούσε / στό τόξο του ύμέναιου. // Τρυφερό τό τόξο της σελήνης / κι από τή σγουρή του άκρη / κρεμάστηκε ό πέπλος του ύμέναιου.» **Ανθή Μαρωνίτη**, *Ό ρυθμός ζεστός* (εκδ. Άγρα, 2000).

Υπάρχει μια ανάγκη για «συμφιλίωση» με έννοιες που έχουν δυσφημιστεί όπως, λ.χ., το μεταμοντέρνο. Η προσπάθεια του **Σάββα Πατσαλίδη** να παρουσιάσει ένα κείμενο που να συμβάλλει στην κατανόηση της σχέσης θεωρίας και πράξης θεατρικής είναι αξιοπρόσεκτη. Εννοιολογικές αποσαφηνίσεις, συγκλίσεις και αποκλίσεις, προβληματισμός και ερωτήματα συνθέτουν την εργασία του, όπως παρουσιάζεται στο πρώτο

Λογοτεχνία και διδακτική πράξη

Λογοτεχνία και Εκπαίδευση

Μέλεια: Βενετία Αποστολίδου,

Ενη Χοντολίδου

Κόσεις Τυπωθήτω, 1999

Ο τόμος *Λογοτεχνία και Εκπαίδευση* περιλαμβάνει τις εισηγήσεις σε επιστημονικό συνέδριο στη διδακτική της λογοτεχνίας. Η διδακτική λογοτεχνίας ως επιστημονική περιοχή οριο-

θετεί έναν πολυσύνθετο άξονα, στη διάρθρωση του οποίου συμβάλλουν η φιλολογία, η λογοτεχνική κριτική, η θεωρία της λογοτεχνίας, η παιδαγωγική, αλλά και οι απόρροιες της διδακτικής-παιδαγωγικής εμπειρίας. Στον παρουσιαζόμενο τόμο, τον οποίο επιμελήθηκαν οι επίκουρες καθηγήτριες του Α.Π.Θ. Βενετία Αποστολίδου και Ελένη Χοντολίδου, περιλαμβάνονται μελετήματα που εμπλουτίζουν και προωθούν τη διδακτική της λογοτεχνίας και επομένως συντελούν στην αξιο-

μέρος του βιβλίου του *Θέατρο και Θεωρία. Περί (υπο)κειμένων και δια(κειμένων)* (εκδ. University Studio Press, επιμ. **Δήμητρα Μήττα**, Θεσσαλονίκη 2000). Στο δεύτερο μέρος κυριαρχούν οι συγγραφείς και τα έργα τους, που με τρόπο παραδειγματικό συνδέουν τη θεωρητική πρόταση με την θεατρική πράξη. Η μεθοδολογική δυσχέρεια – η κίνηση δηλαδή, ανάμεσα σε πόλους αντιθετικούς, όπως ο μοντερνισμός και ο μεταμοντερνισμός – βρίσκει διέξοδο μέσα από την ευελιξία της γραφής του Σ.Π. και δικαιώνεται με την προσφορά πολλαπλών ερεθισμάτων για τον αναγνώστη που εξακολουθεί να θέλγεται από το θέατρο, αλλά επιμένει να προβληματίζεται για την τύχη του μέσα στην κοινωνία του θεάματος.

Φανερή ή κρυφή, η έμπνευση που προκαλεί η ποίηση του Καβάφη γίνεται ακόμη σαφέστερη στο σημαντικό βιβλίο που εκπονήθηκε υπό τη διεύθυνση και επιμέλεια του **Νάσου Βαγενά στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας: *Συνομιλώντας με τον Καβάφη: ανθολογία ξένων καβαφογενών ποιημάτων* (Θεσσαλονίκη 2000). 153 ποιήματα, 135 ποιητών από 30 χώρες, γραμμένα σε 19 γλώσσες αποδίδουν δείγματος χάριν, την μεγάλη παγζόσμια απήχηση του Καβάφη, εκφραστή ενός ποιητικού κλίματος που είναι δραστικό στο παρόν. Ο Μπρεχτ, ο Μοντάλε, ο Ώντεν, ο Χόλουμπ, ο Μπρόντσκι, αλλά και άλλοι ποιητές περισσότερο ή λιγότερο γνωστοί, εμπνέονται από**

ποίηση της λογοτεχνίας κατά τη σχολική πράξη.

Τα κείμενα του τόμου χωρίζονται σε πέντε ενδιαφέρουσες ενότητες. Στην πρώτη ενότητα εντοπίζονται και διερευνώνται προβλήματα που ανακύπτουν από τη διδασκαλία λογοτεχνικών κειμένων (Αλ. Ζερβού), εξετάζεται η σχέση της λογοτεχνίας με άλλα γνωστικά αντικείμενα (Αντα Κατσίκη-Γκίβαλου), μελετάται η θέση της λογοτεχνικής θεωρίας και κριτικής στη διδασκαλία (Ευγ. Σακελλαριάδη), υποβάλλονται ενδιαφέρουσες διδακτικές προτάσεις (Θ. Φιλάρετος-Ελ. Χοντολίδου, Δημ. Παπαγεωργιάκης) και διερευνάται η σχέση γλώσσας-λογοτεχνίας στη διδακτική πράξη (Γ. Σπανός, Σ. Χατζησαββίδης).

Τα κείμενα της δεύτερης ενότητας αφορούν στη συμβολή της λογοτεχνικής θεωρίας στη διδασκαλία. Εξετάζονται ο ρόλος της θεωρίας των λογοτεχνικών ειδών (Αλ. Ακριτόπουλος), ο ρόλος του συγγραφέα στην ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου (Μ. Πεσκέτζη), καθώς και οι θεωρίες της αναγνωστικής ανταπόκρισης (Ε. Ηλία), της πρόσληψης και της κοινωνιοκριτικής (Ευαγγ. Φρυδάκη). Συνάγονται ενδιαφέροντα συμπεράσματα από την κατάταξη των ερωτήσεων ενός από τα διδακτικά βιβλία-ανθολόγια σε κατευθύνσεις της λογοτεχνικής θεωρίας (Κ. Μπόκλουντ-Λαγοπούλου) και παρουσιάζονται η δομή και οι προεκτάσεις της λογοτεχνίας ως μαθήματος στην αγγλική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Ελ. Ζερβού).

Οι συνεισφορές του τρίτου μέρους διερευνούν τη διδασκαλία της λογοτεχνίας για παιδιά. Προσεγγίζονται οι ήρωες των παιδικών αφηγημάτων και ο ρόλος τους (Κ. Μιχαλοπούλου), οι τρόποι επαφής των παιδιών του Νηπιαγωγείου και του Δημοτικού σχολείου με την ποίηση (Αγγ. Γιαννικοπούλου, Γ. Παπαδάτος), η εικονογράφηση των παιδικών λογοτεχνικών βιβλίων (Μ. Κανατσούλη) και οι τρόποι κινητοποίησης και αξιοποίησης της παιδικής φαντασίας με ερέθισμα τη λογοτεχνία (Τζ. Καλογήρου).

Τα σχολικά βιβλία και η σχολική βιβλιοθήκη απασχόλησαν τους συγγραφείς της τέταρτης ενό-

τητας. Επαρκώς υποδεικνύεται ότι λογοτεχνικό βιβλίο και εκπαίδευση μπορεί και πρέπει να συν-πάρχουν (Δ. Αναγνωστοπούλου) και υποδειγματικά παρουσιάζονται οι κατευθύνσεις που επιβά-λεται να ακολουθηθούν, ώστε να επιτελεί λειτουργικό ρόλο η σχολική βιβλιοθήκη (Κ. Ντελόπουλος). Αναδιφώνται, επιπροσθέτως, οι χρήσεις της παιδικής λογοτεχνίας (Β. Πάτσιου) και της νεότερης και σύγχρονης ιστορίας (Σ. Σπανιάκου) στα βιβλία λογοτεχνίας του Γυμνασίου και του Λυκείου.

Στο πέμπτο και τελευταίο μέρος του βιβλίου Ομάδα Έρευνας για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας υποβάλλει ενδιαφέροντα στοιχεία και λειτουργικές προτάσεις. Παρουσιάζονται και αιτιολογούνται οι αρχές ενός νέου προγράμματος προς τη διδασκαλία της λογοτεχνίας (Γρ. Πασιγιαννίδης) και εξετάζονται οι περίπλοκες και σημαντικές σχέσεις λογοτεχνίας και ιδεολογίας (Β. Αποστολίδου). Εκτίθενται σύγχρονοι και ουσιώδεις προβληματισμοί και κατατίθενται προτάσεις ως προς τη διδασκαλία της ιστορίας της λογοτεχνίας (Α. Κουντουρά) και ως προς τη θέση της ποίησης σε ένα νέο πρόγραμμα διδασκαλίας (Β. Καπλάνη). Στοιχειοθετείται η λειτουργική χρήση της δραματικής μεθόδου κατά την προσέγγιση λογοτεχνικών έργων (Αντ. Τσαρμποπούλου) ενώ ως προς την αξιολόγηση των μαθητών στο μάθημα της λογοτεχνίας προτείνονται τρόποι αξιολόγησης δημιουργικοί και επιστημονικοί θεμελιωμένοι (Ελ. Χοντολίδου).

Η έκδοση εμπλουτίζεται με ένα αισθητικά ερεθιστικό παράρτημα εικόνων και η αξία της έγκει-ται όχι απλώς στο ότι εισφέρει αξιολογικό υλικό στη διδακτική της λογοτεχνίας, αλλά και στο ότι δεν περιορίζεται στον εντοπισμό των προβλημάτων που εκπηγάζουν από τη διδακτική πράξη. Προσφέρει και προτάσεις για επίλυση αυτών των προβλημάτων: προτάσεις λειτουργικές και διδακτικά γόνιμες, που συγκροτούν και έδαφος για άνθηση ενός σχετικού με τη λογοτεχνία και τη διδασκαλία της διαλόγου.

Δημήτρης Κόκορας

Ο Θεατρικός κριτικός Καραγάτσης

Μ. Καραγάτσης
Κριτική Θεάτρου, 1946-1960
Πρόλογος: Κώστας Γεωργουσόπουλος
Εισ.-επιμ.: Ιωσήφ Βιβιλάκης
Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1999

Λένε πως για να γνωρίσεις πραγματικά και να καταλάβεις σε βάθος έναν δημιουργό και το έργο του πρέπει να βρεθείς αντιμέτωπος με εκείνες τις πλευρές της ζωής του που έμειναν στο σκοτάδι εί-

τε γιατί το θέλησε ο ίδιος είτε επειδή αυτό επέβλε η μεγάλη αποδοχή της κύριας δραστηριότητάς τους.

Ο Καραγάτσης φαίνεται πως αποτελεί μια αετι-ε εκείνες τις περιπτώσεις που κάνουν την προσηγο-μενη άποψη να μοιάζει λογική.

Έως τώρα οι περισσότεροι από τους σύγχρο-νους αναγνώστες του γνωρίζουν τον μυθιστορη-γράφο και διηγηματογράφο Καραγάτση. Λιγοί-ροι τον ιστορικό και επίδοξο θεατρικό συγγρα-φέα και ακόμη λιγότεροι τον σκηνοθέτη κινη-μογράφου Καραγάτση. Με την πρόσφατη έκδο-

Θεατρικών κριτικών του στην εφημερίδα *Ευδή*, της περιόδου 1946-1960, δίνεται η ευ-
χία να γνωρίσουμε μια ακόμη σημαντική διά-
σή του.

350 και πλέον κριτικές που υπέγραψε και
λαμβάνονται σ' αυτό τον τόμο συναντά κανείς
ίδιο γνήσιο δημιουργό που επιστρατεύει και
την λογοτεχνική ιδιοφυΐα, την ειλικρίνεια
το θάρρος που διαθέτει σε αφθονία προκειμέ-
να υπηρετηθεί η μοραλιστική οπτική του. Χω-
ανέξοδους βερμπαλισμούς, ύφος ειδικού και
προβουλία καταπιάνεται με μια τέχνη που ολο-
ερα αγαπά, παραδίδοντάς μας μια πολύτιμη
τιμή αφενός για το ελληνικό θέατρο της επο-
και αφετέρου για τον τρόπο με το οποίο το
λαμβάνεται αυτός ο ίδιος. Φυσικά, όπως επι-
αίνει στον πρόλογό του ο Κώστας Γεωργου-
νιλος, δεν αποφεύγει τα δραματουργικά,
ριικά, και αισθητικά λάθη. Αντίθετα υποπίπτει
υτά αρκετά συχνά, παρασυρμένος αποκλει-
α από την ακλόνητη πίστη του πως το θέατρο
μπορεί να είναι τίποτα άλλο από μια σπου-
τέχνη που, όταν υπηρετείται πιστά, είναι δυ-
να επιδείξει σημαντική κοινωνική προσφο-
Αντίθετα, η χρησιμοποίηση ως μέσο επίτευξης
πολιτικών στόχων ή ιδεολογικής προπαγάνδας
ξορκίζει, και όχι σπάνια τον αναγκάζει να γί-
αυστικός, είρων και σκληρός.

ήμη και με τον εαυτό του τα βάζει όποτε νιώ-
ως πρέπει να αναφερθεί στην ιδιότητά του
ριτικού θεάτρου, αποδίδοντας την απόφαση
την αποτυχημένη προσπάθεια του να γρά-
έατρο.

πουνδαιότητα της παρούσας έκδοσης ωστόσο
ξαντλείται στην βοήθεια που παρέχει για
πληρέστερη κατανόηση του Καραγάτση.
τείνεται σε πολλές ακόμη παραμέτρους.
αρχάς εμπλουτίζει την απίστευτα φτωχή βι-
βλιογραφία της ελληνικής θεατρικής σκη-
νης με

μια μαρτυρία που καμιά έρευνα οποιουδήποτε
ερευνητή της ιστορίας του μεταπολεμικού θεά-
τρου (όσο ευρυμαθούς ή ακαταπόνητου και αν εί-
ναι) δεν μπορεί να αντικαταστήσει. Το ίδιο σημα-
ντικές είναι οι σκέψεις και παρατηρήσεις του
συγγραφέα σχετικά με το ανέβασμα αρχαίων
τραγωδιών. Ο ίδιος, μέτοχος της ελληνικής παρά-
δοσης και βαθύς όπως αποδεικνύεται γνώστης
του έργου των αρχαίων τραγωδών, θέτει μια σει-
ρά προβληματισμών που, αν μελετηθούν, ίσως
αποβούν καθοριστικές για ανάλογες απόπειρες
ακόμη και σήμερα.

Στιβαρές και αξιοπρόσεκτες είναι και οι έμμεσες
οδηγίες που παραθέτει για επίδοξους θεατρικούς
συγγραφείς. Ο θεατρολόγος Ιωσήφ Βιβιλάκης ξε-
χωρίζει τα χαρακτηριστικά που για τον Καραγά-
τση πρέπει να διαθέτει κάθε αξιόλογο θεατρικό
έργο: «ψυχικό πάθος, σωστή διαγραφή χαρακτή-
ρων, φιλοσοφικό στοχασμό και ρεαλιστική ενατέ-
νιση των αιώνιων προβλημάτων του ανθρώπου».

Σπουδαιότερο όλων όμως είναι η ανάδειξη μέ-
σα από τα κείμενα ενός ανήσυχου και ανοικτού
πνεύματος που επιδοκιμάζει και ενθαρρύνει με
την πένα του κάθε αναζήτηση (όσο επαναστατική
και αν μοιάζει), που στηρίζεται στη γνώση και το
σεβασμό της κλασικής θεατρικής παράδοσης
συμβάλλοντας με τον δικό του τρόπο στην καλλιέ-
ρωση συγγραφέων, σκηνοθετών, ηθοποιών, μου-
σικών, σκηνογράφων και ενδυματολόγων χωρίς
το έργο των οποίων το ελληνικό θέατρο θα είχε
φτάσει στις μέρες μας κατορθώνοντας να επιτύ-
χει πολύ λιγότερα απ' όσα είμαστε σε θέση να
γνωρίζουμε.

Ενδεικτική είναι η διαύγεια με την οποία ξεχω-
ρίζει την καλλιτεχνική στόφα προβλέποντας την
λαμπρή εξέλιξη ανθρώπων του θεάτρου όπως του
Αλέξη Σολομού, της Έλλης Λαμπέτη, του Βασίλη
Διαμαντόπουλου και πολλών άλλων.

Κωνσταντίνος Νούλας

Η ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ

Ηellenική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης,
Δικτατορία 1967-1974. Πολιτικές
Εκτιμήσεις - Ιδεολογικός λόγος - Αντίσταση
- Επιμ. Γ. Αθανασάτου, Α. Ρήγος,
Εφευρίδης, εκδ. Καστανιώτη 1999

Δεκέμβριο του 1997, η Ελληνική Εταιρεία
Πολιτικής Επιστήμης, σε συνεργασία με το
Ενσχυμα Σάκη Καραγιώργα, διοργάνωσε ένα
ύ ενδιαφέρον συνέδριο με αντικείμενο τη
Δικτατορία 1967-1974.

Εισηγήσεις και η συζήτηση στρογγυλής
τράπεζας εκείνου του συνεδρίου περιλαμβά-
νεται σ' έναν τόμο που κυκλοφόρησε πρό-
τα.

Η φιλοδοξία αυτού του τόμου είναι η δη-
μιουργία προβληματισμού που θα συμβάλει
στην υπέρβαση των διευρυνόμενων περιοχών

δημοκρατικής ελλειμματικότητας, οι οποίες
επηρεάζουν αρνητικά το σημερινό πολιτικό
σύστημα.

Όπως σημειώνουν και οι επιμελητές του έρ-
γου, ο τόμος αυτός έχει θεωρητικές συγκριτι-
κές όσο και συγχρονικές στοχεύσεις. Αυτές
αφορούν την όσο το δυνατόν επαρκέστερη
κατανόηση των πηγών και της φύσης του ελ-
ληνικού αυταρχικού καθεστώτος της περιό-
δου 1967-1974 και της ένταξής του στη μελέ-
τη του φαινομένου διεθνώς.

Οι αναλύσεις που περιλαμβάνονται στις 304
σελίδες φιλοδοξούν να δημιουργήσουν προ-
βληματισμό που θα συμβάλει στην υπέρβαση
των περιοχών δημοκρατικής ελλειμματικότη-
τας που επηρεάζουν αρνητικά το πολιτικό σύ-
στημα της μεταπολίτευσης.

Σωτήρης Ντάλης

την ποίηση και τη μορφή
του.

Χάρη στην υπεύθυνη
πρωτοβουλία του **Σάββα
Παύλου** διαθέτουμε ήδη
τέσσερις τόμους της
σειράς Λογοτεχνικής
Κριτικής: 1. Για τον
Σκαρίμπα, 2. Για τον
Αναγνωστάκη, 3. Για τον
Σαχτούρη και 4. Για τον
Σινόπουλο. Η εισαγωγή
και ανθολόγηση κειμένων
από τον **Ευριπίδη
Γαργαντούδη** του τόμου
Για τον Σινόπουλο (εκδ.
Αιγαίον, Λευκωσία 2000)
εγγυάται την προσεκτική
επιλογή και τη
συστηματικότητα στην
παρουσίαση, παρά την
ασήμαντη παράλειψη της
σελιδαρίθμησης στον
πίνακα περιεχομένων.
Τάσεις της κριτικής,
άμεσες ή έμμεσες
αντιδράσεις, αποκτούν
μια ενδιαφέρουσα
διάσταση μέσα από την
απόσταση του χρόνου και
προσφέρουν, παράλληλα
με την κριτική του έργου
το οποίο πραγματεύονται,
τεκμήρια για την κριτική
αποτίμηση της ίδιας της
κριτικής.

ο χαρτοκόπτης

Ενα μυθιστορημα

ΕΠΙΚΑΙΡΟ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΡΟΝ &
ΠΡΟΦΗΤΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

ΚΑΚΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 46, Τ.Κ. 106 78
ΤΗΛ.: 3844458, 3840524, FAX: 3303098

Σαδδουκαίοι

ΤΟ ΠΑΘΟΣ –ακόμη και το θεϊκό, το άγιο, το καθαγιασμένο– είναι μοιραίο ν' αναφέρεται στο σώμα. Το κορμί που πάσχει είναι αυτό που φέρει την ηδονή των παθών ή που υποφέρει την οδύνη του πάθους. Έχουμε, δηλαδή, να κάνουμε μ' ένα πάσχον σώμα και με το πάθος ή τα πάθη της σάρκας. Έτσι όμως οδηγούμαστε στην απόλυτη προσωποποίηση του θείου, αφού αντιλαμβανόμαστε είτε τον πόνο είτε τη χαρά, πάντα σε απόλυτη συσχέτιση προς ένα προσωπικό μας βίωμα.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ αγγίζουμε μ' αυτόν τον τρόπο τα κράσπεδα της πιο αληθινής και άμεσης τέχνης. Η Τέχνη ήταν ανέκανθεν «σωματική» υπό την έννοια ότι αποδίδει το σώμα ή ότι εμπνέεται απ' το σώμα ή αναφέρεται σε πάθη του σώματος. Πρόκειται για ένα ολόκληρο σύστημα αναφορών που η Ιστορία της Τέχνης ονομάζει «ανθρωποκεντρισμό» και όπου οι προεκτάσεις του φθάνουν ακόμη και σε εκφραστικούς τόπους στους οποίους ελλείπει εντελώς η ανα-παράσταση του σώματος, όπως π.χ στην αφηρημένη ζωγραφική. Και τότε η απουσία του σώματος καθορίζει την τέχνη επιμένοντας στην ουσία (την ουσιαστικότητα) της έλλειψης.

ΟΙ ΓΡΑΦΕΣ δεν μιλάνε για το κάλλος, για την ομορφιά του Ιησού. Ακόμη και ο ηγεμών (ο Πιλάτος) «εθαύμασε λίαν» τη στάση και τις απαντήσεις του, όχι τη θωριά του.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ ο υμνωδός, μόλις δει τον νεκρό Χριστό στο Σταυρό, μοιάζει ν' απελευθερώνεται· το σώμα, έστω και ταπεινωμένο, ξυπνά τον πιστό, τον ποιητή. Τότε παρατηρεί πόσο «ωραίος» είναι ο Ιησούς, «ο ωραίος κάλλει παρά πάντας βροτούς». Δηλαδή, πιο ωραίος απ' όλους τους ανθρώπους! Τότε αποφασίζει να θρηνήσει όχι την σταύρωση ή τον θάνατο αλλά το τέρας, τη φθορά της ομορφιάς.

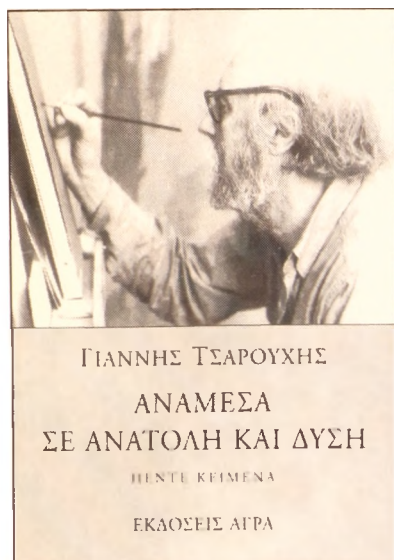
Ω ΓΛΥΚΥ ΜΟΥ ΕΑΡ, που έδω σου το κάλλος! Εδώ αφουγκραζόμαστε τον θρήνο για τον νεκρό Άδωνι, πάνω στις πασχαλιές της έρημης γης και βέβαια ψηλαφούμε την νέκρωση της επιθυμίας. Έστω κι έτσι όμως, το κέρδος είναι μέγα. Η τέχνη προκύπτει απ' τη στέρηση, όπως η χαρά απ' τη μελαγχολία και η δύναμη απ' την αδυναμία.

ΟΛΑ Τ' ΑΛΛΑ ας είναι παρηγοριές στους λυπόψυχους. Ξέρετε γιατί ονόμασε ο Μιχάλης Κατσαρός την πικρή, επαναστατική του ελεγεία «Κατά Σαδδουκαίων». Γιατί σύμφωνα με το κατά Ματθαίον οι Σαδδουκαίοι ήσαν εκείνοι «οι λέγοντες μη είναι ανάστασιν». Αυτό όμως, δηλαδή η ανυπαρξία ανάστασης, δεν καθιστά το πάθος απόλυτο και ιερό; Και δεν του δίνει μian αξιοπρέπεια σχεδόν θεϊκή;

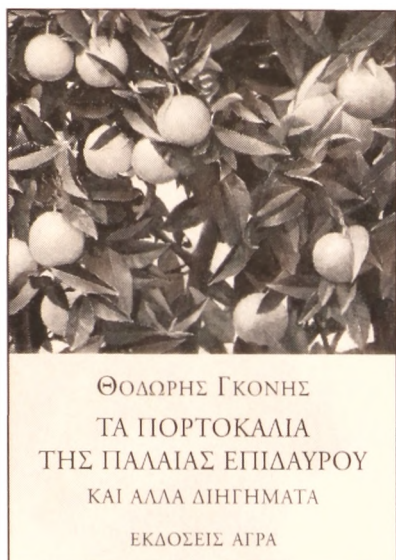

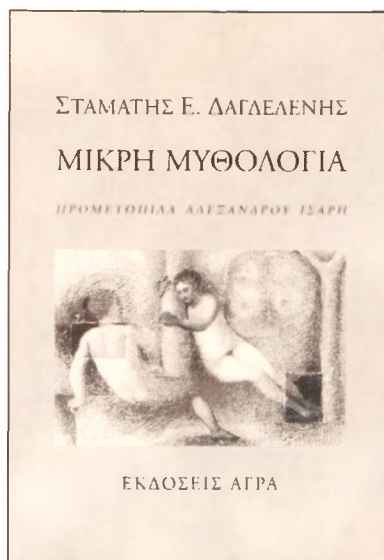
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

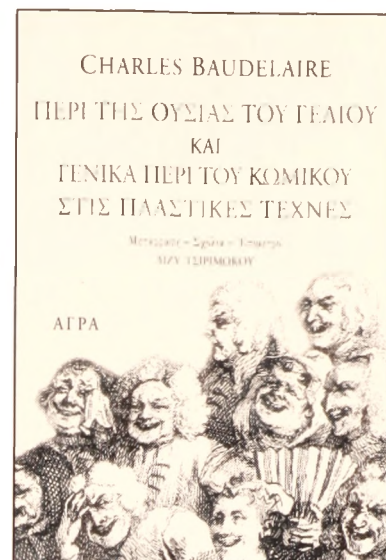
ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΟΥΧΗΣ
ΑΝΑΜΕΣΑ
ΣΕ ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΔΥΣΗ
ΠΕΝΤΕ ΚΕΙΜΕΝΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

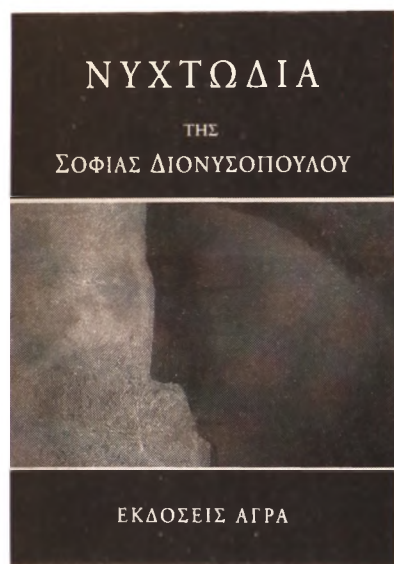
ΘΟΔΩΡΗΣ ΓΚΟΝΗΣ
ΤΑ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑ
ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ
ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΣΤΑΜΑΤΗΣ Ε. ΛΑΓΓΕΛΑΕΝΗΣ
ΜΙΚΡΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ
ΠΡΟΜΕΤΟΪΛΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΞΑΡΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

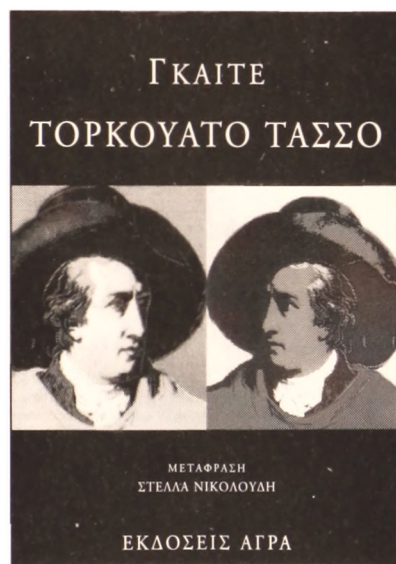

CHARLES BAUDELAIRE
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΓΕΛΙΟΥ
ΚΑΙ
ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΩΜΙΚΟΥ
ΣΤΙΣ ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ
ΜΕΤΕΦΡΑΣΗ - ΣΥΝΤΑΞΗ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΑΓΡΑ

ΝΥΧΤΩΔΙΑ
ΤΗΣ
ΣΟΦΙΑΣ ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

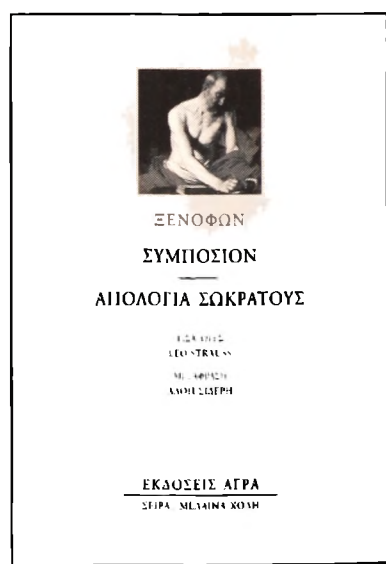
ΓΚΑΙΤΕ
ΤΟΡΚΟΥΑΤΟ ΤΑΣΣΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΣΤΕΛΛΑ ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

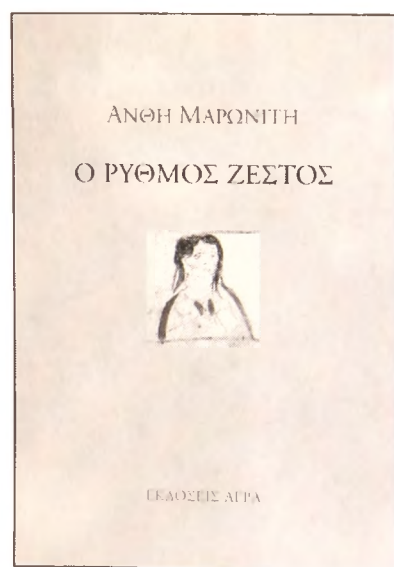
ΟΒΛΙΜΟΣ
ΠΡΩΤΗ ΑΝΤΙΦΑΡΜΑΚΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

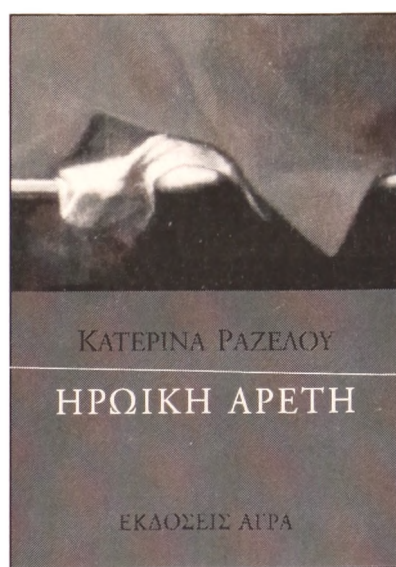
ΞΕΝΟΦΩΝ
ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ
ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ
ΣΕΙΡΑ: ΜΕΛΕΤΗΡΙΑ ΚΟΣΜΗ

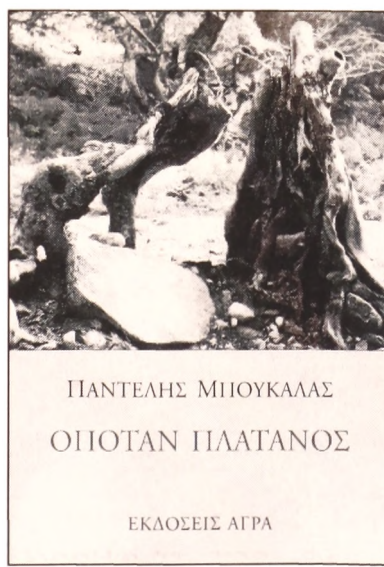
ΑΝΘΗ ΜΑΡΩΝΙΤΗ
Ο ΡΥΘΜΟΣ ΖΕΣΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

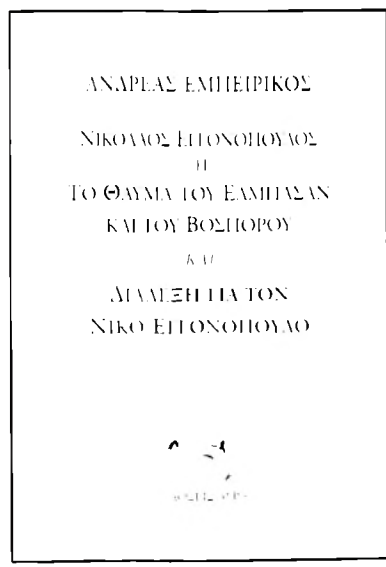
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΡΑΖΕΛΟΥ
ΗΡΩΙΚΗ ΑΡΕΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

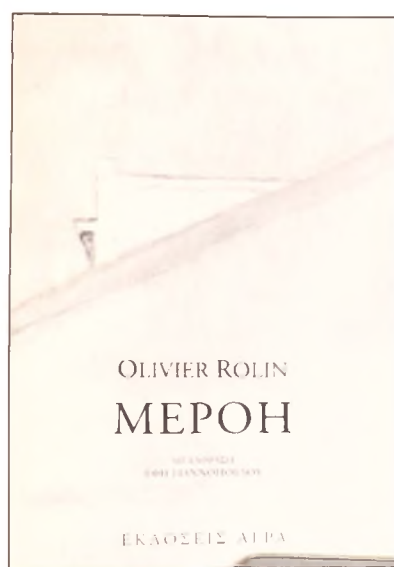
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΗΛΙΟΥΚΑΛΗΣ
ΟΪΟΤΑΝ ΠΑΛΤΑΝΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

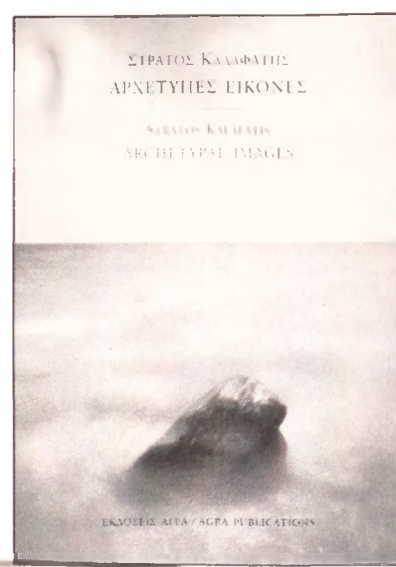
ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΦΘΥΜΙΟΥ
Η
ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΟΥ ΕΛΜΗΛΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΟΣΠΟΡΟΥ
Α. Α.
ΔΙΑΛΕΞΗ ΠΑΤΟΝ
ΝΙΚΟ ΕΦΘΥΜΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

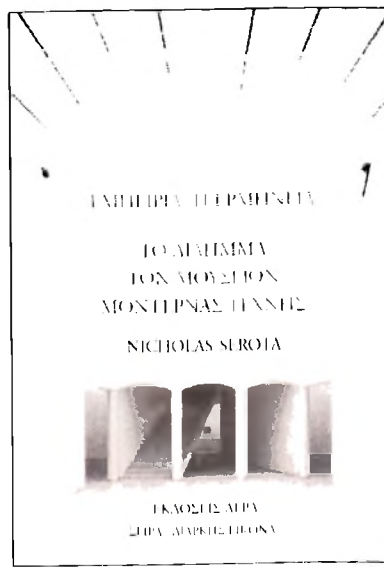
OLIVIER ROLIN
ΜΕΡΟΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

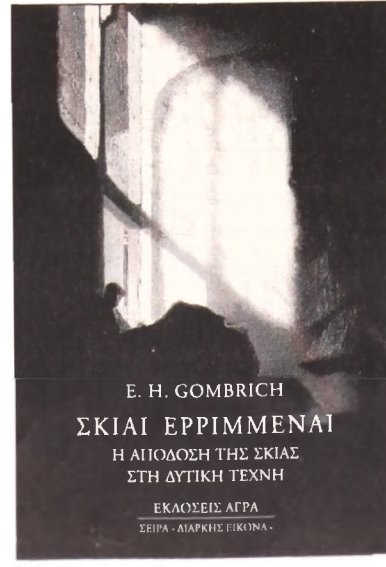
ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΛΑΦΑΤΗΣ
ΑΡΧΕΤΥΠΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ
STRATOS KALAFATIS
ARCHETYPAL IMAGES

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ / AGRA PUBLICATIONS

ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΤΩΝ ΜΟΥΣΙΩΝ
ΜΟΝΙΡΝΑΣ ΤΙΝΝΙΖ
NICHOLAS SUROIA

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ
ΣΕΙΡΑ: ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑ

E. H. GOMBRICH
ΣΚΙΑΙ ΕΡΡΙΜΜΕΝΑΙ
Η ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΗΣ ΣΚΙΑΣ
ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ
ΣΕΙΡΑ: ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑ

Με το βλέμμα
στραμμένο στο μέλλον.

Στην Παπαστράτος, έχουμε το βλέμμα μας στραμμένο στο μέλλον.

Με όραμα τη συνέχρη ανάπτυξη, έχουμε κατακτήσει από το 1930 την πρώτη θέση μεταξύ των ελληνικών καπνοβιομηχανιών. Έχοντας ως πυρήνα το ανθρώπινο δυναμικό μας και τη συνεχή τεχνολογική μας εξέλιξη, δημιουργούμε και προσφέρουμε προϊόντα απαράμιλλης ποιότητας, τόσο στην ελληνική αγορά όσο και στις αγορές του εξωτερικού, όπου η παρουσία μας είναι ήδη καθιερωμένη.

Παράλληλα, διευρύνουμε τις δραστηριότητές μας και σε άλλους τομείς και προϊόντα, με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη της εταιρίας. Όλα αυτά είναι που τοποθετούν την Παπαστράτος σε τροχιά δυναμικής ανάπτυξης, έτσι ώστε να απαντήσουμε με επιτυχία στις προκλήσεις του μέλλοντος.

ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ

Το Υπουργείο Υγείας προειδοποιεί:

ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ